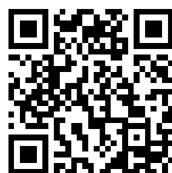
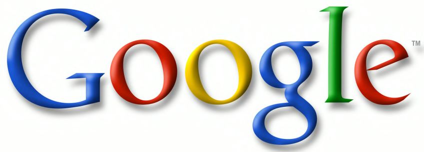

SPRÅKHISTORISKA STUDIER

ÖFVER

DEGERFORSMÅLETS LJUDLÄRA

AKADEMISK AFHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AF

VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR DEN FILOSOFISKA GRADENS VINNANDE

TILL OFFÄNTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

PER ÅSTRÖM

FIL. LIC. AF NORRLANDS LANDSKAP

Å LÄROSALEN N:O IV

LÖRDAGEN DEN 26 MAJ 1888

KL. 10 F. M.

STOCKHOLM 1888

KONGL. BOKTRYCKERIET

P. A. NORSTEDT & SÖNER

Förord.

Det allmogemål, hvars ljudlära jag i det följande gjort till föremål för en studie af väsäntligen språkhistorisk art, talas inom Degerfors socken af Västerbottens län. Inom nämnda socken är målet öfverallt någorlunda likformigt, ehuru visserligen smärre skiftningar icke gärna kunna saknas, då socknen omfattar en ytvidd af några ock tjugu kvadratmil d. v. s. är nära lika stor som ön Gottland. Invånareantalet uppgick vid 1885 års slut till 5,771 personer.

Liksom man annorstädes i Norrland kan iakttaga, att de socknars mål närmast likna hvarandra, som ligga inom samma flodområde, så stämmer också degerforsmålet i väsäntliga delar med landsmålet såväl i de sydöstra socknarna Vännäs ock Ume[1] som ock i de nordvästra Lycksele, Stensele ock Sorsele. Bortser man från mindre afvikelser, kan man sålunda fatta degerforsmålet som typ för den dialekt, som talas af befolkningen längs Umans ock Vindelns floddalar, ock målet representerar då en folkmängd af öfver 30 tusen människor.

Under det att målets (i inskränkt mening) gränser i nordväst ock sydost äro mycket obestämda, sammanfalla de däremot i norr ock nordost i det närmaste med sockengränsen ock äro här stundom så starkt markerade, att närmaste byar på olika sidor om gränsen förete långt större ock mera bestämda språkskiljaktigheter än t. ex. Ume ock Lycksele, som dock ligga på 13 mils afstånd från hvarandra. Äfven i sydost torde sockengränsen vara afgörande för målet, ehuru skiljaktigheterna här icke framträda lika skarpt som på norra sidan.

Målets här nu påpekade ställning till grannmålen angifver, som mig synes, tämligen tydligt, att odlingen i dessa bygder

[1]) Degerfors afsöndrades först år 1801 som egen församling från Ume, hvarunder det förut lydt.

från början framgått efter floddalarna. Skälen till ett sådant förhållande äro ju också lätt funna; ty utom det att den framskridande odlingen gifvetvis gärna följer den riktning, där naturliga samfärdsleder äro till finnandes, måste också den omständighet, som antydes i det fornsvenska ordspråket: »äng är åkers moder», här hafva varit af stor betydelse. Odlingen betjänar sig af det förlagskapital, naturen så att säga gifver hänne på hand.

Sådana förhållandena emellertid nu äro, borde det i etnologiskt-historiskt afseende icke vara utan intresse att få en närmare utredning af målets ställning å ena sidan till svenskan i Österbotten ock å den andra till bygdemålen i det nordanfjällska Norge, med hvilka degerforsmålet visar afgjord frändskap. Det hade också varit min mening att meddela en öfversikt af jämförelsepunkterna därvidlag; men då en sådan jämförelse icke bör byggas uteslutande på ljudläran, utan äfven bör omfatta formläran, har jag föredragit att uppskjuta denna öfversikt, till dess jag blifvit i tillfälle att behandla äfven målets formlära.

Västerbottens folkspråk har tvänne gånger förut varit föremål för vetenskaplig undersökning, nämligen dels af F. UNANDER: *Allmogemålet i södre delen af Vesterbottens län,* Uppsala 1857, dels af FR. WIDMARK: *Bidrag till kännedomen om Vesterbottens landskapsmål*, Stockholm 1863. UNANDERS undersökning omfattar emellertid företrädesvis kustmålen, hvarvid han särskildt utgår från målet i Nordmalings socken, WIDMARK däremot tar uteslutande hänsyn till norra Västerbotten ock Norrbotten. Ingendera af dem har därföre närmare berört det område, som jag här behandlar.

Skriftliga källor, som kunna gifva någon vägledning rörande äldre ljudförhållanden i Västerbottniskan eller norrländska mål i allmänhet, äro icke många.

Några upplysningar ha emellertid stått att hämta i följande skrifter:

BUREUS, *Sumlen* (i Sv. landsm. Bih. I. 2), hvars uppgifter kunna dateras till omkring år 1600 (se Suml. s. 66).

ASK, *Dissertatio de Uma*, Ups. 1731, hvarest en mindre, föga upplysande ordlista finnes bifogad.

FALLERSTEDT, *Glossarium vocabulorum Norlandorum;* hskr. R. 592 i Uppsala universitetsbibl. Ovisst är, från hvilken trakt uppgifterna egäntligen stamma [M. Fallerstedt f. 1710 † 1756; citeras: Fall. Gloss.].

RENMARK, *Plurima Linguæ Gothicæ Rudera, quæ in vulgari Sermone apud Vbotnienses ab anno 1752 in julio observavit Carolus Renmark;* hskr. N. 634 i Uppsala universitetsbibl., en ordsamling företrädesvis från norra Vbott. ock Nbott. [citeras: Renm. Rud.]..

Öfriga hänvisningar till kända arbeten liksom också förkortningarna torde förstås utan vidare upplysning.

I afseende på den isländska ortografien har jag sökt att följa de regler, som tillämpas i NOREENS *Altisl. u. altnorw. grammatik*, med den afvikelsen allenast, att långt æ af typografiska skäl lemnats utan aksent samt att skrifningen **e** ock **o** i ändelser i stället för de vanliga **i** ock **u** icke konsekvent genomförts. I afseende åter på det isländska ock fornsvenska ordförrådet har jag, där ej särskild källa angifvits, i allmänhet inskränkt mig till hvad som finnes upptaget i FRITZNERS *Ordbok* (första uppl.) ock 6:te bandet af RYDQVIST, *Svenska språkets lagar.*

Till sist vill jag här hembära min hjärtliga tack till Professor NOREEN ock Docenten LUNDELL för de råd ock upplysningar samt den uppmuntran, som från deras sida kommit mig till del under arbetet med denna afhandling. Särskildt må jag erkänna min förbindelse till den sistnämnde, som till båtnad för afhandlingen varit mig behjälplig vid den svåra korrekturläsningen ock därvid ofta kommit i tillfälle att meddela både råd ock rättelse i fråga om afhandlingens fonetiska sida.

Inledning.

Sonanterna.

§ 1. Vid det grafiska återgifvandet af ljudförhållandena i Degerforsmålet begagnar jag mig af följande sonantiska ljudtecken:
vokalerna: *a, a, æ, e, e, ı, y, ø, ɵ, ɵ, o, a, o, u, u;*[1]
diftongerna: *eı, ɵy, ɵu;*
n-ljud i sonantisk funktion: *n̥, ŋ̥, n̥.*

Af vokalerna kunna *a, a, e, ı, y, ɵ, o* vara både långa ock korta; *æ, ø, a, u* endast långa; *e, ɵ, o, u* endast korta. Angående dessa teckens valör, det inbördes förhållandet mellan de ljud, som de beteckna, samt sättet för bildningen[2] af dessa ljud hänvisar jag till LUNDELL i Sv. landsm. I, s. 84 ff.

Anm. 1. Jag vill dock hafva anmärkt, att vokalerna *a* ock *ɵ* hafva en icke obetydlig latitud mot *a*- ock *ɵ*-hållet, ehuru åtminstone hvad *a* ock *a* angår i fullt betonad stafvelse ingen förblandning äger rum. I svagt betonad kort stafvelse kan man däremot stanna i ovisshet om a-ljudets värde. Målet vacklar dessutom i vissa fall, t. ex. mellan *lakaɳ* ock *lakaɳ*, *steyana* ock *steyana* o. s. v. I ordet **mjölk** torde man få höra både *mjɵʎk* ock *mjɵʎk*, eller kanske ock ett mellanljud mellan båda.

Anm. 2. Vidare anmärkes, att för vokalerna *a, ɵ, o, æ, ø, a* ock *u*, hvilka kunna förekomma framför cerebrala konsonanter, borde, strängt taget, i detta fall särskilda tecken varit införda. Jag anser nämligen, att den cerebrala karaktä-

---

[1]) Denna vokalserie är, som man finner, endast godtyckligt ordnad efter akustisk frändskap på basen af de olika labialiseringsgraderna för a, i ock u.

[2]) På den svåra frågan om vokalernas bildningsläge kan jag icke inlåta mig; men, så vidt jag kan finna, äro mina *a, a* ock *o* lägre än *a* ock *u*, ej tvärtom.

ren, i all synnerhet vid *r*, angifves minst lika mycket af den föregående vokalen som af konsonanten själf. Tungans ställning under bildandet af t. ex. *a* i *mar* är också under senare delen af ljudet ock väl ofta under hela ljudet så afvikande från den ställning, som kunde anses såsom normalställning för vokalen *a*, att ett åtskiljande af tvänne olika ljud härvidlag vore fullt berättigadt. Men då ett konsekvent ock genomfördt återgifvande i skrift af alla de mångfaldiga glid- eller mellanljuden i det talade språket måste blifva omöjligt, har jag icke funnit skäl vara att genom nya tecken störa den enhet i skriften, som vunnits genom det Lundellska landsmålsalfabetet.

Anm. 3. Ur de i diftongerna *oy* ock *ou* ingående *y* ock *u* utveckla sig, så snart de komma att stå framför vokal, mer eller mindre tydliga konsonantiska mellanljud. Detta är dock, såsom mig synes, mera regelbundet händelsen vid *u* än vid *y*, ock jag skrifver därför *snóuwàn* men *bóya'l*.

Anm. 4. Stafvelsebildande **n**-ljud, som blott är en nasal afslutning (d. v. s. regressiv- eller explosivdel) af den föregående konsonanten, kan endast förekomma efter klusilt ljud (»verschlusslaut») samt efter **s** ock varierar i viss mån till bildningsläge efter dessa, så att man har *súkn'*(l. *n*), men *mútn'*, *pótn`*, *vísn'* o. s. v. Den sålunda bildade stafvelsen kan uppbära biaksent.

Stafvelsebildande uppträder **n**-ljudet nästan uteslutande efter »lång» kons. Efter »kort» kons. inträder sekundär vokal mellan denna ock **n**. **r** ock **l** äro i målet aldrig stafvelsebildande, men framkalla sekundär vokal.

Konsonanterna.

§ 2. Målets konsonanter äro följande:
labiala: *p*, *b*, *f*, *v*, *m*;
postdentala: *t*, *d*, *s*, *n*, *ɿ*, *l*;
supradentala: *ṭ*, *ḍ*, *ṣ*, *ṇ*, *r*, *(ꞅ)*;
cerebrala: *ᵵ*, *ᵭ*, *ꞃ*, *ɿ*, *ɫ*, *(s)*;
dentipalatala: *ʈ*, *ɗ*, *ʂ*, *ʐ*;
palatal: *ȷ*;
gutturala: *k*, *g*, *ɣ*, *ƶ*, *ȝ*.

Härtill komma ytterligare *h* ock *w*.

Angående dessa tecken ock deras betydelse hänvisas till LUNDELL i Sv. landsm. I, s. 20 ff.

Anm. 1. Ehuru *r* (tonlöst r) i målet obestridligen förekommer före *p* ock *k*, skrifver jag i det följande äfven i dessa ställningar *r*, emedan målet härutinnan vacklar ock *r* dessutom sällan höres utan ett mer eller mindre betydande förslag af *r*. Visserligen förnimmes äfven stundom vid *l* ock *l* ett motsvarande förslag af *l* ock *l*, men *l* ock *l* äro dock ojämförligt mera konstanta i målet än *r*.

Anm. 2. **Målets cerebraler (LUNDELLS kakuminaler) äro vanligen icke särdeles höga, men hålla sig dock i allmänhet väl skilda från supradentalerna. I vissa fall af ljudförbindelsen ns (se under n) har jag dock att konstatera en vacklan mellan** *ns* **ock** *ŋs*. **Då** *s* **annars, så vidt jag kan finna, icke har någon regelbunden förekomst i målet (kanske förekommer det dock någon gång som varietet af det allmänna** *s*, **där detta uppkommit af** *l* **+ s), så synes det troligt, att den nämnda vacklan beror på en strid mellan** *n* **ock** *s*.

Anm. 3. **Palatalen** *j* **växlar i uttalet icke sällan med vokal, t. ex.** *våja'n* l. *våia'n* **vägen,** *pojk* l. *poik* **pojke o. s. v. När ett** *j* **föregås af ett n-ljud, uppstå väl palatala n-former; men om jag ej bedrager mig, spela de i regel blott rollen af mellanljud. Slutande** *j* **kan någon gång delvis förlora stämtonen.**

Anm. 4. *l* **är enligt förf:s sätt att uttala det unilateralt (till höger), hvilket uttalssätt tyckes vara det allmänna.**

Kvantiteten.

§ 3. Målet uppvisar numera endast kombinationerna kort vok. + s. k. lång kons. eller lång vok. + s. k. kort kons. Hvarje konsonant, som åtföljes af annan kons. i samma stafvelse, är »lång», ock jag angifver därför i det följande konsonantens beskaffenhet med särskildt tecken endast då en »lång» (stark) står ensam. Dess egenskap af »lång» (stark) angifves då medelst undersatt streck.

Anm. 1. Enligt min åsikt äro uttrycken lång ock kort kons. likaså vilseledande som de gamla uttrycken dubbel ock enkel kons. Jag fattar nämligen skillnaden hos t-ljuden i **rätt** ock **rät** såsom en aksentskillnad (en följd af olika stafvelseaks.), icke som en kvantitetsolikhet (härom utförligare en annan gång).

§ 4. **Målet har i fullt betonad stafvelse kort vokal före två kons.**[1] **eller »lång» kons., lång däremot före ensam »kort».** I svagare betonad stafvelse är vokalen nästan alltid kort.

Aksenten.

§ 5. För den **musikaliska aksenten** kan jag icke nöjaktigt redogöra ock måste här lemna densamma obeaktad ock obetecknad.

§ 6. I afseende på den **exspiratoriska aksenten** anmärker jag följande.

Icke sammansatta trestafviga ord eller ordformer hafva allmänneligen samma aksent som uti rspr., t. ex. *stęyana* stegarna, *vakrare* vackrare o. s. v. Antalet af dylika ordformer är dock, tack vare ändelsereduktionen (jfr de vokaliska slutljudslagarna), betydligt mindre än i rspr. Jag lemnar aksenten i dylika fall obetecknad.

De egendomliga aksentförhållandena vid ordsammansättning måste jag här äfven förbigå, då den exspiratoriska aksentens förändringar därvidlag svårligen kunna framställas utan i sammanhang med den musikaliska aksentens. Blott så mycket må i förbigående anmärkas, att målet visar en tydlig tendens att skarpt betona den sista sammansättningsleden, hvarigenom den första ledens aksent ofta öfvergår från gravis till akut.

Efter dessa anmärkningar må det vara nog att, med bibehållande af en gammal terminologi, för målet uppställa följande aksenter:

1:o) **Akut** tillkommer

a) alltid sådana ord, som i äldre tid varit enstafviga: *álår* isl. **aldr,** *sę́yàl* isl. **sigl** o. s. v.;

b) vanligen tvåstafviga namn: *búștròm* Burström, *nýgrèn* Nygren, *jóŗșà* Jonsson, *ę́và* Eva, *sá̜rà* Sara, *lísà* Lisa o. s. v. (men *míná* Mina, *áná* Anna m. fl., hvilka dock i vokat. kunna få akut);

[1]) Endast före kons. + *j* kan stundom vacklan förekomma: *sęnjan* l. *senjan*, *lødʒan* l. *lødʒan*.

c) undantagsvis sammansatta ord: *șúșhèst* skjutshäst, *șúș-bòn* skjutsbonde, *níșvàrk* nidingsdåd (»nidsvärk»). Ordet *káj-màn* (namne) är finska **kajma** ock har sin aksent däraf.

2:o) Gravis tillkommer alla urspr. tvåstafviga ord, som ej få akut eller cirkumflex, samt de urspr. trestafviga, som i målet blifvit tvåstafviga: *ále'r* isl. **aldri** (aldrige), *sẹ́ya'l* isl. **sigla,** *mánis* rspr. **människa** o. s. v.

Då orden med gravis äro de ojämförligt flästa, utsätter jag i det följande endast akut. Alla tvåstafviga ord, som icke hafva utsatt aksent, hafva således gravis.

3:o) Cirkumflex tillkommer alla sådana ord, som urspr. varit tvåstafviga, men i målet blifvit enstafviga (jfr slutljudslagarna). Denna tvåspetsiga aksent är af två slag, i det att dess senare hälft kan vara antingen stigande eller fallande. Då den förra af dessa arter alltid åtföljes af »lång» kons., den senare däremot af »kort» eller ingen kons., har jag icke ansett mig böra för de olika arterna af tvåspetsig aksent införa särskilda tecken. Stigande är cirkumflexen, om vokalen åtföljes af två konsonanter eller en kons. med längdtecken, annars alltid fallande. Ex. *bŷṭ* isl. **bytta,** men *bŷt* isl. **býta.**

Anm. 1. Vid sammansättning försvinner cirkumflexen. Detta är också fallet i sammanhängande tal, så framt ej ordet kommer att stå i meningens slut eller på något särskildt sätt framhålles.

Anm. 2. Ultimavokal bortfaller i målet endast efter (natura l. positione) lång rotstafvelse, hvadan cirkumflex endast kan förekomma öfver urspr. lång stafvelses vokal.

Anm. 3. Angående cirkumflexens ålder lemnar målet själft ingen upplysning. HÜLPHERS anmärker för Norrbotten (s. 197 d), att vid verb i inf. uteslutes vanligen **a.** Då detta tydligen syftar på det ändelsebortfall, som betingas för cirkumflex, är det klart, att åtminstone Norrbotten ägde denna aksent 1789. Men norrbottningarna hafva ännu i dag kvar den ljudförbindelse, kort vok. + »kort» kons., som i de norrländska målen funnits, när cirkumflexens inträdande reglerades. Dfs-målet har däremot redan förlorat denna förbindelse fullständigt, ock det är därför sannolikt, att den nämnda aksenten är minst lika gammal i det sistnämnda målet som i de norrbottniska.

BURE (*Sumlen* s. 47 ock 48) anför från Ångml. »**i våhl.** debetis» ock »**Giên** pro enträ vel jên». Formerna *vâl* ock *jên,* hvilka ännu bevara sin cirkumflex, visa ojäfaktigt, att denna aksent var stadgad i ångermanländska mål redan år 1600.

I ett diplom från 1316 förekommer namnet Ume skrifvet **huum**. Hade man icke skäl att här misstänka felskrifning, så kunde det innebära skrifvarens försök att återgifva uttalet *ûm*. Slutvokalen skulle således varit bortfallen redan då. **huum** kan dock vara misskrifning för **umu**.

Öfversikt af språkljudens historiska utveckling.

I. Sonanterna.

a. I betonad stafvelse.

α) Korta vokaler.

a.

§ 7. Isl. **a** motsvaras i dfs. af *a* uti följande fall: 1:o) i urspr. öppen stafvelse, t. ex.

isl.	**age**	dfs. *a̠ɣa*	isl.	**make**	dfs. *ma̠ka*
rspr.	**ana**	*a̠na*		**mata**	*ma̠ta*
isl.	**ape**	*a̠pa*		**rasa**	*ra̠sa*
	baða	*ba̠da*		**same (samr)**	*sam̠a*
	fata	*fa̠ta*		**skaðe**	*ska̠da*
	gapa	*ga̠pa*		**skapa**	*ska̠pa*
	gata	*ga̠tu* (l. *gə̠tu*)		**snara**	*sna̠ru*
	hlaða	*la̠da* v.		**tala**	*ta̠ła*
	kasa	*ka̠sa*		**þvara**	*ʧ̦va̠ru*
	klafe	*kła̠va*		**vaða**	*va̠da*.

Anm. 1. Undantag härifrån bilda orden *bła̠da* **bläddra**, *tra̠va* trafva, *ra̠da* styra, *ma̠ta* (jämte *ma̠ta*), hvilka samtliga måste fattas såsom denominativa till *bła̠* blad, *tra̠v* traf, *ra̠* rad ock *ma̠t* mat. *ha̠ra* isl. **here** ock *ba̠ra* trollnystan äro egendomliga; men då Närpesmålet har *he̠r* bredvid *hæram* (Sv. landsm. I, s. 92)[1] ock sv. diall. i allmänhet ha **bärarn**, ser det ut som om här förelåge en reflex af ett **ä**-ljud. Jfr § 13 mom. 2.

Anm. 2. *a̠la* (flytande spillning) är wästfal. **äle** mlt. **adele** (HOLTHAUSEN, *Die Soestermundart* § 57). Dels på grund af den stundom förekommande obest. formen *å̠l*, dels ock på grund af härledningen antar jag, att *a̠la* urspr. är best. form. Ordets *a* är regelbundet, om ordet utgår ur ett äldre ***aðla**.

[1]) BURE (*Sumlen* s. 73) anför (från Vbott.? eller Ångml.) »**häran** för **haran**.»

Anm. 3. *fale* är endast skenbart undantag, då det står för äldre **farlig** (subst. **fara** heter däremot *fara*), ock visar blott, att icke det nuvarande ljudförhållandet ligger till grund för differentieringen af a-ljudet till *a* ock *a*.

2:o) i urspr. sluten stafvelse, så snart vokalen efterföljes af guttural, **l**, **m**, **n** eller ock **r** + dental, när denna förbindelse i målet gifver cerebral (ej supradental), t. ex.

isl.	**þak**	dfs. *tak*	isl.	**haltra**	dfs. *hâlt*
	skakkr	*skak*		**kambr**	*kam*
	þakka	*tâk*		**stampr**	*stamp*
	bakke	*bâk*		**vanr**	*van*
	bakstr	*bakst*		**sand**	*san*
	vakta	*vâkt*		**blanda**	*blân*
	dagr	*dag*		**pantr**	*pant*
	agn	*agn*		**ansa**	*âns*
	tal	*tal*		**hanzke**	*hânsk*
	halmr	*halm*		**angra**	*agar*
	skalkr	*skalk*		**krankr**	*kragk*
fsv.	**alen**	*an*		**arðr**	*al*
isl.	**kaldr**	*kal*		**harðr**	*hal*
	aldr	*álèr*		**varta**	*vât*
	vald	*val*		**svartr**	*swat*
	alt	*alt*			o. s. v.

Från Degerforsmålets synpunkt kunde regeln formuleras så: så snart efterföljande kons. är guttural, cerebral, **l**, **m** eller **n**.

Anm. 4. Undantag bildas af följande grupper:

a) starka pret. af 3:e ock 4:e kl. hafva *a* utan afseende på följande kons., t. ex.

isl.	**rak** (till **reka**)	dfs. *rak*	rspr.	**rack** (till **räcka**)	dfs. *rak*
	stakk (**stinga**)	*stak*	isl.	**sprakk** (**springa**)	*sprak*
	óx (**vaxa**)	*vaks*	rspr.	**tvang** (**tvinga**)	*tsvag*
	gnall (**gnella**)	*gal*		**small** (**smälla**)	*smal*
	svalt (**svelta**)	*swalt*	isl.	**stal** (**stela**)	*stal*
	fann (**finna**)	*fan*		**spann** (**spinna**)	*span*;

b) ord med äldre **nn**, som, äfven då detta är uppkommet af **nþ**, tyckas bilda regelbundet undantag:

isl.	**ǫnn** (**annar**)	dfs. *an*	isl.	**panna**	dfs. *pân*
	banna	*bân*		**granne**	*grân*
	tǫnn (**tannar**)	*tan*		**grannr** adj.	*gran*
	spann n.	*span* m.		**mann**	*man*,
	annar	*ân*			

ock likaså runornas **hannar** (gen. af **hon**) dfs. *hanas*.

Möjligen hör till denna grupp äfven *wan* (jordråtta) no. **vond** eng. **want** för äldre ***wanþ**, som då stode i afljudsförhållande till got. **dis-winþjan** ock **winþi-skauro** (»wurfschaufel») samt i närmaste relation till rspr. **vanna** (»kastoskofvel»)[1].

Pron. pers. 3 sg. heter *han* isl. **hann** ock följer alltså ej regeln. Men dels skulle ju gen. hafva *a* (såsom den också har: *hans*), dels kunde formen *han* äfven återföras till isl. **hánn** (se Wimm. Læseb. Forord s. XII) ock vore då att sammanställa med de nedan § 8 anm. 4 nämnda orden. Oförklarligt är mig *a* uti adj. *san* isl. **sannr**. Böjningen har kanske en gång varit mask. **san*, neutr. *sant*; men då målet har *gran*, neutr. *grant* tyckes ett förallmänligande af vokalen i neutr. ej vara antagligt. Äfven n. pr. *ana* Anna förefaller mig oftast hafva *a*.

c) Större tvetydighet företer differentieringen före **m**-ljudet. Under det *a* är allenahärskande före **mp, mb, ms** (*stâmp, kamp, trâmp, lâmp, kam, lam, wam, slams, kâms, râms* o. s. v), tyckes däremot urspr. **mm** (resp. slutljudande **m**?) kräfva *a*. Så har målet *skam* isl. **skǫmm** (*skamløs* isl. **skamm-lauss** o. d. i rena sammansättningar), *dam* (fördämning) isl. **dammr**, *stam* isl. **stamr** men got. **stamms**, *stâm* v. som redan på grund af sin aks. ej kan återföras till isl. **stama**, utan förutsätter ett ***stamma** (jfr fht. **stamên** ock **stammên**, Kl. Wb.). När målet har *fram* mot isl. **fram**, kan man väl förutsätta ett ***framm** (jfr under **m**). Däremot får målets *kram* adj. icke föras närmast till isl. **krammr**, utan till ett fsv. ***kramber**, dit också vokallängden i *kram* hänvisar (jfr *lam*, *kam* o. s. v.). Dfs. *dam* rspr. **dam** (stoft) samt dess denom. *dâm* damma ock sammansättningar äro i afseende på *a* så till vida regelbundna, som detta visar på ett **mb**, hvilket också framträder i fsv. **damb**, no. **damb** ock **damba**, men förete oregelbundenhet i vokallängden ock äro därför möjligen sent inkomna i målet (jfr rspr. **dam, lam, kam** med kort vok.). Förklaring medelst ett **b**-inskott ligger också nära till hands vid adj. *skamle* (jfr ofvan subst. *skam*); men det kan dock vara en möjlighet, att **m** här varit »kort» (fsv. har **skamlika**, mht. **schamelîch**, jfr fht. **scama**). I *gamal* isl. **gamall**, *kamar* isl. **kamarr** kunde *a* visserligen stamma från kontraherade kasus: **gamblir** o. s. v., men ett sådant antagande är onödigt, när målet har *sama* mot isl. **sama**.

Enstaka ock oförklarligt är mig *sams* = rspr. (komma) **sams**.

Före ljudförbindelsen **mn** uppträder *a* uti *hamn* isl. **hǫfn**, *namn* isl. **nafn**, *stam* (l. *stamn*) isl. **stafn**, *jamn* isl. **jafn**. Enklast

[1]) Huruvida nom. propr. *hans* Hans kan räknas hit i ock genom äldre former **Hannes, Johannes**, vågar jag ej afgöra.

ock säkrast[1] synes mig härvidlag det antagandet, att **mn** kräft *a* liksom **mm**. Ordet *famn* isl. **faðmr** blir undantag, ock i de få återstående fallen af *a* före **mn** motsvarar *a* isl. **o** enl. § 26[2].

d) I afseende på **l**-ljud (före hvilka *a* alldeles obestridligen är det härskande: *tal*, *dal*, *mal*, *skal*, *pal*, *kål*, *al*, *swål*, *stal*, *vål*, *fal*, *malt*, *salt*, *palt*, *als*, *vals*, *fals*, *bal* o. s. v.) tyckes ett generelt undantag göras af ljudförbindelsen **lr**: *malər* ← ***mallra** (gå långsamt), *palər* ← ***pallra** (gå med små steg), *walər* (prata) fsv. **hveller** (Speg. Gloss.), *skwalər* rspr. **skvallra**, *dalər* rspr. **dallra**. Dessa exempel motsägas nämligen i ingen mån af orden *ålə'r* isl. **aldr**, *alər* **aldri** ock *skalər* rspr. **skallra** men no. **skaldra**, hvilka tydligen hafva det en gång mellan **l** ock **r** stående **d** att tacka för sitt *a* ock således blott bevisa, att differentieringslagen icke varit värksam, **sedan** dessa ord förlorade sitt **d**.

Öfriga fall af *a* före **l** äro endast få, nämligen: *kal* (gubbe), som måste vara urspr. **karl**, ehuruväl redan isl. har formen **kall**; *ŋgalhat* (knallhatt), som måste vara ett ungt ord (det enkla ordet **knall** brukas väl knappast i målet); *rål* (1:o flacka omkring, 2:o skvallra), som troligen också är i målet ungt, no. **ralla** ock **radla**; samt till sist de i mer än ett afseende egendomliga orden *sal*, *smal*, *skral*, hvarom se vidare under **l**.

e) Före cerebral förekommer *a* endast i: *stal*, hvilket såsom st. pret. skall hafva *a* (se ofvan); *gaṇ*, som betyder »**gäle**» (ock svårligen kan misstänkas vara ungt låneord hos en befolkning, som fordom idkat lifligt fiske) no. **gan**; samt slutligen *graṇ* isl. **grǫn**, hvars *a* jag ej kan förklara, så framt icke detsamma skulle vara resultatet af en kompromiss mellan sing. **graṇ* ock den plur. formen *græṇjan* (jämte *graṇjan*). Bure (Suml. s. 68 r. 1) skrifver **en grän** (jfr också **hara** i anm. 1).

3:o) Möjligen finnes hos målet en tendens att upprätthålla *a* i ställningen mellan **v** ock **r**. Ex. med *a* äro: *kwaṛ* isl.

[1]) En förutsättning, att differentieringen af **a**-ljudet vore äldre än öfvergången **fn** → **mn**, samt att öfvergången **mn** → **ƃn** (got. **namo** → isl. **nafn**) varit allm. nordisk (jfr Bugge Rökst. s. 115), skulle visserligen göra de anförda orden regelbundna, men synes mig alltför äfventyrlig.

[2]) Dit tror jag nämligen, att man äfven får räkna *kwâmn* kväfvas. Då isl. har **kefja kóf kófum kafenn** ock därtill **kafna**, så ligger det ej så fjärran att tänka sig ett ***kvefa** (jfr rspr. **kväfva**), **kvaf** (jfr rspr. gå i **kvaf**) → **kóf**, ***kvåfum** → **kófum**, ***kofenn** → ***kvofenn** (således med böjning liksom **vefa**) ock till detta ***kvofenn** regelrätt dfs. *kwâmn*. Jfr för öfrigt Rydqv. I, s. 174, där ett dial. **kofven** uppgifves, samt de af Ljungstedt (St. pret. s. 73) anförda fsv. formerna **kufna** ock **kofna**.

kvern, *kwa̱r* rspr. **kvar**, *va̱r* isl. **varr** adj., *ṣwa̱r* isl. **svar**, *vâṭ* isl. **varta**, *on jṣvaṭ* isl. **þverr**, *ṣwaṭ* isl. **svartr**, *vâɬ* isl. **verða**, *ṣwa̱ɬ* fsv. **svarþer**, *va̱ru* isl. **vara** f., samt i former af pron. isl. **hvarr** (**hverr**).

Som man ser, skulle dock de flästa af dessa redan af andra grunder (öppen stafvelse, följande cerebraliserade ljud) hafva *a*. När man å andra sidan har *varm* isl. **varmr**, *ṣwârv* fsv. **svarva**, *kwarka* (best. formen, hästsjukdom), *warjṣen* tilltagsen, *varp* ränning i en väf, *wårè* isl. **vargr**, ock då dessutom hvarken det föregående **v** i ock för sig bevarar *a* (ex. *waṣ*, *váṭn̥`*, *wa̱vėɬ* o. s. v.), ej häller ett efterföljande **r** utöfvar denna värkan (*fa̱r*, *arm*, *bark*, *skârv* o. s. v.), så tyckes nyss nämnda lag icke hafva stora sannolikheter för sig. Troligast synes mig vara, att *ṣwa̱r* fått sitt *a* från *ṣwa̱ra*, att *kwa̱r*, *va̱r* (isl. **varr**) ock formerna af pron. **hvarr** hafva öfverfört *a* från kasus, där detta stod i öppen stafvelse, samt att *kwa̱r*, *jṣvaṭ* o. s. v. endast hafva den följande cerebralen att tacka för det *a*-ljud, som de nu förete.

§ 8. **Isl. a → dfs.** *a*:

1:o) i urspr. sluten stafvelse, så snart närmast följande kons. icke är guttural, **r** + dental, **l**-ljud, **m** l. **n**, t. ex.

isl.	**adrir**	dfs. *år*	rspr.	**i kras**	dfs. *e kra̱s*
	aptan	*afta*	isl.	**latr**	*la̱t*
	armr	*arm*		**matr**	*ma̱t*
rspr.	**as**	*a̱s*		**par**	*pa̱r*
isl.	**aska**	*âsk*		**skaf**	*ska̱v*
	askr	*ask*		**-skapr**	*(e̜yėn)ska̱p*
	bǫrkr	*bark*		**skapt**	*skaft*
	brattr	*braṭ*		**skarpt** n.	*ska̱ṭ*
	flatr	*fɬa̱t*		**skattr**	*skaṭ*
	gaddr	*gaḍ*		**sparka**	*spârk*
	gap	*ga̱p* (l. *ga̱p*)		**stabbe**	*staḇ* (mått)
	haf	*ha̱v*		**stafr**	*sta̱v*
	kapp (**kǫpp**)	*ka̱p*		**tappa**	*tâp*
	karl	*ka̱r*	rspr.	**var** (**kuddvar**)	*va̱r*
	kǫs	*ka̱s*	isl.	**var** pret.	*va̱r*
	krafsa	*krâfs*		**varmt** n.	*vaṭ*
	kraptr	*kraft*		**vatn**	*váṭn̥`*.

Anm. 1. Om i målet slutkons. i ett enstafvigt ord fallit bort, rättar sig **a**-vokalen likväl efter de gifna reglerna, hvadan således differentieringen måste vara äldre än slutkonsonantens bortfall, t. ex.

isl.	**blað** dfs.	*bla*	rspr.	**har** pres. dfs.	*ha*
rspr.	**rad**	*ra*	isl.	**hafa** inf.	*hâ*
isl.	**hlað**	*la*	rspr.	**skall**	*ska* (obet.)
	glaðr	*gla*	isl.	**skal**	*skal* (bet.)
	hraðr	*ra*	rspr.	**jag**	*ja* (obet.)
	staðr	*sta*		**jag**	*jay* (bet.)
	bað pret.	*ba*		**hvad för slag**	*vafeşla(y)*.

Anm. 2. Huruvida nominativ-r spelat någon roll vid differentieringen, kan målet icke afgöra. Det är ju rimligt, att motsättningar sådana som *dal*, *tal* men *sal*, *smal* skulle kunna bero på utjämningar af en urspr. böjning: nom. ***dalr*, *salr* (jfr § 7, anm. 4, d) ock ack. *dal*, **sal* o. s. v. Detta är dock skäligen ovisst. Verbalafledningar på **ra** äro (utom de i anf. anm. nämnda) få: *flader*, *hamer*, *kanter*, *ayer* (fladdra, hamra, kantra, isl. **angra**) se regelbundna ut.

Anm. 3. Rörande aflednings-l må följande anmärkas. När l föregås af i c k e t o n a n d e kons., följer **a**-ljudet de vanliga reglerna, så att man har t. ex. *skákeˋl* isl. ***skakl** (isl. **skǫkull** motsvaras i målet af *skákaˋl*), men *rápàl* isl. ***rapl.** Står mellan **a**-ljudet ock l en af de t o n a n d e konsonanterna *y*, *m*, *n*, så har målet, som man skulle vänta, alltid *a*: *háyàl*, *táyàl*, *hámàl* (otymplig person, jfr fht. **hamal** »verstümmelt»), *hánàl.* För **d** har jag endast ex. *sádàl*, där *a* är regelrätt, om grundformen ***saðl** tänkes utgången ur isl. plur. **saðlar.** Invecкladt är däremot förhållandet vid ljudförbindelsen **vl.** Så har man t. ex. å ena sidan *gávàl* isl. **gafl**, *áveˋl* isl. ***afl**, men å den andra *(stein)skrávàl* (lager af småsten) isl. ***skrafl** (jfr isl. **skrapa** ock **skrafa**), *drávàl* sladder jfr isl. **draflsyrði.** Denna osäkerhet sträcker sig äfven till ord med tvåstafvighetsaksent, t. ex. *náveˋl* isl. **nafli**, *káveˋl* isl. **kafli**, mot *ráveˋl* isl. ***rafla** (rspr. **rabbla**, eng. **ravel**), *wáveˋl* (jollra) isl. ***vafla.** l-ljudets natur har synbarligen, särskilt efter **v**, varit tvetydig, hvilket också visar sig af sådana dubbelformer som *bedrøvle* ock *bedrøvele.* Man jämföre för öfrigt rspr. **omöjlig** ock **omöjelig**, fsv. **græseliker**, **lysteleker**, **skröpeligh** o. s. v., isl. **drafl** ock **drafvelsfulder** o. s. v. M ö j l i g t v i s har det före **a** stående ljudet invärkat, eftersom man har *gáveˋl náveˋl*, *káveˋl* (jfr också *nav* i anm. 4) mot *skráveˋl*, *dráveˋl*, *ráveˋl* ock *wáveˋl.* I orden *táveˋl* isl. **tafla** ock *áveˋl* kan dock detta ej vara fallet.

Anm. 4. Såsom undantag från § 8 må antecknas: *hat*, *flas* (häftigt uppflammande låge), *was* (slamsig person), *tșas* (båll-

ningslös person), hvilka samtligen ansluta sig till motsvarande regelbundna verb *hata*, *flasa*, *wasa*, *jsasa*.

Ordet *nav* isl. **nǫf** borde hafva hetat *'nav*.

Orden *fate*, *klar* ock *nat* utgöra blott skenbara undantag från regeln, enär *a* uti dessa ord motsvarar isl. **á**: **fátøkr**, **klárr**, **nátt**. Då målet annars regelbundet har *a* mot **á**, synes det troligt, att i *fate* ock *nat* förkortningen inträdt före öfvergången **a** → **å**. Differentieringslagen måste då vara äldre än denna öfvergång. Se vidare § 41, 2:o.

Anm. 5. Af den i rspr. vanliga öfvergången **a** → **å** före **ng** ock **ld** finnes i målet intet spår, utan motsvaras **a**-ljudet i dessa fall alltid af *a*.

Anm. 6. När i Dfs-målet **a**-ljudet motsvarar isl. **o** (**u**), uppträder det alltid som *a*. Se § 26.

2:o) Isl. **a** → dfs *a* i enstaka fall mot hufvudregeln:

a) undantagsvis i öppen stafvelse, se § 7, anm. 1;

b) regelbundet i starka pret. » » » 4, a);

c) » före **nn** » » » 4, b);

d) » före **mm** » » » 4, c);

e) sannolikt före **mn** » » » 4, c);

f) regelbundet före **lr** » » » 4, d);

g) undantagsvis före cerebral » » » 4, e).

Anm. 7. För bedömmande af frågan om differentieringens ålder tyckes målet gifva åtskilliga hållpunkter, hvilka jag här för bättre öfverskådlighets skull sammanför.

a) Differentieringslagen tillämpas icke i hela sin omfattning numera; ty *fale* ock *ala* (§ 7, anm. 2 ock 3), *dam*, *gamal*, *ále'r*, *skaler* (§ 7, anm. 4, c ock d), *bla*, *gla* o. s. v. (§ 8, anm. 1), *råval*, *skråve'l* (§ 8, anm. 3) m. fl. skulle icke hafva de **a**-ljud, som de förete, om lagen vore fullt gällande. Det är dock att märka, att yngre låneord kunnat foga sig efter regeln. Så t. ex. har man *skáfri* (l. *skafari*) skaffri, men *kánsli* (l. *kánsli*) kansli. Det tyckes således egäntligen vara på målets egna traditionella former, som lagen icke kan i alla fall värka.

b) Differentieringen har skett före bortfall af slutande **d** ock **g** (anm. 1).

c) Den har troligen skett före öfvergången **á** → **å** (anm. 4).

d) Den bör hafva skett förr än **m** blef »långt» i orden *gamal* ock *kamar* (§ 7, anm. 4, c).

e) Lagen kan svårligen hafva inträdt sedan orden *sal*, *smal*, *skral* ock *kal* fingo sin nuvarande form (§ 7, anm. 4, d) i fråga om konsonantismen.

f) Den måste hafva varit värksam ännu, när **nt** assimilerades till **tt** i *brat* (se ex. under § 8, 1:o) ock **nþ** till **nn** (§ 7, anm. 4, a).

g) Den bör hafva varit värksam ännu vid tiden för cerebralernas uppkomst, ty *t* (af **rt**) ock *l* (af **rd**) hindra inträdet af *a*. Det kunde visserligen vara möjligt, att cerebralerna haft förmåga att omdana ett redan förhandenvarande *a* till *a*, men de faktiska formerna *gar*, *grar* ock *stal* tala dock mot en sådan åsikt.

Naturligen bygger jag icke mycket på hvarje enskildt fall, ty lagen kan ju hafva tålt undantag, varit utsatt för senare rubbningar o. s. v.; men i det stora hela ser det dock ut, som om man hade att förlägga differentieringslagens egäntliga värksamhetstid ganska långt tillbaka. Att *l* för **rd** fans redan på 1300-talet, har NOREEN (i föreläsn.) gjort troligt, ock orden *sal* ock *kal* hafva redan i isl. samma konsonantförhållande som *dal* (**dalr**) ock *stal* (**stallr**). Det är därför sannolikt, att de olika **a**-ljuden funnos äfven i gammal isl., ehuru skriften ej åtskiljer dem, ock lagen för deras växling torde i så fall äfven i äldre tider icke i väsentligare mån hafva afvikit från den här för målet uppställda. För öppen ock sluten stafvelse var regeln antagligen tidigt den samma som i målet. Detta måste synas så mycket mera troligt, som man ju i ags. återfinner en liknande lag (jfr Siev. Ags. gr. §§ 14 ock 240). Dock bör den möjligheten hållas öppen, att isl. kan hafva haft slutet **a**-ljud i sådan sluten stafvelse, där vok. åtföljts af en »kort» kons. Före nasal hade man väl älst nasalvokal (sedermera förlängning af **a** → **á** före **ng** ock **nk**), ock om nu dfs. *a* i detta fall är en återspegling af nasalvokalen, stämmer det förträffligt, att just **nn** ock **mm** göra undantag (jfr förhållandet i franskan). När rspr. har de st. pret. **tvang, sprang, sang**[1], men subst. **tvång, språng, sång,** visar detta, att målet icke står ensamt med sitt undantag för st. pret., ock äfven den företeelsen är därför sannolikt gammal. Före **l** + annan kons. har den något yngre isl. som bekant i allmänhet förlängt vokalen. Denna företeelse kan stå i det närmaste sammanhang med dfs. *a* i dessa ställningar. När isl. gör undantag (d. v. s. behåller kort vokal) före **ll, ld** ock **ln,** medgifver detta, att isl. där kan hafva öppet **a**-ljud, men bevisar det icke; ock åtminstone i ställningen före **ld** finner målets *a* ett stöd i rspr. **å** (**våld, ålder, fålla** o. s. v.).

Det antagandet ligger nu naturligtvis mycket nära till hands, att målets *a* uti de fall, där detsamma förekommer före konsonantgrupper, som inledas af **l, m, n** eller **r**, endast återspeglar en äldre förlängning. Vid en närmare granskning leder ett sådant antagande likväl till mycket invecklade ock hvarandra delvis motsägande konsekvenser, hvadan jag icke vågat

[1]) Jfr ock Frth. Närp. s. 27 not 1, där jämte subst. **bånd** med långt **a** anföres pret. **band** med kort **a**.

uppställa detsamma såsom utgångspunkt för differentieringen. Ja, så vidt jag kan skönja, leder oss målet fastmera till den åsikten, att differentieringen är ett prius i förhållande till förlängningen, utan att häller detta låter sig med ojäfaktiga bevis fastslå.

§ 9. Isl. **a** → dfs. *æ* (långt) l. *a* (kort) i åtskilliga fall:

1:o) som progressivt omljud (vid brytning), när icke cerebral följer:

isl.	**stjarna** dfs. *sæn*		isl. **tjara**	dfs. *tsæru*
	tjǫrn	*tsan*	**fjǫðr**	*fjær*
	fjall	*fjal*	rspr **tjäder** (isl. **þi-**	*tsædar;*
rspr.	**björk**	*bjark*	**durr**)	

likaså *bjanstut* (angelica sylvestris, archangelica) ock *bjanmosa* (björnmossa) jfr isl. **bjǫrn.**

Anm. 1. När cerebral följer, bevaras däremot vanligen **a**-ljudet ock då naturligen som *a*:

rspr.	**stjälk** (isl. **stilkr**) dfs.	*salk*	isl.	**hjalpa** dfs.	*jålp*
isl.	**hjarta**	*jåt*		**kjalki**	*tsålk*
rspr.	**stjärt** (isl. **stertr**)	*sat*	fht.	**hinan**	*jana*
	käle (isl. **þeli**)	*tsala*	rspr.	**spjälk**	*spjalk.*

Som undantag har jag antecknat *fjæl* isl. **fjǫrdr,** *sæl* isl. **selr,** *fjæl* isl. **fjǫl,** *spjæl* rspr. **spjäla** isl. **spila,** af hvilka dock det sista på grund af sin cirkumflex måste vara låneord (jfr *tsala* → **þeli**).

2:o) *græva* isl. **grafa,** *våks* isl. **vaxa;** ock i jämbredd med dessa stå äfven *vræka* ock *dræpa* i förhållande till VGL. **vrakæ ock drapæ.** Man kan här tänka dels på en kompromiss mellan rent stark böjning ock svag böjning, resp. presensbildning med **j** (jfr got. **wahsjan** st. v. ock **wrakjan;** isl. **rækja** åter förutsätter lång vokal), dels också (i t. ex. **drapæ**→*dræpa*) på inflytande från presensomljudet. Säkert föreligger kompromiss uti *ælas*, hvars *a* i andra stafvelsen hänvisar på isl. **alask,** då däremot biformen *æles*, som är lika vanlig, hänvisar på ***eljask** (got. **aljan**).

Mot dfs. *afsig* har no. **aving** ock **afsete.** Är dfs. *afsig* kompromiss ***afsing** → **efsing,** eller möjligen ett ***eptsing** (till **eptir**)? Ordet betyder trådända i allmänhet ock speciellt afklipp af öfverblifven ränning i en väf. I sistnämnda betydelse finnes **effsing** också upptaget i Fall. Gloss.

warv isl. **hvarf** har väl fått sitt *a* från besläktade ord såsom *warval* isl. **hvirfill** (jfr för öfrigt **hverfa, hvirfill, hverfull** o. s. v. samt äfven § 13 mom. 1).

§ 10. Isl. **a** → dfs. sporadiskt andra vokaler.

1:o) Isl. **a** → dfs *e*:

a) *skęka* isl. **skaka,** *gęya* isl. **gnaga,** *skęva* isl. **skafa,** *fęra* isl. **fara.** Huruvida här föreligger gammalt afljud eller t. ex. ett öfverfördt presensomljud, kan icke med säkerhet afgöras (rörande omljudsvokalen se § 12, anm. 3). För formernas ungdom talar möjligtvis den omständigheten, att *skęva* ock *skęka* mot alla regler hafva bevarat **sk** (väl rätteligen *sk̦*) före len vokal. Detta måste väl ändå bero på en öfverföring från pret. *skǫk* ock *skǫv* ock bevisar därför ej mycket. Till förmån för uppfattningen af de nämnda ordformerna såsom gamla afljudsformer talar åter, att **fara**-klassen (6:e kl.) äfven i andra germ. diall. tyckes uppvisa ett ĕ-stadium[1], samt att verbet *skęva* icke gärna kan eller bör skiljas från *şęv* (affall vid linberedning), *sągşęv* (sågspån, ty. **schebe**) ock *şâft* (equisetum hyemale, som begagnas vid skurning af träkärl), hvilka visa på en rot **skĕb.** Med de här omhandlade infinitiverna bör äfven *hęva* mot isl. **hefja** (för *****hafja**) sammanhållas.

b) *şęr* (l. *şar*) isl. **skjarr,** *fjęru* isl. **fjara** ock *spjęl* isl. **spjald** l. **speld.** Dessa ord stämma i afseende på brytningsvokalen icke med öfriga fall af brytning (se § 9, 1:o). Målets former skulle förutsätta isl. ***skérr,** ***féran,** ***spéld.** Jfr under **é.**

2:o) Isl. **a** → dfs. *ı*. En sådan motsvarighet föreligger i ptc. *skıve* isl. **skafenn,** *grıve* isl. **grafenn,** *hıve* (till *hęva*) isl. **hafenn.** Olika afljud (se föreg. mom.)? Huruvida man i annat fall har att tänka sig en suksessiv utveckling **skafinn** → ***skevinn** → *skıve* (jfr **skekinn** → *skıke*, **gneginn** → *gıye* § 14, mom. 1), eller ett genom analogi framkalladt språng **skafenn** → *skıve*, kan jag ej afgöra.

3:o) Isl. **a** → dfs. *y* (l. *u*). Ptc. af *fęra* heter *fyre*[2] isl. **farenn** ock af *şwære* med vacklan *şwure* l. *şwyre* isl. **svarenn.** Med dessa bör äfven ptc. *vyre* isl. **veret** (**veset**) sammanhållas. Enär i böjningen af dessa verb inga säkra anknytningspunkter finnas för en anslutning till gruppen *bęra* ptc. *byre* (isl. **borenn**), *şæra* ptc. *skure* (isl. **skorenn**), *stæla* ptc. *stule* (isl. **stolenn**); enär vidare pret. *şwǫr* ock *fǫr* ännu äro oberörda af

[1]) Se Ljungst. St. pret. s. 60 f., där särskildt det s. 75 anförda fno. **drega** bör beaktas.

[2]) Närp. har **vuri** ock **furi** (se Frth. Närp. s. 20.)

all analogi; emedan slutligen gruppen (af de analogiserande) **bära, skära, stjäla** icke är större ock delvis består af mindre brukade ord än gruppen (af de analogiserade) **vara, fara, svärja**: så tyckes mig all tanke på en böjningsanalogi vara utesluten. En annan utväg till förklaring af den labiala vokalen i *fyre, ȿwure* ock *vyre* är att antaga den vara framkallad af den omedelbart föregående labiala kons. (*f, w, v*). Ett sådant antagande är ju i ock för sig ganska rimligt; men hela massan af de i § 7 mom. 3 anförda orden visar tydligt, att ett sådant inflytande af ett föregående *v* l. *w* på ett efterföljande **a**-ljud icke förefinnes i betonad stafvelse, ock man måste således för dessa ptc. förutsätta ändelsebetoning. Nu ställer sig saken emellertid så, att de här berörda säx verben *fera, ȿwære, wara, bera, ȿæra* ock *stæla* äro de enda kortstafviga st. verb, som hafva **r** eller **l** efter rotvok., ock att de äfven (om man undantar *suve* isl. **sofenn**, som har sin egen historia) äro de enda kortstafviga, som uppvisa **u**-vokal i ptc. Men är ändelsebetoningen gifven, så är ju **u**-vokal precis hvad man germaniskt skall vänta sig före **l** ock **r**, ock ptc. *fyre, ȿwure, vyre* blifva då till sin natur afljud af renaste slag. I *ȿwure* kan väl också **u**-vokalen måhända vara ganska gammal, ty icke blott fsv. har **soret** ock **svoret** (Rydq. I, s. 168), utan äfven ags. har ptc. **sworen** ock fht. **gisworan** (»nie **giswaran**!»); men i *vyre* kan afljudet ej vara äldre än öfvergången **s**→**r** (isl. **veset** ock **veret**). Att dock äfven här den labiala vokalen icke är tillkommen under de sista århundradena, visar BURE, då han (Suml. s. 47) under »Angirmandica» upptar »**vurith** pro **varith**». Jfr i öfrigt angående växlingen *u* ock *y* § 27.

4:o) Isl. **a** → dfs. *a*.

I fråga om *åk* isl. **aka**, *åkär* isl. **akr** stämmer målet med rspr., som i dessa ord äfven hänvisar på lång vokal[1].

gål stämmer med rspr. **gård**, men är ej regelrätt i målet (jfr *hål* isl. **harðr**, *ȿwål* fsv. **svarþer**), som i allmänhet icke låter en yngre förlängning af **a** öfvergå till **å**. Formen måste därföre hafva rönt påvärkan från någon dialekt, som har öfvergången **a** → **å** före **rd** (jfr Kock, Fsv. ljudl. s. 400).

kår verb ock subst. är rspr. **karda**. Om öfvergången **a**→*a* jfr föregående ord. Men hvarför här ej **rd** → *l*?

[1]) FRITZNER uppger skrifningen **aakr** en gång.

bąn isl. **barn**: formen är egendomlig både genom sitt *ą* ock genom sitt *n* (för väntadt *n* l. *ŋ*). Å-ljudet kan emellertid här vara rest af det gamla u-omljudet i plur., ty medelst de norska formerna **badn** pl. **bodn** (vestanfj.) ock **bann** l. **ba'n** pl. **bonn** (nordanfj.) låter målets form förklara sig. Formen **bån** finnes också i andra diall.[1], se Frtb. Närp. s. 36 ock 76.

Adj. *gąle* (färdig, villig) tyckes också sälla sig till de ofvannämnda, om det nämligen bör sammanställas med fgutn. **garlakr**, se Rydq. II, s. 395 noten. För en sammanställning med **gáligr** (Atlamál str. 6) tyckes l-ljudet lägga hinder i vägen (se härom under l).

5:o) Isl. **a** → dfs. *o*. I närmaste förbindelse med de i föregående mom. behandlade fallen stå också följande, i hvilka *a*-ljudet förkortats: *o* (betonadt *ǫ*) isl. **af**, men fsv. **åff aff**; *o* isl. **at**, som får denna form då det i förening med *del* (således *délò* = till att) brukas före inf.; *oy* rspr. **aj**. Jfr Kock, Ark. IV, s. 91.

6:o) Isl. **a** → dfs. *ə* uti isl. **svala** fht. **swalawa** dfs. *səlv*. Om utvecklingen här varit **swalwa** → ***svǫlva** → ***solva** → **sôlv* → *səlv* (med förlorad cirkumflex på grund af de många sammansättningarna: *stəp-səlv*, *bak-səlv*, *saks-səlv*, *səlv-bǫ* o. s. v.) eller till äfventyrs ***swlwa** → ***sulva** → ***solv** → *səlv*, kan ej afgöras. Det senare **w** i fht. **swalawa** tyckes på skandisk botten endast återfinnas i Norrl.

I fråga om *vəkse* isl. **vaxenn** stämmer målet med rspr., blott med den skillnad att målet förutsätter ***voxen** i st. f. **vuxen**.

e ock ę.

§ 11. Isl. e[2] → dfs. *e* eller *a* (resp. *æ*).

1:o) Isl. **e** → dfs. *e* uti urspr. kortstafviga ord:

isl. **bera**	dfs. *bęra*	isl. **gefa**	dfs. *jęva*
eta	*ęta*	**gefare**	*jęvar*

[1]) Den finnes också i Fall. Gloss. ock hos Renm. Rud., som har **baan** ock **baanot** (»gravida»), hvadan den tyckes vara allmänt nordskandisk.

[2]) För att skilja det isl. **e**, som motsvarar urgerm. **e** (i), från det **e**, som är i-omljud af **a**, betecknar jag i det följande detta senare med **ę**.

isl. **leka**[1]		dfs. *lęka*	isl. **vefa**			dfs. *vęva*
lesa		*lęsa*	**leðr**	fht.	**lëdar**	*lęr*
meðan		*męa*	**segl**		**sëgal**	*sęyäl*
meta		*męta*	**veðr**		**wëtar**	*vęr*
neðan	fht. **nidana**	*nęa*	**fet**	lat.	**ped(-is)**	*fęt*
sleðe	**slito**	*slęa*	**vegr**	fht.	**wëc**	*vęy*
vega		*vęya*	**vefr**			*vęv;*

äfvenså isl. **skref** (jfr fht. **scrëwôn scrëwunga**) dfs. *skręv*.

Anm. 1. Det är naturligen svårt att finna ex., då många ord med kort e nord. brutits ock många äro etymologiskt oklara. Med här ofvan anförda fall bör man dock jämföra den omständigheten, att målet har slutet *e* uti en hel del ord, där isl. har i (men fht. ë), såsom isl. **blik, bik, spik, skip, stige, lifa, bikarr** m. fl. (fht. **blëh, pëh, spëcch, scëf, stëga, lëben, bëhhar**), hvilka fall visa, att målet gärna upprätthållit slutet e, där detta varit etymologiskt berättigadt.

Anm. 2. Detta moment lider åtskilliga undantag.

a) Isl. **drepa, skera, stela, reka** motsvaras i målet af *dræpa, şæra (şęra), stæla, ræka* (ock *ręka*). Det är ovisst, huruvida hos dessa en öfvergång e → *æ* föreligger, eller om icke rotvokalen fastmer har haft utvecklingen e → a → *æ*. VGL. har **drapæ** ock no. har i samtliga dessa verb former med både e, a ock æ (Aas. ordb.). A kan då antingen vara framkalladt af det närstående r (jfr § 13) ock l (jfr nedan formerna af **vel**) eller utgå ur pret. Ur a kan *æ* vara framgånget på mer än ett sätt (genom presensomljud eller kompromiss). Det bör anmärkas, att *stæla* också på grund af sitt cerebrala *l* svårligen kan direkt återföras till en form med slutet e (se § 115 mom. 2).

b) I adv. *væl* förbjuder cerebralen likaledes en direkt sammanställning med fht. **wëla**; men när fht. utom denna form äfven har **wola** ock **wala** (Braune, Ahd. gr. § 29 anm. 4) samt fno. äfven **val** (Aas. s. v. **vel**), saknas icke möjligheter för förklaring af den öppna vokalen.

c) Till de tyska formerna **strëben** ock **swëbên** har man i äldre nord. tid inga direkta motsvarigheter. Närmast stå isl. **starva** (no. **starva**) ock **svífa**. Det är väl därför sannolikt, att *stræva* ock *şwæva* äro lån förmedlade genom rspr.[2]

---

[1]) Mht. **lecken** (hvartill rspr. **läcka**) utgår däremot ur ett ***lakjan** (Kl. Wb.). Dfs-målet har pret. både *lak* ock *lǫk*.

[2]) Upplysande äro i viss mån målets former för ordet **jäsa**. Målet har nämligen *ęsa, æsa, jęsa* ock *jæsa*. Då *ęsa* ytterligare styrkes af det ännu brukade st. ptc. *ışe* (jfr *lęsa lışe*), så torde denna form (som för öfrigt stämmer förträffligt med mht. **jësen**) säkert kunna sättas som den älsta ock ursprungliga. Formerna med begynnande j måste representera ett yngre lån

2:o) Isl. **e** → dfs. *e* (resp. *æ*) i urspr. långstafviga ord, t. ex.

isl.	**regn**	fht.	**rëgan**	dfs. *regn*
	sex		**sëhs**	*seks*
	sjaldan		**sëltan**	*sel̠an*
	feldr		**fël(l)**	*fel̠*
	kelda	jfr fht.	**quëllan**	*tşêl̠*
	snellr	fht.	**snël**	*snel̠*
	svella		**swëllan**	*şwêl̠*
	skelmir	mht.	**schëlme**	*şelm*
	svelta	got.	**swiltan**	*şwêɭt*
fsv.	**skirm** o. **skærm**	fht.	**scërm**	*şerm*
isl.	**berg**		**bërg**	*bǽrè*
	verpa		**wërfan**	*vêrp*
	verðr	got.	**wairþs**	*vǽl*
	verk	fht.	**wërc**	*verk*
	(**hverfa**)	(got.	**hvairban**)	*werval.*

Anm. 3. Skenbara undantag bilda orden *el̨* isl. **eldr,** superl. *flest* isl. **flestr** ock *hest* isl. **hestr.** Då isl. **eldr** står för äldre ***eildr, flestr** för ***fleistr** ock **hestr** väl bör sammanhållas med Rökstenens **histr** (ock fht. **hengist?**), så tyckes det gifvet, att isl. haft slutet ock någon tid väl äfven långt **e** (jfr fsv. **liwngeeld,** Ark. IV, s. 93) i de nämnda orden. Målet har nu kort vok. (före två kons.) i *hest* ock *flest*, men bevarar ändå det slutna ljudet, hvilket visar, att den i ofvanstående moment behandlade öfvergången från slutet till öppet **e**-ljud före två kons. icke tillhör målet såsom sådant. Detta bekräftas också af orden *fet̠* (se ex. i § 11 mom. 1), *frêst* (jämte *frâst*) isl. **freista** m. fl. (se under **ei**), samt af de många ord, såsom *sêɭk* isl. **silke,** *selv* isl. **silfr** m. fl. (se § 17 anm. 3), där isl. **i** motsvaras af dfs. *e* ock där målet har bevarat sluten vokal trots ställningen före två kons. eller nuvarande »lång» kons. Jag måste därför i den under mom. 2 uppställda lagen se en återspegling af ett äldre ljudförhållande.

Ett egendomligt undantag gör *dêt̠* (falla, doppa) isl. **detta.**

§ 12. Isl. **ę** → dfs. *e* (resp. *æ*) eller *e*.

1:o) Isl. **ę** → dfs. *e* eller *æ* öfverallt i urspr. långstafviga ord, t. ex.

isl.	**bękkr**	fht.	**bah**	dfs. *bek̠*
	bęzt	got.	**batists**	*best*

---

med typen *jæ̨sa*; sedan blef det kompromiss åt båda sidor mellan *ęsa* ock *jæ̨sa*.

isl. **męrgr**	mht. **marc**	dfs. *mǽrè*
sęnda	got. **sandjan**	*sân*
sękkr	fht. **sakkus**	*sak*
stęrkr	rspr. **stark**	*stark.*

Anm. 1. Undantag härifrån göra endast isl. **ęndi** got. **andeis** dfs. *ên* ock isl. **tęndra** got. **tandjan** dfs. *tên.* Målet har obestridligen förlängt **a** före **nd** (*han, san* o. s. v.) ock därför sannolikt en gång också **e**. En liknande förlängning af **e** före **nd** finnes t. ex. i norrbottniskan (Vidm. s. 13) ock i estsvenska mål (se Sv. landsm. II. 3, § 12 mom. 7). Orden *sân* sända ock *vân* vända hafva dock i målet *a*.

2:o) Isl. **ę** → dfs. *a*, *æ* eller *e* i urspr. kortstafviga ord (äfven inbegripna dylika med **ja**-afledning). Hit hörande fall äro stundom oklara.

a) Isl. **ę** → dfs. *a* eller *æ*:

isl. **fęrja**	mht. **vere**	dfs. *fære*
gręmja	jfr isl. **gramr**	*græme*
kręfja	jfr isl. **kraf**	*kræve*
sęlja	fht. **sellen**	*sæle*
svęrja	**swerien**	*swære*
tęmja	**zemmen**	*tæme*
vęlja	**wellen**	*væle*
vęnja	got. **wanjan**	*væne*
gręf subst.	jfr isl. **grafa**	*græv*
hęl (-jar)	got. **halja**	*hal(vite)*
hęrr	**harjis**	*hær*
skęr	fi. **kari**	*sær*
(ord)**stęf**	jfr isl. **stafr**	*ostæv;*

äfvenså isl. **nęf** ffris. **snavel** (Kl. Wb. s. v. **schnabel**) dfs. *næv*[1], rspr. **kedja** fht. **chetina** ← ***cadína** (Kl. Wb. s. v. **kette**) dfs. *jsæde*, fht. **chegil** got. ***kagils** (Kl. Wb.) dfs. *jsæyal* (kägla, kotte), isl. **fęgenn** (jfr fsv. **fagna**) dfs. *fajen*, isl. **sęgja** dfs. *sâj*, isl. ptc. **tękenn(?)**, **dręgenn(?)**, **slęgenn** (? jfr Ark. I, s. 152 ock Ljungst. St. pret. s. 75) dfs. *taje, draje, slaje.*

---

[1]) Om det isl. **refr** är lån från fi. **repo** la. **rjevan** (Thoms. Einfl. s. 45), är det ovisst, hvad ljudvärde dess **e** kan hafva. I no- förekommer **refjaskinn**; dfs. har *ræv*. Isl. **sęf** (**sef?**) motsvaras af dfs. *sæv*. Ordet **näs** isl. **nęs**(?) vacklar i målet mellan *næs* ock *nes*. Likaså kan jämte *næv* äfven *nev* förekomma.

Anm. 2. På de sist nämnda ex. får dock icke mycken vikt läggas, ty då målet har *vęy* men best. *vę́yə̀n* eller *vá̩jə̀n* (jfr ock under **ei**), så kan *a* uti *fa̩jən* o. s. v. bero på det omedelbart följande j ock vara jämförelsevis ungt.

b) Isl. **ę** → dfs. *e*:

isl. **bęrr** adj.	rspr. **bar**		dfs. *bẹr*
bęr subst.	got. **basi**		*bẹr*
hęfja	fht. **heffan**		*hẹva*
(**nǫs nasar**)	rspr. **näsa**		*nẹsa*
nęt	got. **nati**		*nẹt*
hnęfi (**hnefi?**)	rspr. **näfve**		*nẹva;*

ock pres.-formerna isl. **hęf** **fęr** **skęk** **gnęg** **skęf**
dfs. *hẹv* *fẹr* *skẹk* *gẹy* *skẹv*.

Anm. 3. Af de under b) anförda orden kunna de flästa anses till sin natur tvifvelaktiga. *hẹva* kan redan på grund af sitt slutande *a* ej direkt återföras till isl. **hęfja,** ty detta hade lagenligt gifvit **hæve*. Möjligen kan här afljud föreligga (jfr dfs. *lẹka* isl. **leka** men mht. **lecken**), såsom också kan vara fallet i pres. *fẹr*, *skẹk*, *gẹy* ock *skẹv* (jfr § 10 mom. 1, a). Angående *nẹt* må anmärkas, att Vigf. Dict. (s. 114: 1) uppgifver slutet **e** för isl. **net.** Orden *nẹsa* ock *nẹva* äro etymologiskt oklara.

Frånser man då de få, men visserligen svårförklarliga, återstående fallen under b), så kan man komma till den slutsatsen, att omljudsvokalen i målet i regel uppträder som öppet ljud, under det att urspr. **e** förblifvit slutet, så snart ej två kons. följt på detsamma.

Om riktigheten af ett sådant resultat kan dock af lätt insedda skäl något tvifvel råda, ock jag skall därföre här framhålla en annan synpunkt, hvarur frågan tyckes mig kunna uppfattas. Uppställa vi för målet under den tid, då ljudförbindelserna kort vok. + »kort» kons. ock lång vok. + »lång» kons. uppgåfvos, den lagen att kort e-ljud (d. v. s. e-ljud före två kons. l. dubbelkons.) blef öppet (hvilket bestyrkes af ex. i § 11 mom 2 ock § 12 mom. 1) ock långt e-ljud (d. v. s. e-ljud före en kons.) slutet (hvilket bestyrkes däraf, att isl. **ǽ** i dylik ställning ger dfs. *e*), samt antaga, att aflednings-j då ännu upprätthölls ock att kons. + j i detta fall värkat på samma sätt som två kons. i öfrigt, så blifva de här ofvan i mom. 2 anförda båda grupperna lätt förklarliga. Vi få nämligen då en växling mellan inf. **tamja*, **havja* ock pres. **tẹm*, *hẹv* o. s. v., samt mellan nom. sing. **grẹv*, *nẹt* ock gen. pl. **gravja*, **natja* o. s. v. Ur dessa former kunna såväl *tæme* som ock *græv* ock *nẹt* utledas. Presensformerna *hẹv*, *fẹr* o. s. v. blifva regelbundna ock kunna i sin ordning ligga till grund för mot-

svarande inf. De båda orden med r-omljud (*bęr*) måste sluta sig till e-gruppen, hvilket de ock göra; liksom också kortstafviga ord med urspr. **e** helt naturligt måste förete sluten vokal. Särskild förklaring fordras däremot i alla händelser för de i § 11 anm. 2 behandlade orden, hvartill på sätt ock vis äfven kommer ordet *grœva*, som annars kunde anses bero på ett öfverfördt presensomljud.

Man skall måhända invända, att rspr. **stödja, rödja, kedja, tämja** o. s. v. väcka tvifvel om den förutsatta inverkan af kons. + **j**. Målet står dock åtminstone nu på en annan ståndpunkt härvidlag än rspr., ty till *smıde*, *vı̄rè*, *lędu*, *sęn* o. s. v. med lång vokal komma formerna *smıdʒa*, *vírjà* med alltid kort, *lędʒen*, *senjen* med oftast kort vokal.

§ 13. Isl. **e** → dfs. *a* l. *a* — i de flästa ex. med **r** efter vokalen — nämligen:

1:o) i ställningen mellan **v** ock **r**: isl. **verða** dfs. *vąl*, isl. **vera** dfs. *vą* l. *vąra*, isl. **kvern** dfs. *kwąn*, got. **kwaírrus** dfs. *kwąr*, isl. **þverr** fsv. **þvar** ock **þvær** dfs. *jşvat-emǫt* ock *oujşvat*, isl. **kverkr** dfs. *kwárkà* (hästsjukdom) ock *kwárkèn* (Kvarken). I dessa fall stämmer målet med rspr. ock fsv. Däremot har målet *æ* mot rspr. **a** uti *mǫravœl* ock *aftavœl* isl. **verðr**. Om denna öfvergång jfr Brate Ä. västml. s. 3.

2:o) i några mer eller mindre tvetydiga fall (oftast före **r**).

Uti isl. **heri** dfs. *hąra*, isl. **ker** dfs. *kąr*, isl. **gler** dfs. *gląs* anses **a** kunna stamma från **a**-formerna. Mot sv. diall. **bära** l. **bärar** (trollnystan) svarar dfs. *bąra* (§ 7 anm. 1).

Isl. **merr** f. motsvaras af dfs. *mąr* f., hvilket kan bero på förblandning med isl. **marr** m. Redan isl. måtte ej hållit dem väl åtskilda, eftersom Frtz. för **merr** uppger gen. ock pl. **merar** ock **marar**.

För dfs. *hą̊r* isl. **herra** ock **harre** samt afledningsändelsen -*ar* isl. **-ere** l. **-are** (got. **-areis**) visar isl. vacklande vokal (Nn, Aisl. gr. § 120). Dfs. *hąrasǝvdıŋ* rspr. **häradshöfding** har väl anslutit sig till nyssnämnda ord *hą̊r* (härre).[1] Huru dfs. *brąd* rspr. **brädd** ags. **brerd** bör fattas, vet jag ej.

Af annan beskaffenhet än de föregående ex. äro säkert *hąnar* ock *hąnaş* isl. **hennar** rspr. **hännes**. Målets form styrker det af Rydq. II, s. 479 ur runor citerade **hannar**, hvilket Schagerström (Ark. III, s. 143) väl därför med orätt vill an-

[1]) Däremot heter ordet **härad** *hœrą*, hvilket hänvisar på en äldre form med slutaksent.

taga vara felskrifning. Att målet har *a*, ej *a*, gör det också i någon mån osannolikt, att formen skulle vara lån från ack. **hana**, såsom Schagerström (a. st.) alternativt föreslår.

§ 14. Isl. **e** → dfs. *ı*.

1:o) Hos ptc. af 5:e st. verbalklassen föreligger en sådan motsvarighet: mot isl. **gefenn, vegenn, etenn, drepenn, lesenn, 'esenn** (till dfs. *ęsa* jäsa), **rekenn, lekenn** svara dfs. *jıve, vıye, ıte, drıpe, lıse, ıse, rıke, lıke*, ock inom 6:e kl. mot isl. **gnegenn** ock **skekenn** dfs. *gıye* ock *skıke*. Härmed må jämföras målets *skıve, hıve* ock *grıve* mot isl. **skafenn, hafenn** ock **grafenn** (jfr § 10 mom. 2).

Då ptc.-ändelsen vacklar mellan *ı*, *ı* ock *e*, är väl rotstafvelsens **i** här att fatta som en vokalharmonisk företeelse. Jfr § 16 mom. 2.

2:o) Rspr. **läpp** motsvaras af dfs. *şlıp* (äfven *şlępa*) ock rspr. **käk** af dfs. *jşık* (äfven *jşęka*). Målets former leda till uppställande af isl. **'slípr** (ock för sv. formen **'slipe**, gen. **'slepa**) ock **'kíkr** (sv. formen **'kike**, gen. **'keka**). Jfr § 15 anm. 1.

3:o) Isl. **brenna, renna, drekka** ock **vetr** heta i målet *brîn, rîn, drîk* ock *vîntàr*, hvilka former stämma med rspr., som anses här hafva bevarat urspr. germ. **i**.

§ 15. Isl. **e** → dfs. diverse vokaler.

1:o) Isl. **e** → dfs. brytning: isl. **selr** dfs. *şæl*, isl. **stertr** dfs. *şat*, isl. **þele** dfs. *jşala*, isl. **melr** dfs. *-mjøl* i ortnamnen *sørmjøl* ock *nermjøl* (inom Ume socken). Hit bör man sannolikt också räkna de i § 19 mom. 4 omnämnda orden.

Anm. 1. Å andra sidan saknas i målet understundom brytning, där den finnes i andra nord. dialekter: rspr. **ihjäl** dfs. *ehǽl*, rspr. **spjälka** dfs. *spîlk*, rspr. **spjäla** dfs. *spıle* l. *spılu* (äfven *spjǽl*: lån från rspr.), **fjät** isl. **fet** dfs. *fet*, (? isl. **jǫkull** dfs. *ısıkel* ispigg, istapp, eng. **icicle**). I förhållande till no. **kjake** isl. **kjalke** ser dfs. *jşęka* (§ 14 mom. 2) ut som en obruten form. Dfs. *stålp* rspr. **stjälpa** är väl utgånget ur pret., så ock måhända *stæla* rspr. **stjäla**.

2:o) Isl. **e** → dfs. *ø*: isl. **svelgja** dfs. *şwøle*. Målets form är egendomlig ock ser ut som ett aoristpres. **'svulgja** (**'svolgja**) utan omljud. Ordet bör jämföras med *fąle* isl. **fylgja** ock *sąlè* isl. **sylgja**, hvilka också regelrätt skulle leda till grundformer utan omljud. Jfr § 26.

Ett aoristpres. tyckes föreligga i *spên* isl. **sperna,** jfr eng. **to spurn** fht. ock fsax. **spurnan.**

I prep. *jənıŋ* rspr. **igenom** isl. **í gegnum** eller **í gøgnum** vore det ginast att finna ett isl. **í gǫgnum** (till **gagn**). Jag vet ej, om denna skrifning finnes i isl., då jag blott sett **gøgnum** uppgifvas.

3:o) Isl. **e** → dfs. *y*: isl. **veret** dfs. *vyre* (se § 10 mom. 3). Former med **u**-vokal i detta ord äro allmänt nordskandinaviska (i norska, norrl. ock finnl. mål).

4:o) Isl. **e** → dfs. *ɵ*. Mot isl. ptc. **dregenn, slegenn** ock **tekenn** förekomma i målet jämte *dreje, sleje* ock *teje* äfven formerna *drɵje, slɵje* ock *tɵje* (eller *drɵye* o. s. v.), som t. o. m. äro de vanligaste ock hvilka öfver ***drøgenn, *sløgenn, *tøgenn** kunde leda till ***drogenn, *slogenn, *togenn** (jfr § 10 mom. 3). Det är dock möjligt, att i de tvänne första ex. *ɵ* kan vara framkalladt af det föregående **r** ock **l** ock att *tɵye* sedan slutit sig genom analogi till dessa.

i.

§ 16. Isl. **i** → dfs. *ı*:

1:o) i urspr. långstafviga ord, t. ex.

isl.	**fiskr**	dfs. *fısk*	isl.	**liggja**	dfs. *lîg*
	gipta	*jîft*		**rispa**	*rîsp*
	gildr	*jıl*		**sifra**	*sıfər*
	gildra	*jılər*		**sild**	*sıl*
	glitra	*glıtər*		**skikka**	*şîk*
	grind	*grın*		**skinn**	*şın*
	hindra	*hınər*		**skipta**	*şîft*
	illa	*îl*		**stikka**	*stîk*
	inne	*în*		**stinga**	*stîŋ*
	kiðling	*jşılıŋ*		**timbr**	*tímàr*
	kinnarbein	*jşınbeın*	fsv.	**thriflika**	*trıvle*
	kista	*jşîst*	isl.	**vist** subst.	*vıst*
	klippa	*klîp*		**vitna**	*vıtn* o. s. v.

Anm. 1. Undantag från detta mom. se § 17 mom. 3 samt vidare i § 18.

2:o) i urspr. **kortstafviga** ord, när följande stafvelse innehållit **u**, (i l. **j**):

isl. **iða**	dfs. *ıdu* (vik)	
***kifa**	*ȷ̧ıvu*[1]	
mysa (la. **misso**)	*mısu*	
***ripugr** (rspr. **ripig, repig**)	*rıpu*	
***snipugr** (rspr. **snipig** jfr isl. subst. **snipe** dfs. *snepa*)	*snıpu*	
spila (fi. **pilu**)	*spılu* (l. *spıle*)	
vika	*vıku*.	

Att ett **i** uti ändelsen utöfvat samma värkan som ett **u**, kan antagas på grund af öfvergången **e** → *ı* uti rotstafvelsen af st. ptc. (se § 14 mom. 1).

I närmaste samband med dessa stå följande fall, om hvilkas uppfattning man kan vara något oviss:

rspr.	**medja** dfs. *mıde*	isl.	***spilja** (fakt. **spila**) dfs.	*spıle*
isl.	**skilja** *ṣıle* (l. *ṣele*)		**þilja**	*tıle*
	smiðja *smıde*		**vilja**	*vıle*;

samt isl. **við(-jar)** dfs. *vırè* (l. *vérè*, best. *vírjà* l. *vérjà*), fsv. **sviþ** (**sviþa, sviþia**) dfs. *-ṣwerja* l. *-ṣwırja* (i ortnamn).

Anm. 2. Adj. *lede* är troligen direkt lån från rspr. **ledig** (mht. **lëdic**) ock motsvarar ej fsv. **lidugher.** Däremot ser *jeru* fsv. **girugher** (Kock, Fsv. ljudl. s. 459) ut som ett undantag; men då målet har både *jeru* ock *jerut* torde dessa former lättast återföras till ett ***geróttr** (jfr *toku* ock *tokut* msv. **tokot,** *klıgru* ock *klıgrut* isl. **kringlóttr** o. s. v.).

§ 17. Isl. **i** → dfs. *e* öfverallt i urspr. **kortstafviga** ord (äfven inbegripna fallen med radikalt stafvelsebildande **r** eller **l**), så snart ej nästa stafvelse innehållit **u** (eller **i**, se föreg. § mom. 2):

1:o) i öppen stafvelse, t. ex.

isl.	**bite** dfs. *beta* (l. *beta*)	isl.	**stige** dfs.	*steȝa*	
	digr	*déȝàr-* (i sms.)		**strita**	*streta*
	hite	*heta* (l. *heta*)		**sviða**	*ṣweda*
msv.	**hvika**	*weka*		**svima**	*sema*
isl.	**lifr**	*lévàr*		**svige**	*ṣweȝa*
isl.	**sigr**	*séȝàr*		**tigl**	*téȝàl*
	sirap	*séràp*		**þrifa**	*treva*.

[1]) hoptrasslad, oredig garnhärfva.

2:o) **i** sluten stafvelse:

isl. **bik**	dfs. *bek̠*	isl. **skin**	dfs. *s̨ẹn*
bit	*bet̠*	**skip**	*s̨ep̠*
blik	*blek̠*	**smiðr**	*smẹ*
friðr	*frẹ*	**spik**	*spek̠*
hlið f.	*lẹ*	**stig**	*stẹʒ*
hlið n.	*lẹ*	**tin**	*tẹn*
liðr (got. **liþus**)	*lẹ*	**vit**	*vet̠*
linr	*lẹn*	**viðr**	*vẹ*
litr	*let̠*	**mik**	*mẹʒ*
rif	*rẹvbein*	**þik**	*dẹʒ*
siðr	*sẹ*	**sik**	*sẹʒ*
sin f.	*sẹn*	**til** prep.	*del̠*
skil	*s̨ẹl*	**við** prep.	*vẹ*.

Anm. 1. Kock (Fsv. ljudl. s. 454 ff.) har sökt för riksspråkets vidkommande förklara öfvergången **i** → **e** uti sluten stafvelse såsom analogi eller utjämning från tvåstafviga former. För målet kan denna förklaring knappast vara tillfyllestgörande, emedan prep. *vẹ* ock *del̠* samt pronominalformerna *mẹʒ*, *dẹʒ*, *sẹʒ* hafva *e*, fastän i dessa ord ingen utjämning kan hafva ägt rum. På ordens obetonade ställning i satsen kan *e*, åtminstone hos pron., icke häller bero; *mẹʒ*, *dẹʒ* ock *sẹʒ* äro nämligen målets betonade former, de obetonade heta *ma*, *da*, *sa*.[1]

Anm. 2. Undantagen från denna § äro icke många. Isl. **stigr** har Kock (Fsv. ljudl. s. 457) visat äfven hafva lång vokal, hvilket bekräftas af dfs. *stīʒ*. Man torde då också för dfs. *strîʒ* n. (isl. **strige** m.), *s̨îp* (isl. **skipa**) ock *skrîv* (isl. **skrifa**) våga förutsätta en gång förhandenvarande former med í. Jämte *s̨îp* förekommer i målet också *s̨ẹpa sa* (= hända, ställa sig).

Anm. 3. Uti urspr. långstafviga ord öfvergår **i** till *e* blott i några enstaka fall:

isl. **skriðna**	dfs. *skrên*	isl. **signa**	dfs. *sêgn*
sviðna	*s̨wên*	**silfr**	*selv*
þiðna	*tên*	**silke**	*sêlk*
blikna	*blẹkan*	**skilnaðr**	*s̨elna*
rspr. **riktig**	*rektu* (l. *rekte*)	rspr. **skrift**	*skreft*.

I orden *skrên*, *tên* ock *s̨wên* är öfvergången **i** → **e** naturlig på grund af det bortfallna **d** (jfr isl. **mél** meng. **midl**), ock vokalen måste bevara sig som *e*, emedan den var lång. *blẹkan* är snarast bildadt på adj. *blẹk* isl. **bleikr**. I afseende på

[1]) Ihre (Dial. lex.) har »**tvole deg** V. B. tvi dig» ock Renm. Rud. »**bärä däg** bör det dig».

de öfriga är det egendomligt, att icke deras **e** enl. § 11 mom. 2 öfvergått till *a* före två kons. Sannolikt har e-ljudet äfven hos dessa en gång varit långt. Former med **e** i dessa ord finnas äfven annorstädes: Rydq. IV, s. 46 anför ur Cod. Bur. **skelia, self, selke** ock KOCK (Fsv. ljudl. s. 461) ur *Själens kloster* ordet **skrefftamall.** Måhända föreligger därför lån i målet.

§ 18. Isl. **i** → dfs. *a* uti följande fall: isl. **rigna** dfs. *rågn*, isl. **skrimsl** dfs. *skråmsal*, isl. **hvirfill** dfs. *warval*, isl. **vixl** dfs. *våksal*, isl. **rifna** dfs. *råmn*, isl. **lifna** dfs. *låmn*, mask. ock neutr. sing. af poss. pron. isl. **minn, þinn, sinn, mitt, þitt, sitt** dfs. *man*, *dan*, *san*, *mat*, *dat*, *sat*, samt isl. **vinr** dfs. *van* ock isl. **vita** dfs. *vata*.

Anm. Enligt lagarna för öfvergången **e** → *a* bör **e**-ljudet uti ofvannämnda ord vara af tämligen gammalt datum. Så är väl ock fallet i de flästa af dem; man jämföre isl. **regna** (jämte **rigna**) ock **hverfull**, fht. **vëhsal**, GL. **senn** (jämte **sinn**), samt Cod. Bur. **ven** (för **vin**). Hvad *råmn* ock *låmn* angår, kan man jämföra *dråmn* no. **drevna** (isl. **drafna**).

§ 19. Isl. **i** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **i** → dfs. *u* uti rspr. **springa** dfs. *språg*. Målets form är denom. till subst. *sprag*, eller ett perf.-pres. Formen är möjligen ung, men kan äfven vara gammal nog, jfr fht. **sprangôn.** För öfrigt kan den likställas med det af LEFFLER (**V**-omlj. s. 52 not 1) anförda **stanka.**

2:o) Isl. **i** → dfs. *ø* (l. *ɵ*) uti isl. **kirkja** dfs. *jşørk* (möjl. också *jşɵrk*). Målets former ställa sig bekvämast vid sidan af fno. **kjorkja** (se Frtz. s. v. **kirkja**), jfr fsv. **kiurkiu-gardær.**

3:o) Isl. **i** → dfs. *y* uti isl. **mikill** dfs. *myjşu*. Om *y* här fattas som u-omljud af **i** efter föregående labial, så får man en äldre form ***mykun,** hvilken dock icke kan förklara **k**-ljudets palatalisering. Någon kompromiss med **mikin** måste då föreligga. Finska ordet **kibitka** (lätt åksläde) har i målet fått formen *jşýbik*, där således labialen **b** ensam varit tillräcklig att framkalla öfvergången **i** → **y.**

4:o) Isl. **i** → dfs. brytning uti isl. **þiðurr** dfs. *jşædar*. Då målet uppvisar **a** uti ändelsen, kan det ej vara vågadt att här förutsätta **a**-omljud. Isl. **stilkr** motsvaras af dfs. *şalk*.

Ett mellanstadium med **e** uti dessa ord är således sannolikt. Jfr § 15 mom. 1.

ǫ.

§ 20. **Isl. ǫ** → dfs. *a* l. *a* (enl. lagarna för dessas växling) öfverallt utom hos de kortstafviga, där ändelsen **u** upprätthållits, samt stundom vid fall af omljudsbrytning; t. ex.

isl.	**ǫnn**	dfs. *an*	isl.	**lǫgr**	dfs. *lay*
	ǫsp	*asp*		**mǫlr**	*mal*
	bǫlkr	*balk*		**mǫn**	*man*
	dǫgg	*dag*		**mǫrk**	*mark*
	hǫnd	*han*		**sǫk**	*sak*
	hǫnk	*hagk*		**þǫkk**	*tak*
	hǫttr	*hat*		**þǫll**	*tal*
	kǫs	*kas*		**vǫllr**	*val*
	lǫgg	*lag*		**vǫmbr**	*wam* o. s. v.

Anm. Undantag bilda orden *völtör* (rank) isl. **valtr** ock *sebu* (smutsig) gotl. **sabbugur** (se ordlistan hos Un.).

§ 21. Isl. **ǫ** → dfs. *e* (oftast växlande med *a*) uti öppen stafvelse, när ändelsen **u** är i målet bevarad; t. ex.

rspr.	**brasa**	dfs. *blesu* l. *blasu*	isl.	**snara**	dfs. *sneru -a-*
isl.	**'draga**[1]	*dreyu -a-*		**staða**	*stedu -a-*
	gata	*getu -a-*		(på tyg)	
	hlaða	*ledu -a-*		**stǫðugr**	*stedu* l. *stade*
fsv.	**kaka**	*keku -á-*	rspr.	**stäfva**	*stevu -a-*
rspr.	**lagom** adv.	*leyem*	isl.	**trana**	*treru*
isl.	**mara**(incub.)	*meru*	rspr.	**trasa**	*tresu -a-*
rspr.	**nattskata**	*natsketu -a-*	isl.	**þvara**	*tsveru -a-*.

Till nämnda fall kunna måhända ytterligare fogas isl. **hǫfud** dfs. *hevu* ock dat. **hǫnum** dfs. *herom*.

Anm. 1. Undantag göra isl. **sala** dfs. *del sålu* ock isl. **ǫfund** dfs. *avun* (inflytelse från andra ord med begynnande **af**?). Dfs. *stápàl* isl. **stǫpull** ock *skákàl* isl. **skǫkull** visa både med sin aksent ock sitt slutande *l* på formerna **'stapl, 'skakl** ock äro därför af ingen betydelse för frågan om **u**-omljudet. Hos svaga fem. med lång rotstafvelse framskymtar aldrig ofvanberörda vokalharmoni: *âsk* aska, *pân* panna, *kân* kanna o. s. v.

Anm. 2. Målet lemnar, så vidt jag kan se, inga fullt afgörande bevis för besvarandet af frågan, huruvida dfs. *e* är en

[1]) instrument för linberedning.

direkt kvarlefva af isl. ǫ eller en yngre vokalharmonisk företeelse.

§ 22. Isl. ǫ vid fall af omljudsbrytning: målet följer här i allmänhet rspr. i fråga om bevaradt eller icke bevaradt omljud samt företer stor variation i afseende på vokalljudets klangfärg.

1:o) Isl. **jǫ** → dfs. *ja* (resp. *jæ*), t. ex.

isl. **bjǫrk** dfs.	*bjark*	isl. **fjǫtrar** pl. dfs.	*fjatran*
fjǫðr	*fjær*	**jǫtunn**	*jât*
fjǫl	*fjæl*	**tjǫrn**	*ȷ̧san;*

äfvenså isl. **bjǫrn** dfs. *bjan-* (i *bjan-stut*, *-mǫsa*).

I dessa ock liknande fall måste urspr. en växling mellan u-omljudna ock icke omljudna former hafva funnits, äfven där isl. har genomgående omljud, t. ex. i **fjǫturr, fjǫtrar.**

Anm. 1. Dfs. *jâṭ* idissla svarar mot fno. **jórtra** (Frtz.). Detta stämmer icke väl, ock jag tänker därför, att skrifningen **jórtra** kan vara oriktig för ***jǫrtra** l. **jortra** (jfr **þjǫkkr** ock **þjokkr** o. s. v. Nn, Aisl. gr. § 85 anm. 2). Detta ***jǫrtra** vore likställigt med isl. **fjǫtra.** Aas. (s. v. **jorta**) uppger också fno. **jortra**[1] utan längdtecken.

Möjligen är dock Frtz. **jórtra** ett tidigt vestnord. ex. på förlängning före **r** + kons. (jfr nedan anm. 4); ty no. **jorta** har slutet **o**.

2:o) Isl. **jǫ** → dfs. **j** + labialiserad vokal.

a) Isl. **jǫ** → dfs **jø**: isl. ***bjǫr** (fakt. **bjǫrn**) dfs. *bjør*, isl. **kjǫlr** dfs. *ȷ̧søl*, isl. ***mjǫðr** dfs. *mjø* (i *homal-mjø* humlehonung), isl. **stjǫlr** m. dfs. *søl* n., isl. ***tjǫr** dfs. *ȷ̧sør* (tjärig ved).

Anm. 2. I de här anförda orden kan motsvarigheten **ǫ** → **ø** anses bero på ett progressivt i-omljud af **ǫ**. Skall samma motsvarighet i isl. ***ǫr** (fakt. **ǫrn**) dfs. *ør* ock isl. **ǫl** dfs. *øl* hafva en liknande förklaring, så måste i-omljudet där vara regressivt, hvilket dock ej är sannolikt.

b) Isl. **jǫ** → dfs. **jɵ**: isl. **kjǫt** dfs. *ȷ̧sɵt*. Dfs. **ɵ** är den regelbundna förkortningen af **ø** (jfr *dø*, men *dɵt* o. s. v.), ock *ȷ̧sɵt* är sålunda till alla delar likställdt med de under a) nämnda orden; det kunde dock äfven innehålla ett v-omljud: ***ketv** → **köt** (fsv. **köt**).

Anm. 3. Som man ser, äro samtliga hittils omnämnda ord urspr. kortstafviga.

[1]) Ordet äger måhända någon frändskap med ags. **eodorcan** »**ruminate**», men dess etymon kan jag icke utleta.

c) Isl. **jǫ**→dfs. *jə* (*ɵ*): isl. **mjólk** (urspr. ***mjǫlk**) dfs. *mjəɫk* ock isl. **mjǫl** dfs. *mjǫɫ*. Målet har i dessa ord vacklan mellan *ə* ock *ɵ* eller kanske oftast ett mellanljud mellan båda. Formerna med *ə* borde tydligen förutsätta ***mjolk** ock ***mjol** utan progressivt j-omljud.

Anm. 4. Ord sådana som *øɫ*, *jşøɫ*, *şøɫ* o. s. v. visa, att ett ensamt *ɫ* (af **l**) icke på något sätt invärkar på ett föregående *ø*; men däremot tyckas de i § 15 mom. 2 anförda jämte andra liknande tyda på att *ɫ* + kons. haft inflytande på vokalnyansen. Det synes då nödvändigt att föra dfs. *mjǫɫ* tillbaks till en stam ***mjǫlv** (isl. dat. **mjǫlve,** gen. pl. **mjǫlva;** jfr dfs. *vi̯rè* ← ***vidj** isl. **við, viðjar**). Att ett **v** kan falla bort efter **l**, visar den i sv. diall. icke ovanliga formen *ʃöɫ* = rspr. **själf** samt no. **sjøl,** som enl. Aas. förekommer »allmindelig» för **sjølv.**

d) Isl. **jǫ**→dfs. *jǫ*: isl. **jǫrð** dfs. *jǫɫ*, isl. **gjǫrð** dfs. *jǫɫ*, isl í **fjorð** dfs. *e fjǫɫ*, isl. ***skjǫrta** (mht. **schërze,** »abgeschnittenes stück») dfs. *şôţ*. Vid sidan af dessa ställa sig äfven *şôŋk* isl. **søkkva** ock *şôŋ* isl. **syngva.**

Anm. 5. Det ser ut, som om det progressiva j-omljudet i allmänhet icke invärkat på lång vokal (jfr *bjú* isl. **bjóða** o. s. v.). Utan stor fara för misstag torde man också i här nämnda ord våga förutsätta en tidig förlängning. KOCK (Fsv. ljudl. s. 328 noten) uppger, att SmL. förutsätter förlängning före **ng, rd, ld, nd, mb;** dfs-målet har ännu förlängning före **nd** ock **mb** (dfs. *han* no. **haand** o. s. v.); rspr. har **hård, bård, svål** med förlängning före **rd;** fno. har möjligen **jórtra** för ***jǫrtra** (se här ofvan anm. 1); ock rspr. har lång vok. i orden **port, ord, bord** o. s. v.

Likställda med här behandlade ord äro rspr. **hjort** isl. **hjǫrtr** ock no. **fjord** (allmänneligen uttaladt **fjor** med slutet **o**) isl. **fjǫrðr.** Då no. äfven har uttalet **fjaar,** innebär väl detta förlängning af **a** före **rd** (isl. **fjard-ar**), men sv. **fjärd** ock dfs. *fjæɫ* förutsätta däremot kort **a.**

§ 23. Isl. **ǫ**→dfs. *o*, *ə* (jfr § 24 mom. 2): isl. **sǫngr** dfs. *soŋ*, isl. **skrǫk** dfs. *skrok* l. *skrək*, isl. **bǫllr** (fsv. **baller**) dfs. *bəɫ*. Målets former motsvara alldeles riksspråkets; men i hvad förhållande stå dessa till de isl. med **ǫ** (← **a**) ock fsv. **baller?** Föreligger här en växling besläktad med den i § 26 berörda, ehuru gående i motsatt ordning?

o.

§ 24. Isl. **o** → dfs. *ɵ*:

1:o) öfverallt i urspr. kortstafviga ord, så framt ej en ändelse med bevaradt **u** eller **i** följer (se § 27); t. ex.

isl.	**boð**	dfs. *bɵ̱*	isl.	**losa**	dfs. *lɵ̱sa*
	boða	*bɵ̱da*		**moka**	*mɵ̱ka*
	boge	*bɵ̱ɣa*		**mose**	*mɵ̱sa*
	bolr	*bɵ̱ʟ*		**ofan**	*ɵ̱va*
	bora	*bɵ̱ra*		**roðe**	*rɵ̱da*
	***dona** (**dynja**)	*dɵ̱rⁿa*		**roge**	*rɵ̱ɣa*
	drope	*drɵ̱pa*		**skoða**	*skɵ̱da*
	froðe	*frɵ̱da*		**skopa**	*skɵ̱pa*
	hogr	*hɵ̱ɣ*		**skor**	*skɵ̱r*
	holr	*hɵ̱ʟ* adj.		**skota**	*skɵ̱ta*
	knoða	*ɣgɵ̱da*		**soð**	*sɵ̱* (l. *sɵ̱d*)
	knosa	*ɣgɵ̱sa*		**sofa**	*sɵ̱va*
	lof	*lɵ̱v*		**sprote**	*sprɵ̱ta*
	loga	*lɵ̱ɣa*		**troða**	*trɵ̱da*.

Anm. 1. Undantag se § 26 anm. 2.

2:o) i urspr. långstafviga ord (undantagen äro dock särdeles många: se §§ 25 ock 26), t. ex.

isl.	**bokkr**	dfs. *bɵk*	isl.	**kosta**	dfs. *kɵ̂st*
	botn	*bɵ́tn̥*		**kross**	*kɵʂ*
	golfr	*gɵʟv*		**orf**	*ɵrv*
	holkr	*hɵʟk*		**orka**	*wɵ̂rk*
	holmr	*hɵ̂ʟm*		**ormr**	*ɵrm*
	hoppa	*hɵ̂p*	rspr.	**skorf**	*skɵrv*
rspr.	**knorr**	*ɣgɵr*	isl.	**stoppa**	*stɵ̂p*
isl.	**kolfr**	*kɵʟv*	rspr.	**tocken**	*tɵkan*
	koppr	*kɵp*	isl.	**tolfte**	*tɵtr̥*
rspr.	**korf**	*kɵrv*	rspr.	**torf**	*tɵrv*.

Anm. 2. Huru gammalt ljudet *ɵ* kan vara, är naturligen omöjligt att afgöra. Bynamnet **Brån**, hvilket allmänt uttalas *brɵ̱rⁿ*, skrifves i uppbördslängden 1571 **Bröön**, hvars öö kanhända skall beteckna *ɵ* eller något liknande (dock väl i alla händelser icke ett **å**-ljud). HelsL. **lösna** för **losna** kan däremot innebära en anslutning till adj. **lös**.

§ 25. Isl. **o** → dfs. *o:*

1:o) framför ljudförbindelserna **rd, rn, rt** (ock **m** + **kons.** eller g-ljud, jfr § 30); t. ex.

isl.	**borð**	dfs. *bǫl*	rspr.	**lort**	dfs. *lot*
	morð	*mǫd*	isl.	**port**	*pot*
	orð	*ǫl*		**kompáss**	*kompas*
	horn	*hǫn*		**ofn**	*omn*
	korn	*kǫn*		***stofne (stofn)**	*stôm*
	ornask	*ǫnas*		**topt** (fht. **zumft**)	*tomt*
rspr.	**fort**	*fot*		**logn**	*logn*
isl.	***knort** (rspr. **knott**)	*ggot*		o. s. v.	

Anm. Jfr ex. i § 22 mom. 2, d samt anm.

2:o) i följande ord: isl. **oddr** dfs. *od*, rspr. **udde** dfs. *ôd*, isl. **ostr** (ock **óst**) dfs. *ost*, isl. **otr** dfs. *ótär*, rspr. **rost** ock **rosta** dfs. *rosk* ock *rôsk* l. *roskas*. Beror det slutna **o**-ljudet i de under mom. 1 anförda orden på en förlängning, så har man väl äfven här att förutsätta ***óddr**, ***ódde, óst**, ***ótr** ock ***róst** såsom grundformer för målet (jfr dock *kôst*, *klod*, *kod* jfr isl. **kodde** o. s. v.).

§ 26. Isl. **o** → dfs. *a:*

1:o) i omedelbar närhet af **r, l, m, n** uti en hel mängd ord;

a) vid **r**: isl. **borga** dfs. *bare* (hålla kredit), fsv. **for** (**fåra** Rydq. II, s. 243) dfs. *far*, isl. **forgǫngu-maðr** dfs. *fargagsman*, no. **forka** dfs. *fårk* (förmana), isl. **forka** dfs. *fårk* (styra båt med stång), isl. **forkr** dfs. *fark* (stång), isl. **forkunnar-** dfs. *farkan* (rar), isl. **fors** dfs. *fas*, rspr. **pors** dfs. *pas*, rspr. **snor**[1] dfs. *snar*, rspr. **sorgsen** jfr dfs. *sarjan*, rspr. **storm** dfs. *starm*, rspr. **torfva** dfs. *tårv*, rspr. **torp** dfs. *tarp;* ock efter **r**: isl. **brot** dfs. *brat*, rspr. **frostländig** dfs. *frasglent*, rspr. **kropp** dfs. *krap*, rspr. **kroppås** dfs. *krabas*, isl. **roð** ock **ruð** jfr dfs. *råd* (upprödd plats) no. **rokka** dfs. *råk* (uppslamning af järnhaltigt vatten), m. fl.

[1]) Att rspr. har slutet **o** uti detta ord, beror på särskild öfvergång i rspr. (jfr § 25). Detta visas såväl af målets form ock af no. **snor** (obs neutr.!), hvilket enligt AASEN har öppet ljud, som ock af ordets andra fränder: no. biformen **snot**, ags. **snot**, eng. **snot** (»nasenschleim»), mht. **snuz** (»nasenverschleimung»), isl. **snörgla** (= **snørgla?**) ock **snarfla**, rspr. **snörfla**. Formen med **t** finnes på svenskt område i nbott. *snotadolk* (snorvalp) ock förmodligen i dfs. *snatär* (hjortron), hvilket ser ut som en gammal **s**-stam.

b) vid **l**: ***folgja** (rspr. **följa**) dfs. *fale*, rspr. **folk** dfs. *faɫk*, rspr. (**hö)molla** dfs. *mål*, rspr. **moln** dfs. *man*, ***solgj** (rspr. **sölja**) dfs. *sålè*, rspr. **stolpe** dfs. *ståɫp*; ock efter **l**: isl. **blotna** dfs. *blatn*, rspr. **flott** dfs. *flat*, rspr. **loft** dfs. *laft*, isl. **lokka** dfs. *låk*, rspr. **loppa** dfs. *låp*, isl. **losna** dfs. *lasn*, rspr. **plocka** dfs. *flåk*, isl. **slokna** dfs. *slaken*.

c) vid **m** ock **n**: rspr. **domna** (isl. **dofna**) dfs. *dåmn*, fsv. **somna** dfs. *såmn*, rspr. **sömn** ock **sömnig** dfs. *samn* ock *samnu*, rspr. **Tomas** dfs. *tamas*, no. **tommelfinger** (isl. **þumalsfingr**) dfs. *tamasfiŋer*, isl. **sonr** dfs. *san*. Jfr § 32 mom. 1.

Anm. 1. I det stora flertalet af här uppräknade fall måste den omedelbart närstående likvidan eller nasalen vara orsaken till *a*-ljudet. Det är dock tämligen ovisst, om ock i hvad mån företeelsen i enskilda fall kan äga något sammanhang med utvecklingen af svarabhakti-vokal ur germ. likvida eller nasalis sonans. Anmärkas bör, att målet annars mycket väl tyckes fördraga *e*, som är den regelbundna motsvarigheten till isl. **o**, äfven i närheten af **r** ock **l** (*gêrm*, *skêrp*, *erm*, *skrev*, *telv*, *gelv* o. s. v.). Öfvergången till *a* har således icke inträdt öfverallt, där den bort inträda, om den vore en ung ock allmän lag[1].

Målet står icke enstaka i fråga om vokal med **a**-karaktär mot isl.-sv. kort **o**, ty i Sv. landsm. I, s. 99 lemnas antydan om en liknande motsvarighet äfven i Närke, Södermanland ock södra Ångermanland. Jfr ock § 32 mom. 1.

2:o) i verber på **-na**, af hvilka några äfven upptagits under mom. 1, emedan de också kunna räknas dit:

isl.	**blotna**	dfs. *blatn*	isl.	**losna**	dfs. *lasn*
	bogna	*bågn*		**slokna**	*slaken*
	brotna	*bratn*		**sofna**	*såmn*
	dofna	*dåmn*		**storkna**	*statn*
	klofna	*klåmn*		**togna**	*tågn*;

äfvenså isl. ***kofna** (fakt. **kafna**, se s. 16 not. 2) dfs. *kwåmn*. Und. *skatn* (§ 28 mom. 2) ock *matn* (§ 27 mom. 2).

3:o) i några enstaka ord: fsv. **hogga** dfs. *håg*, hvilket erinrar om fgutn. **hagga**; isl. **sokkr** dfs. *sak*; rspr. **stock** dfs. *stak*, isl. **stoða** ock **stoð** dfs. *stada* ock *stad*; rspr. **tjock** dfs. *ʝsak* ock *ʝsayd* (tjocklek), där man kan tänka på isl. skrifningen **þjǫkkr** jämte **þjokkr** (Nn, Aisl. gr. § 85 anm. 2).

[1]) Vacklan förekommer icke utom i ordet *tarp*, där formen *terp* måhända är den vanligaste. BURE (Suml. s. 47) har från Medelpad »**Pärsa** pro **Pärson**».

Anm. 2. Af i denna § nämnda ord äro endast följande urspr. kortstafviga: fsv. **for** dfs. *far*, isl. **brot** dfs. *brat*, ?rspr. **snor** dfs. *snar*, isl. **sonr** dfs. *san*, isl. **stoð** ock **stoða** dfs. *stad* ock *stada*, isl. **þumalsfingr** dfs. *tamasfigar* samt, om man så vill räkna det, fsv. **molen** dfs. *man*.

§ 27. Isl. **o** → dfs. *u*, *u*, *y*:

1:o) hos de urspr. kortstafviga ord, där en ändelse med **i** eller **u** uti målet upprätthållits:

a) i starka ptc., hvilkas ändelse numera i målet vacklar mellan *i* ock *e* (jfr § 14 mom. 1):

isl. **gotenn**	dfs. *gute* (sälls.)	isl. **dropenn**	dfs. *drupe* l. *drype*
skotenn	*skute*	**flogenn**	*fluye* l. *flyye*
sofenn	*suve*	**frosenn**	*fruse* l. *fryse*
sopenn	*supe*	**klofenn**	*(kluve)* l. *klyve*
stolenn	*stule*	**kropenn**	*krupe* l. *krype*
stopenn	*stupe*	**rokenn**	*ruke* l. *ryke*
borenn	*(bure)* l. *byre*	**strokenn**	*struke* l. *stryke*
skorenn	*skure* (l. *skyre*)	**smogenn**	*smyye*.
brotenn	*brute* l. *bryte*		

Anm. 1. Som man ser, äro formerna med *y* mäst rotfasta hos de verb, som hafva **y** uti inf., ock det är därför troligt, att *y* icke beror på omljud, utan på öfverföring från nyssnämnda form. Det allmänt förekommande *byre* ock det mera sällsynta *skyre* blifva då i sin ordning analogier efter de andra (så ock *vyre* ock *fyre* till *vara* ock *fera*).

b) hos svaga fem. ock hos adj. på **-ugr**:

fht. **foraha**	dfs. *fura*	isl. **stofa**	dfs. *stuya* l. *stû*
nó. **gova** f.	*guva*[1]	no. **stroka (struku)**	*struka* (stund)
isl. **hosa**	*husa*	isl. **þola** v.	*tula* adj.

Andra ord, som kunna föras hit, äro: *busa* bädd af halm eller strö för människor eller djur, *bruta* instrument för linberedning, *fluya* fluga, *ruya* sårskorpa, *skuta* instrument att skjuta eller styra med, *smula* smula.

Anm. 2. De i dessa kortstafviga ord gemensamt värksamma, genom KOCKS undersökningar från fsv. väl kända, balans- ock harmonilagarna kunna ytterst icke skiljas från det s. k. germ. a-omljudet, enär t. ex. isl. **fluga, fura, hrufa, sile** ock **hosa, stofa, sele** böra i afseende på rotvokalen stå till hvarandra i samma förhållande ock vara bildade under enahanda

[1]) Målet har äfven ett *gova* m., hvilket påtagligen blott är den gamla nom. till *guva* f.

lagar som t. ex. dfs. *guva* ock *gęva*. Jfr § 29 mom. 2 ock § 31 mom. 1.

2:o) i några långstafviga ord, nämligen: isl. **hold** n. dfs. *hal*, isl. **hollr** dfs. *hal* (sparsam), isl. **kollóttr** dfs. *kula*, isl. **lopt** dfs. *luft*, isl. **morkna** dfs. *muty*. Jfr rspr. **hull, huld, kullig, luft** ock **murken**. Se för öfrigt § 31 mom. 2.

§ 28. Isl. **o** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **o** → dfs. *o:* isl. **dokka** dfs. *dôk*, isl. **lock** dfs. *lok*, isl. **ok** dfs. *o*, isl. **opta** dfs. *ofta (əfta)*, isl. **rokkr** dfs. *rok*, ock en mängd påtagligen nyare ord, där rspr. har kort **o**: **apostel** *apostəl*, **doktor** *dóktòr*, **korderoj** *koderoy*, **pojke** *poyk*, **polska** *pôlsk*, **post** *post*, **porslin** *poslın* (l. *postlın*), **soldat** *soldat*, o. s. v.

2:o) Isl. **o** → dfs. *a:* isl. **skorpna** dfs. *skaty*. Att här förekommer *a* i st. f. väntadt *a*, måste bero på en anslutning till *skat* neutr. af *skarp*.

3:o) Isl. **o** → dfs. *a:* isl. **borði** dfs. *bad*, isl. **tjogr** dfs. *tsay*, isl. **trog** dfs. *tray*, hvilka troligen äro låneord i målet. *kân* (isl. **kona**) uppvisar i fsv. lång vokal (enl. Kock, Fsv. ljudl. s. 318, 320, 321).

4:o) Isl. **o** → dfs. *ə:* isl. **frost** dfs. *frəst* (fsv. har både **frost** ock **fröst**).

5:o) Isl. **o** → dfs. *ø:* isl. **kofarn** l. **kofan** (»skjödehund») dfs. *tsøvan*, oftast med slutaksent *tsøvån* eller *tsyvån* (knähund, liten hund). Fsv. har enl. Rydq. VI, s. 255 **köwærne, köffwerne, kyverne, köuerne, kiverne** ock **köfræn**. Huru skall här vokalväxlingen förklaras, då hvarje tanke på omljud eller analogiinvärkan synes omöjlig?

Anm. Angående ordets etymon gissar jag på en sammansättning af isl. **kofi** (hydda) ags. **cofa** (»gemach, schlafgemach») samt en neutral **ia**-stam, bildad på isl. **varna** (hindra, afhålla) mht. **warnen** (»behüten, schützen») jfr sv. **värn**. Ordinnehållet vore således i det närmaste det samma som i sv. **gårdvar** (för **gårdvard** af isl. **varda** bevaka, skydda). Då ags. **cofa** betyder gemak, finare (sof-)rum ock således står nära »jungfrubur», är utvecklingen i betydelsen af det sammansatta ordet till sängkammarhund, liten hund, knähund, »iungfru-hund» (Rydq. a. st.) ganska naturlig. I sin helhet skulle ordet sålunda vara ett got. ***kuba-warni** (g. **-eis**)[1]. Huru en sådan

[1]) Sedan ofvanstående skrifvits, finner jag, att IHRE (Dial. lex.) anför **kåvåhl** ock tillägger därom: »kommit kanske af **kåfve** och **vård**

sammansättning skulle behandlas i ljudligt afseende, visar oss till dels det fht. **êuuart** eller **êuuarto** (»priester, zu **êwa** und **wartên**: wächter des gesetzes»). Men ett nord. ***koδwarni** borde vara liktydigt med ***kouwarni**, hvars **ou** väl icke kunde annat än sammanfalla med diftongen **ǫu**. Ur ett sådant ***kǫuwarni** kan, under förutsättning af urspr. aksentväxling, såväl isl. **kofarn** som ock fsv. **köværne** utgå (jfr **Skotkonung** ock **Skötkonung**).

Palataliseringen af **k** före s. k. len vokal hade i fsv. börjat redan tidigt (jfr Tamm, Fonet. kännet. § 13), ock det i formen **köværne** palataliserade **k** kunde lätteligen i den obetonade stafvelsen framkalla en öfvergång **ö** → **i** (jfr fsv. **kiverne** i Krist. L.L.). Som emellertid näst efter **i** följer en labial kons. **v**, så bör icke **i** utan **y** vara den vokal, man mäst har att vänta (jfr dfs. *tşi̱bìk* → *tşýbìk* för **kibitka**), ock denna uppträder nu också i fsv. **kyverne** (Södm. L.) ock dfs. *tşyvån*.

6:o) Isl. **o** → dfs. *y* uti starka ptc. såsom **brotenn** dfs. *bryte* o. s. v. se § 27.

u.

§ 29. Isl. **u** → dfs. *u* resp. *u*:

1:o) uti urspr. långstafviga ord, utom när vokalen står omedelbart före **m** + kons. eller g-ljud (= **ng** l. **gn**); t. ex.

isl. **buðkr**	dfs. *bark*	isl. **pund**	dfs. *pun* (l. *pen*)
fullr	*ful*	**skuldr**	*skul*
gluggr	*glug*	**stund**	*stun*
grund	*grun* f.	**sundrugr**	*sunar*
grunn	*grun* n.	**sunnan**	*suna* (l. *sena*)
grunnr	*grun* adj.	**tunna**	*tûn*
gull	*gul*	**þunnr**	*tun*
hundr	*hun*	**ulfr**	*ulv*
lukt	*lukt*	**ull**	*ul*.

Ytterligare ex. äro: *nub*, *stub*, *skrub*, *rûb*, *mud*, *lug*, *mûk*, *tup*, *sup* (hund), *hûrk*, *lurk*, *kurk* (ndl. **kork** ock **kurk**), *lust*, *kast*, *pust*, *rûst* o. s. v.

at blifva namn för hus- eller gård-vålen, vården, vårdare». Troligen är detta **kåvåhl** ingen ny sammansättning, utan en form *kovån*, hvilken fattats såsom bestämd. Vid upplösningen af *n* har man tänkt sig det som *l* + **n** i st. f. **r** + **n**. Formen med icke palataliseradt **k** har, såsom **kåvåhl** visar, funnits i sv. såväl som i isl.

Undantag se § 31.

2:o) i **kortstafviga** ord, så snart ändelsen varit **u** (eller **i**): isl. **fura** dfs. *furu*, isl. **gufa** dfs. *guvu*, isl. **hrufa** dfs. *ruỵu*, fsv. **otulugher** dfs. *otulu*. Jfr § 27 mom. 1 samt orden *tyy* ock *fyrı* (§ 33 anm.).

§ 30. Isl. **u** → dfs. *o*:

1:o) omedelbart före **m** + kons. eller ŋ-ljud (**ng**), t. ex.

rspr.	**trumma**	dfs. *trôm*	rspr.	***klumrig**	dfs. *klomrut* (fubblig)
isl.	**gumpr**	*gomp*		**mumsa**	*môms*
rspr.	**klump**	*klomp*	isl.	**lungu** n. pl.	*lôŋ*
fsv.	**rumpa**	*rômp*	fsv.	**sliunga**	*ʂlôŋ*
rspr.	**skumpa**	*skômp*	isl.	**tunga**	*tôŋ*
	slump	*ʂlomp*		**þungr**	*toŋ*
	strumpa	*strômp*		**ungr**	*oŋ*
fsv.	**stumper**	*stomp*	rspr.	**sjunga**	*ʂôŋ*
	sumr, sombr	*somle, somt*		**sjunka**	*ʂôŋk.*

Anm. Som undantag från denna regel har jag antecknat endast: rspr. **gumse** dfs. *gêms*, *klemsu* l. *klomsut* (dvalhändt), isl. **hugna** dfs. *hûŋn* ock *huŋnasam*, ptc. af 3:e klassens st. verb (se § 31 mom. 2,b), isl. **hungr** dfs. *húŋàr* ock adj. *huŋru*, isl. **konungr** dfs. *kuŋ*.

Antagligen har väl öfvergången icke varit direkt **u** → *o*, utan **u** → **o** → *o*, ock man kan då för undantagen tänka på harmonilagens värkningar, så att t. ex. *húŋàr* har anslutit sig till *huŋru* ock *kuŋ* är bygdt på **kunungr.** Hvad *klemsu* ock *gêms* angår, kan man tänka sig en kompromiss mellan växelformerna ***klumsugr** ock ***klomsóttr** samt nom. **gumsi** ock gen. ***gomsa;** en kompromiss på det sättet nämligen, att visserligen o-formen segrat, men att denna dock, genom inflytande från den kortvokaliska sidoformen med **u,** icke blifvit delaktig af den förlängning, som troligen ligger till grund för målets här omhandlade *o*. Rörande denna förlängning må jämföras § 25 ock § 22 anm. 5.

2:o) *o* framträder äfven i prep. *op* ock dess sammansättningar: *ópàt* (l. *opât*), *ópà*, *ópè* eller *opí* isl. **upp, *uppát (upp eptir), uppá, *uppí.** Rspr. har både **upp** ock **opp;** men att förlängning skulle ligga till grund för det slutna *o*, synes här något egendomligt.

§ 31. Isl. **u** → dfs. *e*:

1:o) i **kortstafviga** ord, så snart ej en följande stafvelse innehållit ett **u** eller **i;** t. ex.

isl.	**brune**	dfs. *brǫra*	isl.	**hugr**	dfs. *hǫy*
	duga	*dǫya*		**hugaðr**	*hǫya*
	duna	*dǫra*		**rugr**	*rǫy*
	dynr (**duna** f.)	*dǫr* n.		**smuga**	*smǫy* n.
	fugl	*fǫ́yàl*		**spune**	*spǫra*
	gufa f.	*gǫva* m.	fsv.	**sufl**	*sǫ́vàl*.

Hit höra urspr. helt visst också dfs. *mąr* o. s. v. (se § 32 mom. 1).

2:o) i en hel mängd långstafviga ord, utan att någon lag kan skönjas, hvarigenom de skulle skiljas från dem som behandlats i § 29; t. ex.

a) isl.	**blundr**	dfs. *blen*	isl.	**munnr**	dfs. *men*
	brunnr	*bren*	rspr.	**skubba**	*skôb*
	bukkr	*bek*	isl.	**skugge**	*skôg*
	burst	*best*	fsv.	**sprund**	*spren*
	gumse	*gôms*	rspr.	**sugga**	*sôg*
	klubba	*klôb*	isl.	**undan**	*ena*
	kunna	*kôn* l. *kena*		**undir**	*ónàr* prep.
	kunnigr	*kenu*		**undr**	*ónàr* n.
	lundr	*len*		o. s. v.	

Anm. 1. Sådana fall som t. ex. sv. **kudde** isl. **kodde** (dfs. *ked*) synas gifva vid handen, att äfven hos långstafviga harmonilagen, resp. **a**-omljudet, varit värksam. Det måste då vara lönlös möda att ingå på en undersökning af de enskilda fallen. Visserligen borde germ. **a**-omljud icke inträda före nasal + kons.; men då man i målet finner en bestämd lag, enligt hvilken **u** i denna ställning blir *o* (§ 30)[1], ock redan fsv. uppvisar **kononger** (VGL.), **Lionga þing, sionga** (ÖGL.), **stionka** (Uppl. L.), **liomber** (Bonav.), **rompa** (Birg.) o. s. v., så är det väl troligt, att **o** ganska tidigt kunnat vinna fäste äfven i ställningen före nasal + kons.

b) öfverallt i ptc. af 3:e st. konjugationen:

isl.	**brunnen**	dfs. *brene*	isl. **runnenn**	dfs. *rene*
	bundenn	*bene*	**spunnen**	*spene*
	drukkenn	*dreke*	**stungenn**	*stege*
	funnenn	*fene*	**(v)unnenn**	*vene* m. fl.

Anm. 2. Man kan här tänka sig, antingen att balanslagen framkallat ändelsens **e** ock detta i sin ordning rotstafvelsens

[1]) Om öfvergången **o** → *o* urspr. beror på en vokalförlängning, kan den icke vara särdeles **ung**, ty målet har nu i dessa fall öfverallt kort *o*.

o, eller ock att detta sistnämnda beror på utjämning från öfriga verb inom samma klass (**(v)oltenn** → *vøʌte*, **soltenn** → *ʂwøʌte* o. s. v.). Det senare är väl det sannolikaste.

§ 32. Isl. **u** → dfs. hvarjehanda vokaler i enstaka fall.

1:o) Isl. **u** → *a:* isl. **munr** dfs. *maɳ*, isl. **ruð** ock **roð** dfs. *råd*, isl. **smurning** dfs. *smaɳıŋ*, isl. **sunr** ock **sonr** dfs. *saɳ*, isl. **þurfa** dfs. *târv* ock *tarvas* (jfr isl. **þǫrf**). Ordet *smaɳıŋ* är af särskildt intresse, då vid sidan däraf stå got. **smarna** ock fht. **smëro**. Äfven andra ord kunna sammanhållas med dessa, t. ex. fsv. **mulen** l. **molen** isl. **malenn** dfs. *maɳ*, sv. **murkna** (dfs. *mutɳ*) isl. **morkna** no. **moren** l. **maren** o. s. v. Jfr § 26.

2:o) Isl. **u** → dfs. *ø* l. *ɵ:* isl. **kulde** jfr dfs. *tʂɵd*, isl. **skurðr** dfs. *ʂøʅ*, isl. **stuldr** dfs. *stɵd*, i hvilka ord målet följer rspr. Målets *øyaʅ* mot isl. **ugla** är mig obegripligt.

y.

§ 33. Isl. **y** → dfs. *y* i urspr. långstafviga ord, där vokalen icke efterföljes af nasal + kons.; t. ex.

isl. **bryggja**	dfs. *brŷdʒ*	isl. **rykkja**	dfs. *rŷtʂ*
bygd	*byɣd*	**skyldugr**	*ʂyle*
byggja	*bŷdʒ*	**styggr**	*styg*
dygd	*dyɣd*	rspr. **styrka**	*stŷrk*
gylla	*(før)jyl*	isl. **systir**	*sýstår*
hyggiligr	*hydʒale*	**systlingr**	*syslıŋ*
krydd n.	*krŷd* f.	**systkin**	*syskaɳ*
lykkja	*lŷtʂ*	**tryggr**	*tryg*
lykt	*del lyktɳ* (till slut)	**þykkja**	*tŷtʂ*.

Anm. Af urspr. kortstafviga ord finner jag endast isl. **flytja**, **nytja**, **tygi** ock **fyrir** som bevarat *y* i målet: *fʅŷtʂ*, *nŷtʂ*, *tyɣ*, *fyre*. Af dessa hafva dock de tvänne förstnämnda af särskilda skäl (se under j) behandlats såsom långstafviga, hvilket också aksenten visar. Om *tyɣ* ock *fyre* jfr § 29 mom. 2.

§ 34. Isl. **y** → dfs. *ø* (långt) ock *ɵ* (kort).

1:o) Isl. **y** → dfs. *ø* uti urspr. kortstafviga ord:

a) isl. **byrja**	dfs. *børe*	isl. **smyrja**	dfs. *smøre*[1]
dylja	*døʅe*	**spyrja**	*spøre*
ryðja	*røde*	***styðja**	*støde* (ljustra);

[1]) Detta ord kan också anses innehålla **v**-omljud ock är då ej likställdt med de andra, utan med orden under mom. 2, c.

äfvenså isl. **fyl** dfs. *føl*, isl. **mylja** (krossa) dfs. **'*møle* i uttrycket: *val ope melja* (blifva grus, smulor), isl. **'myrja** dfs. *askmørè* (glöd under aska), isl. **syrja** f. (Aas. s. v. **sor**) dfs. *søre* (smältande snö eller is), isl. **synir** l. **sønir** dfs. *søne* (l. *sønjen* l. *sonjen*), isl. **'yrja** l. **'ylja** dfs. *randørè* l. *ranýlè* l. *ranílè* (skidspår).

Till dessa ansluter sig äfven isl. **syrgja** dfs. *søre*.

Anm. 1. Utan att vilja förneka möjligheten, att här kan föreligga en öfvergång **y** → *ø*, anser jag mig likväl böra framhålla några skäl, som tala för att hällre fatta det här framträdande *ø* som ett i-omljud af **o**[1]. Af § 33 visar sig, att isl. kort **y** motsvaras af dfs. *y* uti långstafviga ord. I kortstafviga motsvaras däremot isl. **y** af dfs. *ø*; men i samma fall motsvaras också isl. **u** af *e* (§ 24 mom. 1), som då tyckes vara att fatta som ett **a**-omljud. Många af de här ofvan under a) anförda orden hafva dessutom andra former med o-vokal (resp. dfs. *a* l. *e*) vid sidan, så t. ex. fsv. **dolska** till **dylja**, dfs. *råd* isl. **roð** till **ryðja**, dfs. *smanıg* till **smyrja**, isl. **spor** till **spyrja**, dfs. *stanıgsve* (ljusterved) till dfs. *støde* isl. **'styðja**, isl. **mole** till **mylja**, isl. (nyisl.?) **sori** till **syrja** (Aas.); ock vid sidan af ordet *møre* (glöd) har vårt mål verbet *møra* (glimma under askan, brinna utan låga).

b) i ett par enstaka ord med dunkel utvecklingshistoria:

isl. **þyrill** (Rydq. V, s. 24) dfs. *tørel* (kärnstång), fsv. **þyril** ock **töril**, fht. **dwiril** »rührstab», mht. **twiril**, jfr fht. **dwëren** »drehen, rühren». Uppfattar man **y** här som u-omljud af **i**, så måste väl formen med **ö** representera en yngre öfvergång **y** → **ö**. Andra förklaringar äro dock åtminstone tänkbara

isl. **tordyfill** (Frtz.) ock **tordýfill** (Ark. II, s. 219) dfs. *tordøvel:* ags. har **tordwifal** ock fsv. äfven **tordöfvil** (Ark. II, s. 220);

isl. **tyri** dfs. *tjør* (tjärig ved): målet har, som man ser, brytning, ock motsvarigheten **y** → *ø* hör således icke hit.

Anm. 2. I det långstafviga isl. **þyrnir** dfs. *tøŋ(busk)* tror jag **ö**-formen vara ursprunglig, ty got. **þaurnus** bör gifva en isl. pl. **'þørnir.** Att målet här har *ø*, ej *e*, beror på förlängning före **rn** (jfr rspr. **hörn** dfs. *høŋ* o. s. v.).

2:o) Isl. **y** → dfs. *e* i långstafviga ord:

a) omedelbart före nasal + kons., t. ex. rspr. **krympa** dfs. *krêmp*, isl. **lymskr** dfs. *lemsk*, rspr. **'mynna** (ro baklängs) dfs. *mêŋ*, rspr. **mynning** dfs. *menıg (mynıg)*[2], rspr. **pynta** dfs. *pênt*,

[1]) Jfr Nn, Aisl. gr. § 61 mom. 3.

[2]) Ett fall sådant som detta är väl snarast yngre analogi, ty ändelsens **i** borde hafva bevarat rotstafvelsens **u**.

rspr. **skrymta** dfs. *skrômt* (skämta, narras; jfr isl. **skrumare** pratmakare), isl. **skynda** (o. **skunda**) dfs. *şôn*, isl. **synd** dfs. *søn*, isl. **tyngri** ock **tyngstr** dfs. *tøgàr* ock *tøgst* (till posit. *tog*), rspr. **tyngd** dfs. *tøgd* (till adj. *tog*), fsv. **ymsa** dfs. *ôms*, isl. **yngri** ock **yngstr** (jfr äfven **øri** ock **ørstr**) dfs. *øgàr* ock *øgst* (till posit. *og*), rspr. **ynka** ock **ynklig**[1] (men fsv. **ömkelika, önkelika**) dfs. *ônjş* ock *ønjşale* m. fl.

Anm. 3. Enligt de bekanta undantagen från **a**-omljudslagen skulle man nu icke häller här få tänka på ett **i**-omljud af **o**, oaktadt målet just uppvisar **o**-vokal före nasal + kons. (se § 30). Sammanhåller man emellertid de fall, som behandlats här ofvan i mom. 1 ock 2, så kommer man till det öfverraskande resultatet, att öfvergången **y** → *ø* resp. *ø* just inträffar i de fall, där isl. har undantag från **a**-omljudslagen. Då det icke finnes något skäl att antaga, att kort **y** i dessa fall haft någon särskild valör, är det egendomligt, att exemplen på nämnda ljudöfvergång i målet ordnat sig så, som nu är fallet. Jfr anm. 1.

Att ordformerna med **ö** uppdyka rätt tidigt äfven i fsv. skrift, bör ej förglömmas: fsv. **böria** ock **sörghia** (Cod. Bur), **föl, krömplingr, spöria** (Rydq. IV, s. 89), **ömnin** (Bernh.), **ömpne** (Bonav.), **önska** (ungdom, Suso), **önkelika** (Med. bib.) o. s. v.

Anm. 4. Ord med *y* före nasal + kons. äro i målet icke många: *lŷn* isl. **lyndir,** *lynj* l. *lyg* isl. **lyng** rspr. **ljung,** *ǫjşyn* rspr. **okynne** no. **ukynde,** *styg* rspr. **styng** ock isl. **stinge.** Får man lägga någon vikt på dessa ord, så bekräfta de min förmodan, att i de andra föreligger **i**-omljud af **o**, ty i **lyndir** ock **kynni** har ändelsens **i** ej lemnat rum för **a**-omljudet, ock uti *lyg* (ock *styg*?) föreligger **v**-omljud af **i**, hvadan här aldrig något **o** kunnat inträda ock omljudas.

b) isl. **bygill** dfs. *bøɣel*, isl. **fyrst** dfs. *føşt* (fsv. **fyrst** o. **först**; redan ÖGL. ock HelsL. visa ö), isl. **lypta** dfs. *lôft*, rspr. **tyst** (jfr isl. **þusta**) dfs. *tøst*, isl. **þyrstr** (jfr **þorste**) dfs. *tøşt*;

c) isl. **myrkr** (ack. **myrkvan**) dfs. *mørk*, isl. **þryskva** (fbt. **drëskan**) dfs. *trôsk*, isl. **tyrvi-tré** dfs. *tôrv* (ämnesved för tjärbränning, jfr fi. **terva**). I dessa ord synes mig *ø* lämpligen kunna fattas som **v**-omljud af **e** (jfr § 36 mom. 3)[2].

---

[1]) Då isl. har **qumka,** måste här i rspr. föreligga en öfvergång **ö** → **y**, ock ordet är icke likstäldt med de öfriga.

[2]) Äfven här skulle således urspr. föreligga ett **a**-omljud (näml. **i** → **e**). Om de under a) anförda orden värkligen innehålla ett **a**-omljud, trots den följande nasalen, så ser jag ej något hinder att tänka sig, att

Anm. 5. Rspr. **bössa** (fsv. **byssa**) ock **mössa** motsvaras af dfs. *bẏṣ* ock *mẏṣ*. Jag tror icke, att man häri har att finna en öfvergång **ö → y**, utan förutsätter, att orden blifvit införda på sådana vägar, att **y** är ursprungligt, jfr mht. **bühse** ock **mütze**. Å andra sidan torde också ordet *høvel* lika lätt kunna vara lsax. **hövel** (no. **høvel**) som innebära en förändring af rspr. **hyfvel**.

§ 35. Isl. **y** → dfs. hvarjehanda vokaler i enstaka fall.

1:o) Isl. **y** → dfs. *a:* isl. **fylgja** dfs. *fale*, isl. **sylgja** dfs. *sålè*. Målets former förutsätta enligt § 26 ***folgja**, ***solgj**. Då målet tyckes kräfva låga bakre vokaler framför *l* + kons. (jfr *mjelk*, *salk* o. s. v.), är det möjligt, att utvecklingen varit **följa** → **felja* → *fale*.

2:o) Isl. **y** → dfs. *e:* isl. **dynr** dfs. *der*, dfs. **dyrr** (gen. **dura**) dfs. *der*, isl. **fyrir** (o. **fur**, Frtz.) dfs. *fer*. Omljudet har saknats, ock målets *e* utgår ur äldre **o**. Jfr rspr. **dåna, mån, son** till isl. **dynja, munr, sunr**.

3:o) Isl. **y** → dfs. *jæ*: isl. **yð(v)arr** fsv. **idhar** dfs. *jǽr*. Har utvecklingen kanske varit **iðar** → ***eðar** → ***jeðar** → *jǽr*? Gången **iðar** → ***iar** → *jǽr* borde ej gifvit cirkumflex.

4:o) Isl. **y** → dfs. *jo:* isl. **kyrtill** dfs. *jșôl*, isl. **skyrta** dfs. *șôț*, isl. **syngva** dfs. *șôg*. Målet stämmer med rspr.

5:o) Isl. **y** → dfs. *u:* isl. **ryskja** dfs. *rûsk*, isl. **tyggja** dfs. *tûg*. Målet visar på **ruska** ock **tugga** utan j-afledning. I ordet *lustale* isl. **lystiligr** föreligger inflytande från subst. *lust*.

6:o) Isl. **y** → dfs. *a:* isl. **slyngja** dfs. *șlânj* (l. *șlâg*), isl. **slyngr** dfs. *șlâgdàr*, isl. **þryngva** dfs. *trânj* (l. *trâg*). Här äro grundformerna olika: isl. utgår ur ***slingvan** (fht. **slingan**) ock ***þringvan** (got. **þreihan**), målet däremot ur faktitiverna ***slangjan** ock ***þrangjan** (mht. **drengen**).

ø.

§ 36. Målet differentierar ö-ljudet på så sätt, att långt ö blir *ø*, kort ö blir *ɵ*. Ex. härpå se § 34.

Då isl. **ø** i ock för sig är en tämligen sällsynt vokal, ock då många af de ord, som i isl. hafva **ø**, saknas i målet eller

ett sådant kan ligga till grund äfven för fsv. **slunga** ock **slunka**, ock man skulle då ej längre behöfva supponera en brytning af **i** uti östnord. dialekter.

hafva fått en annan utveckling, äro fallen af ren motsvarighet ytterst få ock därför äfven mer eller mindre osäkra.

1:o) Isl. **ø** (i-omljud af **o**) → dfs. *ø (ɵ)*: isl. **hnøtr** dfs. *nøṭår*, isl. **nørdr** dfs. *ɩ nør*, isl. **øfr** dfs. *øvår*, isl. **sønir** dfs. *søne* l. *sørjan*,

Anm. Dessa fall synas jämförelsevis säkra. Möjligt, ehuru icke säkert, är, att man såsom i-omljud af **o** har att räkna hela mängden af fall, som behandlas i § 34.

2:o) Isl. **ø** (i-omljud af **ǫ**) → dfs. *ø (ɵ)*. Ett sådant fall synes mig föreligga i plur. *lødʒan* l. *lɵdʒan* till sing. *lǫdu* isl. **hlaða**.

3:o) Isl. **ø** (v-omljud af **e**) → dfs. *(ø)*, *ɵ*: isl. **søkkva** dfs. *sɵnjʂ* (vattenlägga lin för rötning), isl. ***søkke** dfs. *sɵnjʂ* (grop för linets vattenläggning) ock dfs. *sɵnjʂ* (sänke på metref). Samtliga utgå ur en form ***sankvj-** got. **sagqjan.**

V-omljud föreligger väl äfven i *jøra* isl. **gørva** l. **gerva,** *smør* isl. **smør** l. **smjǫr,** ock kanhända i *jʂɵṭ* fsv. **köt** l. **kiöt** men isl. **kjǫt.** Nya ex. på v-omljud, där isl. har **y,** se § 34 mom. 2, c.

§ 37. Isl. **ø** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **ø** → dfs. *a*: isl. **nøkkvidr** dfs. *najʂan*: målet saknar här både i- ock v-omljud.

2:o) Isl. **ø** → dfs. **j***o*: isl. **søkkva** dfs. *ʂôgk*: målet har brytning.

β) **Långa vokaler.**

á.

§ 38. Isl. **á** → dfs. *ɑ*, utom efter **v** samt före **l** + kons.; t. ex.

isl. **áll**	dfs. *ɑl*	isl. **gátt**	dfs. *gɑt*
báðe	*bɑ̂*	**grár**	*grɑ*
báro	*bɑ̂r*	**grátr**	*grɑt*
bátr	*bɑt*	**hár**	*hɑ*
dáligr	*dɑle*	**klá**	*klɑ*
dáre	*dɑr(akte)*	**sáð**	*sɑdan* pl.
dráp	*drɑp*	**skál**	*skɑl*
gáfo	*gɑ̂v*	**skáro**	*skɑ̂r*
gás	*gɑs*	**spánn**	*spɑn*
gáta	*gɑ̂t*	**stál**	*stɑl* o. s. v.

§ 39. Isl. **á** → dfs. *o*, när vokalen närmast föregås af **v**:

isl. **annat hvárt** dfs.	*anehot* (ettdera)	isl. **vá, vágo** dfs.	*voy* o. *vôy*
hvárt	*hot* konj.	**vága**	*vôy* (våga)
kváða	*kôd* (l. *koda*)	**vár** n.	*vor*
vágr	*voy* f. (bölja)	**váro** pret.	*vôr*
vág	*voy* f. (häfstång)	**várr** pron.	*vor*
vágr	*voy* m. (sårvätska)	**vátr**	*vot*;

äfvenså isl. **kǫngurváfa** dfs. *kagero* l. *kagerovel*, isl. **vánir**[1] dfs. *vognen* (pl. fångstredskap, fångstplats), isl. **án vera** no. **vonvera**[2] dfs. *vara vogn* l. *vognes* (kunna undvara), no. **von** (mht. **jân**, Ark. III, s. 243) dfs. *vogn* (viss bredd af ett åkerfält). Äfven *vov* pl. *vôv* ock *sov* pl. *sôv* (pret. af *seva* ock *veva*) kunna möjligen höra hit; jfr isl. **sváfom, váfom.**

Anm. 1. Då mot dessa endast finnas isl. **tvá** dfs. *tsva*, isl. **váðr** dfs. *vad*, isl. **váðaligr** dfs. *vadele*[3] som bilda undantag ock sannolikt äro påvärkade af rspr., så antar jag för målet ett progressivt v-omljud **á** → *o*.[4] Äfven nyisl. har ett sådant (Nn, Aisl. gr. § 71 anm. 3; från 14:de årh.). Härmed vare ej förnekadt, att *o* i något af dessa fall kan vara gammalt **ó** (jfr isl. **órom, sófom, ófom**) eller **ǫ́** (**svǫ́fom, vǫ́fom**).

Anm. 2. I ordet *ro* rspr. **vrå** har redan isl. både **rá** ock **ró**, hvilket anses kunna bero på en ursprunglig böjning sing. **vrá** pl. **róar.**

§ 40. Isl. **á** (äldre **a**) → dfs. *a* före **l** + kons.:

isl. **gálge** dfs.	*gale*	isl. **háls** dfs.	*has*
hálfr	*halv*	**hjálpa**	*jâlp*
hálmr	*halm*	**skálkr**	*skalk.*

Anm. 1. När isl. **sálð** motsvaras af dfs. *sal*, är det antagligt, att det långa **á** i detta isl. ord är af annan natur än i de ofvan anförda. Målet har för öfrigt *àlàr* isl. **aldr**, *kal* isl. **kaldr** o. s. v.

Anm. 2. Egendomligt är, att målet — som dock åtminstone delvis tyckes hafva deltagit i den allmänna fsv. förlängningen före **mb, nd, ng, ld, rd, rn** ock **rt** (se § 22 anm. 5 ock § 25)

---

[1]) Frtz. upptar under **vön** (pl. **vanir**) från Landsl. **gera vanir yfir land manns**, men i Gulaþ. 449 skrifves i samma uttryck **vánir**.

[2]) Att **v** här är gammalt, synes mig bevisas af Sigurdarkviða Fáfn. III, str. 9, där R. har **Vón geng ec vilia vers oc beggia** (se Bugges Edda s. 248, not till str. 9).

[3]) I Burträsk (grannsocken till Degerfors) finnes äfven *vodele*, enligt uppgift af kand. J. V. Lindgren.

[4]) Redan Bure (Suml. s. 64) skrifver **fiskie vonen.**

— likväl icke i dessa fall uppvisar *a*. Endast sporadiskt uppträder *a* uti orden *gal* rspr. **gård,** *mal* rspr. **mård,** *kâr* rspr. **karda,** *ban* rspr. **barn;** annars har målet regelbundet *a*: *lag*, *stag*, *mâg*, *lam*, *kam*, *lan*, *han*, *fal*, *vâl*, *hal*, *swal*, *vât* (vårta) o. s. v. Före **ng, ld** ock **rt** (resp. *g*, *l* ock *t*) har målet nu kort vokal ock hade måhända så redan vid tiden för öfvergången **ā** → **å.** Före **mb, nd, rd** (resp. *m*, *n*, *l*) har målet ännu lång vokal. Då KOCK uppvisat, att förlängningen i dessa fall fanns redan på den tid, då SmL. nedskrefs, är det ju förvånande, att målet icke ens i sistnämnda ställningar låtit **ā** öfvergå till **å.** Att målet först på senare tider, d. v. s. efter tiden för öfvergången **ā** → **å,** skulle hafva gripits af förlängningslagen, synes mig af flere skäl oantagligt. Hvad kan då vara anledningen till att det förlängda **a** här kvarstår som *a*, under det att det gamla **ā** öfvergått till *a*? Har kvaliteten hos **ā** i dessa fall varit olika, eller kanske öfvergången till **å** genomförts på två olika perioder?

§ 41. Isl. **á** → dfs. diverse vokaler i enstaka fall.

1:o) Isl. **á** → dfs. *o*: isl. **átta** dfs. *ota*, isl. **blástr** dfs. *blost*, isl. **sláttr** dfs. *slot*, isl. **þáttr** dfs. *tot*. I dessa ord måste vokalförkortningen hafva inträdt senare än öfvergången **ā** → **å.** Jfr Nn, Lång vok. + lång kons. s. 10, 11.

2:o) Isl. **á** → dfs. *a*: isl. **át(t)ján** dfs. *atan*, isl. **fátǿkr** dfs. *fate*, isl. **klárr** dfs. *klar*, isl. **nátt** dfs. *nat*, isl. **svá at** dfs. *sat*. Här måste förkortning hafva ägt rum före öfvergången **ā** → **å.** Jfr Nn, anf. arb. Likställdt med nyss anförda ord är måhända äfven *han* pron. pers. isl. **hánn,** se § 7 anm. 4, b.

3:o) Isl. **á** → dfs. *e*: isl. **láta** fsv. ofta **letta**[1] (t. ex. Heming Gadh) dfs. *leta* ock isl. **þváttr** fsv. **þvætter** dfs. *tsvet* (hvarom se Nn, anf. arb. s. 10).

4:o) Isl. **á** → dfs. *e*: isl. **sáð** ock **sǽðe** dfs. *se*. Den förra isl. formen hade i målet bort gifva **sa*, den senare **sê*. Målets faktiska form *se* stämmer med fsv. **sæd** ock kan stå i samma förhållande till de isl. formerna som fsv. **byrþ** till isl. **burðr** ock fsv. **byrþi.**

5:o) Isl. **á** → dfs. *ei*: isl. **háss** dfs. *heis* (l. *hes*). Här har målet bevarat den urgerm. diftongen (Nn, Aisl. gr. § 88, 4).

6:o) Isl. **á** → dfs. *e*: isl. **slá** dfs. *sle*. Vokalen i målet är mig fullkomligt oförklarlig. Den kan icke vara tillkommen

---

[1]) Äfven i Borgarthings ældre Kristenret finnes skrifningen **leta** (t. ex. s. 1 r. 14, s. 3 r. 12). Att ordet blifvit kortstafvigt, kan bero på dess frekventa förekomst i obetonad satsställning.

under inflytande från det föregående **l**, ty målet har *blậs*, *flą*, *klą* o. s. v. *sl̥ę* måste leda tillbaks till ett ***slo** l. ***slu** med kort vok., hvilket är orimligt. Efter förebilderna *hą* ock *hąva*, *ję* ock *jęva*, *vą* ock *vąra* m. fl. kunde man väl leta sig fram till ett ***sloha** l. ***sloga,** men formen väcker dock betänkligheter, då en tvåstafvig inf. till detta verb icke är, så vidt jag vet, uppvisad i någon nord. dialekt.

ə för **á** föreligger äfven i *səlv* isl. **sjálfr**. Målet förutsätter, som man ser, ett ***sjolf** (l. ***sjǫlf?**). ö eller o-vokal är i detta ord vanlig i både sv. ock no. diall. Haukr Erlendsson skrifver också (år 1310) **siolf** (se Möb. Anal. norr. s. 259, r. 21).

æ.

§ 42. Isl. **æ** har i regeln gifvit *e* (sällan *æ*), när det varit slutljud eller åtföljts af enkel konsonant.

1:o) Isl. **æ** → dfs. *e*:

isl. **ærr**[1]	dfs. *ęr*	isl. **læknir**	dfs. *lękar*
fræ	*frę̂*[2]	**læra**	*lę̂r*
fræs (hvissling)	*frę̂s* (fräsa)	**næfr**	*nęvàr*
gæta	*jęt*	**nær**	*nęr*
hæfr	*hęv*	***sæð** (§ 41,4)	*sę*
hvæsa	*węs*	**sæta**	*sęt*
lækna	*lęk*	**sæte**	*sęt*;

äfvenså isl. **æ** ock **æfinliga** dfs. *ęvinalc*, isl. **ærendi** (ock **erindi**) dfs. *ęran*, isl. ***snæfr** (fakt. **snøfr**[3]) dfs. *snęv*, isl. **vær** l. **vér** (pron. pl.) dfs. *vę* m. fl.

2:o) Isl. **æ** → dfs. *æ*: isl. **æfintýr** (mht. **âventiure**) dfs. *ævantyr*, isl. **flærd** dfs. *flæḍ* (supradentalen tyder på ungt lån), isl. **hæll** dfs. *hæl*, isl. **kræsast** (till **krás**) jfr dfs. *kræsmąya*, isl. **mæla** dfs. *fərmǽl*, isl. **spræk r** dfs. *sprǽkàr*, isl. **þræll** dfs. *træl*.

[1]) Denna form finnes hos Frtz. Huru vokallängden skall förklaras, vet jag ej. Den vanliga skrifningen tyckes annars vara **ǫrr** (fi. **arpi**). Måhända är Frtz. **æ** här blott tecken för **ę** (i-omlj. af **a**), i så fall hör exemplet icke hit. Aas. uppger fno. **ær** (**ærr** eller **ǫrr**).

[2]) Renm. Rud. upptar för Vbott. »**frä** et **free**».

[3]) Isl. öfvergången **ǿ** → **æ** »vor der mitte des 13:en jarhunderts» (Nn, Aisl. gr. § 80).

Vacklande äro isl. **stræte** dfs. *strǭt* l. *strę̄t* (smalare äng som sammanbinder tvänne bredare), isl. **træta** dfs. *trǭt* l. *trę̄t*.

Anm. 1. Af verber på **ja** finner jag endast två, som bevarat j ock äro hit hänförliga: isl. **brækja** dfs. *brę̄jş* l. *brǭk*, isl. **skrækja** dfs. *skrę̄jş*.

Anm. 2. Jag skall här icke ingå på en närmare undersökning af frågan, huruvida ock i hvilka fall dfs. *e*, där det motsvarar isl. **æ**, kan påstås innebära en öfvergång **á** → **e**, eller möjligen anses vara gammalt. Isl. **æ** synes mig nämligen i en hel del af de fall, där det i modern normalskrift begagnas, ännu tarfva närmare utredning så väl i fråga om det ljudvärde, som (ur allmänt nord. synpunkt) bör tillmätas det, som ock i afseende på dess historiska ställning. Att öfverallt fatta det som ett i-omljud af **á**, tyckes åtminstone icke nödvändigt. Så vidt jag kan finna, föreligger intet absolut hinder för att t. ex. anse, att isl. **æ**, resp. **á**, i de fall där de motsvara got. **ai**, hafva haft utvecklingen **ai** → **ē** (→ **æ**) → **á** i stället för **ai** → **á** → **æ**. I några fall (i närheten af **r**, **h** samt i några enstaka ord) har det af **ai** sålunda uppkomna **ē** sammanträffat med urgerm. **ǣ**, got. **ê**, ock därmed i isl. gått öfver till **á**. Före **w** däremot (ock kanhända också där ett i eller j följt: got. **laisjan** → isl. **læra**) har det långa **e**-ljudet bevarats. Medelst ett sådant antagande vinner man, som jag tror, en lätt ock naturlig förklaring på de isl. dubbelformerna: **sær sjór**, **fræ frjó** o. s. v., i det dessa blifva analoga med fht. **sêo** (sedermera **sē**, »während des 9. jh's»; se Braune, Ahd. gr. § 203 anm. 1) gen. **sêwes** o. s. v., dels också på sådana egendomligheter i isl. som **æ**, **ei** l. **é** ← got. **aiw** (se Nn, Aisl. gr. § 88 anm. 3), isl. **hvé** ← got. **hwaiwa** ock växlingar som **hlé** ock **hlæ** (Frtz. s. v. **hlé**) å ena sidan samt **véttr** ock **vættr** å den andra o. s. v.

§ 43. Isl. **æ** → dfs. *e*, när urspr. två kons. l. en »lång» kons. följt på vokalen; t. ex.

isl. **ætt**	dfs. *e̥t*	isl. **næst**	dfs. *nest*
frægð	*frayd*	**sæll**	*sel̥*
hræddr	*red̥*	**sæng**	*seŋ̥*
lægð	*layd* (åkerlinda)	**vænta**	*vänt*.

Anm. Slutet ljud föreligger mot regeln i superl. *lekst* isl. **lægstr** ock *smest* isl. **smæstr**.

§ 44. Isl. **æ** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **æ** → dfs. *ą*: isl. **í gær** dfs. *e gąr*, isl. **lær** dfs. *ląr*. Målet stämmer i dessa ord med rspr. Isl. (**hvé**) **nær** motsvaras i målet af *nąr*.

2:o) Isl. **æ** → dfs. *ø*: isl. **slær** l. **sljór** (fht. **slêo**) dfs. *şl̥øy* (l. *şl̥øu*). På andra orter i Vbott. finnes en form **sljö**, ock dfs.

sløy torde därför kunna fattas som ett ***sljov** (isl. **sljóf-ar**). Äfven formen *sløu* kan därur förklaras; jfr dfs. *snou* neutr. *snokt*.

3:o) Isl. **æ** → dfs. *je*: ortnamnet **Säfvar** uttalas af allmogen *sęvar*. Här föreligger väl en växling mellan ett isl. **sævar** ock ***sévar** (till got. **saiws**) liksom uti isl. **æ** ock **é** (till got. **aiw**; Nn, Aisl. gr. § 88 anm. 3). Isl. **læsa** motsvaras af dfs. *jês*; se vidare under **é** (§ 45 mom. 3).

4:o) Isl. **æ** → dfs. *ı*: isl. **vængr**[1] jfr dfs. *vîg*, isl. **vættr (véttr, -vitr)** dfs. *vitår*.

é.

§ 45. Isl. **é** → dfs. *je*. Då det här uppträdande **j** följer lagarna för ursprungligt **j**, måste det falla bort efter **r** ock **v** samt efter **l** föregånget af annan kons. än **h**. I ett par ord, som ofta ha obetonad ställning, öfvergår *je* till *ja*. Motsvarigheten i målet blir således faktiskt *e*, *ja* l. *je*.

1:o) Isl. **é** → dfs. *e*:

isl. **bréf**	dfs. *brev*	isl. **sléttr**	dfs. *slet*
réttr	*ret*	**kné**	*gge* (l. *ggje*)
tré	*tre*	**fé**	*fe*
vér (vær)	*ve*	**þél**	*fel*.

Anm. 1. I de tvänne sista exemplen hade man enligt regeln bort vänta *j*, som dock saknas. Beträffande **fé** (som i Cod. Reg. Atlam. 56 skrifves **fæ**; se Bugges Edda) må det anmärkas, att j-formen af detta ord icke häller tyckes finnas i de no. diall., som annars hafva **je** mot isl. **é**. Huruvida detta kan stå i något sammanhang med den omständigheten, att vi här hafva med urgerm. **e** (got. **faihu**) att göra, lemnar jag oafgjordt.

2:o) Isl. **é** → dfs. *ja*: isl. **hér** dfs. *jar*, isl. **hérna**[2] dfs. *jana*.

3:o) Isl. **é** → dfs. *je*:

isl. **ér** pron. 2 pl.[3]	dfs. *je*	isl. **kné**	dfs. *ggje*
hlé	*je*	**léttr**	*jet*

[1]) För ***wai-ingr** till got. **waian**?

[2]) Se Möb. Anal. norr. s. 300, där skrifningarna **hérna** ock **hierna** uppgifvas.

[3]) Got. **jus**, ags. **gé, gié**. BURE (Suml. s. 42) anför »**ji pro idher**» från Ångm.

isl. **þéna** dfs. *tšên* isl. **þétti**[1] dfs. *tšêt* (löpe)
þénare *tšenar* **þéttr** *tšet*.

Hit tyckes man vidare hafva att räkna några fall, där isl. har annan vokalisation, nämligen:

dfs. *jês* (läsa i lås) ← isl. ***lésa** (fakt. **læsa**) — då dalm. har subst. *lǫs* med nasalvokal, måste det förutsatta ***lésa** vara ett äldre ***lensa, *linsa** (jfr **lérept** ← ***línrept**) eller ***lemsa, *limsa** (se Ark. III, s. 13);

dfs. *jekat* fsv. **lækatt** no. **lekatt** (med slutet **e** enl. Aas.), som leder till ett isl. ***lékǫttr** l. ***hlékǫttr** (till **hlé** got. **hlaiw**, således urspr. = grafkatt, grafplundrare?);

dfs. *jar* (beton. *jær*, 3 sing. pres. af **vara**) ← isl. ***ér**, fakt. **er, es**, men fsv. **iær** (Rydq. IV, s. 127) fgutn. **ier** pl. **ieru**;

dfs. *jên*[2] (enbuske) ← isl. ***énir** (fakt. **einir**); jfr eng. **gin** (»the spirit drawn by distillation from juniper berries»);

dfs. *jétà* (best. form, hvartill nom. *jêt?*) mes eller **tita** är sannolikt samma ord som no. **tjeta** (mes) ock således ett äldre ***tét(t)a** (se härom Ark. III, s. 19). Det begynnande **t** måste då hafva eskamoterats bort i ock genom den vanliga sammansättningen *spitšejet (-jeta)* för **spitšeta* l. ***spit-***tšeta*, hvars första sammansättningsled troligen betyder hackspett (jfr *hakspit*). Kanske är isl. **teite** (regulus maritimus) samma ord, jfr **einir** ock *jên*.

dfs. *sevar* rspr. **Säfvar**, där målets form tyckes fordra ett isl. ***sévar** (se § 44 mom. 3).

Anm. 2. Mera ovisst synes mig förhållandet vara med orden *spjel, fjera* ock *ser*. Mot *spjel* har isl. i st. f. väntadt ***spéld** formerna **speld** ock **spjald**, hvilken sistnämnda skulle gifvit dfs. **spjal*. Dfs. *fjera* stämmer för öfrigt med isl. **fjara**, men har mot regeln slutet *e*. *ser* motsvarar icke fullt lagenligt isl. **skjarr**; men båda formerna finge en god förklaring, om ordet återfördes på fht. **skêro, skiaro** (»schnell») ock **skiaren** (»beschleunigen»), således med urgerm. **ē**.

Anm. 3. Huru skall nu dfs. *je* mot isl. **é** rätteligen uppfattas? Det enklaste vore att betrakta hela företeelsen som en i målet försiggången diftongering af **é** till **ie**, men så lätt tyckes dock frågan ej kunna affärdas. Ty icke nog med att andra diall. i Vbott. också uppvisa **j** (i Burträsk t. o. m. sådana ex. som **sliett** o. d.), utan detta dyker äfven upp i no. diall.: **tjett**

[1]) Aas. (s. v. **tette**) uppger isl. **þétti** (**þjetti**) »tættet mælk».

[2]) Ordet hade denna form åtminstone redan 1600, se § 6 anm. 3.

tät, **tjette** löpe, **tjeta** tita, **slett** (med slutet e), **lett** (med slutet e) ock **ljett** o. s. v.; äfvenså i nyisl. (se Ark. III, s. 189); i en så forntrogen dial. som dalm.: **tieta, sliet, lierte** (Ark. III, s. 19); i fno.-isl. hskr. (se Ark. III, s. 190): **hierop** ock **héruð, hierna** ock **hérna, þier** ock **þér** (Möb. Anal. norr. s. 300); i fsv. **hiar** isl. **hér,** fsv. **iær** (3 sing. pres.; Rydq. IV, s. 127) ock fgutn. **ier;** i red. pret. såsom **fial, liat** o. s. v. (isl. **féll, lét**) ända upp till runeskriften. Ja, då isl. har **þjóna** ock **þéna** (jfr ags. **ðegnian** → **ðênian**), så har fsv. endast **þiæna þiana,** som måste motsvara isl. **þéna** (ty isl. **þjóna** hade gifvit fsv. ***þiuna**), ock vi ha då där ett exempel, hvari sv. har bevarat j-formen hela literaturspråket igenom.

Då företeelsen har en så vidsträckt spridning ock en så hög ålder, torde den svårligen kunna fattas såsom »einzeldialektisch», utan hälst böra återföras på en gemensam förklaringsgrund. Den enda som då erbjuder sig är att i isl. **é** icke se ett enhetligt enkelt vokalljud, utan antingen en diftong **ie,** eller ock ett **ee** (cirkumflekteradt **e**); måhända än det ena, än det andra allt efter olika ursprung[1].

Ett par skäl för denna uppfattning af **é** må här korteligen anföras.

a) Om isl. **sér** ock **sé** (konj. pres. af **vera**) skola motsvara got. **sijais** ock **sijai** (jfr Brate, Ä. vstml. s. 10), så böra väl de nord. formerna älst hafva varit ***siēr, *siē** l. ***sīēr, *sīē.** Att **sé** värkligen en gång haft någon sådan form, visar Gripisspá 28: 2 »**þótt** mær **sé**», där metern fordrar, att **sé** skall läsas tvåstafvigt (se Brate, Metrik s. 7).

b) I de fall, där isl. **é** motsvarar urgerm. **i, í + h** (t. ex. isl. **vé** o. s. v.), är det a priori rimligt, att **é** urspr. betecknar **ie.** Hela ljudöfvergången består nämligen då helt enkelt däri, att »den stumma vokalen» **h** fått stämton.

c) GISLASON (Njála II, s. 602 o. 603) uppger, att **æ** ock **é** rimma med hvarandra, ock anför assonanserna **sætt** ock **létta** (från tiden 980—1000) samt **vætta** ock **rétta** (från 1028). Då här således skall föreligga aðalhending, måste väl **æ** ock **é** hafva varit ekvivalenta (ljudvärdet må hafva varit **e** eller **ä**). Men emedan de ändock skrifvas med olika tecken, böra de väl på samma gång hafva varit i någon mån differenta, hvilket vore orimligt, om ej **é** varit en diftong, hvars senare komponent motsvarat rimordens **æ.**

I sådana fall som t. ex. isl. **fé,** där man kan gå tillbaka till ett urgerm. **e** (got **faíhu**), har **é** troligen urspr. haft ljudvärdet **ee.**

---

[1]) Redan LYNGBY (Tidsskr. f. phil. og ped. 2 årg. s. 308) säger: »man kan ikke uden videre antage, at udtalen allevegne, hvor udgaverne nu pleje at skrive è eller é, har været langt e; man måtte særskilt betragte enhver af de forskellige måder, hvorpå è eller é kan opstå».

Jag har här betraktat det isl. **é** såsom representant för ett antaget allm.-nordiskt ljud. För att icke missförstås bör jag tillägga, att jag med hvad jag här anfört alldeles icke vill förneka möjligheten däraf, att **é** uti enskilda nord. diall. någon gång kan hafva haft ljudvärdet ē. Tvärtom synes det mig troligt, att det är just på den neutrala mark, ett långt e erbjuder, som **é** sammanträffat med kontraktioner af **ei (ai)** eller med urgerm. ē ock därmed föranledt dubbelformer, som då hvar på sitt håll äro att anse som dialektala.

§ 46. Isl. é → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. é → dfs. *æ:* isl. **léript** dfs. *læt*. Ordet är möjligen lån (liksom *katun* kattun ock *måt* matta obestridligen äro det).

2:o) Isl. é → dfs *ı:* isl. **fékk** ock **gékk** dfs. *fık* ock *jık* — målet står här till isl. i samma förhållande som isl. till got. uti ordet **Grikkir** got. **Krêks**; vidare isl. **él** dfs. *ıl* (jfr Brate, Ä. vstml. s. 16 noten) ock isl. **lé** dfs. *lî*.

3:o) Isl. é → dfs. *ə:* pret. **féll** ock **hélt** dfs. *fəl* ock *həl* (jfr rspr. **föll** ock **höll**).

4:o) Isl. é → dfs. *eı:* isl. **flétta** dfs. *flêıt* (jfr **ei** för **é** uti dalm. Ark. III, s. 19 ock i fno.-isl. hskr. Ark. III, s. 190).

í.

§ 47. Isl. í → dfs. ı (långt före enkel »kort» kons., kort före två kons. eller »lång» kons.), t. ex.

isl.	**bíða**	dfs. *bî*	isl.	**hvítr**	dfs. *wıt*
	bíta	*bît*		**íkorne**	*ıkər*
	blístra	*blıstər*		**íss**	*ıs*
	frískr	*frısk*		**ístra** f.	*ístər* n.
	gígja	*jîj*		**klífa**	*klîv*
	(gnísta)	*gıstər*		**líma**	*lîm*
	gríma	*grîm*		**lína**	*lîn*
	grípa	*grîp*		**ríða**	*rî*
	gríss	*grıs*		**skíð**	*sı*
	hlíð	*lı*		**time**	*tîm*
	hníta	*nît*		**mín** f. pron.	*mın*
	hrím	*rım*		**dín** »	*dın*
	hvíla	*wîl*		**sín** »	*sın*.

Anm. Målet har bevarat långt i äfven före m, där rspr. har förkortat vokalen: *ti̱m* rspr. **timme**, *li̱m* rspr. **limma** o. s. v

§ 48. Isl. í → dfs. hvarjehanda vokaler i enstaka fall.

1:o) Isl. í → dfs. *a:* mask. o. neutr. af pron. poss. *maṉ*, *maṯ*, *daṉ*, *daṯ*, *saṉ*, *saṯ* isl. **mínn, mítt** l. **minn, mitt** o. s. v. — förkortningen visar sig således redan i isl. (om *a* för *ı* se § 18) — samt isl. **rísta** dfs. *râst* l. *rêst*, hvarest målet väl snarast har ett perf.-pres. till **rísta reist,** d. v. s. ett ***reista.**

2:o) Isl. í → dfs. *e:* isl. **síðan** dfs. *sẹa* sedermera. Då isl. **síðan** återgår till ett got. ***seiþþan-ei,** jfr **þana-seiþs,** leder däremot målet till ett got. ***siþþan-ei** efter got. **miþþan(-ei).** Jfr ock ags. **siððan.**

3:o) Isl. í → dfs. *æ:* isl. **svífa** dfs. *s̡wæ̣va.* Isl. formen står vid sidan af fht. **swêibôn,** men målets vid sidan af fht. **swëben,** ehuru en afvikelse ligger i målets öppna *æ*.

ó.

§ 49. Isl. ó → dfs. *o*, utom när isl. ó står efter j ock går tillbaka till urgerm. **eu;** t. ex.

isl. **blóð**	dfs. *blọ*	isl. **hósta**	dfs. *hôst*
bók	*bọk*	**hót**	*họt*
ból	*bọl*	**kló**	*klọ*
bónde	*boṉ*	**klókr**	*klọk*
dómr	*doṃ*	**krókr**	*krọk*
fóðr	*fọr*	**mót**	*mọt*
fóstr	*fóstàr*	**róa**	*rọ*
fótr	*fọt*	**rót**	*rọt*
góðr	*gọ*	**skógr**	*skọy*
gómr	*goṃ*	**sól**	*sọl*
gróa	*grọ*	**sótt**	*sọt*
hóf	*họv* n.	**tóm** (tid)	*toṃ*
hófr m.	*họv* f.	**tróð**	*trọ*.

Anm. Om isl. ó efter j se § 68.

§ 50. Isl. ó → dfs. undantagsvis andra vokaler.

1:o) Isl. ó → dfs. *e:* isl. **blóme** dfs. *blêṃ*, isl. **blómstr** dfs. *blémstàr*, isl. **bólstr** dfs. *bés̡ṯàr*, isl. **sókn** dfs. *sékàn* l. *sékn̥*`. Målet förutsätter i dessa ord kort vokal.

2:o) Isl. ó → dfs. *ø:* isl. **glóð** dfs. *glø*, där *ø* stammar ur isl. plur. **gløðr**. Ordet *øl* n. (skidrem) ser på grund af sin aksent ut att vara en neutral ia-stam *óli till isl. **ól** (**ál**). Huruvida fsv. **öl**, som enligt Rydq. är fem., kan hafva något sammanhang med målets form, vågar jag ej afgöra[1].

3:o) Isl. ó → dfs. *a:* isl. **jórtra** (kanske för *jǫrtra) dfs. *jåt*; se § 22 anm. 1.

ú.

§ 51. Isl. ú → dfs. *u* som långt, *u* som kort, utom där isl. ú står efter j ock utgår ur urgerm. eu samt där isl. ú motsvarar äldre **au** (**uw**); t. ex.

isl. **brúðr**	dfs. *brur*	isl. **húð**	dfs. *hu*
brúnn	*brugn*	**húfa**	*hûv*
búkr	*buk*	**húka**	*hûk*
búr	*bur*	**hús**	*hus*
djúpr	*jup*	**hústrú**	*hustru*
dúkr	*duk*	**knútr**	*ggut*
dúra	*dûr* (sofva)	**krús**	*krus*
***fjún**	*fjugn*	**lúta**	*lût*
fúss	*fus*	**múle**	*mûl*
grúfa	*gruvaksle*	**múra**	*mûr*
hjún	*jugn*	**súð**	*su*.

Anm. Om isl. ú efter j för urgerm. eu se § 68.

§ 52. Isl. ú → dfs. *o*, där gammalt **au** (**uw**) ligger till grund för det isl. ú. Fallen äro följande: isl. **bú** ock **búa** (ty. **bauen**) dfs. *bo*, isl. **trú** ock **trúa** (got. **trauan**) dfs. *tro*, isl. **snúa** dfs. *sno*, isl. **búð** (ty. **baude**) dfs. *bo*, isl. **múgr** dfs. *almoy*, isl. **kú** (ack. till **kýr**) dfs. *ko*, isl. **brú** (grundf. ***bruwô**) dfs. *bro* (m.). Hit kan ock räknas isl. **knúi** dfs. *ggok*, om det än kanske icke kan fullt likställas med de föregående.

Anm. I alla dessa ord har äfven fsv. **o**. Se Nu, Aisl. gr. § 153 anm. 1.

[1]) Renm. Rud. har **årjen** »vidjorna som man träder fötterna igenom då man ränner på skidben». Detta **årjen** måste på grund af sin form vara fem. pl.

§ 53. Isl. ú → dfs. *ø*: isl. **rúm** dfs. *røm*, isl. **rúmr** dfs. *røm* adj. Målet förutsätter formerna ***rom** ock ***romr**. Någon gång höres i st. f. det vanliga *bygnıg* (byggning, byggnad) en form *bønıg*, som gifver ett ***boning** motsvarande isl. **búningr.** Adj. *bøl* (parlysten) tyckes vara isl. **fúll** ock hör i så fall äfven hit.

ý.

§ 54. Isl. ý → dfs. *y* regelbundet, t. ex.

isl. **brýnn**	dfs. *brýn*	isl. **snýta**	dfs. *snŷt*
býta	*bŷt*	**spýja**	*spy*
dýrr	*dyr*	**stýra**	*stŷr*
frýja	*fry*	**sýna**	*sŷn*
(hýbýli)	*hýbèl*	**sýsla**	*sŷl*
lýsa	*lŷs*	**sýta**	*sŷt*
nýr	*ny*	***trýne**	*trŷn*
skýla	*şŷl*	**þýða**	*tŷ*;

äfvenså *şŷr* (hugga tvärhugg, afhugga) jfr isl. **skýlihǫgg** o. s. v.

§ 55. Isl. ý → dfs. hvarjehanda vok. i enstaka fall.

1:o) Isl. ý → dfs. *ø*: isl. **rýma** dfs. *rôm*. Målets form måste vara bildad på subst. *røm* (se § 53).

2:o) Isl. ý → dfs. *ø*: isl. **þrýsta** dfs. *krôst*. Målets form sluter sig troget till no. **krøysta** ock har därför sannolikt intet med fsv. **thrysta** ock **krysta** att skaffa. Jfr isl. ock no. **kreista.**

3:o) Isl. ý → dfs. *u*: *dut* neutr. af adj. *dyr*, pret.-formerna *ût* (l. *ûl*), *şût* (l. *şûl*), *stût* (l. *stûl*), *hût* (l. *hûl*) till verben *ŷr* (yra), *şŷr* (se § 54), *stŷr* (styra) ock *hŷr* (hyra). Jag håller det troligt, att man i dessa fall har att se ett inflytande från den följande cerebralen, som tyckes under vissa förhållanden besitta förmåga att framkalla ett slags »återgångsljud» i omljudda former; jfr § 57 anm.

ǿ.

§ 56. Isl. **ǿ** → dfs. *ø* som långt, *ɵ* som kort; t. ex.

isl. **bǿn** dfs. *bøn*		isl. **grǿnn** dfs. *grøn*	
dǿgn	*dɵgn*	**(hǿgre)**	*hǿyår* (dexter)
dǿma	*dôm*	**hǿns**	*hɵnş*
frǿkinn	*frøjşan*	**hǿta**	*hôt*
fǿða	*fǿ*	**krǿkja**	*krǿjş*
fǿra	*fǿr*	**mǿða**	*mǿ*
fǿrr	*(mein)før*	**snǿre**	*snǿr*
fǿtr	*fôtår*	**sǿkja**	*sǿk*
glǿða	*glǿ*	**tǿma**	*tôm.*

Anm. Hit måste också verbet *snǿr* (kasta) höra, således ett isl. ***snǿra.** I betydelsen »kasta» har dock isl. blott ett **snara,** som böjes svagt, men för att komma till **snǿra** fordrades en böjning **snara-*snór.** No. har äfven ett svagt **snara,** som dock betyder »1:o) vride, snoe, dreie omkring, 2:o) hvirfle, fyge omkring i luften». Begreppen »sno» ock »kasta» tyckas alltså hafva beröring med hvarandra, ock det är därför icke alldeles omöjligt, att dfs. *snǿr* kan hafva att skaffa med isl. pret. **snǿra (snøra)** till **snúa.**

§ 57. Isl. **ó** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **ó** → dfs. **a**: isl. **glópyrði** (jfr **glápr**) dfs. *glapǫl.* Föreligger här ett afljud **á : ó?** Isl. har annars **a** uti **afglapi, glapna** o. s. v. Aas. (under **glaapa**) anför ett isl. **glápa,** som förmodligen är nyisl.

2:o) Isl. **ó** → dfs. *e*: isl. **nóra** dfs. *(liv)ner*, isl. **snǿfr** dfs. *snev.*

3:o) Isl. **ó** → dfs. *y*: isl. **hǿkill** no. **hykjel** ock **høkel** dfs. *hyklan* pl. Se Bugge, Ark. II, s. 351.

4:o) Isl. **ø** → dfs. *e*: isl. **fǿrða** dfs. *fêl* (l. *fêt*), isl. **hrǿrða** dfs. *rêl (rêt)*, isl. ***snǿrða** (kastade) dfs. *snêl (snêt)*. Med dessa former bör man sammanhålla isl. **køyrða** dfs. *tşêl (tşêt)* ock **høyrða** dfs. *hêl (hêt).*

Anm. Motsvarigheten **ó (øy)** → *e* kan icke bero på ett uteblifvet omljud; ock ville man än antaga en analogi från de kortstafviga, så blir målets *e* ändock icke därmed förklaradt, enär ljudförbindelsen -orð-, som i så fall skulle inträda, enligt § 25 måste gifva *ol*, ej *el*. Helt visst har man därföre att här konstatera en öfvergång *ɵ* → *e* framför cerebral. Men som *ɵ* i

målet endast kan förekomma i ställningen framför urspr. två konsonanter eller »lång» kons., måste öfvergången från ō-ljud till målets *ø* sannolikt inskränkas till denna ställning. Som exempel på denna öfvergång räknar jag utom ofvan anförda preteritiformer äfven orden *swøle*, *fale* ock *sålè* (§ 15 mom. 2), samt *mjøłk* ock *mjøl* (§ 22 anm. 4).

En motsvarande öfvergång *y* → *u* framför cerebral under enahanda förhållanden finner jag i de § 55 mom. 3 nämnda orden. Målet har visserligen numera, som mig vill synas, i regel icke *y* utan *y* äfven framför två kons., men under en förgången period kan detta hafva varit annorlunda.

γ) Diftonger.

ei.

§ 58. Isl. **ei** → dfs. diftong, så snart **ei** står före enkel kons. undantagande guttural, **l** eller **r** samt i några fall **d** (se § 59). Den urspr. diftongen **ei** har sedan utbildat sig till *aj*, när den genom bortfall af **d** blifvit slutljud. Vi hafva således att urskilja två grupper.

1:o) Isl. **ei** → dfs. *eı*, t. ex.

isl.	**beiðast**	dfs. *bêıs*	isl.	**mein**	dfs. *meın*
	beinn	*beın*		**meina**	*mêın*
	heima	*hêım*		**meinførr**	*meınfør*
	heiman	*heıma*		**meiss**	*meıs*
	heimr	*heım*		**reip**	*reıp*
	heita	*hêıt* (åkalla)		**reisa**	*rêıs*
	heitr	*heıt*	no.	**reiv**	*reıv* (metref)
	hveite	*wêıt*	isl.	**seinn**	*seın*
	kveisa	*kwêıs*		**steinn**	*steın*
	leita	*lêıt*	no.	**veiv**	*weıv* (vef),

samt pret. af 1:a st. konj.: *beıt*, *dreıv*, *reıv*, *peıp* o. s. v.

2:o) Isl. **ei** → dfs. *aj*, t. ex.

isl.	**breiða**	dfs. *brâj*	isl.	**leiða**	dfs. *lâj*
	breiðr	*braj*		*__meiðe__ (__meiðr__)	*mâj* (slädmed).
	greiða	*grâj*			

Anm. 1. Den urspr. diftongen har i sistnämnda fall blifvit alldeles likställd med urspr. **e** + palatal kons. såsom *sâj* isl.

segja o. s. v. Ett ex. sådant som *låj* kan man därför med lika rätt föra antingen till isl. **leiga** (ock då säga, att slutande **g** fallit bort) eller till fsv. **leghia** (ock säga, att palat. **g** öfvergått till rent j).

Anm. 2. De pret. af 1:a st. verbalklassen, som ändats på **d**, hafva numera i målet gemenligen svag form: *gîd* (***gnidde**), *rîd*, *vrîd*, *lîd*. Någon gång höras dock ännu de starka formerna, men hafva då icke, såsom man enligt regeln skulle vänta, *aj* utan *eɪ*, således *vreɪ*, *geɪ*. Det måste här vara analogien från de regelbundna *beɪt*, *dreɪv*, *reɪv* o. s. v. som gjort sig gällande. Huru stark analogiens makt är hos de starka pret., synes bäst af de i § 7 anm. 4 anförda ex., hvilka visa, att afljudet därvidlag trotsar alla detsamma korsande ljudlagar. Emellertid måste det väl här just vara striden mellan *eɪ* ock *aj* som vållat uppgifvandet af de annars omtyckta starka formerna, medan i detta fall själfva rspr. **har gned, red, vred, led** (jfr dock **stridde stred, spridde sig** jämte **spredo sig** o. s. v.).

§ 59. Isl. **ei** → dfs. enkelt vokalljud (*e* eller *ä*), dels alltid när diftongen åtföljes af två kons. eller »lång» kons., dels ock när den åtföljes af guttural, **l** eller **r**, dels slutligen i några enstaka fall. Den vokal, som målet härvidlag uppvisar, är öfverallt *e*, utom i några fall före två kons.

1:o) Isl. **ei** → dfs. *e*:

a) öfverallt före »kort» guttural, **l** eller **r**, t. ex.

isl. **feigr**	dfs. *fẹy*		isl. **(deile)**	dfs. *dẹl*
seigr	*sẹy*		**heilagr**	*hẹle*
teigr	*tẹy*		**heill**	*hẹl*
leikr	*lẹk*		**(fleire)**	*flẹr*
sleika	*ṣlệk*		**leir**	*lẹr* (lera)
steika	*stệk*		**(meire)**	*mẹr.*
deila	*dệl*			

Anm. 1. Af hithörande starka pret. äro visserligen formerna *nẹy*, *sẹy*, *stẹy*, *mẹy* de vanligaste, men jämte dessa förekomma äfven *neɪy*, *seɪy* ock *steɪy* samt någon gång, ehuru sällan, ett svagt *nɪya*, *mɪya*.

b) framför annan enkel kons. i följande enstaka fall: isl. (***ák**)**reiðe** dfs. *ạkrẹ*, isl. **eiðr** dfs. *ẹ*, isl. **heiðr** dfs. *hẹ*, isl. **leið** dfs. *lẹ*, isl. **skeið** dfs. *ṣẹ*, isl. **skeifr** dfs. *ṣẹv* ock möjligen något mer;

Anm. 2. Då vi här, trots det bortfallna **d**, icke finna de former **raj*, **aj* o. s. v., som vi måste vänta, kan detta, tyckes det mig, icke förklaras på annat sätt än så, att **ei** här var kontraheradt till **e**, förrän **d** föll bort. Kontraktionen **ei** → **e**

kan äfven före »kort» kons. till ock med vara mycket gammal (t. ex. **oveðe** för **áveiðe**, **heþe** för **heiðe** redan i Reykjah. mald.; se Möb. Anal. norr. s. 233).

c) framför två kons. (eller »lång» kons.) uti följande fall: *bret* neutr. af *brei*, *et* neutr. af *ein*, *fet* neutr. till *feit*, *fet* subst. neutr. (men ett annat subst. *fêit* f. ← isl. ***feita**), *flest* superl. jfr komp. *fler*, *grest* adj. (gles) no. **greis**, *jétàr* plur. till *jeit*, *slekt* ptc. till *slêk*, *stekt* ptc. af *stêk*, *swetas* isl. **sveitast** (pret. **sveittast**).

Anm. 3. Det synes mig sannolikt, att *e* här beror på att samtliga dessa former stå eller stått vid sidan af andra, som regelrätt innehålla eller innehållit *ei* eller *e*. *swetas* skulle då förut böjts inf. **sweitas* pret. *swetasa*. Målets *e* kunde också bero på att kontraktionsformerna äro jämförelsevis unga, se § 12 anm. 1.

2:o) Isl. **ei** → dfs. *a* före två kons. eller »lång» kons., t. ex.

isl. **beiskr**	dfs. *bask*	isl. **hveim**	dfs. *vam*
freista	*frâst* (o. *frêst*)	**meistari**	*mastar*
heilsa v.	*hâls*	**Sveinn**	*swan*
heimta	*hâmt*	**þeim**	*dam*.

Anm. 4. Då *e* här gått vidare till *a*, tyder detta på att kontraktionen i dessa ord måste vara ganska gammal (jfr § 12 anm. 1). Hvad *swan* angår, är detsamma troligen låneord från rspr.[1] I *vam* ock *dam* kunde föreligga kontraktion före urspr. »lång» kons.: ***hveimm**, ***þeimm**, jfr isl. dat. **þrimr**; men troligare är, att deras *a* beror på ordens ofta förekommande aksentlöshet. De öfriga ex. äro i allt likställda med *flask*, *hæle*, *mast* o. s. v., hvilka visa kontraktion redan i isl. **fleskr**, **helgr**, **mest**.

§ 60. Isl. **ei** → dfs. sporadiskt andra vokaler.

1:o) Isl. **ei** → dfs. *a*: isl. **reik** dfs. *rak* bena. Fallet är likställdt med isl. **bátr** ock **beit** o. s. v. (se Nn, Aisl. gr. § 88) ock alldeles omvändt mot isl. **háss** dfs. *heis*.

2:o) Isl. **ei** → dfs. *i*: isl. **gneista** dfs. *gistar*. Målets *gistar* betyder både gnistra ock »skära tänder», gnissla, visar alltså både på isl. **gneista** ock **gnísta**.

---

[1]) Jfr Brate, Antiqv. tidskr. 10, s. 17 noten.

ǫu.

§ 61. Isl. **ǫu** → dfs. *ø* l. *ɵ*. Målet har *ɵ* före två kons. eller »lång» kons., dit äfven fallen med **m** höra (**m** uppträder också i rspr. oftast som »långt»).

1:o) Isl. **ǫu** → dfs. *ø*, t. ex.

isl.	**ǫuga** dfs.	*ø̱̂y*	isl.	**lǫuf** dfs.	*lø̱v*
	ǫuka	*ø̱̂k*		**lǫukr**	*lø̱k*
	ǫuknefne	*ø̱knamn*		**lǫun**	*lø̱n*
	dǫuðr	*dø̱*		**lǫuna**	*lø̱̂n*
	grǫutr	*grø̱t*		**lǫuss**	*lø̱s* (o. *lɵʏs*)
	hǫugr	*hø̱y*		**nǫuð**	*nø̱*
	hǫukr	*hø̱k*		**nǫut**	*nø̱t*
	kǫupa	*ʝṣø̱̂p*		**rǫuðr**	*rø̱*.

Anm. 1. Till denna grupp hänför jag äfven *rø̱k*, *ṣø̱̂t* ock *snø̱pᶅe*, ehuru isl. har **røykr, skøyta, snøypiliga.** Särskildt visar *snø̱pᶅe* med sitt *ᶅ*, att formen icke är utgången ur **snøypiligr,** ty detta hade enligt målets lagar gifvit **snɵʏpɐle*. Målet förutsätter formerna ***rǫukr, *skǫuta, *snǫupligr.**

Anm. 2. Anmärkningsvärdt är förhållandet hos pret. af 2:a st. verbalklassen. Här förekommer nämligen *ɵu* (*kᶅɵu* till inf. *kᶅŷv*, *fᶅɵu* l. *fᶅø̱y* till inf. *fᶅŷy*, *lɵu* till inf. *jû̱* ljuga, *smɵu* l. *smø̱y* till inf. *smŷy*); men *ɵu* ock *ɵʏ* jämte hvarandra hos alla de många verben med följande **k, p, s** eller **t,** dock med förkärlek för *ɵʏ*, som kan anses för det regelbundna. Vid sidan af dessa starka former finnes hos många verb äfven svag form, såsom *stṳpɐ* (vanl. *stɵʏp*), *skrŷ̱t* (vanl. *skrɵʏt*), *smyyɐ* (oftare än *smø̱y*), *kᶅyvɐ* (vanl. dock *kᶅɵu*), *jûd̲* (oftare än *lɵu*) ock väl nästan uteslutande *bjûd̲* (till *bjû̱*). Orsaken till de svaga formernas uppkomst är här tydligen den samma som hos de § 58 anm. 2 nämnda verben, nämligen en kamp mellan stridiga ljudlagar. Om vacklan mellan *ɵu* ock *ɵʏ* se § 62 anm 2.

2:o) Isl. **ǫu** → dfs. *ɵ*, t. ex.

isl.	**ǫustan** dfs.	*ɵsta*	isl.	**rǫust** dfs.	*rɵst* (vox)
	ǫustr	*ɵ́stàr*		**rǫusta**	*rɵ̂st* v.
	ǫustr m.	*ɵst* f. (öskärl)		***rǫuste** (**rǫust**)	*rɵ̂st* subst.
	***drǫuma** (**drøyma**)	*drɵ̂m̱*		**sǫuma**	*sɵ̂m̱*
				sǫumr	*sɵm̱*
	drǫumr	*drɵm̱*		**tǫumr**	*tɵm̱*
	hǫustr	*hɵst*		**trǫust** n.	*trɵst* f.

Hit höra vidare neutra af adj. på *eu: snøkt* till mask. *sneu, trøkt* till *treu, ʂḷøkt* till *ʂḷeu, røkt* till *reu,* samt slutligen *døkʂḷe* (matt, slö) till *deu* (no. **dauv** ock **dauvleg**).

§ 62. Isl. **ǫu** → dfs. *eu* l. *eʏ*.

1:o) Isl. **ǫu** → dfs. *eu:*

a) där diftongen genom bortfall af ett slutande **d, g, v** kommit att stå som slutljud, t. ex.

isl.	**nǫuð(bøygja)**	dfs. *neu(stɪʏ)*	got.	**daufs**	dfs. *deu*
	rǫuðr	*reu*	fht.	**frou (frôwêr)**	*freu-*
	snǫuðr	*sneu*	no.	**gauve**	*gêu* (toker)
no.	**spaud(g)**	*speu*		**gøyve**	*gêu*[1]
isl.	**trǫuðr**	*treu*	isl.	**(*klǫufi) klǫuf**	*klêu,*
	ǫuga	*êu* (pl. *euwa*)			

äfvenså isl. ***slǫufr** (till **sljófr** liksom **rǫuðr** till **rjóðr**) dfs. *ʂḷeu* (l. *ʂḷøʏ*);

b) i orden: *eu(w)æs* (förvrida ansiktet; jfr. ofvan *eu(w)a* ansiktet, »synen»), *snéu(w)æn* (den onde), *eumen* (olycksfågel) isl. ***aumun** (jfr **aumr** ock **øyma**).

2:o) Isl. **ǫu** → dfs. *eu* växlande med *eʏ* före **k, p, s, t** i följande ord: isl. **blǫutr** dfs. *bleut* l. *bleʏt,* isl. **gǫukr** dfs. *geuk* l. *geʏk,* isl. **hǫuss** dfs. *heus* l. *heʏs* (pipskalle), no. **kauka** dfs. *kêuk* l. *kêʏk* (locka, ropa), no. **knaus** dfs. *g̣g̣eus* l. *g̣g̣eʏs* (kulle, »knös»), fgut. **(ta)laut** dfs. *leut* l. *leʏt* (öppen plats framför ladugården), isl. **rǫuta (hrøyta)** dfs. *rêut* l. *rêʏt* (råma, om kor); vidare i hela raden af starka pret. af 2:a klassen: *breut* ock *breʏt, streuk* ock *streʏk, seup* l. *seʏp* o. s. v., se här förut § 61 anm. 1.

Anm. 1. Formerna med *eu* äro vanliga i socknens östra del, under det att *eʏ*-formerna föredragas i den västra.

Anm. 2. Denna vacklan ock öfvergång från *eu* till *eʏ* är egendomlig. Enär densamma förekommer äfven hos de st. pret., måste hvarje tanke på i-omljud vara aflägsnad. En analog öfvergång föreligger äfven i nyisl. **öi** (l. **öy**) för gammalt **ǫu**; men så vidt jag vet, är äfven den företeelsen oförklarad. Såsom allmän regel tyckes för dfs.-målet gälla, att **ǫu** öfvergår till *ø* före tonande »kort» konsonant, till *e* före »lång», kvarstår som *eu* uti slutljud, men öfvergår (med vacklan) till *eʏ* framför icke-tonande »kort» konsonant (jfr § 65).

---

[1]) Betyder: ladugårdsljus, rökig dank.

Jag vet icke om jag bedrager mig, men det förefaller som vore *øy*-formerna fastast före dentalerna **s** ock **t**, hvilket måhända kunde hafva en ljudfysiologisk grund.

§ 63. Isl. **ǫu** → dfs. *øy:*

1:o) omedelbart före radikalt **r** samt före **l** i några få fall, nämligen: isl. **ǫurr** dfs. *ǿyår* (stengrund), isl. ***kǫura** jämtl. **kåure** (se Kock, Sv. akc. s. 149) dfs. *køyar*, isl. **mǫurr** dfs. *mǿyår*, isl. **sǫurr** dfs. *sǿyår* (grand), isl. **sǫurugr** dfs. *søyru;* isl. ***mǫula** fåröm. **maula** dfs. *møyal* (äta bröd utan sofvel);

Anm. Undantag bilda *gǿl* (klaga, jämra sig i otid) fåröm. **gnaula,** *mør* (omorgnad, ömtålig) no. **maur,** *stør* isl. **stǫurr** rspr. **stör** (stake). Dessa synas ha följt hufvudgruppen (§ 61 mom. 1). Möjligen äro de låneformer. Jämte *stør*, som betyder »styf stör», finnes en annan form *stavar*, som betyder »mjuk stör», specielt af ung gran, ock hvars isl. motsvarighet ***stafarr** tyckes gifva vid handen, att isl. **stǫurr** är ett urspr. ***staбurr.** *stavar* kunde för resten vara ett ***staбa-geir** (jfr **nafarr**).

2:o) i pret. *fløy* till *flýy* (flyga). Då **ǫu** annars i slutljud gifvit *eu*, är det väl antagligt, att det är infinitivens **g**, som af formen *fleu* framkallat *fløy*.

§ 64. Isl. **ǫu** → dfs. *ø:* isl. **fǫuskr** dfs. *føsk*, isl. **rǫuf** dfs. *røv*. Målet förutsätter ***foskr** ock ***rof.**

øy.

§ 65. Isl. **ǫy** → dfs. *øy* i följande fall:

1:o) när diftongen genom bortfall af ett **g** eller **j** kommit att stå som slutljud eller i antevokalisk ställning, t. ex.

isl. **bøygja**	dfs. *bôy*	isl. ***røy**	dfs. *røy* (tjäderhöna)
***døyja**	*dôy*[1]	**smøygja**	*smôy*
høy	*høy*	**tøygja**	*tôy*
møy	*(fas)møy*	**trøyja**	*trôy;*

äfvenså isl. ***køyjask** (till fht. **chiuwan?**) dfs. *tsøyas* (göra försök att kräkas utan att lyckas få upp någonting);

---

[1] *døyning* = ett slags »lag», som beredes genom att lägga hö i varmt vatten; *dôy* = bereda sådan »lag». Renm. Rud. har **»döö**[?] et **döda** värma vatten åt kreaturen». Orden äga troligen sammanhang med isl. **døyning** ock got. **dauns** »dunst, geruch».

Anm. Undantag bilda isl. **døyja** dfs. *dø̠* ock isl. **øy** dfs. *ø̠*, som troligen äro påvärkade af rspr.

Man kunde naturligtvis tänka sig, att i ofvanstående exempel den gamla diftongen kontraherats ock att det sålunda uppkomna ö med den följande palatalen bildat ny diftong; men något skäl för en sådan uppfattning finner jag ej.

2:o) före **n** uti tvänne ord: isl. ***døyning** dfs. *døyniŋ* (se § 65 noten) ock isl. **røynir** dfs. *røyn*; härmed må jämföras, att målet bevarat *eɪ* framför **n** (se ex. i § 58 mom. 1);

3:o) framför **p**, **s** ock **t**, t. ex.

isl. **hløypa**	dfs. *lôyp*	isl. **hrøyse**	dfs. *rôyps*
snøypa	*snôyp*	**løysa**	*lôyps*
støypa	*stôyp*	**bløyta**	*blôypt*
***frøysa** (**frjósa**)	*frôyps* (förfrysa)	**nøyta**	*nôypt*.

Hit räknar jag också *ôyps* isl. **ǫusa** ock *stôypt* isl. **stǫuta**, emedan hos dem icke föreligger någon sidoform med *ou*. För öfrigt må man jämföra § 62 mom. 2 samt anm. 2.

§ 66. Isl. **øy** → dfs. enkel vokal (*ø* l. *ɵ*).

1:o) Isl. **øy** → dfs. *ø* före tonande »kort» kons. utom **n**:

isl. **bløyði** f.	dfs. *blø̠de* adj.	isl. **røyrr**	dfs. *rø̠r*
døyfa	*dø̠v*	**øyða**	*ø̠*
høyra	*hø̠r*	**øyðimǫrk**	*ø̠demark*
køyra	*ʧø̠r*	**øyra**	*ø̠r*
møyrr	*mø̠r*	**øyrir**	*ø̠r* (öre),

samt vidare i de båda orden: isl. **øy** dfs. *ø̠* ock isl. **døyja** dfs. *dø̠*.

2:o) Isl. **øy** → dfs. *ɵ* framför två kons. l. »lång» kons.:

isl. **drøyma**	dfs. *drôm*	isl. **gøyma**	dfs. *ɉôm*
gløyma	*glôm*	**trøysta**	*trôst*.
gløymskr	*glɵmsk*	**strøyma**	*strôm*.

Jfr § 61 mom. 2.

§ 67. Isl. **øy** → dfs. hvarjehanda vokaler.

1:o) Isl. **øy** → dfs. *a* uti n. propr. *astan* isl. **Øysteinn**. Försvagningen kan möjligen bero på ultimabetoning, men hvarför ej *ɵ* utan *a*? Finnes möjligen en äldre form ***Eisteinn?** Förhållandet synes alldeles omvändt uti dfs. *krôst* isl. **kreista**. Jfr § 55 mom. 2.

2:o) Isl. **øy** → dfs. *ɵ*: isl. **høyrða** dfs. *hø̠l*, isl. **køyrða** dfs. *ʧø̠l*. Se anm. till § 57.

jú, jó (germ. eu).

§ 68. Isl. **jú, jó** har i målet differentierats på alldeles samma sätt som i rspr. uti *y* ock *ju* resp. *ju*.

1:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *y*, t. ex.

isl. **brjóta** dfs.	*brŷt*	isl. **grjón** dfs.	*gryn*
drjúgr	*dryy*	**hrjóta**	*rŷt*
drjúpa	*drŷp*	**rjúka**	*rŷk*
fljúga	*flŷy*	**rjúpa**	*rŷp* (ripa)
fljóta	*flŷt*	**sjón**	*syn*
frjósa	*frŷs*	**strjúka**	*strŷk*.

2:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *ju, ju*, t. ex.

isl. **gjóta** dfs.	*jût*	isl. **ljósta** dfs.	*juster*
hjón	*jugn*	**ljótr**	*jut*
hljóð	*ju*	**mjúkr**	*mjuk*
jól	*jul*	**sjóða**	*sû*
ljúga	*jû*	***spjúkla**	*spjukel* (skämta)
ljós	*jus*	**þjóðr**	*tsur*.

Anm. 1. Bland alla ex. är det utom *rŷp* endast *juster* som i viss mån kan sägas afvika från rspr., enär fsv. har **liustra, lystra.**

Anm. 2. I Sv. landsm. II. 12 har KOCK upptagit till behandling frågan om orsaken till öfvergången **iu** → **y** uti svenskan. Han förutsätter där (a. arb. s. 10) hos **r** en »i-fientlig egenskap» samt drar af den omständigheten, att *l* i våra landsmål icke förekommer efter **i**, den slutsatsen, att icke häller **i** skulle kunna bevara sig efter *l*, utan då få benägenhet att öfvergå till **y**. Exempel sådana som rspr. **frisk, rik, rita, sirap, streta, fred** m. fl. samt dfs. *klît* (krita) *klistår, flite, blister, flisu, plig, plikt* o. s. v. visa dock tydligt, att ett föregående **r** eller *l* alldeles icke invärkat på ett följande **i** (vare sig långt eller kort). Därmed faller i själfva värket den grund, hvarpå KOCKS förklaring hvilar, ock denna förklaring tarfvar därföre en modifikation.

Helt visst bör uttrycket »i-fientlig» utbytas mot »j-fientlig», ty det är just den spirantiska förträngningen hos **j**, som svårligen fördrages efter ett till samma stafvelse hörande **r** eller *l* (cerebral i allmänhet). En sådan j-fientlighet föreligger faktiskt såsom tydlig ock genomgående lag i dfs.-målet, i det man har undantagslöst: *børe, kørè, smøre, væle, ælè* o. s. v. i st. för **bôrj, *korj, *vâlj, *alj* (men däremot t. ex. *vîts* isl. **vitja**). I ock genom denna lag förklaras på ett tillfredsställande sätt

differentieringen af orden med germ. **eu** till en grupp med **j**, en annan utan **j**. Men härmed är öfvergången **iu** → **y** inom den senare alldeles icke belyst. Det urgerm. **eu** måste, enligt min mening, på nord. botten hafva öfver ett stadium **iu**[1] fortskridit till **yu** på samma sätt (ock samma tid?) som urgerm. **au** blef **ǫu**. Ett bevis för denna öfvergång **iu** → **yu** föreligger i den i fsv. så synnerligen vanliga skrifningen **yu** uti de fall, där nysv. har **ju** (se Kock, Fsv. ljudl. s. 448 ff. samt Brate, Ä. vstml. s. 27, 28). Denna skrifning förekommer icke blott efter labiala konsonanter utan äfven i sådana fall som **skyuter, dyur, syu** o. s. v., ja t. o. m. **tyunde** för **tíunde** (Brate, a. st.). Ett annat bevis för sannolikheten af den supponerade öfvergången **iu** → **yu** kan hämtas från norra Västerbottens dialekter (Löfånger o. s. v.). Dessa, som ännu i dag bevara den urspr. diftongen i orden **frysa, flyga** o. s. v., förete här *yu*[2] (l. *ęu*).

Öfvergången **iu** → **y** beror då icke egäntligen på någon »i-fientlig egenskap» hos **r** ock *l*, utan är fullkomligt likställd med fornsvenskans öfriga diftongkontraktioner. När **ei** blef **e** samt **øy** ock **ǫu** blef **ö**, måste också **yu** blifva **y**, i de fall nämligen där ej diftongens förra komponent kunde få värdet af **j**.

Anm. 3. På alldeles samma sätt som i rspr., ehuru sannolikt betydligt senare ock troligen under påvärkan från detta, måste differentieringen *y* : *ju* (resp. *ju*) hafva tillkommit i dfs.-målet. Hvad undantagen *syn*, *fyra* ock *styfar* angår, kan jag fullkomligt ansluta mig till KOCKS förklaring (a. arb. s. 5). *smŷy* tror jag vara direkt lån från rspr. Mot rspr. **nysa, nypa** ock **fyka** har målet regelrätt *gjûs* (*gyûs* l. *gûs*), *gjûp* (*gyûp* l. *gûp*) ock *fjûk*, liksom målet också i stället för rspr. **ripa** företer den mot isl. **rjúpa** regelrätt svarande formen *rŷp*.

§ 69. Isl. **jú, jó** → dfs. sporadiskt andra vokaler.

1:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *ø*: isl. **brjóst** dfs. *brøst*, isl. **fnjóskr** dfs. *fnôsk*. Målet stämmer här med rspr., jfr got. **brusts**.

2:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *ø*: isl. **brjósk** dfs. *brøsk*. Målet stämmer med rspr., jfr föreg. mom.

3:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *jy*: isl. **þjófr** dfs. *tşyv*. Målets form måste vara en senare förändring af **tşuv*; men jag ser icke bestämdt, huru dess *y* skall förklaras.

4:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *je*: dfs. *tşęn* isl. **þjóna**, men äfven **þéna**, hvartill målets form bildar regelbunden motsvarighet.

[1]) På ett sådant stadium visa måhända runornas **iudingar** (Reidstad) ock **niuwila** (Vardebrakteaten); se härom Wimm. Die runenschr. s. 211.

[2]) Diftongens senare del närmar sig allm.-europ. **u** liksom senare komponenten i dfs. *øu*.

5:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *u*: isl. **strjúpe** dfs. *strûp*. Målet stämmer äfven här med rspr.

6:o) Isl. jú, jó → dfs. *ı*: isl. **skjór** no. **skære** ock **skjor** dfs. *şîr* (skata). Det synes sannolikt, att man här har att göra med ett urgerm. ***skaiw-**.

7:o) Isl. **jú, jó** → dfs. **jø**: isl. **sjór** dfs. *şø*, isl. **snjór** dfs. *snjø* l. *snyø*. Målets *ø* uti dessa ord tyckes icke kunna vara annat än ett progressivt j-omljud af o. Detta omljud synes emellertid annars icke hafva värkat på lång vokal (jfr *joł* o. s. v. samt *bjû, fjûk* o. s. v.).

8:o) Isl. **jú, jó** → dfs. *e*: isl. **frjó** ock **fræ** o. s. v. dfs. *fre*.

δ) Nasalvokal.

§ 70. Till en äldre nasalvokal tyckes dfs. *y* i åtskilliga ord kunna ledas tillbaka. Dessa spår af nasalering förekomma blott vid urspr. lång vokal, som dock nu före *y* blifvit förkortad. Där det nasalvokalen framkallande **n** står såsom slutljud eller framför vokal, finnes det ännu kvar; men där det kommit att stå mellan nasalvokalen (målets *y*) ock en följande kons., har det fallit bort, hvadan det i dessa fall ser ut, som om målets *y* motsvarade isl. **n**. Vi hafva således att särskilja tvänne grupper, den ena med förloradt, den andra med bevaradt **n** efter *y*.

1:o) Isl. nasalvokal → dfs. *y* utan följ. **n**:

fsv. **einsamin** dfs. *eysaman* isl. **Jón(s-sonr)** dfs. *joysa*
isl. **hreinsa** *râys* ***ónsdagr** (**Ódins-**) *oysday*;

äfvenså isl. **kávise** subst. jfr dfs. *kaygvıs*[1] (brådklok, vettgirig, om barn), där således det isl. ordet skulle stå för ***kánvise** (jfr adj. **kønn?**); rspr. **Nils** dfs. *nıys* ock patronym. **Nilsson** dfs. *nıysa*, hvilka äro de enda fall, där målet uppvisar nasalering framkallad af ett f ö r e vokalen gående **n**; slutligen fsv. ***hjunsliger** (jfr nedan under mom. 2 *juyn*) dfs. *juysłe* (passande för hvarandra som äkta makar).

---

[1]) IHRE (Dial. lex.) anför **kåvis** från Ångm., Rosl. ock Jämtl. i betydelsen frågvis, pratsam, näsvis.

Hit är jag äfven böjd att räkna *logvǫt* rspr. **lungvåt** ock fatta det som ett isl. ***lónvátr**, jfr isl. **lón** n. liten hafsvik ock **lón** f. stillastående vatten. Till bildning ock betydelseutveckling vore ordet då alldeles likställigt med de därmed enstydiga orden *sǫbleut* rspr. ***sjö-blöt** ock *lakvǫt* (i hvars första sammansättningsled man troligen har att se en frände till målets *lǫk* m. pöl som uppstår af vatten från våta kläder eller från ett läkande kärl, ock till isl. **lǿkr** bäck, källa). Målet har äfvenledes *sǫlogande* l. *loganste vǫt;* jfr betydelseutvecklingen hos *kǫlbękande swat* ock tyskans ännu djärfvare sammansättning **kohlpechrabenschwarz**[1].

Anm. 1. Flera af de här anförda orden uppträda i målet äfven under andra former. Så kan *ogsday* äfven heta *orsday* ock *jogsa* äfven *jorsa*[2] samt *nigs* äfven (ehuru sällan) *nis*. Allesamman med undantag af *nigs* låta äfven höra sig med bevaradt *n* efter *g;* med säkerhet är detta fallet åtminstone i fråga om *jugnsle, ognsday, lognvǫt* ock *egnsamen*.

Anm. 2. I orden *komig* rspr. **kummin** ock *jǫrig*[3] (äfven *jǫrom*) antar jag att man har analogier efter subst. på **-ing**.

2:o) Isl. nasalvokal → dfs. *g* med följ. *n*, t. ex.

isl. **brúnn** dfs. *brugn*, isl. **dúnn** dfs. *dugn*, rspr. **fjun** (se nedan anm. 3) dfs. *fjugn*, isl. ***strúna**[4] (← ***struбnan**? jfr fht. **strûbên**) dfs. *strûgn* (få mat i vrångstrupen, hosta upp sådan);

fsv. **lana** dfs. *lagn* (fisknät), isl. **grána** dfs. *grôgn*, isl. ***hrána** (jfr **hrár**) dfs. *rôgn* (blifva fuktig, rå), isl. **blána** dfs. *blôgn;*

isl. **vánir** (se § 39) dfs. *vognen* (fångstredskap), isl. **vón** (se § 39 noten 2) dfs. *vognes* ock *vara vogn*, mht. **jân** dfs. *vogn* (se § 39).

Anm. 3. Ordet *fjugn* rspr. **fjun** sammanställer jag med isl. **fifa** (fröull, myrull) ock no. **fivel** (fjunfröiga växter) ock har tänkt mig formen utgången ur ett kollektivt brukadt neutr. plur. ***fiwun** got. ***feibôna**, liksom **hjún** väl kan vara fht. **hîwun**

---

1) Däremot vet jag ej, om *spritspragande ny* bör efter den bekanta etymologien för **spångande ny** sammanställas med isl. **spánnýr**, eller om man i målets *spragande* har att se det isl. **sprangaðr** (fransad).

2) Om några andra fall af *rs*, där man kunnat vänta *gs*, se under **s**.

3) Hos Renm. Rud. anföres från Luleå »**giönung** pro **igenom**».

4) Linds ordb. upptar dock för rspr. **strogna** ock »**strugna** (qväfjas) ersticken».

pl. neutr. till **hîwo** m. ock **hîwa** f. (se Braune, Ahd. leseb.[2]). BRATE har emellertid för mig påpekat det ovissa i antagandet af ett koll. neutr. pl. ***fiwun** ock föreslagit mig att utleda **n** från gen. pl. ***fjuna** i sammansättningar t. ex. ***fjuna-ull** l. dyl. Men antager man **n** hafva detta ursprung, kunde man kanske tänka sig en utvecklingsgång: ***fiǿna** → ***feǿna** → ***fjǫwna** (med **w** öfverfördt från sing. ***fiwu**) → ***fjuwna** (jfr NOREENS förklaring af **sjǫu** i Ark. I, s. 163), ock dfs. *ẹ* hade då kanske intet med nasalvokal att skaffa (jfr nästa anm.).

Anm. 4. Ordet *frøẹne* (frodighet), som för öfrigt kunde höra hit, måste skiljas från de andra orden på grund af sitt *ø*, hvilket icke kan gå tillbaka till en lång vokal (á hade gifvit *a* eller möjligen *o*, ó hade gifvit *o*), ock dess *ẹn* måste då vara äldre **wn**; jfr *frøu* frodig, fht. **frao** (med kort **a**!), **frawes**. Äfven i åtskilliga andra af de under mom. 2 anförda orden, såsom *strâẹn*, *blôẹn*, *grôẹn* ock *rôẹn* kan *ẹn* mycket väl vara äldre **wn**, jfr fht. **blâwêr**, **grâwêr**, **(h)râwêr** ock sv.-lapska **blaves**, **graves** (se Thoms. Einfl. s. 78). Men om dfs. *ẹn* i åtskilliga fall motsvarar urspr. **wn**, så kan man väl äfven blifva tveksam om huru de öfriga fallen skola fattas, när man t. ex. tänker på eng. **brown**, **down** (isl. **brúnn**, **dúnn**) ock vidare på den omständigheten, att isl. **á** ock **ó** uti nyisl. hafva uttalet **au** eller **av**, **ou** eller **ow**, samt därmed jämför ett sådant ex. som dalm. *krǫuẹn* för **krona** (***kruna**). Naturligen blifva därmed äfven de i 1:a momentet anförda orden hvarjehanda tvifvel underkastade. En sådan form som ***kávis** utan nasalvokal borde dock i målet på sin höjd kunnat gifva **kaẹvis*, ock formen *kaẹvis* skulle därför vara för frågan mycket belysande, om man kunde vara säker på ordets etymon.

Ehuru jag således icke vågar uttala någon bestämd åsikt om den frågan, i h v i l k a fall dfs. *ẹ* i de ord, som i denna § behandlats, bör återföras på en äldre nasalvokal, har jag dock ansett mig böra upptaga orden här, emedan målets former onekligen te sig som nasaleringsfall i förhållande till de former, som äro gängse i öfriga nord. dialekter.

b. I obetonad eller svagt betonad stafvelse.

α) Slutljudslagar.

§ 71. Tre- eller flerstafviga ord eller ordformer, hvilka i äldre tid ändats på vokal, hafva bortkastat denna vokal, utom komp. på **-are**; t. ex.

1:o) **subst. på -are:** *lerar, mastar, skomakar* **o. s. v. alldeles** regelbundet;

2:o) pret. af **1:a sv.** verbalklassen: *kala* (← ***kallað** ← **kallaða**), *baka* för **bakade** o. s. v. regelbundet;

3:o) ptc. pres. *roan* roende, *gaan* gående, *tsøran* körande o. s. v. regelbundet;

Anm. 1. Aksenten kan i detta fall stundom vackla, i det att man äfven kan få höra *róàn, gáàn* o. s. v., detta dock blott när verbalstammen slutar på vokal.

4:o) ordet *manis* **människa**;

5:o) orden på **-else** dfs. *-als: frastals* frestelse, *liknals* liknelse, *visépàls* vidskepelse o. s. v.

Anm. 2. I de tvåstafviga orden af denna grupp är aksenten likaså ofta akut som gravis: *fréstàls* l. *frésta'ls, líknàls* l. *líkna'ls* o. s. v. De flerstafviga hafva alltid akut.

Anm. 3. Det högst egendomliga undantaget för komp. på **-are** kan väl endast förklaras på det sätt, att här i äldre tider funnits ett skyddande **n** (jfr nästa §). Målets form kommer då sida vid sida med de fsv. komp. på **-in.** Kunna dessa komp.-former stå i något sammanhang med det got. **-ein** uti komp. fem. (**frôdôzein, frôdôzeinô**)?

En annan omständighet må här omnämnas, ehuru jag icke kan afgöra, om ock i hvad mån den kan äga sammanhang med nyss nämnda egendomlighet hos komp. I dfs.-målet är den suffigerade best. artikeln lika vanlig hos adj.[1] som hos subst. Komp. i best. form kan nu heta t. ex. m. *batran*, f. *batra*, n. *batra;* men vanligen m. *batran*, f. *batrana*, n. *batrana* (den, det bättre). Hos komp. på **-are** undviker man likväl gärna den best. formen.

§ 72. I tvåstafviga ord ock ordformer faller urspr. (d. v. s. i äldre nord. tid) slutljudande vokal bort efter lång rotstafvelse, men kvarstår efter kort. En vokal, som i äldre nord. tid varit skyddad af kons. (d. v. s. som först i målet blifvit slutljudande), kvarstår under alla förhållanden.

Där slutvokalen i tvåstafviga ord således fallit bort, är den alltid ersatt af cirkumflex på rotstafvelsen, så framt ej ordet därigenom skulle komma att sluta på **l, r, n** eller **j** efter annan kons. Före **r** ock **l** uppstår då alltid svarabhaktivokal, **n** blir

[1]) På grund af vissa uttryck hos Bure (Suml.) tror jag, att detta bruk var vanligt redan omkring år 1600 (se formläran!).

oftast stafvelsebildande, ock *j* vokaliseras oftast efter kort rotstafvelse.

1:o) Ex. på bortfall enligt regeln äro:

a) alla inf. med lång rotstafvelse: *kål* kalla, *hanal* handla, *sukn* sjukna, *vaken* vakna, *ranar* vandra, *væle* välja, *hånj* (vanl. *hâŋ*) isl. hengja o. s. v.;

b) imp. hos långstafviga verb af 1:a sv. verbalklassen: *kal* kalla, *sik* skicka, *tak* tacka o. s. v.;

Anm. 1. Att cirkumflexen saknas här, måste bero på att imp. sällan eller aldrig förekommer ensam, utan vanligen är åtföljd af enklitiska eller mer eller mindre betonade ord, t. ex. *kål-à* kalla hänne, *sik-à* skicka det, *tåk-àn* tacka honom, *kål-hit* kalla hit o. s. v.

c) långstafviga pret.: *jšøft* köpte, *bôd* bodde o. s. v. regelbundet;

d) sv. subst. med lång rotstafvelse: *strûp* strupe, *strål* stråle, *âsk* aska, *pân* panna, *pîj* isl. píka, *øj* isl. ąuga o. s. v. regelbundet;

e) neutr. ia-stammar: *rîk* isl. ríke, *mârk* isl. merke o. s. v. Till dessa hafva ock slutit sig de fem. in-stammarna: *snîl* n. isl. snille f., *fîsk* n. isl. fiske f.

f) åtskilliga adv., som hafva lång rotstafvelse: *îl* illa, *stîl* stilla, *hêim* isl. heima, *în* inne, *ût* isl. úte;

g) adjektivernas svaga form. Här lemnas beviset af aksenten, när adj. står själfständigt (utan subst.), i det att *grøne'n* (den gröne), *swåtr'* (den svarte) o. s. v. med sin gravis visa, att om artikeln fråndrages, återstå formerna *grøn*, *swåt* o. s. v. (jfr *strûp-strûpe'n*, men *vey-véyàn*). Än tydligare framträder detta i sådana fall som *gûr* (den gule), *grån* (den grå).

Anm. 2. Ett undantag från mom. 1 utgöra komp. på -re i ock genom sin aksent: *bétàr* bättre, *smédàr* smärre, *ýtàr* yttre o. s. v., hvilka visa på enstafviga grundformer. *stórà* ock *vårà* bevara slutvokalen, men hafva aknt, ock jämte dem förekomma formerna *stor* ock *ver* utan cirkumflex. Denna saknas äfven hos komp. *fler* flere ock *mer* mera.

2:o) Ex. på enligt regeln bevarad gammal slutvokal äro:

a) alla urspr. kortstafviga inf.: *baka* isl. baka, *fera* isl. fara, *tola* isl. þola o. s. v. regelbundet;

b) imp. hos kortstafviga verb af 1:a sv. verbalklassen: *baka*, *smaka* o. s. v. regelbundet;

c) samtliga kortstafviga svaga subst. i sing.: *steya*, *sela*, *leda*, *snera* o. s. v. regelbundet;

d) **möjligen plur. af kortstafviga svaga subst.:** *steya*, *sela*, *ledu*, *snera* o. s. v.

3:o) Ex. på bevarad vokal, som först i målet blifvit slutljudande, äro:

a) pret. af 1:a sv. verbalklassen: *baka* för **bakade** (utveckling: **bakaða** → **'bakað** → *baka*), *kala* kallade, *rasta* rustade o. s. v. regelbundet;

b) (sup. ock) ptc. af 1:a sv. verbalklassen samt af st. verb: *baka* bakad **bakat**, *kala* kallad **kallat**; *brene* brunnen brunnit o. s. v. regelbundet;

c) orden på **-nad:** *silna* skillnad, *mana* månad, samt de båda orden *afta* afton ock *mera* morgon;

d) en mängd adv.: *heima* isl. **heiman**, *jana* ags. **heonan** fht. **hinân**, *dana* fht. **danân**, *vana* fht. **wanân**, *mea* isl. **meðan**; likaså *osta*, *nea*, *eva*, *sea*, *ena* (undan) *uta* o. s. v.;

e) adj. på **-ig, -ug** (l. **-un?**): *fale* farlig, *jeru* girig, *kenu* kunnig fsv. **kunnogher** sv. diall. **kunnun** o. s. v. i en mångfald af ex.;

f) plur. af adj. i obest. form: *gron-a teya* (gröna tegar) *snel-a ban* (snälla barn) o. s. v., ehuruväl *a* här löst sig som ett slags artikel, motsvarande sing. *an*: *gron-an tey* en grön (en) teg. Möjligt är dock, att *a* här värkligen är plur. af obest. artikeln **ena** → *a*;

g) plur. af sv. neutr.: *øya* fsv. **öghun** mot sing. *øy*, *øra* fsv. **örun**;

h) pres. ind. af kortstafviga sv. verb: *baka*, *vaka* o. s. v. för rspr. **bakar, vakar,** där man dock naturligen icke kan afgöra, huruvida det är det slutande **r** som bevarat ändelsens **a** eller om det är den korta rotstafvelsen; med andra ord: huruvida det är 1:a pers. = isl. **ek baka** l. 2:a pers. **bakar** man har att utgå ifrån. Lika svårt är att veta, om hos de långstafviga *kål* är en oregelbunden utveckling ur **kallar** eller en regelbunden ur **kalla.**

i) plur. af mask. subst.: *arma* armar, *hesta* hästar, *steya* stegar o. s. v. genomgående. Äfven här föreligger ju alltid den möjligheten, att de svaga mask. aldrig haft **r** ock att de starka genom analogi anslutit sig till dem.

Anm. 3. De ofvan under b) anförda supinala fallen kunde leda till den tanken, att ett slutande **t** i målet kunnat falla bort i stafvelse med biton. Möjligt är dock, att *baka* icke re-

presenterar **bakadt** l. **bakat**, utan det urspr. mask. **bakað**, ock att *brøne* icke närmast motsvarar **brunnet** l. **brunnit**, utan **brunnen**. Detta måste öfvergå till en slags visshet, när man finner, att i 3:e svaga konj. supinum heter icke **bot* motsvarande rspr. **bott**, utan *bod*, således lika med ptc. mask.

Likaledes äro samtliga fall, der **r** skulle fallit bort (se fallen f, h, i) åtminstone osäkra, då de kunna bero på analogiska utjämningar. Såsom fullt säkra återstå således blott de former, som slutat på **n**, **d** eller **g**. Men dessa fall äro också tillräckligt många ock tydliga för att höja äfven den under mom. 3 behandlade delen af regeln öfver allt tvifvel. Särskildt upplysande ock slående äro adv., då mot fht. **dana** svarar *dån*, men mot fht. **danân** *dana*, mot isl. **heima** svarar *hêim*, men mot isl. **heiman** *heima* o. s. v.

β) Vokalkvaliteten i svagt betonad stafvelse.

§ 73. I afledningsändelser uppvisar målet icke sällan afljud i förhållande till isl. eller till rspr., t. ex.

rspr.	**afton**	isl. **aptan**	dfs. *afta*
	axel	**ǫxull**	*aksal*
	blodig	**blóðugr**	*blodu*
	färdig	**ferðugr**	*fælu*
got.	**gredags**	**gráðugr**	*gradu* (l. *-e*)
rspr.	**hungrig**	**hungraðr**	*hugru*
	morgon	**myrginn**	*møra*
	stripig	**stripaðr**	*stripu*
	tjäder	**þiðurr**	*tšædar* o. s. v.

§ 74. För vokalens klangfärg i obetonad stafvelse för öfrigt tyckes en balanslag hafva varit bestämmande, så att efter kort rotstafvelse följer *a*, *e* (*i*, *ɩ*) eller *u*[1], efter lång rotstafvelse (eller två föregående stafvelser?) följer *a* (l. *o*). De få fall, där *o* skulle stått kvar (t. ex. 1 plur. hos verben i **gavo* o. s. v.), äro genom analogiska utjämningar försvunna. Adjektiven på **-ugr** ock **-ottr** hafva sammanblandats, så att nu hos en stor

[1]) Dessa slutvokaler, isynnerhet *ɩ* ock *u*, äro i målet ganska starkt aspirerade (stämtonen upphör före exspirationen). Tvifvelsutan är det denna aspiration, som förmått den bekante fransmannen REGNARD att i sin *Voyage de Laponie* (år 1681) återgifva det norrländska **bastu** med ett **basse-touche**.

del af dem ändelsen kan vara både *-u* ock *-ut: toku* l. *tokut*, *snipu* l. *snipat* o. s. v. Datiyändelsen **-um**, som ännu kvarlefver i rätt flitigt bruk, har numera alltid formen *-em (-om)* äfven hos kortstafviga; men den brukas också nästan blott som artikulerad form för sing.: *ti dalem* i dalen, *opat stegjanem* uppför stegen o. s. v.

1:o) Ex. på vokal efter kort rotstafvelse äro:

a) sv. mask.: *haga, sela, spena, stega* o. s. v. genomgående;

b) sv. fem.: *furu, sålu' sneru* o. s. v. genomgående;

c) inf.: *fera, skeka, jeva, bera, tela, mera* o. s. v. genomgående;

d) pret. af 1:a sv. konj.: *baka, meka* o. s. v.;

e) ptc. pres. (förekommer ofta efter rörelseverb, isynnerhet efter **komma**): *feran* farande, *levanes* lefvandes, *seman* simmande o. s. v. genomgående;

f) penultima hos åtskilliga adj. på **-lig**: *ledale* (böjlig, till subst. *led*), *skadale* isl. **skaðaligr**, *slekale* (som sitter löst, till verbum *sleka* sitta löst, osäkert fästad);

g) ordet *hevu* isl. **hǫfuð**;

h) pass.: *beras* (borras isl. **bora**), *telas* o. s. v.

Anm. 1. Ptc. pret. af starka verb har alltid ändelsen *e* växlande med *ι* ock *ι*, vare sig roten är lång eller kort. Föreligger här möjligen en utjämning för *ι* hos kortstafviga, *a* hos långstafviga?

2:o) Ex. på vokal efter lång rotstafvelse (eller två föregående stafvelser?) äro:

a) superl. på **-ast** dfs. *-ast: skarpast, stygast, vakrast* o. s. v.;

b) pret. af 1:a sv. konj.: *kala, speta* o. s. v. regelbundet;

c) ptc. pres.: *róàn, gáàn, stáàn, tsøran, ligan* o. s. v. regelbundet;

d) subst. på **-nad**: *fregna, silna* o. s. v., samt i ordet *mana* isl. **mánaðr**;

e) pass.: *føras, tsøras* o. s. v.

f) penultima hos åtskilliga adj. på **-lig**: *harmale, kusale, vadale* (isl. **hǫrmuligr**) o. s. v.

Anm. 2. De fall, där två stafvelser föregå slutvokalen, måste i målet blifva ytterst få. *a* finner jag i komp. på **-are**: *vakrare* o. s. v.; ptc. pres. pass: *feranes, tsøranes* o. s. v.;

i **artikulerade** former för **neutr.**: *skarpasta* (det **skarpaste**), *snygasta* (det **snyggaste**), *tsøvána* o. s. v.; slutligen i adv. superl., som är = best. formen för superl. neutr. Däremot föreligger *e* hos adj. på **-lig.** Ex. se ofvan under mom. 1 f) ock mom. 2 f). Angående *-om* se ofvan.

Anm. 3. Efter den regelbundenhet, som af ofvanstående visar sig gälla åtminstone för tvåstafviga ord, torde man få tillmäta undantagen en viss betydelse. Dessa blifva följande:

a) penultima hos komp. på **-are**: *vakrara* o. s. v. KOCK har som bekant visat, att fsv. någon tid betonat penultima i dessa ord.

b) subst. på **-are**: *mastar*, *skradar* o. s. v. — **likställda** med föregående?

c) räkneorden 13—19: *tratan* o. s. v. Här bör helt visst ha förefunnits längd hos ultima. NOREEN har påvisat, att grupperna 13—16 isl. **-tán** ock 17—19 isl. **-tján** haft olika betoning. För en sådan växling synes mig också den omständigheten tala, att då svensk-sv. mål ha bevarat slutande **n** i dessa ord, ha däremot de finsk-sv. bortkastat det ock ändas på *-a* öfverallt (jfr run. Sv. landsm. II. 3, § 102).

d) orden *hemar*, *lakar*, *levan* (rspr. **lefverne**), *njuran* (rspr. **njure**), *syskar*, hvilka sannolikt haft slutbetoning. Äfven dalmålets form för ordet **lakan** lärer tyda därpå. Orden *aksal* tvärslå i en kälke, dragslå), *skakal* (skackel) ock *tsøván* (knähund) hafva ännu ultima lång, ock det sistnämnda ordet kan ännu uppträda med full ultimabetoning.

e) *inarn* isl. **innan í**, *utarn* isl. **útan á**, *nolanat* rspr. **nordanefter** ock flera dylika adv. kunna väl såsom sammansatta ha haft växlande betoning ock ha det faktiskt delvis ännu.

Anm. 4. Slutbetoning förekommer hos prep. ock adv. såsom *epá*, *efrón*, *ostá* l. *está* (åstad). I dessa fall har försvagningen hos vokalen gått ända från **u** i **uppå** ock **å** uti **åstad** (fsv. **af staþ**) till *e*. Vokalen kan här t. o. m. falla bort.

γ) Stafvelsebildande kons. ock sekundär vokal.

§ 75. Stafvelsebildande uppträder i målet endast **n** ock detta i regeln efter icke tonande kons., efter postdentalt **l** samt efter **d.** Ex. *súkn'* rspr. **sjukna,** *vátn`* isl. **vatn,** *witn'* isl. **hvítna,** *visn'* rspr. **vissna,** *státn'* rspr. **storkna,** *mútn'* rspr. **murkna,** *pótn`* rspr. **porten** (best. form), *hásn`* rspr. **halsen,** *stál-n`* rspr. **ställ honom,** *kódn`* (till en obest. form isl. ***koddr**) rspr. **kudden,** *bódn'* rspr. **bölden.**

Anm. Efter **k** kan dock äfven sekundär vokal inträda, särskildt när rotvokalen i äldre tider varit kort; så t. ex. i *vąken* isl. **vakna**, *ʂłąken* isl. **slokna**. För öfrigt råder härutinnan någon vacklan.

§ 76. Sekundärvokalen är i målet oftast *e*, efter kort rotstafvelse stundom *a*. Ex. *ąkàr* isl. **akr**, *spræ̨kàr* isl. **sprækr**, *sǫ̂yàr* isl. **sǫurr**, *harmele* isl. **hǫrmuligr**, *vądele* isl. **váðaligr**; *skądale* isl. **skaðaligr**, *lędale* ock *ʂłękale* till verben *lęda*, *ʂlęka* o. s. v.

II. Konsonanterna.

p.

§ 77. Isl. **p** → dfs. *p*, utom framför t; t. ex.

isl.	**pallr**	dfs. *pał*	isl.	**svǫppr** dfs.	*sap*
	píka	*pîy*		**kroppr**	*krap*
	plága	*płåy*		**skapa**	*skąpa*
	prýða	*prŷ*		**skapligr**	*skąpłe*
	spað	*spą*	rspr.	**stampa**	*stâmp*
	spor	*spęr*	isl.	**skarpr**	*skarp.*

§ 78. Isl. **pt** → dfs. dels *ft*, dels t-ljud.

1:o) Isl. **pt** → dfs. *ft*, när vokal föregår; t. ex.

isl.	**djupt** n. dfs.	*juft*	isl.	**skapt** dfs.	*skaft*
	klippta pret.	*kłîft*		**skipta**	*ʂîft*
rspr.	**knäppte**	*ŋŋêft*		***skeptr**	*ʂeft* [1]
isl.	**køypta**	*tʂôft*		**sleppta**	*ʂłâft*
	lopt	*łuft*	rspr.	***stupt** n.	*stuft* (brant)
rspr.	***ropte**	*rôft* (ropade)	isl.	**sveipta**	*ʂwêft.*

Anm. 1. Om **p** skulle öfvergå till **f** äfven före **s**, kan jag icke afgöra. Jag finner blott ett exempel, nämligen rspr. **näpsa** (men fsv. **næfsa**) dfs. *nâfs;* jfr § 83.

2:o) Isl. **pt** → dfs. t-ljud (d. v. s. med bortfall af **p**, resp. **f**), så snart **l** eller **r** föregått **p**; t. ex.

---

[1]) i uttrycket *fęra som en ʂaft* »fara som en pil».

isl.	***hjalpta** (hjälpte)	dfs. *jåt*	isl.	**léript**	dfs. *læt*
	***stalpta** (stjälpte)	*ståt*		**skarpt** n.	*skat*
fsv.	**tylpt** (l. **tylft**)	*tøt*		**snerpta** pret.	*snæt*[1].

Anm. 2. Pret.-former af samma art som *snæt* framkalla dock gärna heteroklis. Så finnas jämte *snæt* äfven *snærpæ*, jämte *væt* vanligen *værpæ*, ock af *tsørp* ock *snørp* knappast andra former än *tsørpæ* ock *snørpæ*.

§ 79. Isl. **p** → dfs. hvarjehanda konsonanter:

1:o) Isl. **p** → dfs. *b*. En växling mellan **p** ock **b** föreligger nämligen i en del dunkla fall: rspr. **doppsko** dfs. *døbsko*, isl. **kennispeki** jfr dfs. *tsænæsbak*[2] adj., rspr. **kroppås** dfs. *krabås*, rspr. **pasma** (men isl. **basmir?** se Frtz. 2 uppl.) dfs. *basn*, rspr. **pudding** dfs. *buding*, ?rspr. **spärra** (ut armar, fingrar) dfs. *bår*. De olika fallen kräfva olika förklaring.

2:o) Isl. **p** → dfs. *v*. Denna växling tyckes finnas i dfs. *skrapæl-stein* ock *skravæl-stein* (småsten). Isl. har **skrapa** (skramla) ock **skrafa** (prata, sladdra), hvadan kanhända urspr. tvänne skilda bildningar här föreligga.

3:o) Isl. **p** → dfs. **f** i uddljud: isl. **plokka** dfs. *flåk* (plocka fågel). Jag känner ingen förklaring. På ett inflytande från t. ex. mht. **pflocken** »vögel rupfen» vågar man väl knappast tänka. Jfr § 84.

Som slutljud stå mot hvarandra **p** ock **f** i rspr. **grop** dfs. *grov* dike ock *grøv* dika. Målets former ansluta sig till **gräfva**. Renm. Rud. har från Vbott. »**grofva** pro **gropen, dike**».

b.

§ 80. Isl. **b**→dfs. *b* regelbundet, utom i förbindelsen **mb**; t. ex.

isl.	**bast**	dfs. *bast*	isl.	**bjóða**	dfs. *bjû*
	bíta	*bît*		**blístra**	*blistær*
	burst	*best*		**blóð**	*blo*
	bøn	*bøn*		**breiðr**	*brej*
	bjǫrn	*bjør*		**brjóta**	*brŷt*.

---

1) *snærp æt* säges om kölden, när den biter skarpt.

2) Här kan möjligen föreligga en folketymologi, jfr *tsæn næjæn po båkæn* känna igän någon äfven om man blott ser honom på ryggen

Anm. I inljud ock slutljud förekommer *b* (liksom *f* ock *ȷ*) endast som »långt»: isl. **klubba** dfs. *klôb* o. s. v. Så ock gärna i yngre låneord: rspr. **feber, möbel, rubel** dfs. *fébàr, móbàl, rúbàl* (men **bibel** → *bíbàl*). Jfr också § 87. Detta gäller dock naturligen icke för sammansatta ord såsom t. ex. isl. **áburðr** dfs. *abel* (växande gröda). Till dessa måste äfven *abœl* (vidunder) ock adv. *abals* (ofantligt) vara att räkna. Orden äga måhända sammanhang med isl. **bella**: no. har **aabella** l. **aabello**, ock Renm. Rud. har från Löfånger **abäll** ock **bällmärke** »undervärk».

§ 81. Isl. **mb** → dfs. *m:*

fsv.	**æmbar**	dfs.	*amar*	fsv.	***kramber**	dfs.	*kram*
	damb		*dam*	isl.	**lamb**		*lam*
	damba		*dâm*		**timbr**		*tímàr*
isl.	**kambr**		*kam*		**vǫmb**		*wam.*

§ 82. Isl. **b** → dfs. sporadiskt andra konsonanter.

1:o) Isl. **b** → dfs. *f:* isl. **burkni** da. **bregne** dfs. *frœken.*

2:o) Isl. **b** → dfs. *p:* rspr. **observera** dfs. *opsalvęr*, rspr. **Jakob** dfs. *ȷakop.* Mera svårförklarlig är växlingen i uddljud uti rspr. **bylta** ock **bylte** dfs. *pŷłt.* Jfr § 79 mom. 1.

3:o) Isl. **b** → dfs. *d.* BURE (Suml. s. 72) skrifver **bylla** (getingbo), där målet har formen *dŷl.*

f = φ.

§ 83. Isl. **f** → dfs. *f* som uddljud ock framför **f, s, t;** t. ex.

isl.	**fastr**	dfs.	*fast*	rspr.	**skaffa**	dfs.	*skâf*
	fetill		*fâl*		**straff**		*straf*
	fjúka		*fȷûk*	isl.	**glefsa**		*glâfs*
	fljótr		*flyt*	rspr.	**rafsa**		*râfs*
	flýja		*fly*	isl.	**til hafs**		*del hafs*
	frjósa		*frŷs*		**til lífs**		*del lìfs*
rspr.	**knuffa**		*ŋŋûf*		**groft**		*groft*
isl.	**offra**		*ofar*	rspr.	**löfte**		*lôft*
rspr.	**puffa**		*pûf*		**styft**		*styft;*

likaså i ordspråket *ha som hafs, ha skafs* det som hafves (begagnas), det skafves (nötes).

Anm. I inljud ock slutljud förekommer *f* endast »långt», ock föregående vokal är därför i målet alltid kort, aldrig lång såsom i rspr. ofta är fallet (genom utjämning).

§ 84. Isl. **f** → dfs. hvarjehanda motsvarigheter.

1:o) Isl. **f** → dfs. *p*. En växling mellan **p** ock **f** tyckes föreligga i dfs. *pǽvàl* stackare samt ett af Renm. Rud. anfördt **fäväl** (Lul.) nöt, vrak, **fevel** (Vbott.) spöke, tok. Till betydelsen stå dessa nära isl. **fífl**, men vokalismen stämmer icke.

2:o) Isl. **f** → dfs. *b* i följande osäkra fall: rspr. **fläkta** dfs. *blåkt* (arbeta oroligt, vara än här än där); dfs. *flak* (skifva, stor platt huggspån) ock dfs. *blaka* (kanttälja); dfs. *ful* (parlysten, om hästar o. s. v.) ock dfs. *bel* (tidig, om kor) no. **bøl**; dfs. *fikal* (fingra, handskas med ock misslyckas, jfr isl. **fitla fipla þukla**) no. **fitla fikla**, samt dfs. *bakal* (försöka, bära sig oförsiktigt åt, misslyckas, gå krångligt) dalm. **bjöokla**.

Dessa växelfall tyckas kunna sluta sig till de af BUGGE i Sv. landsm. IV. 2, s. 72 not 3 sammanförda.

f = *v*.

§ 85. Isl. **f (v)** → dfs. *v* i regel utom framför **n**, t. ex.

isl. **haf**	dfs. *hav*	isl. **hefða**	dfs. *hâvd*
þefr	*tev*	**arfinge**	*arvig*
grafa	*grœva*	**þarfast**	*tarvas*
hǫfuð	*hevu*	**golf**	*gelv*
gafl	*gåvàl*	**kalfr**	*kalv*
nafle	*navel*	**tolf**	*telv*
tafla	*tavel*	**hvarf**	*werv*
***grøfða**	*grêvd*	**ǫrf**	*erv.*

§ 86. Isl. **f** → dfs. *m* omedelbart framför **n** (vare sig isl. **f** är ursprungligt l. står för äldre **m**):

isl. **dofna**	dfs. *dâmn*	isl. **lifna**	dfs. *lâmn*
drafna	*drêmn*	**nafn**	*namn*
hǫfn	*hamn* f.	**ofn**	*omn*
jafn	*jamn*	**rifna**	*rêmn*
kafna	*kwâmn*	**sofna**	*sâmn*
klofna	*klâmn*	**stafn**	*stamn.*

Anm. Målet stämmer med rspr., men har labial äfven i ordet **ugn** dfs. *omn*.

§ 87. Isl. **f** → dfs. hvarjehanda motsvarigheter.

1:o) Isl. **f** → dfs. *b̲:* ags. **dýfan** dfs. *dȯb̲* (dyka) ock *deb̲* (sänkstén), fsv. **gruva** (Wm.L.)' dfs. *grôb̲* (grop), dfs. *skûv* (skubba, skrapa) men *skeb̲jæṉ* (ty. **schabeisen**) ock *skeb̲ṣiv*, dfs. *stuv* isl. **stúfr** ock dfs. *steb̲*, no. **sufsa** (ock **subba**) dfs. *sȯb̲* i uttrycket *seb̲-del* (»drifva till», om en oförvägen eller oöfverlagd handling).

Dessa fall äro parallela med dfs. *næv* rspr. **näbb**, rspr. **staf** ock **stabb** m. fl. I hvad mån dylika bildningar kunna vara inhemska i målet, vet jag icke.

2:o) Isl. **f** går i målet förloradt: isl. **hafða** dfs. *hâd̲*.

v (urgerm. w).

§ 88. Isl. **v** resp. **u** → dfs. *v* i uddljud (äfven före **r**) ock i uddljudsförbindelserna **tv** ock **þv**; t. ex.

isl.	**varr**	dfs.	*var*	rspr.	**vräka**	dfs.	*vræka*
	vatn		*vátṉ*		**vrida**		*vrî*
	vedjask		*væs*		**vrist**		*vrıst*
	verðr		*væl*	isl.	**(v)rǫng**		*vrag*
	vist f.		*vıst*	got.	**tweifls**		*tṣvîvàl*
	vita		*veta*	isl.	**þveit**		*tṣveıt.*

Anm. Undantag se § 89 mom. 3. Om *v* för **hv** hos pron. se § 89 anm. 1.

§ 89. Isl. **v** (**u**) → dfs. *w:*

1:o) i ljudförbindelsen **hv** regelbundet, utom i de pronominala formerna; t. ex.

isl.	**hvalfva**	dfs.	*wâlv*	isl.	**hvika**	dfs.	*weka*
	hvarf		*werv*		**hvíla**		*wîl*
	hvass		*waṣ*		**hvimse**		*wımsk* (yr)
	hveite		*wêıt*	isl.	**hvína**		*wîn*
	***hvelfr**		*welv* (rund)	fsv.	**hvinka**		*wîgk*
	hvelpr		*welp*	isl.	**hvirfill**		*wervel*
msv.	**hveller** (Speg.)		*walar* (prata)		**hvíska**		*wîsk*
isl.	**hvessa**		*wêṣ*		**hvítr**		*wıt*
	hvetja		*wêt*		**hvæsa**		*wês;*

Anm. 1. Regelbundet undantag bilda de pronominala former, som börja med **hv**:

isl.	**hvarr**	dfs. *var (o ein)*	isl.	**hvárrgin**	dfs. *varken*
rspr.	**hvarandra**	*varár*	fsv.	**hvaris(t)**	*vaṣ*
fsv.	**hvardag(lika)**	*vadaȝ*	rspr.	**hvaromicke**	*varemínt*
rspr.	**hvarenda**	*vávèn*	fsv.	**hvarstads**	*vaṣtáṣ*[1]
	hvarför	*váfør*	isl.	**hveim**	*vem*.

En säregen utveckling af **hv** i pronominala former förekommer äfven i Norge; se Nn, De nord. spr. s. 22.

2:o) regelbundet i ljudförbindelserna **kv** ock **sv**, t. ex.

isl.	**kveisa**	dfs. *kwêis*	isl.	**svalr**	dfs. *ṣwal*
	kvenna	*kwîn*		**svárr**	*ṣwar*
	kvistr	*kwist*		**svige**	*ṣweȝa*
	kvittr	*kwit*		**svín**	*ṣwin*;

3:o) i följande ord:

isl.	**vǫmb**	dfs. *wam*	isl.	**vant(vandr)**	dfs. *wat*[2]
no.	**vond**	*wan*		**veif**	*weiv*.
isl.	**vargr**	*ware*			

Anm. 2. Härförutom framträder ett (urspr.?) **w** i orden *wørk* orka (got. **waurkjan**) ock *wør* orrhöna (jfr däremot *ør* orrhane). Redan BÜRE (Suml. s. 73) upptar »**hvårren** Orren. Bothn».

§ 90. Isl. **v**, **f**, resp. **u** → dfs. guttural (*ȝ* l. *k*):

isl.	**dǫufligr**	dfs. *dekṣle*	isl.	***slǫuft**	dfs. *ṣlekt*
	***frǫunaðr**	*fregne*		**snǫutt(snǫuðr)**	*snekt*
	hrufa	*ruȝn*		**stofa**	*stuȝn*
	rǫutt (rǫuðr)	*rekt*		**trǫutt (trǫuðr)**	*trekt*.

Hit måste man i själfva värket äfven räkna ej mindre de i § 63 anförda *øȝàr* (**ǫurr**), *meȝel* (***mǫula**) o. s. v. än ock sannolikt flertalet af de fall, som behandlats under § 70.

Anm. Det bör nämnas, att när diftongen **ǫu** kommer framför vokal utvecklar sig ur densamma i målet som oftast ett konsonantiskt **w**, så att den fullständiga skrifningen måste vara t. ex. *reuwen* (den röde). Emellertid tyckes rotvokalen i *meȝel*, *øȝàr* o. s. v. tyda på, att det är den isl. diftongens

---

[1]) *naȝta vaṣtáṣ* litet här ock hvar, nästan öfverallt.

[2]) Förekommer blott i uttrycket: *he va do wat o!* det var då svårt eller kinkigt! Jfr isl. **komenn við vant um**. Fall. gloss. har »**hvatt** multum, mycket» ock Ihre, Dial. lex. »**hvatt**, V.B. Grufveligt». IHRE tyckes sammanställa det med isl. **hvatr**, hvartill betydelsen dock icke passar väl. I afseende på assimil. **nt** → **tt** jfr dfs. *brat* rspr. **brant**.

senare komponent, som motsvaras af dfs. *y*[1], under det att man i *snokt* o. s. v. tyckes behöfva hela diftongen **ǫu** för förklaringen af målets *ø*. Frågan om utvecklingsgången blir därigenom oklar. Jämte *snokt*, *rokt* ock *doksle* förekomma dock äfven formerna *snøkt*, *røkt* ock *døksle*, hvarvid man kan jämföra isl. skrifningarna **snøggr** ock **snǫggr**.

§ 91. Isl. **v** har i målet fallit bort:

1:o) som slutljud efter konsonant hos de nominala **va**-stammarna ock infinitiverna på **-va**;

2:o) när det i målet kommer att stå mellan kons. ock ett *o* (**v**-omljud af **á**, se § 39):

isl.	***annathvárt**	dfs. *anahot*[2]	isl. **kváða**	dfs. *kǫd*
	***hvárs vára**	*hosvǫra*[3]	**kǫngurváfa**	*kagerǫ*.
	hvárt	*hot*		

Anm. Måhända bör regeln i fallet 2:o på något sätt utvidgas, så att äfven de oklara orden *hora* huru, *hokan* hvilken, *solva* fht. **swalawa**, *sap* isl. **svǫppr** kunna hänföras dit.

m.

§ 92. Isl. **m** → dfs. *m* (utom mellan **r** ock **t**), t. ex.

isl.	**mánað**	dfs. *mana*	isl.	**gamall**	dfs. *gamal*
	minka	*mîgk*		**hamarr**	*hamar*
	mjúkr	*mjuk*		**skǫmm**	*skam*
	smár	*sma*		**halmr**	*halm*
	smiðr	*sme*		**harmr**	*harm*
	smjúga	*smŷy*		**þarmr**	*tarm*.

Anm. Då rspr. förlängt **m** öfverallt efter vokal, så har däremot målet kvar »kort» *m* i några fall, nämligen i ljudförbindelserna **-ĭm, ūm** ock **-amb**:

isl. **gríma**	rspr.	**grimma**	dfs.	*grîm*
***íma**		**imma**		*îm*
***kríme**	no.	**krime**		*krîm* (snufva)
líma	rspr.	**limma**		*lîm*
***rím**		**rim(frost)**		*rim*
svima (í?)		**svimma**		*swîm*
time		**timma**		*tîm*

[1]) Att så är, visas kanske ännu säkrare af det i Fall. Gloss. anförda subst. **magela**(?), **magula** »matgärd, contributio ex alimentis».

[2]) Alternativ part.: ettdera, antingen.

[3]) Betyder: den ena af oss två, än den ena än den andra af oss.

isl.	*glima	rspr.	**glimma**	dfs.	*glema*
	svima		**simma**		*sęma*
fht.	**skûm**		**skum**		*skum*
mht.	**sûmen**		**försumma**		*fesum*
isl.	*úma	fsv.	**Uma**		*ûm.*

Exempel på »kort» *m* uti förbindelsen **amb** se § 81. Det vill på grund af dfs. *fram* isl. **fram** (se § 7 anm. 4, c) ock orden *rom* (adj. ock subst; se under ú) isl. **rúmr** ock **rúm** se ut, som om **m** såsom slutljud mycket tidigt hade förlängts. Det är därför möjligt, att de här ofvan anförda urspr. enstafviga orden *rım* ock *skum* hafva fått sitt »korta» *m* från verben *rîm* ock *skûm*.

§ 93. Isl. **m** går i målet förloradt i ställningen mellan **r** ock **t**: isl. **varmt** n. dfs. *vat*, isl. **vermda**[1] pret. dfs. *vǣt*, äldre norrl. **järmta**[2] dfs. *jât*.

Anm. Bortfallet af **m** i denna ställning har troligen varit lag i målet (jfr § 107 mom. 1), ehuru exemplen äro få. *jarmes* (jämra sig) isl. **jarma** har dock pret. *jarmtes*, där *m* åter inträdt. Öfriga ord med **rm** böjas efter **kalla-konj.**

§ 94. Isl. **m** → dfs. hvarjehanda motsvarigheter.

1:o) Isl. **m** → dfs. *n:* isl. **ǫumka** dfs. *ônjş* ock *onjşale*, rspr. **pasma** dfs. *basn*.

2:o) Isl. **m** → dfs. *ŋ:* rspr. **jämka** dfs. *jâŋk*.

3:o) Isl. **m** → dfs. *v:* isl. **með** dfs. *vę*, där förblandning med isl. **við** har ägt rum.

þ.

§ 95. Isl. **þ** → dfs. *t* regelbundet utom framför **j** (resp. **é**) ock **v**; t. ex.

isl. **þak**	dfs. *tak*	isl. **þora**	dfs. *tesa*
þáttr	*tot*	**þúfa**	*tûv*
þefr	*tev*	**þurka**	*têrk*
þegja	*tîj*	**þrá**	*tra*
þiðna	*tên*	**þrifa**	*treva*
þing	*tıŋ*	**þrjóta**	*trŷt*
þiggja	*tîdʒ*	**þræll**	*træl.*

[1]) Målet har i sv. pret. **t** (ej **d**) efter **m**, se § 112.

[2]) Fall. Gloss. har **hjärmpta** »ruminare» ock Renn. Rud. har **gärmta** idissla. Dessa former förklara ypperligt, hvarför målet har *t* ock ej *t*, men göra frågan om ordets etymon än mer invecklad; jfr § 22 anm. 1. Är **m** i de norrländska formerna blott ett inskott?

§ 96. Isl. þ → dfs. *ʝ* framför j, é ock vid brytningsfall, t. ex.

isl.	**þjarfr**	dfs. *ʝşarv*	isl.	**þéna**	dfs. *ʝşên*
	þjófr	*ʝşyv*		**þénasta**	*ʝşenst*
	þjórr	*ʝşur*		**þéttr**	*ʝşet*
	þjóta	*ʝşût*		**þiðurr**	*ʝşædar.*

§ 97. Isl. þ → dfs. *ʝş* framför v, t. ex.

isl.	**þvara**	dfs. *ʝşvoru.*	isl.	**þvert**	*ʝşvat*
	þváttr	*ʝşvat*		**þvers**	*ʝşvaş*
	þveitr	*ʝşvaıt*		**þvinga**	dfs. *ʝşvîŋ.*

§ 98. Isl. þ → dfs. hvarjehanda motsvarigheter.

1:o) Isl. þ → dfs. *d* i några vanligen obetonade ord: isl. **þar** dfs. *dær* l. *dar*, isl. **því** dfs. *dy*[1].

2:o) Isl. þ → dfs. *f:* isl. **þél** dfs. *fel*, isl. **þél** (filmjölk) dfs. *fıl.*

ð.

§ 99. Isl. ð → dfs. *d* i följande fall:

1:o) i urspr. intervokalisk ställning, när den efterföljande vokalen icke enligt slutljudslagarna faller bort; t. ex.

isl.	**baða**	dfs. *bada*	rspr.	**röding**	dfs. *rødıŋ*
	blóðugr	*blodu*	isl.	**roðe**	*reda*
	froða	*freda*	rspr.	**sedig**	*sede*
	friða	*freda*	isl.	**skaðe**	*skada*
	hlaða	*ledu*		**skoða**	*skeda*
	loðenn	*ludn*	rspr.	**tidig**	*tıde*
rspr.	**modig**	*mode*	isl.	**vaða**	*vada*
	nådig	*nade*		**þiðurr**	*ʝşædar;*

Anm. 1. Undantag bilda isl. **meðan** dfs. *mea* l. *meda*, isl. **neðan** dfs. *nea*, isl. **siðan** dfs. *sea* l. *seda*, isl. **sleðe** dfs. *şlea.*

2:o) mellan vokal ock ett följande j, som då efter kort rotstafvelse vokaliseras; t. ex.

isl.	**biðja**	dfs. *bede* l. *be*	rspr.	**midja**	dfs. *mıde*
rspr.	**glädje**	*glæde*	isl.	**ryðja**	*røde*
	kedja	*ʝşæde*		**smedja**	*smıde;*

---

[1]) I uttryck sådana som *vara ȷust c dy* vara nära däran (att —), *gele dy* tack för det!, *ha var ınt fe‿dy* däri låg ej orsaken (att —).

Anm. 2. Mellan vokal ock **l** är **d** vacklande:

isl.	**friðligr**	dfs. *fredle* l. *fredale*
fsv.	**redh(e)lika**	*redle* l. *redale*
isl.	**váðaligr** rspr. **vådlig**	*vadale*
rspr.	**beskedlig**	*besele*
	förmodligen	*førmolıgen*
isl.	***aðle** (§ 7 anm. 2)	*ala* l. *âl*.

Som af dessa exempel vill synas, har **d** fallit bort framför **l**, så snart ej sekundär vokal förefunnits.

3:o) efter konsonanterna **f** ock **g** (fsv. **f** ock **gh**); t. ex.

isl.	**hefð**	dfs. *havd*	isl.	**dygð**	dfs. *dyyd*
	***høfð** (**hof**)	*hovd*	fsv.	**fröghd**	*froyd*
rspr.	**behöfde**	*behovd*		**nöghd**	*noyd*
isl.	**søfða**	*sövd*		***slæghd**	*sleyd* (grop)
rspr.	**gräfde**	*grävd*		***læghd**	*leyd* (vall).

Anm. 3. Verber på **gja**, som i inf. låtit **gj** öfvergå till *j* (resp. *y*), få i pret. *yd*, hvadan man ur målets synpunkt kunde säga, att ð kvarstår äfven efter j, ehuru det då förändrar detta sistnämnda till *y*: fsv. **leghia** dfs. *lâj* pret. *lâyd*, isl. **tøygja** (**gð**) dfs. *têy* pret. *têyd* o. s. v.

Anm. 4. Om **d**-ljud efter andra konsonanter se §§ 110—113.

§ 100. Isl. ð har i målet ingen motsvarighet (har fallit bort eller assimilerats) i följande fall:

1:o) öfverallt, där ð har stått som slutljud efter vokal, vare sig att det redan i isl. uppträder som slutljud, eller först i målet blifvit det genom vokalbortfall; t. ex.

isl.	**blað**	dfs. *bla*	rspr.	**bräda**	dfs. *brê*
	blóð	*blo*	isl.	**bjóða**	*bjû*
	heiðr	*he*		**breiða**	*brâj*
	liðr	*le*		**føða**	*fê*
	nǫuð	*nø*		**klæði**	*klê*
	náð	*na*		**elskaða**	*elske*
	þráðr	*tra*		**kallaða**	*kale*;

Anm. 1. Någon vacklan förspörjes dock i ord, som stå vid sidan af andra, där enligt förra paragrafen ð skall stå kvar, t. ex. *kô* ock *kôd* ← isl. **kváða** vid sidan af adj. *koda*, *sta* ock *stad* ← isl. **stoð**, *ba* ock *bad* ← isl. **bað** vid sidan af verben *stada* ock *bada*. Rspr. **sådor** dfs. *saden* förekommer blott i pl. ock bevarar därför **d**, ehuru annars **d** i regel icke återinträder, när böjningsändelse tillkommer: *su* ← isl. **suð** best. *sûà*, *ha møa før føa* »hafva möda(n) för födan» o. s. v.

2) mellan vokal ock en följande konsonant, med undantag af j (se föreg. §, mom. 2); t. ex.

rspr.	**glödga**	dfs. *glôg*	isl.	**æðr**	dfs. *ar* (ådra)
	stadga	*stâg*		**brøðr** pl.	*brør*
isl.	**nǫuðga**	*nôg*		**brúðr**[3]	*brur*
rspr.	**bjudning**	*bjuniŋ*		**fjǫðr**	*fjær*
	gödning	*jøniŋ* (gödsel)		**fóðr** (got. **fôdr**)	*for*
	klädning	*kleniŋ*	got.	**hleiþra**	*lir*
isl.	***ryðningr**	*raniŋ*[1]	isl.	**tjóðr** (ags. **teoðer**)	*jsur*
	þiðna	*tên*		**lúðr**	*lur*[4]
	skriðna	*skrên*	rspr.	**gods**	*gos*
	***smíðningr**	*sminiŋ*		**leds**	*les*
	***styðningr**	*staniŋ*[2]		**städsel**	*stesel*;

ock likaså: *sør*, *ver*, *ler* ← isl. **suðr, veðr, leðr**; *bror*, *far*, *mor* isl. ***bróðr, *faðr, *móðr** (jfr dfs. *sýstàr* med akut!). *del-frés*, *del-bús*, *del-mós* ← **till freds, till buds, till mods**; *tis-nó* ← **tids nog**, *gusris* ← **guds ris** o. s. v.

Anm. 2. Om bortfall af ð framför l se näst föreg. §, anm. 2.

Anm. 3. Några undantag, såsom t. ex. *tidniŋ*, *hedniŋ*, *prydna*, *lydna*, *nedre* (rspr. **nedrig**) ock kanske något mer, äro tydliga låneord. Där rotordet är urspr. kortstafvigt, finnes i regel vokal mellan **d** ock afledningsändelsen: *ŋŋedaniŋ* rspr. **knådning** (jfr verbet *ŋŋeda*), *skadale* rspr. **skadlig** (isl. **skaða-ligr**) o. s. v.

Anm. 4. Anmärkningsvärdt är, att då vokalen blifvit lång vid bortfall af **d** framför de tonande kons. **n** ock **r**, så har den däremot blifvit kort framför **s** (undantag *is* ← ***idsa** till **ids** af **idas**). Utvecklingsgången bör hafva varit **ðs** → **ts** → *s*, ock detta fall är därför ej egäntligen likställigt med de öfriga. Jfr § 106 mom. 2.

§ 101. Isl. **r** + ð → dfs. *ḍ* eller *l*.

1:o) *Isl. **r** + ð → dfs. *ḍ*:

---

1) upprödd strandäng.

2) ljustring, till *støde* ljustra.

3) På grund af de öfriga exemplens intyg borde **r** höra till stammen äfven i detta ord. Intet germ. språk uppvisar dock, så vidt jag vet, någon **r**-form, ock målets **r** måste väl då vara nominativ-**r**, som således äfven på svensk botten funnits hos fem. **i**-stammar.

4) Äfven ordet *jur* (isl. **júgr**, men ags. **úder**, mht. **iuter**) bör höra hit. Också no. känner formen **jur**.

a) i vissa sv. pret.: rspr. **snärjde** dfs. *snåd* (jfr fsv. **atsnardher**), rspr. **värjde** (isl. **varða**) dfs. *våd*, rspr. **sörjde** dfs. *såd* (← *'sorde*), rspr. **färgade** dfs. *fåd*, i hvilka fall j tydligen spelat en roll; samt

b) uti följande ord: isl. **sverð** dfs. *swæd*, isl. **'verðe** (fsv. **værþ** n.) dfs. *væd*, rspr. **värdera** dfs. *vadcr*, isl. **morð** dfs. *mod*, fsv. **sanfærdhogher** dfs. *sanfæde*, rspr. **fördel, ackord** ock **särdeles** dfs. *fedel*, *akad* ock *sædelas*, samt fsv. **löghardagher** (l. **laugadagher**) dfs. *ledaj* (l. *løydaj*). De flästa af dessa former förefalla något främmande i målet ock torde vara lån från eller hafva påvärkats af rspr.

2:o) Isl. **r** + **ð** → dfs. *l* utom i pret. (ock de under mom. 1, b nämnda orden), t. ex.

isl.	**borð** dfs.	*bol*	isl.	**harðr** dfs.	*hal*
	í fjorð	*e fjol*		**norðan**	*nola*
no.	**forda**	*fôl* (hop, massa)		**orð**	*ol*
isl.	**garðr**	*gal*		**skurðr**	*søl*
	gerða	*jæl*	fsv.	**svarþer**	*swal*
	gjǫrð	*jol*	isl.	**verðr**	*væl*.

3:o) Isl. **r** + **ð** → dfs. *t* (skenbart?) i pret. af sv. verb, t. ex.

isl.	**fœrða** dfs.	*fêt* l.	*fêl*	isl.	**spurða** dfs.	*spôt* l.	*spôl*
	høyrða	*hêt*	*hêl*	rspr.	**yrde**	*ût*	*ûl*
	køyrða	*tsêt*	*tsêl*	isl.	**styrða**	*stût*	*stûl*.

Ytterligare exempel i § 55 mom. 3.

Anm. Det är föga sannolikt, att här föreligger en öfvergång **ð** → **t** eller en ursprunglig växling mellan **ð** ock **þ**. Om formerna med *l* antagas vara de regelbundna, kunna de med *t* innehålla ett ytterligare tillfogadt preteritimärke (*l* + **t** → *t*). Ett stöd för denna uppfattning kan sökas i den omständigheten, att *t* här är »kort», då det däremot i regel är långt, där det bevisligen är uppkommet af **rt**.

§ 102. Isl. **ð** → dfs. hvarjehanda motsvarigheter i sporadiska fall.

1:o) Isl. **ð** → dfs. *r*:

a) i de bekanta fallen framför **k**: isl. **buðkr** dfs. *burk*, fsv. **maþker** dfs. *mark* ock rspr. **'lådika** dfs. *lark*, till hvilka man äfven torde kunna räkna ordet *flark* (mindre vattensamling, ej stor nog att kallas *tsen*), som ser ut att vara ett äldre **'flaðkr**, dimin. ock afljud till **flóð**;

b) framför j uti isl. **við** (gen. **-jar**) dfs. *vìrè* l. *vèrè*, där aksenten visar, att målet utgått icke från en stam **viðja**, utan

från ett *vidj, ock det med *vịrè* analoga -*ẹwirjà* i ortnamn (se § 16 mom. 2);

c) samt kanhända i verbet *stâṇ* (stanna), som kan vara utveckladt ur **staðna** (jfr **baðmr** → **barmr**).

Anm. Rspr. **slida** motsvaras i målet af *ẹḷîr* f. ock *ẹḷır* n. Här föreligger dock säkert ingen öfvergång ð → **r**, utan ett bortfall af ð framför urspr. **r** enl. § 100 mom. 2; ty isl. har **sliðrar sliðrir** f. pl. eller **sliðr** n. pl. På samma sätt tror jag, att dfs. *ẹḷør* (trasa) kan sammanhänga med isl. **sløður** f. pl. i bet. släp, släpande dräkt, jfr no. **slør**.

2:o) Isl. **rð** → dfs. *d* i det enda ordet *vadạy* rspr. **hvardag**. Då man äfven har *vạlaslạy* rspr. **hvardagslag**, är det sannolikt, att *vadạy* är bildadt efter *hedạy* rspr. **hälgdag** såsom ur ett *vạl + dạg*.

t.

§ 103. Isl. **t** → dfs. *t* i följande fall:

1:o) såsom uddljud utom framför *j* ock *v*, t. ex.

isl.	**taka**	dfs. *tạya*	isl.	**torfa**	dfs. *târv*
	telgja	*tæ̣lc*		**torg**	*tọre*
	teinn	*tein*		**tré**	*tre̥*
	tíð	*tị*		**tryggr**	*tryg*
	tík	*tịk*		**tunna**	*tûṇ*;

2:o) i inljud ock slutljud utom framför **j**, **l** ock **s**, mellan **s** ock annan kons. samt efter **r**; t. ex.

isl.	**hníta**	dfs. *nịt*	isl.	**gǫltr**	dfs. *gaꝉt*
	ketill	*jẹıtẹl*		**heimta**	*hâmt*
	vatn	*vátṇ̥`*	rspr.	**slinta**	*ẹḷînt*
	stá	*stạ*		**vante**	*vant*
	stolpe	*stâꝉp*	isl.	**køypta**	*jẹôft*
rspr.	**nykter**	*nýktàr*		**rísta**	*rêst*.

Anm. Om vid böjning **t** kommer att följa på ett **l** eller **n**, som redan i hufvudformen uti målet öfvergått till cerebral (*ꝉ*, *ꝉ*, *ɲ*), blir **t** cerebralt, så att *ꝉ* + **t** ger *ŧ* ock *ɲ* + **t** ger *ɲŧ* (jfr § 112 anm.); t. ex.

m. *fuꝉ*	n. *fuŧ*		inf. *stâꝉp*	pret. *stâŧ*	
guꝉ	*guŧ*		*væɲe*	*vâɲŧ*	
inf. *jâꝉp*	pret. *jâŧ*		*lâɲ*	*lôɲŧ*.	

§ 104. Isl. **t** → dfs. *ȷ* framför **j**, t. ex.

isl.	**tjara**	dfs. *ȷşæru*	isl.	**flytja**	dfs. *flýȷş*
	tjǫrn	*ȷşan̥*	rspr.	**lätja**	*lâȷş*
	tjóðr	*ȷşur*	isl.	**vitja**	*vîȷş.*

§ 105. Isl. **t** → dfs. *ȷş* före **v**, t. ex.

isl.	**(tveir)**	dfs. *ȷşva*	got.	**tweifls**	dfs. *ȷşvívèl*
	tví- (i sms.)	*ȷşvı-*		**twis-stass**	*ȷşvıst.*

För öfrigt må jämföras § 97.

§ 106. Isl. **t** är understundom i målet förloradt (genom bortfall eller assimilation).

1:o) Isl. **tl** → dfs. *l*, se härom under **l** § 118 mom. 3.

2:o) Isl. **ts** → dfs. *s*, t. ex.

rspr.	**båtshake**	dfs. *boşhaka*	rspr.	***matslig**	dfs. *masle*[2]
	lots	*los*		**smuts**	*smuş*
	matsäck	*masak*[1]		**trotsa**	*trôş*[3].

Jfr § 100 mom. 2 ock anm. 4. I afseende på frågan om tiden för assimilationen **ts** → **ss** kan man jämföra skrifningen **Masson** för **Matson** hos Bure, Suml. s. 65.

3:o) Isl. **t** i ställningen mellan **s** ock annan kons. är i målet försvunnet, t. ex.

isl.	***borstling**	dfs. *bøşlıŋ*[4]	rspr.	**fästmö**	dfs. *fasmøy*
rspr.	**fastna**	*fasn̥*		**fastlag**	*fas(t)laɣ*
	fästning	*fasnıŋ*	isl.	***nestgerð**	*nas(t)ȷæl.*

Anm. 1. Som af exemplen synes, kan **t** i sistnämnda ställning falla bort äfven i rena sammansättningar.

4:o) Isl. **t** har i målet stundom fallit bort som slutljud efter kort vokal i svagt betonad stafvelse:

a) i neutr. af suff. artikeln, t. ex. isl. **ǫugat** dfs. *øya*, isl. **borðet** dfs. *bola* o. s. v.;

b) i ptc. neutr. (ock supin.): isl. **drukket** dfs. *drøke* o. s. v.;

c) i neutr. af de pronominala formerna ***hokket** dfs. *høkà*, **hvat** dfs. *va*, **något** dfs. *naɣa*, ***tocket** dfs. *tøkà*.

Anm. 2. I neutr. af tvåstafviga adj. ock adv. däremot, där **t** föregås eller föregåtts af kons., kvarstår det i målet: *farkant nytat, gamat, sækat* o. s. v.

---

1) Äfven *maşak*.
2) Äfven *maşle* (ätbar).
3) Betyder: vara kinkig, envis (om barn).
4) affall vid linets borstning.

Bure, Suml. s. 39 skrifver: »Jagh hafver skuttidh». Det synes mig sannolikt, att detta **skuttidh** angifver förloppet vid t-bortfallet, som således skulle hafva skett öfver ett mellanstadium med ð.

§ 107. Isl. **r + t** → dfs. *ţ* eller *ŧ*.

1:o) Isl. **r + t** → dfs. *ţ:*

a) när **r** ock **t** först i målet sammanträffa genom bortfall af en mellanstående kons., t. ex.

rspr.	**lärft**	dfs. *lœţ*	isl.	**morkna**[1]	dfs. *muţŋ̊*
isl.	**myrkt**	*møţ*		**varmt**	*vaţ*
	sterkt	*stœţ*		**skarpt**	*skaţ*.

Anm. 1. Ytterligare exempel se § 78 mom. 2 ock § 93.

b) i obetonad stafvelse ock stundom i neutr. af enstafviga adj. på **r**, t. ex.

rspr.	**kamfert**	dfs. *kåmfàţ*	rspr.	**vackert**	dfs. *våkàţ*
	magert	*mågàţ*		**kärt**	*ꞩœţ*
	säkert	*sœkàţ*		**mört** adj.	*møţ*.

Anm. 2. I detta fall kan man äfven få höra *ŧ: kåmfàŧ, ꞩœŧ* o. s. v. Till *dyr* finnes endast neutr. *duŧ* ock till *stor* blott *stoŧ*.

2:o) Isl. **r + t** → dfs. *ŧ*, när **r** ock **t** urspr. stått omedelbart intill hvarandra i stamstafvelse; t. ex.

isl.	**dýrt**	dfs. *duŧ*	rspr.	**lort**	dfs. *loŧ*
	hvárt	*hoŧ*	isl.	**stórt**	*stoŧ*
rspr.	**kart**	*kaŧ*		**stertr**	*ꞩaŧ*
	kort	*koŧ*		**varta**	*våŧ*.

Anm. 3. I allmänhet tyckes *ŧ* för **rt** kunna förekomma äfven efter urspr. **e** (jfr under **1**): isl. **snerta** dfs. *snåŧ*, no. **knerta** dfs. *ꞩgåŧ*, om än cerebralen här stundom kan vara något lägre. Att *ŧ* förekommer i denna ställning, beror kanhända på att **e** mycket tidigt gått öfver till öppet ljud framför två kons.; jfr § 11 anm. 3.

§ 108. Isl. **t** → dfs. hvarjehanda motsvarigheter i sporadiska fall.

1:o) Isl. **t** → dfs. *d:* isl. **til** dfs. *del*, rspr. **till dess** dfs. *deleꞩ*. Öfvergången beror här på obetonad ställning i satsen. Den måste emellertid hafva vunnit stadga mycket tidigt, enär **d** inträngt i alla ord, som börja med **till:** *delgaŋ* tillgång, *deltaʒ* tilltag o. s. v., hvilket tydligen varit fallet åtminstone redan på

[1]) Jfr § 109 mom. 1.

1700-talet, enär Renm. Rud. från Vbott. uppger **dilltagsen** (dfs. *deltaksn*) ock från Luleå **dellers** »usque ad».

Anm. I förhållande till rspr. tyckes målet förete en öfvergång **t** → **d** i sup. af 3:e sv. verbalklassen: rspr. **bott** dfs. *bod*. Någon ljudöfvergång kan dock ej föreligga, utan målet saknar särskild supinalbildning ock begagnar ptc. mask.

2:o) Isl. **t** → dfs. *t*: rspr. **matta** dfs. *måt*, rspr. **kattun** dfs. *katun*. Orden äro tydligen lån från någon af de sydsv. dialekter (Smål.[1], Vgötl.?), där **t** i regel blir *t*.

3:o) Isl. **t** → dfs. *k*: pret. ock ptc. af isl. verben **flytja, nytja** ock **vitja** heta i målet *flŷkt flykt*, *nŷkt nykt* ock *vîkt vikt*. Tydligen har här analogin varit värksam. Såsom man till inf. *rŷjş* isl. **rykkja** hade pret. *rŷkt*, så bildade man ock till inf. *flŷjş* pret. *flŷkt* o. s. v.

Mot rspr. **rost, rosta** ock **rostig** svara i målet *rosk*, *rôsk* l. *roskas* ock *rosku*. Föreligger ett **k**-inskott mellan **s** ock **t**? Jfr fi. **ruskia** (rödbrun)?

Om dfs. *juksman* (köpskål, äfven *josmy*) är samma ord som no. **njøsminne** (köpskål), skulle det enligt Aas. ordb. vara ett isl. **njótsminne**.

4:o) Isl. **r** + **t** → dfs. *l*: isl. ***bort af*** (för **í brǫut af**) dfs. *bola* ock *bota* (bort ifrån), rspr. **fortare** dfs. *fǫlara* l. *fǫtara*. En växling mellan ð ock þ? Kanske urspr. *bot* men *bola* ock *fot* men *fǫlara*?

§ 109. Utan isl. motsvarighet har målet **t** i följande fall:

1:o) mellan **rk** eller **rp** ock ett följande **n**, hvarvid **k** eller **p** (resp. **f**) fallit bort:

rspr.	**marknad**	dfs. *matn*	isl.	**skorpna**	*skatn*
isl.	**morkna**	*mutn*		**storkna** dfs.	*statn*
rspr.	**mörkna**	*metn*		(jfr Nn, Dalbym. § 108);	

2:o) som nytt pret.-märke hos de sv. verb, som i pret. skulle komma att i målet ändas på *l* (se § 101 mom. 3);

3:o) i adj. *sønat* (god, präktig) rspr. **skön**.

[1]) Inom Sefvedes h:d (norra Kalmar län) enl. uppgift af stud. EVALD LIDÉN.

d.[1]

§ 110. Isl. **d** → dfs. *d:*

1:o) såsom uddljud (utom framför **j**) ock vid gemination, t. ex.

isl.	**dammr**	dfs. *dam*	isl.	**gaddr**	dfs. *gad*
	deila	*dệl*		**gnaddr**	*gad*[2]
	dikta	*dîkt*		**fødda**	*fộd*
	drengr	*dręg*		**rudda**	*rộd*
fsv.	**brædder**	*brad*		**studda**	*stộd;*

2:o) såsom pret.-märke efter **l**, där de älsta isl. handskrifterna hafva (**l**)**ld** (jfr nästa § anm. 2); t. ex.

isl.	**deilda**	dfs. *dêld*	isl.	**fylda** (**fylla**)	dfs. *fŷld*
	felda (**fella**)	*fâld*		**hvílda**	*wîld;*

Anm. Till dessa sluter sig äfven isl. **selda** (**selja**) dfs. *sôld;* jfr § 111 anm. 1.

3:o) i några ord som afledning efter **ng** ock **m**:

isl.	**lengd**	dfs. *lagd*	rspr.	**tyngd**	dfs. *tøgd*
rspr.	**mängd**	*magd*	fsv.	**hæmd**	*hamd* (*-mn*).
	slängd adj.	*slágdàr*			

§ 111. Isl. **l** + **d** → dfs. *d* i de fall, där de älsta isl. handskrifterna hafva **lð** (resp. **lgð**), nämligen:

1:o) i pret., när rotstafvelsen ursprungligen är kort:

isl.	**dulda**	dfs. *dôd*	isl.	***skulda**	dfs. *sôd* (sköljde)
	hulda	*hôd*		**þolda** (**þola**)	*tôd*
	***malda** (**mala**)	*mâd*		**valda** (**velja**)	*vâd.*

Till dessa komma äfven isl. **fylgda** dfs. *fâd*, isl. ***svelgda** (**svelgja**) dfs. *swộd* ock isl. **telgda** dfs. *tâd*, hvaremot isl. **selda** dfs. *sôld* slutit sig till de långstafviga (se anm. till föreg. §).

Anm. 1. Ur målets synpunkt kunde regeln för pret. lämpligen formuleras så: *ld* uppträder när inf. har *l*, *d* däremot när inf. har *l*. Historiskt stämmer åter målet i fråga om en åtskillnad mellan tvänne grupper med de älsta isl. handskrifterna, som efter **l** hafva **ð** (skrifvet **þ**) hos kortstafviga, men **d** hos

---

[1]) Värdet af explosiv media anses **d**-tecknet i isl. (dock ej den allra älsta) hafva såsom uddljud, vid gemination samt efter **b, lf, lg, ng, l, m** ock **n**. Se närmare härom Nn, Aisl. gr. § 182 mom. 2.

[2]) Koll. småbarn, ungar; jfr **gnadda niflfarna** Atlakv. str. 33.

långstafviga (se uppgiften härom Wimm. Læseb. Forord, s. VIII). Denna öfverensstämmelse i behandlingen af **ld** sträcker sig äfven till undantaget **selja**.

Rörande *fâd* o. s. v. må observeras, att Isl. Annál. (jfr nästa anm.) hafva skrifningen **fylgða**.

2:o) i följande subst.:

fsv.	**boldi**	dfs.	*bôd*	isl.	**meldr**	dfs.	*mad*
isl.	**elde**		*âd*	no.	**older** (isl. **ǫlr**)		*ödär*
	kulde (no. **kjøld**)		*jsød*	isl.	**stuldr**		*stod*.

Anm. 2. Första handen i Isl. Annál.[1], som konsekvent skrifver **Arnalldr, deilld, elldr, giallda, golldinn, gráfelldr, Haralldr, helldr, helldu, Ingialldr, skylldi, valld, villdu** o. s. v., har däremot skrifningen **fjǫlði** (under årtalen 1118 ock 1178). Ett motsvarande subst. **fjôd* finnes visserligen icke i målet; men ordet är så likställigt med de här ofvan anförda subst., att jag vågar antaga, att äfven de tecknas med **lð**, om de förekomma i sådana hskr., som skilja mellan **lð** ock **ld**. Detta finner jag bekräftadt i Grottasången; ty vid sidan af **hvild, fold, skioldu, eld** finnas där[2] **fjolð** (str. 5) ock **kulði** (str. 16). Att samma hskr. (str. 4) dock har **meldr** för väntadt **melðr**, beror kanhända på förbiseende hos skrifvaren. Äfven Stockh. Hom.[3], som har **villde, heldr** o. s. v., företer skrifningarna **þolþe, valþe** samt vid sidan däraf **stulþ** ock **kulþe**. Så ock AM. 645, 4:o, där orden **fiolþe** ock **culþe** förekomma[4]. Samtliga i denna § behandlade ord höra väl således rätteligen under **ð**.

§ 112. Isl. **d** → dfs. *t* såsom pret.-märke efter **m, n, ng**; t. ex.

isl.	**gramda**	dfs. *gramt sa*	isl.	**røynda**	dfs. *rônt*
	gøymda	*jômt*		**senda**	*sânt*
	stemda	*stêmt*		**hengda**	*hâgt*
	benda	*bânt*		**sprengda**	*sprâgt*
	kenda	*jsânt*		**þyngda**	*tôgt*.

Anm. Efter *n* inträder *t* för *t:* isl. **vanþa** dfs. *vânt*.

§ 113. Isl. **d** har i målet ingen motsvarighet (har bortfallit eller assimilerats) i följande fall:

1:o) såsom uddljud framför **j**:

isl.	**djarfr**	dfs. *jarv*	isl.	**djúpr**	dfs. *jup*
	djǫfull	*jævel*		**djúr**	*jur;*

[1]) Efter Vigfussons edition i Sturlunga saga II.

[2]) Se Bugges Edda-upplaga.

[3]) Se föret. till Wiséns uppl. s. XII.

[4]) Se föret. till Larssons uppl. s. LXVII.

2:o) i ljudförbindelsen **ld** utom i pret. ock de ord, som nämnas i § 111 mom. 2; t. ex.

isl.	**aldr**	dfs. *áḻàr*	isl.	**kaldr**	dfs. *kaḻ*
	faldr	*faḻ*		**kelda**	*ʝşêḻ*
	feldr	*feḻ*		**mold**	*muḻ*
nht.	**gelt**	*gaḻ* (uppsinad)		**sild**	*sıḻ*
isl.	**gildr**	*ʝıḻ*	fsv.	**skyldugher**	*şyḻe*
	gildra	*ʝıḻær*	isl.	**vald**	*vaḻ*
	halda	*hâḻ*		**vildr**	*víḻèr;*

Anm. 1. Endast i två ord tyckes **a** framför **ld** i målet hafva öfvergått till **å**, nämligen isl. **sáld** dfs. *sa̱l* ock no. **skaalda** (isl. **skálda** enl. Aas.) dfs. *skâ̱l*. Det torde också kunna vara fråga om huruvida icke vokallängden i dessa ord kan vara ursprunglig d. v. s. icke beroende på den yngre förlängningen framför **ld**.

3:o) i ljudförbindelsen **nd**, utom hos pret. (se föreg. §); t. ex.

a) isl.	**band**	dfs. *ba̱n*	isl.	**andask**	dfs. *a̱nes*
rspr.	**grand**	*gra̱n*		**vandask**	*va̱nes*
isl.	**hǫnd**	*ha̱n*		**þandla**	*haṉel*
	rǫnd	*ra̱n*		**hanzke**	*hânsk*
no.	**rand**	*ra̱nen*[1] pl.	rspr.	**vandra**	*vaṉer*
isl.	**sandr**	*sa̱n*		**vandla**	*vaṉel*
	strǫnd	*stra̱n*		**till lands**	*del-lans;*

Anm. 2. Som af ofvanstående exempelsamling framgår, har **d** fallit bort efter **n** icke allenast som slutljud, utan också före vokal ock före annan konsonant. Målet har nu kort *a* i de fall, där **nd** urspr. varit åtföljdt af kons., annars långt *a̱*. Rspr. **våndas** visar, att förlängningen icke står i något beroende af **d**-bortfallet, ock detta måste då vara yngre än vokalförlängningen (liksom detta äfven är händelsen med **b**-bortfallet i dfs. *wa̱m* rspr. **våmb**).

b) isl.	**ende**	dfs. *êṉ*	isl.	**hundr**	dfs. *huṉ*
	henda	*hêṉ*		**sundr**	*súṉàr*
	grind	*grıṉ*		**fjande**	*fıan*
rspr.	**trind**	*trıṉ*		**farande**	*feran*
isl.	**grund**	*gruṉ*		**hindra**	*hıṉer.*

Anm. 3. Huruvida man i de under mom. 2 ock 3 behandlade orden skall anse det vara explosivan eller till äfventyrs en (postdental) spirant som fallit bort, kan målet icke afgöra.

---

[1]) tvärbjälkar mellan långväggarna, rummet ofvanom dessa; sydsv. **ränne.**

s ock z.

§ 114. Isl. **s** resp. **z** → dfs. *s* öfverallt, utom i de ljudförbindelser, som nämnas i §§ 115 ock 116; t. ex.

isl.	**sigr**	dfs. *sę̀yàr*	isl.	**ǫsp**	dfs. *asp*
	skríða	*skrî*		**kasta**	*kâst*
	smár	*sma*		**ax**	*aks*
	sneis	*sneıs*		**alls**	*als*
	spretta	*sprêt*		**illska**	*îlsk*
	stinga	*stîŋ*		**stalls** gen.	*stals(pot)*
	hǫuss	*heus*	rspr.	**ramsa**	*râms*
	løysa	*lôyps*	isl.	**krans**	*krans*
	aska	*âsk*	rspr.	**önska**	*ônsk*.

§ 115. Isl. **s** → dfs. *ʂ* i åtskilliga fall:

1:o) regelbundet i ljudförbindelserna **sj**, **sk** före len vokal, **skj**, **ssj**, **stj** ock **rs**; t. ex.

isl.	**sjór**	dfs. *ʂø*	rspr.	**vyssja**	dfs. *vŷʂ*
	sjóða	*ʂû*		**ryssja**	*rŷʂ*
	skegg	*ʂeg*	isl.	**stjarna**	*ʂǽŋ*
	skelmir	*ʂelm*		**stjǫlr**	*ʂøl*
	skíð	*ʂı*		**fors**	*faʂ*
	skjól	*ʂul*	rspr.	**kors**	*keʂ*;

Anm. 1. Undantag äro isl. **sjón** dfs. *syn*, isl. **stjúp-** dfs. *sty(far* o. s. v.) ock rspr. **hässja** dfs. *hæse*.

2:o) öfverallt i uddljudande **sl** ock **sv**, t. ex.

isl.	**slag**	dfs. *ʂlay*	isl.	**svartr**	dfs. *ʂwat*
	sleikja	*ʂlêk*		**svelgja**	*ʂwele*
	slétta	*ʂlêt*		**svíða**	*ʂwî*;

Anm. 2. Uddljudsförbindelsen **sl** uttalas stundom *ɫl* i stället för *ʂl*.

3:o) efter ursprungligen enkelt (»kort») **l** ock **n** (vare sig **s** urspr. stått intill dessa eller först i målet sammanträffat med dem) samt efter **rð**:

a) isl.	**bólstr**	dfs. *bôʂtàr*	isl.	**stóls-**	dfs. *stoʂ(karm)*
fsv.	**falskr**	*faʂk*	rspr.	**halfstop**	*haʂtop*
isl.	**fǫlske**	*fâʂk*		**följas**	*faʂ* l. *fales*
	hals	*haʂ*		**smulas**	*smeʂ* l. *smøles*;

b) isl.	**hans** pron. dfs.	*hanṣ*	rspr.	**Måns** dfs.	*monṣ*
fsv.	**Hanes**	*hanṣ*	isl.	**Oðinsdagr**	*onṣdąy*
isl.	**høns**	*honṣ*	nht.	**öse**[1]	*onṣ;*
	Jónssonr	*jonṣa*			
c) isl.	**borðs** gen.	*boṣ(fǫt)*	isl.	***orðstef**	*ǫṣtæv.*
	garðs gen.	*goṣ(kąr)*			

Anm. 3. I här behandlade ord torde *ṣ* någongång kunna höja sig till *s*; jfr § 2 anm. 2.

Anm. 4. Ur målets synpunkt kunde mom. 3 bekvämligen formuleras så: **s** öfvergår till *ṣ*, så snart det kommer i omedelbar förbindelse med ett föregående *l* eller *n*. Men då dessa ljud endast finnas i de fall, där isl. har enkelt **l** (resp. **rð**) ock **n**, blir regeln den samma.

Liksom målets ljudförhållanden återspegla den skillnad, de älsta isl. handskrifterna göra mellan (**l**)**ld** ock **lð** (se §§ 110 ock 111), så tyckes man också här i målet finna en motsvarighet till den åtskillnad, samma handskrifter göra mellan (**l**)**lz** ock **ls** samt mellan (**n**)**nz** ock **ns**, hvarom se Hoffory, Ark. II, s. 88 ff.

Gruppen b tyckes egäntligen omfatta ord med lång vokal. Huru *n* hos dessa förhåller sig till parallellformerna med *ŋ* (*ŋn*), som behandlats i § 70 mom. 1, är mig icke klart.

§ 116. Isl. ljudförbindelsen **s** + **l** (i inljud) → dfs. *ʅ*, se § 118 mom. 3.

§ 117. Utan isl. motsvarighet uppträder ett *s* impurum i ett par ord: isl. **mole** ock vb **mylja** jfr dfs. *smuʅa* ock *smøle*, rspr. **läpp** dfs. *ṣlip* l. *ṣlępa* (§ 14 mom. 2). Däremot saknar målet kanhända **s** i *bår* rspr. **spärra** (§ 79).

l.

§ 118. I afseende på stämtonen hos **l**-ljuden i målet bör märkas, att densamma reduceras eller förloras i vissa bestämda fall. I stället för *l*, *ʅ* får man således *l̥*, *ʅ̥*. Reduktionen är mera fullständig ock konstant hos *l̥* än hos *ʅ̥*. De fall hvari den inträder äro följande:

---

[1]) Då tyska **öse** äfven betyder hyska ock kan sammanställas med lat. **ansa** (Kl. Wb.), tyckes målets *onṣ* hyska kunna vara dess frände (jfr isl. **æs**?).

1:o) regelbundet framför **k, p, t**; t. ex.

fsv.	**bolker** dfs. *baɫk*	rspr.	**skvalpa**	dfs.	*skwåɫp*
rspr.	**kalk** *kaɫk*		**stjälpa**		*ståɫp*
isl.	**mjólk** *mjøɫk*	isl.	**alt**		*aɫt*
	stelkr *ʂaɫk*		**gǫltr**		*gaɫt*
	hjalp *jaɫp*		**salt**		*saɫt*;

2:o) i uddljudsförbindelsen **sl**, där jämte det regelbundna *ʂl̥* äfven *ɫl* förekommer;

Anm. 1. Äfven när **l** står som slutljud efter kort vokal i obetonad stafvelse, blir stämtonen hos **l**-ljudets senare del något reducerad, så att *skákàɫ* kunde skrifvas *skákàɫɫ*.

3:o) efter **s** ock **t**, då **l** i målet blir slutljudande; t. ex.

fsv.	**gærþsl** dfs. *jaɫ̥*	isl.	**fetill** m.	dfs.	*fäɫ̥* f.[3]
rspr.	***passla** *påɫ̥*[1]	rspr.	**kjortel (kjortlar)**		*ʈʂǫɫ̥*
	prassla *pråɫ̥*	isl.	**litle** best. a.		*lıɫ̥*[4]
	rissla *riɫ̥*	fsv.	**nætla** eng. **nettle**		*naɫ̥*
	rissel *rıɫ̥*	isl.	***skytla**		*ʂŷɫ̥*[5]
isl.	**sýsla**[2] *sŷɫ̥*	rspr.	**sprattla**		*språɫ̥*.

Anm. 2. Öfvergången till *ɫ* inträder naturligen icke där en urspr. vokal skiljer **l** från **s** eller **t**: fsv. **fasulikin** dfs. *fasele*, isl. **ketill** dfs. *ʈʂıtal*, no. **potul** jfr dfs. *potale* o. s. v.

Anm. 3. Att stämtonslöst **l**-ljud icke varit främmande för de äldre nord. språken, bevisas för isländskans vidkommande af pret. sådana som **stælta, vélta** o. s. v. (Nn, Aisl. gr. § 182 b, β), för fno. måhända af formen **sytlla** (se not 2) ock för fsv. af HelsL. **nællær**, som svårligen kan beteckna något annat än *naɫlar*.

§ 119. Isl. **l** → dfs. postdentalt **l**-ljud d. v. s. *l* eller *ɫ* (jfr föreg. §).

1:o) Isl. **l** → dfs. *l* i uddljud utom framför **j**; t. ex.

---

[1]) Betyder: plaska i vatten, vispa.

[2]) Jfr fno. **sytlla** (se Nn, De nord. spr. s. 23).

[3]) Isl. **fetill** pl. **fatlar** l. **faslar** har väl i målet urspr. böjts sing. *fatal* pl. *fatla(r)* → (kompromiss) *fatla* → *fäɫ*, hvilken form sedan öfverförts till sing. ock fattats som sv. fem.; däraf beror då genusväxlingen i målet.

[4]) Förekommer blott i best. form, hvilken i målet alltid bildar sammansättning med följande subst. (*lıɫ̥-stınta* den lilla flickan o. s. v.); däraf förlusten af cirkumflex.

[5]) *ʂyɫ̥ op* l. *ejån* draga ut eller skjuta in stängerna i ett gärdesgårdsled, jfr no. **skutel** stång i ett sådant led.

isl.	***lága (lág)** dfs.	*lâɣ*	isl.	**líða** dfs.	*lî*
	lǫukr	*løk*		**loða**	*lǫda*
	leggja	*lâg*		**læra**	*lệr.*

Anm. 1. Dfs-målet står i afseende på denna punkt i direkt motsats till älfdalsmålet, som (enl. Noreens ordlista) i regel har cerebralt ɩ uti uddljud. Sannolikt beror detta på i bägge målen försiggångna motsatta utjämningar. Jag tror nämligen, att man åtminstone i e t t ord kan sluta sig till att cerebralt ɩ en gång funnits såsom uddljud äfven i dfs-målet. Ordet **lie** bör knappast kunna misstänkas för att vara låneord, men målets form *lî* stämmer icke med isl. **lé**, som enl. § 45 borde gifvit oss ett **ɟẹ*. Är det emellertid riktigt, hvad jag § 68 anm. 2 har förutsatt, nämligen att **r** ock *ɩ* icke fördraga ett omedelbart följande **j** i samma stafvelse, så kan målets *lî* få en god förklaring, om man förutsätter, att ordet urspr. haft cerebralt **l**-ljud. Ett analogt fall finnes då i motsvarigheten isl. **rétta** dfs. *rît* (uppresa), där målets form stödjes af runornas **rita,** hvarom se Brate, Antiqv. tidskr. X, s. 40 ff. Rspr. **lie** för väntadt ***lä,** fsv. ***læ,** kan få samma förklaring som målets *lî*.

2:o) Isl. **l** → dfs. p o s t d e n t a l t *l* resp. *ʅ* under alla förhållanden efter målets *e*, *a* då de motsvara isl. slutet **e** (icke **ę**), **é**, **ei** eller **i**, efter målets *ı* då det är isl. **i** eller **í**, samt efter målets *y* då det är isl. **ý**; t. ex.

isl.	**sele** dfs.	*sẹla*	isl.	**vegaskil** dfs.	*vẹɣaṣẹl*
	skelmir	*ṣalm*	rspr.	**spjälka**	*spîʅk*
	þél	*fẹl*	mlt.	**hilche**	*hîʅk*
	él	*ıl*	isl.	**skilja**	*ṣıle*
	deila	*dệl*		**þilja**	*tıle*
	heilsa	*hâls*	fht.	**chîl**	*tṣıl*
	heilagr	*hẹle*	isl.	**hvíla**	*wîl*
	heill	*hẹl*		**míla**	*mîl*
	spila	*spẹla*	fht.	**pfîl**	*pıl*
no.	**pila**	*pẹla*	isl.	**ýla**	*ŷl*
isl.	**silfr**	*selv*		**skýla**	*ṣŷl*
	silke	*sêʅk*	rspr.	**syl**	*syl.*

Anm. 2. Hit kan man också räkna sådana fall som isl. **engill** dfs. *aɣal*, isl. **lykill** dfs. *nyʇṣal*, isl. **spegill** dfs. *spẹɣal*, isl. **hvirfill** dfs. *warvel* o. s. v.; jfr mom. 4.

Anm. 3. Undantag från detta mom. bilda orden *stæ̣ɩa* isl. **stela** ock *væ̣ɩ* isl. **vel,** hvarom se § 11 anm. 2, samt *æ̣ɩè* isl. **elgr** mht. **ëlch** (jfr dock **alces;** Kl. Wb. s. v. **elentier**), isl. **helgr** dfs. *hæ̣ɩè*, isl. **vélinde** dfs. *væ̣ɩen* (luftstrupe). Mot isl.

skil svarar väl målets *ȿæ̜l* (orsak), men här föreligger brytning, jfr fsv. **skiæl**.

Anm. 4. Att dfs. *a (æ)*, då det motsvarar omljuds-**e**, icke utestänger cerebralen, tyckes framgå af sådana exempel som isl. **kvęlja** dfs. *kwæ̜le*, isl. **vęlja** dfs. *væ̜le*, isl. **skęl** jfr dfs. *ȿæ̜le* (vanligen pl. *ȿaljan* musslor), got. **aljan** dfs. *æ̜les*, isl. **bęlja** dfs. *bæ̜le* (råma); så ock vid progressivt omljud: rspr. **själ** (**säl**) dfs. *ȿæ̜l*, rspr. **fjäl** dfs. *fjæ̜l* o. s. v. Undantag bilda likväl tvänne ord, nämligen isl. **sęlja** v. dfs. *sæ̜le* (jfr § 111 anm. 1) samt isl. **sęlja** f. (fht. **salaha**; Kl. Wb. s. v. **salweide**) dfs. *sæ̜lè*, jfr rspr. **sälg**.

Liksom i-omljud af **a** icke utesluter cerebralen, så tyckes icke häller ett genom i-omljud tillkommet ö-ljud (isl. **y**) hafva denna förmåga; t. ex. isl. **dylja** dfs. *dø̜le*, isl. ***skylja** (rspr. **skölja**) dfs. *ȿø̜le*, isl. **fyl** dfs. *fø̜l* o. s. v.

3:o) Isl. **l** → dfs. *l* resp. *ꝉ* i åtskilliga fall, där **l** står i omedelbar förbindelse med en dental, dock med generelt undantag för uddljudsförbindelsen **sl**.

a) Isl. **l** + **d** → dfs. *l* eller *ld*, t. ex.

isl. **deilda**	dfs. *dêld.*	isl. **sáld**	dfs. *sa̜l*
felda	*fæ̂ld*	**valda**	*vâḷ.*

Ytterligare ex. se § 110 mom. 2 ock 113 mom. 2.

Anm. 5. På grund af skrifsättet **deilld** o. s. v. i Isl. Ann. (se § 111 anm. 2), hvilket också delvis iakttages i andra codices[1], kan detta fall likställas med följande.

b) Isl. **l** + **l** → dfs. *l*, t. ex.

isl. **allr**	dfs. *aḷ*	isl. **hella**	dfs. *hæ̂ḷ*
fall	*faḷ*	**kall** m.	*kaḷ*
falla	*fâḷ*	**kollóttr**	*kuḷut*
fullr	*fuḷ*	**mella**	*mæ̂ḷ*
gull	*guḷ*	**á mille**	*meḷa*
hallr	*haḷ* (backe)	**ellifo**	*ælva.*

Anm. 6. Som man ser, representerar det isl. **ll** här hvarjehanda äldre förbindelser mellan **l** ock dental såsom **ll** i **fullr** got. **fulls**, **allr** got. **alls**, **falla** gr. *σφάλλω*; **lþ** i **gull**, **hallr** (jfr got. **halþei**); **ðl** uti **á mille**; **nl** i **ellifo**; **rl** i **kall** (ock **mella?**).

c) Isl. **l** + **t** → dfs. *ꝉt*, t. ex.

isl. **alt**	dfs. *aꝉt*	isl. **malt**	dfs. *maꝉt*
gǫltr	*gaꝉt*	**svelta**	*ȿwæ̂ꝉt.*

[1]) Så t. ex. AM. 237 fol. (se Möb. Anal. norr. s. 235 ff.), Stockh. Hom. m. fl.

Anm. 7. I Isl. Ann. skrifves konsekvent **allt, hellt** (**hélt**), **Hjallti, hollt**, ock fallet kan därför likställas med föregående.

d) Isl. **l + s** → dfs. *ls* (jfr annars § 115 mom. 3, a), t. ex.

isl. **als** (**alls**) dfs. *als*		isl. **stalls** gen. dfs. *stals-*	
mht. **pelz**	*pals*	mht. **valz**	*fals*
lat. **pulsus**	*puls*	rspr. **-else**	*-als*.

Anm. 8. Då de älsta isl. hskr. uppgifvas (se Vigf. s. 728) hafva skrifningarna **allz, trollz, illz** o. s. v., torde detta fall kunna likställas med de föregående. Jfr ock Hoffory, Ark. II, s. 89.

e) Isl. **ð + l** → dfs. *l:* isl. ***aðle** (jfr § 7 anm. 2) dfs. *ala* l. *ål*, no. **radla** dfs. *rål* (§ 7 anm. 4, d), isl. **sǫðla** dfs. *sala* l. *sadal*.

f) Isl. **r + l** → dfs. *l:* om *kal* ock *mål* se härofvan anm. 6.

Ljudförbindelsen **r + l** har annars i målet utvecklat sig på olika sätt, i det att densamma gifvit antingen »långt» eller »kort» *l*, dock alltid postdental; t. ex.

dfs. *l:* rspr. **märla** dfs. *mål* (jfr ock isl. **mella**), rspr. **porla** v. dfs. *pôl*, rspr. ***porla** f. (bubbla) no. **paul** (Aas. s. v. **purla**) dfs. *pôl*, rspr. ***tvirla** (jfr ty. **zwirbeln**) dfs. *tsvîl* m. fl., där assimilation tyckes föreligga;

dfs. *l:* rspr. **farlig** dfs. *fale*, rspr. **Karl** dfs. *kal*, rspr. **kärlek** dfs. *tsælek*, isl. **kerling** dfs. *tsælıŋ*, rspr. **pärla** (mlat. **perula**) dfs. *pǣl*, rspr. **ärla** dfs. *trenæl* (motacilla alba). I detta fall har väl utvecklingen varit **rl** → *l* → *l*?

g) Isl. **s + l** ock **t + l** → dfs. *ł:* isl. **sýsla** dfs. *sýł*, isl. **litle** dfs. *lił-* o. s. v.; se § 118 mom. 3.

Anm. 9. Såsom af ofvanstående öfversikt a—g framgår, skulle mom. 3 kunna formuleras sålunda: isl. **l** → dfs. *l* (*ł*) öfverallt i de ställningar, där den älsta isl. har eller kunde hafva skrifningen **ll**, samt i ställningen efter dental.

Taga vi sedan i betraktande, huru målet förhåller sig, när ett **l**-ljud kommer i ställningen före dental, så få vi följande motsvarigheter:

l + d → *ld: fåld, ståld, sôld* till *fål, stål, sǣle;*

l + n → *ln̥:* rspr. **salen** dfs. *sāln̥*, rspr. ***smalen** (den smale) *smaln̥* till *sal* ock *smal;*

l + s → *ls:* rspr. **säljes** dfs. *sæls* till *sæle;*

l + t → *łt:* rspr. **fullt, smalt** dfs. *fułt, smałt* till *ful* ock *smal;*

l + **d** → *d:* rspr. **följde, tålde** dfs. *fåd, tôd* till *fale, tola, hadaj* för *hæle + daj* = **hälgdag;**

l + **n** → *n:* rspr. **bålen, stolen** dfs. *bon, ston* till *bol, stol;*

l + s → *ș*: rspr. **stolsfot** dfs. *stoșfot* till *stol*;

l + t → *t*: rspr. **hjälpte, stjälpte** dfs. *jât*, *stât* till *jâlp* ock *stâlp*.

Häraf synes, att den följande dentalen fullkomligt rättar sig efter det föregående l-ljudet. När man nu äfven har *manle* till *man*, men *varle* till *var*; *jșânt* till *jșân*, men *vânt*, *lônt* till *være* ock *lân*; samt *fans* till *finas*, men *hors* (jfr § 115 mom. 3, b); så kan man för målet uppställa den allmänna lagen: **när tvänne tungspetsljud sammanträffa, rättar sig det senare af dem till bildningsläge efter det första.** Endast ljudförbindelsen **sl** kan vara något tvetydig. På grund af denna lag måste jag anse det ovisst, huruvida ett nominativ-r utöfvat någon invärkan på ett föregående l-ljud.[1]

4:o) Isl. l → dfs. *l* i intervokalisk ställning, när den näst föregående vokalen icke uppbär hufvudton; t. ex.

isl. **hǫrmuligr**	dfs. *harmele*	rspr. **särdeles**	dfs. *sæḍeles*
skaðaligr	*skadale*	isl. **váðaligr**	*vadele*,

äfvenså *fasele*, *kusele*, *ledale*, *pirele*, *potele*, *sekale*, *șlekale* o. s. v.

§ 120. Isl. l → dfs. supradentalt l-ljud, *ḷ*:

1:o) öfverallt mellan s ock följande vokal i samma stafvelse, t. ex.

isl. **slá**	dfs. *șḷe*	isl. **slokna**	dfs. *șḷaken*
(slátr)	*șḷakt*	rspr. **beslag**	*beșḷag*
sleggja	*șḷæde*	**beslut**	*beșḷut*
sleppa	*șḷâp*	**förslag**	*feșḷag*;

2:o) i vissa fall för r + l, t. ex. rspr. **förlora** dfs. *feḷor*, rspr. **förlita** dfs. *feḷit*.

§ 121. Isl. l → dfs. cerebralt l-ljud, *l* eller *ɹ*.

1:o) Isl. l → dfs. *l* eller *ɹ*, när det stått i omedelbar förbindelse med en **labial** eller **guttural** ock icke självt närmast **föregås** af någon af de i § 119 mom. 2 nämnda vokalerna:

a) omedelbart **efter** labial eller guttural, äfven om numera i målet skulle förefinnas sekundärvokal före l-ljudet; t. ex.

---

[1]) Den gifna lagen gäller tydligen äfven för andra dialekter, som hafva cerebraler. Exempelvis må efter LARSEN (i norske Vidsk. selsk. skr. för 1881, s. 36) anföras för Selbu ock Guldalen (Trondhj.): »hvor l² [= *l*] skulde komme foran l, n, t, d, s, r, henflyttes disse till pladsen for l²». Här nämnes uttryckligen äfven r.

isl.	**bleikr** dfs.	*blęk*	rspr.	**skramla** dfs.	*skramal*
	blístra	*blıstar*		**somliga**	*somle*
rspr.	**pligg**	*plıg*		**tumla**	*tomal*
	grubbla	*grubal*	isl.	**(glys)**	*glystar*
isl.	**skapligr**	*skaple*		**gløyma**	*glôm*
	fljúga	*flŷy*		**fugl**	*fęyàl*
	fløða	*flø̂*		**sigl**	*sęyàl*
	gafl	*gåvàl.*		**klippa**	*klîp*
	nafle	*naval*		**klútr**	*klut*
	sufl	*sǫvàl*	no.	**fikla**	*fıkal*
	humle	*homal*	isl.	***skakl**	*skákàl;*

Anm. 1. När **l** urspr. varit skildt från labialen resp. gutturalen genom en mellanliggande vokal, har det till sitt bildningsläge icke rönt någon invärkan från dem; jfr ex. uti § 119 anm. 2 ock § 119 mom. 4. l-ljudets natur kan därföre i åtskilliga fall jämte aksenten bevisa, från hvilken form målet utgått. Sålunda måste *stápàl* ock *skákàl* utgå ur formerna ***stapl, *skakl** ock icke närmast ur isl. **stǫpull, skǫkull;** *spęyal* v. kan icke vara ett gammalt **spegla,** utan måste vara bygdt på subst. *spęyal* isl. **spegill;** *tşvìvàl* subst. kan icke vara en gammal nord. form, som direkt utvecklat sig ur got. **tveifls,** utan måste vara ett yngre lån (jfr fsax. **twîfal** o. s. v.).

I ordet *gamal* (jämte *gamal*) kunde man visserligen tänka sig *l* öfverfördt ur plur. **gamlir;** men detta antagande är icke nödvändigt, enär andra stafvelsen i äldre tider troligen varit lång (jfr finsk-sv. **gamål:** Ark. IV, s. 89 not 2) ock sålunda fått *l* enligt mom. 2 här nedan. Samma orsak föreligger nog också för cerebralen i *skakal* isl. **skǫkull** ock *aksal*[1] (dragslå i kälke eller släde) isl. **ǫxull,** där målet ännu har lång ultima.

b) omedelbart framför labial eller guttural, äfven om denna i målet vokaliserats; t. ex.

isl.	**hvelpr** dfs.	*walp*	isl.	**malmr** dfs.	*malm*
	stolpe	*stålp*		**elgr**	*ǽlè*
	elfr	*alv*		**fylgja**	*fale*
	golf	*gelv*		**helgr**	*hǽlè*
	hvelfa	*wêlv*		**(sylgja)**	*sålè*
	sjálfr	*şelv*		**svelgja**	*şwele*
	tolf	*telv*		**folk**	*falk*
	halmr	*halm*		**(stilkr)**	*şalk.*

[1]) Detta ord har lång ultima äfven i Fryksd. (se Nn, Fryksd. § 187, 3 b).

Anm. 2. Dels på grund af här ofvan anförda ord med palat. **g** dels ock på grund af de i § 119 anm. 4 behandlade *væle*, *ṣaljan* o. s. v. tyckes det, som om en följande palatal också haft förmåga att framkalla cerebral, hvilket dock i betraktande af cerebralens i ögonen fallande fiendskap mot **j** icke är särdeles sannolikt. Ordet *sæle* isl. **selja** tyder på att **j** icke invärkat på ett föregående postdentalt **l**.

Anm. 3. Undantag från gruppen b bilda några yngre låneord: rspr. **almanacka** dfs. *almenak*, rspr. **psalm** dfs. *salm* l. *peṣalm*, rspr. **salva** dfs. *sâlv*, rspr. **observera** dfs. *opsalver*, rspr. **servett** dfs. *salvet*.

2:o) Isl. **l** → dfs. *l*, när det står såsom slutljud eller i intervokalisk ställning efter betonad vokal, som icke är någon af de § 119 mom. 2 nämnda; t. ex.

isl. **dalr**	dfs. *dal*	isl. **hæll**	dfs. *hæl*
skal v.	*skal*	**bolr**	*bol*
stal pret.	*stal*	**hol**	*hol*
svalr	*ṣwal*	**þola**	*tola*
tala	*tala*	**bóla**	*bûl*
ǫl	*øl*	**hjól**	*jul*
kjǫlr	*tṣøl*	**skóle**	*skôl*
áll	*al*	**sól**	*sol*
dáligr	*dale*	**sóle**	*sûl*
mál	*mal*	**stóll**	*stol*
nál	*nal*	**bøle**	*bôl* (ortn.)
skál	*skal*	**gulr**	*gul*
stál	*stal*	**fúll**	*ful*.

Anm. 4. Här förefinnas åtskilliga anmärkningsvärda undantag.

a) Orden *strål* mht. **stràle** ock *prål* mht. **prâlen** hafva såsom yngre låneord inkommit i målet med postdentalt **l** ock sedan bevarat det.

b) Isl. **salr** dfs. *sal*, got. **smals** dfs. *smal*, rspr. **skral** dfs. *skral*, som icke böra misstänkas att vara låneord, äro högst påfallande med sitt *l*. Härtill kommer vidare den oregelbundenheten, att alla tre orden uppvisa *a* i st. f. väntadt *a* (se § 7 anm. 4, d), hvarförutom *sal*[1] i best. plur. har formen *sala* såsom de långstafviga **a**-stammarna (*hesta* o. s. v.) ock icke **salana* såsom de kortstafviga (*dalana*, *vegarna* o. s. v.). Orden **smal** ock **skral** hafva postdent. **l** äfven i Fryksd. (Nn, Fryksd. § 187, 3 a).

[1]) Rörande detta ord kunde man tänka på det **ags. salor**, som är **s**-stam.

c) Dfs. *del-sålɑ̈* isl. **sala** kan visserligen i målet vara inkommet från rspr., men stämmer alltför väl i sin oregelbundenhet med det här förut flera gånger anförda *sæle* för att icke stödja ock stödjas af detta.

d) Dfs. *sæl* fsv. **siæl** isl. **sál** (jfr däremot isl. **selr** → ***sjalr** → dfs. *sæl*) är got. **saiwala.** Om det postdentala **l** här skall hafva gammal häfd, måste antingen det fsv. **siæl** af **saiwala** hafva haft annan aksentuering än brytningsformen af **selr,** eller ock måste **l**-ljudet i de båda orden varit från begynnelsen olika.

e) Rspr. **salig** dfs. *sålè*, som med sin för ett adj. på **-ig** säregna akut erinrar om det got. **sêls,** är väl blott ett tyskt låneord. Låneord, om än jämförelsevis ganska gammalt, är också rspr. **olja** dfs. *ǫle.*

3:o) Isl. **l** → dfs. *l* i några enstaka fall:

a) efter **e** uti orden *stæla* isl. **stela** ock *væl* isl. **vel,** hvarom se § 11 anm. 2;

b) framför ett **d**-ljud i de viktiga fall, som nämnas under § 111;

c) framför **n** i de båda orden *ɑn* rspr. **aln** ock *mɑn* rspr. **moln,** hvilka dock i ock genom fsv. **alin** ock **molin** kunna anses höra till mom. 2, samt i verben *bǫn* fsv. **bolna,** *fɑnas* isl. **fǫlna,** *gûn* rspr. **gulna,** *kǫn* rspr. **(för)kolna,** *tsǫn* blifva kall (rspr. ***kölna**), *stæn* dö (jfr *stæl* död) ock *swân* rspr. **svalna;**

d) framför **s** i de ord, som nämnas i § 115 mom 3, a.

Anm. 5. De fall, som här upptagits under mom. 3, synas mig vara för språkhistorien af synnerlig vikt, då det för målets former nödvändiga cerebrala *l* här kräfver särskild förklaring ock icke tyckes kunna vara på senare tider uppkommet i målet. I § 111 ock § 115 anm. 4 har jag påpekat målets öfverensstämmelse med 1200-talets isländska i fråga om en different behandling af **d** ock **s** efter »långt» ock efter »kort» **l** eller **n.** Om emellertid differensen mellan isl. **ld** ock **lð, lz** ock **ls** skulle — såsom den isl. skrifningen lätt kunde leda oss att tro — ligga allenast i det senare af de tvänne ljuden, måste jag såväl på grund af den lag, som är angifven i § 119 anm. 9, som ock af andra talande skäl, anse det omöjligt, att målets öfverensstämmelse med isl. skulle kunna vara grundad i ett historiskt sammanhang. Den är dock alltför slående för att kunna afvisas, ock jag tror därföre, att **l** äfven uti isl. haft en olika valör i de differenta fallen. Men jag har på samma gång svårt att tänka mig, att denna olika valör skulle kunna vara blott kvantitativ. I sådana fall som **vald** ock **stulðr, alz (alls)** ock **hals** måste väl, då föregående vokal i

bägge fallen är kort, l-ljudets kvantitet snart blifva den samma, ock dessutom synes den olika teckningen af sibilanten i **alz** ock **hals** blifva en blott skrifvarenyck, i fall att det föregående **l** i bägge orden är postdentalt. Icke häller kan det gärna vara riktigt att med WIMMER (a. st.) göra skrifningen med **þ** (resp. **ð**) efter **l** ock **n** beroende af rotstafvelsens korthet, då man ju har de tydliga fallen **girnþ** ock **girnþesc**, som strida däremot. Likaså oriktigt vore det också att göra skrifningen med **s** beroende af rotstafvelsens kvantitet, då man enligt HOFFORY (Ark. II, s. 88) ursprungligen har **orþs**, **borþs** o. s. v. med **s** (icke **z**). Men däremot måste man fråga sig, om det värkligen kan vara en blott tillfällighet, att vi såväl i **girnþ** som **orþ** o. s. v. hafva med sådana fall att skaffa, där den föregående konsonanten bör hafva varit supradental eller cerebral. Det antagandet ligger sedan mycket nära till hands, att **þ** i t. ex. **vanþa** (pret. till **venja**) har samma orsak som i **girnþesc**, samt att **s** i **hals** har samma orsak som i **orþs**; ock man frestas då att söka förklaringen till såväl det ena som det andra i den omständigheten, att nästföregående ljud varit af cerebral natur. Enligt min mening skulle således den äldre isl. hafva haft icke blott cerebralt **l** utan också cerebralt **n**.

Att fsv. vid samma tid känt åtminstone det förra af de nämnda ljuden, göres sannolikt af den olika behandling af diftongen **eu**, som föreligger i t. ex. **flyga** ock **liuga** (se § 68 anm. 2). För det cerebrala **l**-ljudets ansenliga ålder på nordisk botten talar väl också — andra skäl att förtiga — den icke oviktiga omständigheten, att de för öfrigt ofta vidt skilda dialekter, som uppvisa detta ljud, gemenligen hafva detsamma i det allra närmaste i samma ställningar ock ord.

Då det är osannolikt, att cerebral någonsin kunnat »uppkomma» i omedelbar förbindelse med en dental, kunde man gå ännu längre ock säga, att i orden *haṣ* ock *bóṣṭàr*, som motsvara got. **hals** ock fht. **bolstar**, måste cerebralen vara urgerm. eller tillhöra självfva roten.

I öfverensstämmelse med det allmänna föreställningssättet har jag här betraktat det postdentala **l**-ljudets tillvaro såsom a priori gifven ock därföre sökt bevisa det cerebralas existens vid sidan däraf. Ur målets synpunkt kunde dock frågan mycket väl inverteras, i det att man tänkte sig, att alla **l** ursprungligen varit cerebrala ock att de postdentala därur uppkommit i vissa ställningar (jfr § 119)[1]. I åtskilliga hänseenden skulle ett sådant antagande t. o. m. kunna underlätta förklaringen af vissa fall (*stæ̇la*, *væ̇l* m. fl.); men i alla händelser tvingas man

[1]) Tiden för inträdet af den lag, som antydes i § 119 mom. 2, torde då för isländskans vidkommande kunna bestämmas till början af 1200-talet, eftersom man har **hvílþ** ock **hvíld**, **girnþ** ock **girnd**, m. fl.

äfven då att förlägga »uppkomsten» af *l* till en långt aflägsen period (jfr *sæle*).

§ 122. Isl. **l**-ljud har i målet fallit bort:

1:o) såsom uddljud (med eller utan föregående **h**) framför **j** resp. **é**, t. ex.

isl. **ljós**	dfs. *jus*		isl. **ljúga**	dfs. *jû*	
ljóstr	*jústàr*		***lésa** (§ 45)	*jês*	
ljótr	*jut*		**hlé**	*je;*	

2:o) såsom inljud framför dental i fall af cerebralisering: se § 119 anm. 9 ock 121 mom. 3;

3:o) i orden *hókàn* ock *tøkan* fsv. **hulikin** ock **þolikin.**

§ 123. Ett **l** tyckes i målet hafva tillkommit i ordet *alsmakte* (vanmäktig) mot äldre **amaektig** (Ask, Dissert. de Uma 1731). Dock har redan Renm. Rud. för Vbott. **allsmäktig** »som ingen makt hafver, debilis», ock formen är därför troligen bygd på *al* (trött, utmattad) jfr isl. **allr**[1].

n.

§ 124. Isl. **n** → dfs. postdentalt **n**-ljud i delvis samma ställningar, i hvilka isl. **l** motsvaras af dfs. *l*.

1:o) Isl. **n** → dfs. *n* såsom uddljud utom framför **j**, t. ex.

isl. **nabbe**	dfs. *nâb*	isl. **ný**	dfs. *ny*
nóg	*nǫ*	**næfr**	*nęvàr.*

2:o) Isl. **n** → dfs. *n*, när det i isl. föregås af någon af vokalerna slutet **e** (men icke **ę**), **é**, **i**, **í**, **ý** eller af diftongerna **ei** (dock icke framför **s**) eller **øy**; t. ex.

isl. **spene**	dfs. *spęna*	isl. **krýna**	dfs. *krŷn*
þéna	*tşên*	**sýna**	*sŷn*
lina	*lęna*	**bein**	*beın*
sin	*sęn*	**meina**	*mêın*
vinr	*van*	**seinn**	*seın*
(vinstre)	*vínstàr*	**Sveinn**	*şwan*
grína	*grîn*	**døyning**	*døyınıg* (§ 65)
mín fem.	*mın*	**røyna**	*rø̂n*
***brýn**	*bryn* (kant)	**(røynir)**	*røyn.*

[1]) Märkvärdigt nog har adj. *mat* (matt) mot regeln *a*, ock det ser därför ut, som om det skulle hafva med isl. **mátt** att skaffa (jfr § 41 mom. 2).

3:o) Isl. **n** → dfs. *n* i omedelbar förbindelse med en dental:

a) i ljudförbindelsen **n** + **d** (se § 113 mom. 3), hvarest de älsta isl. hskr. oftast hafva versalen N: **aNda, keNde** o. s. v.;

b) i ljudförbindelsen **n** + **l**, som blott kan förekomma vid sammansättningar ock där ljudvärdet af **n** således beror på dess värde i simplex: isl. **manligr** dfs. *manle* till *man*, rspr. **vanlig** dfs. *vanle* till *van*, hvadan detta fall sammanträffar med nästa;

c) i ljudförbindelsen **n** + **n**, t. ex.

isl. **ǫnn**	dfs. *an*		isl. **rann** pret.	dfs. *ran*
brunnr	*brøn*		**renna**	*rân*
granne	*grân*		**spenna**	*spân*
panna	*pân*		**vann** pret.	*van;*

äfvenså i de fall, där vokalen numera är lång: isl. **penningr** dfs. *pæníg*, isl. ***spenningr** (till **spenna**) dfs. *spæníg* (bök);

d) i ljudförbindelsen **n** + **s** (efter kort vokal), t. ex.

isl. **ansa**	dfs. *âns*	no. **duns**	dfs. *dans*
dansa	*dâns*	isl. **kranz**	*krans*
danskr	*dansk*	fht. **wunsken**	*ônsk;*

e) i ljudförbindelsen **n** + **t**, t. ex.

mht. **münze**	dfs. *mynt*	isl. **grant** a. n.	dfs. *grant*
isl. **pantr**	*pant*	**satt** a. n.	*sant*
rspr. **slant**	*slant*	**vǫttr**	*vant;*

f) i ljudförbindelsen **d** + **n** vid afledning, t. ex.

rspr. **lödning**	dfs. *løníg*	fsv. ***stuþning**	dfs. *staníg* (ljusstring)
fsv. **ruþning**	*raníg*	isl. **þiðna**	*tên;*

g) i ljudförbindelsen **l** + **n**, där **n** i fråga om bildningsläge rättar sig efter **l**-ljudet (jfr § 119 anm. 9);

h) i ljudförbindelserna **s** + **n** ock **t** + **n**, där **n** blir stafvelsebildande ock rättar sig till bildningsläge efter föregående ljud; t. ex.

isl. **losna**	dfs. *lasn*	isl. **botn**	dfs. *bôtn*
visna	*visn*	**vatn**	*vátn;*

Anm. 1. Jfr *fásn* forsen, *pôtn* porten, *matn* ← ***marktnad.**

i) i ljudförbindelsen **r** + **n**, som i målet utvecklat sig på flere olika sätt ock stundom gifvit postdentalt **n**: se § 125.

4:o) Isl. **n** → dfs. *n* sannolikt i obetonad stafvelse, t. ex. isl. **einsamann** dfs. *eysaman*, isl. ***nýran-** (fakt. **nýra**) dfs. *njuran;* i artikulerade former: isl. **stigann** ack. dfs. *steyan*, pl. **stigarner** dfs. *steyana* o. s. v.

5:o) Isl. **n** → dfs. *n* i allmänhet där **n** i äldre tider stått omedelbart efter labial eller guttural; t. ex.

isl.	**vápn**	dfs. *vąpàn*	isl.	**rigna**	dfs. *râgn*
rspr.	**häpna**	*hæpan*		**logn**	*lugn*
isl.	**dofna**	*dâmn*		***mjúkna**	*mjukn*
	sofna	*sâmn*		**vakna**	*vąkan.*

Anm. 2. I detta fall hade man efter analogien af l-ljudet väntat cerebralt *n*. Detta finnes i dylika ord icke i dfs-målet (jfr dock § 126 anm. 3 ock 4) men väl i grannmålen inom Norsjö ock Burträsk socknar, där man får höra *soman*, *vąkan*, *ragan* (rägna) o. s. v.

§ 125. Isl. ljudförbindelsen **r** + **n** har i målet gifvit *n*, *ŋ* eller *n*.

1:o) Isl. **r** + **n** → dfs. *n:*

a) isl. **bjǫrn** dfs. *bjan-*[1] (i sms.), rspr. **barnmorska** dfs. *banmosk*, isl. **girnask** dfs. *jınas* (gråta, kinka), isl. **hérna** dfs. *jana*, isl. **sporna** dfs. *spôn* (sparka), isl. **tjǫrn** dfs. *jşan*.

b) isl. **barn** dfs. *bąn*, isl. **smurning** dfs. *smąnıŋ*, fsv. **köværne** dfs. *jşøvąn*.

2:o) Isl. **r** + **n** → dfs. *ŋ:*

a) isl.	**garn**	dfs. *gąŋ*	rspr.	**klarna**	dfs. *klâŋ*
rspr.	**gerna**	*jæŋa*		**kärna** v.	*jşæŋ*
	hörn	*høŋ*	isl.	**stjarna**	*şæŋ*
	härn	*hæŋ*[2]	rspr.	**tärning**	*tæŋıŋ;*
isl.	**jarn**	*jæŋ*			

b) rspr. ***begärdning** dfs. *bejæŋıŋ* (bård), rspr. **ordning** dfs. *ąŋıŋ;* äfvenså i artikulerade former: rspr. **våren** dfs. *vǫŋ*, rspr. **vintern** dfs. *víntàŋ*, isl. **ǫurrinn** dfs. *ǿyàŋ* o. s. v.

3:o) Isl. **r** + **n** → dfs. *n* i följande ord:

isl.	**horn**	dfs. *hǫn*	isl.	**ornask**	dfs. *ǫnas*
	korn	*kǫn*	rspr.	**torn**	*tǫn.*
	kvern	*kwąn*			

§ 126. Isl. **n** → dfs. cerebralt *n* i vissa mer eller mindre regelbundna fall.

1:o) Isl. **n** → dfs. *n* i intervokalisk ställning ock som slutljud efter betonad vokal, som icke motsvarar isl. slutet **e, é, i, í, ý** eller **ei, øy;** t. ex.

---

[1]) Renm. Rud. upptager »**Bjen** Umedial. bjørn».

[2]) Betyder: pannhud, panna; jfr ty. **hirn**.

isl.	**brune**	dfs. *brena*	isl.	**munr**	dfs. *man*
fht.	**danân**	*dana*[1]		**sonr**	*san*
isl.	**dona**	*dena*		**sønir**	*søne*
no.	**gan**	*gan* (gäle)		**spune**	*spena*
isl.	**grǫn**	*gran*		**trana**	*trena*
	hane	*hana*		**vanr**	*van*
fht.	**hinân**	*jana*[2]	fht.	**wanân**	*vana*[3]
isl.	**mǫn**	*man*	isl.	**venja**	*væne*.

Med urspr. lång vokal finner jag endast isl. **mánaðr** ock **máne** dfs. *mane*, isl. **mánadagr** dfs. *monday* samt isl. **lán** dfs. *lan*, isl. **lána** dfs. *lån*.

Anm. 1. Undantag härifrån göra: isl. **rán** dfs. *ran*, isl. **spánn** dfs. *span*, isl. **bøn** dfs. *bøn*, isl. **grønn** dfs. *grøn*, isl. **lǫun** dfs. *løn*, rspr. **skön** dfs. *søn* (utmärkt); äfvenså en hel del påtagligen yngre ord: *anıs*, *baldan*, *fason*, *kanon*, *kran*, *mana*, *manıg*, *plan*, *skôn* (skona), *ton* m. fl.

Huru orden med *ø* rätteligen böra fattas, vågar jag ej afgöra (jfr *stôn* ← isl. ***støna** fakt. **stynja**); men hvad *ran* angår, tyckes det möjligt, att dess postdentala *n* står i något beroende af sammanhanget med fht. **birahanen** (jfr ock skrifningen **rᴇɴᴛ** med versal uti Isl. Ann. under årtalet 1210 m. fl. ställen).

2:o) Isl. **n** → dfs. *n* i diverse förbindelser (med ljud af möjligtvis cerebral natur):

a) i ljudförbindelsen **n** + **s**, när den föregås af lång vokal, se § 115 mom. 3, b (angående **n** + **s** med föregående kort vokal se § 124 mom. 3, d);

b) i ljudförbindelsen **r** + **n**, se § 125 mom. 3;

c) i ljudförbindelsen **l** + **n**, se § 121 mom. 3, c;

d) så snart ett **n**-ljud sammanträffar med en föregående cerebral, hvilket i målet förekommer dels vid artikelns tillfogande: *pótn̥* porten, *bodn̥* bölden, *man* malen; dels vid suffigering af pronominala former: *fad-n̥* följde honom, *fet-n̥* l. *fôn* (för **fel-n*) förde han o. s. v.; dels slutligen vid kontraktioner: fsv. **alin** dfs. *an* o. s. v.

Anm. 2. Att jag är böjd att fatta samtliga här uppräknade fall såsom likställda i så måtto, att det första ljudet alltid varit det bestämmande, framgår af anm. 5 till § 121.

---

[1]) Temporalt adv.: från den tiden, dädanefter. Jfr Lidén, Ark. IV, s. 106.

[2]) Temporalt adv.: hädanefter.

[3]) Lokalt adv.: hvarifrån.

3:o) Isl. **n** → dfs. *ɳ* i några tvifvelaktiga fall:

a) i orden rspr. **hemman** dfs. *hemaɳ*, isl. **bismare** dfs. *bısmaɳ*, isl. **váðmál** fsv. **vaþman** dfs. *vamaɳ*, fsv. **lakan** dfs. *lakaɳ*, isl. **systkin** fsv. **sys(t)kane** dfs. *syskaɳ*;

Anm. 3. Flera förklaringar kunna tänkas, men sannolikt har det i hvarje fall icke varit utan betydelse, att *ɳ* föregås af **m** eller **k**.

För öfrigt må man jämföra *tşyvån*, *levan* (fsv. **lefværni**) ock de yngre låneorden *fıkan* fikon, *dıktan* duc d'Albe, *buldan* buldan.

b) i prepos. *utaɳ* ock *ınaɳ* (motsvarande adv. heta *uta* ock *ına*) samt i sammansättningarna *utaɳ-o*, *-ı*, *-at*; *ınaɳ-ı*, *-at*; *ovaɳ-o*, *-ı*, *-at*; *neaɳ-o*, *-ı*, *-at*;

c) i de bestämda pluralformerna *dayaɳa* dagarna, *lama(ɳa)* lemmarna, *ræva(ɳa)* räfvarna, *stava(ɳa)* stafvarna, *teya(ɳa)* tegarna, *veva(ɳa)* väfvarna, *veya(ɳa)* vägarna.

Anm. 4. Den bestämda formen på **-ana** förekommer endast hos kortstafviga maskulina, ock formen *-aɳa* med cerebralt **n** därvid endast hos starka sådana. Hos de svaga uppträder ändelsen däremot alltid med postdentalt **n**: *steyana*, *hayana*, *hakana*, *nevana*, o. s. v. i en mångfald af ord. Kan möjligen denna skillnad mellan starka ock svaga mask. ursprungligen bero på att de svaga aldrig haft något **r** uti plur., medan däremot *ɳ* hos de starka är framgånget ur äldre **r** + **n**? Vare därmed huru som hälst, förtjänar det att observeras, att icke ens alla starka mask. uppvisa detta *ɳ*, i det nämligen orden *karana* karlarna ock *dalana* dalarna endast hafva *n* (aldrig *ɳ*). Enligt min tanke hafva dessa sistnämnda rönt inflytande från de flertaliga svaga mask., ock orsaken till att icke detta inflytande äfven gripit de ofvan uppräknade *dayaɳa* o. s. v. kan då icke gärna vara någon annan än den, att *ɳ* här skyddats af den föregående gutturalen l. labialen. Man jämföre dels anm. 3 här ofvan, dels ock § 124 anm. 2.

§ 127. Isl. **n** → dfs. *ŋ*.

1:o) Isl. **n** → dfs. *ŋ* i omedelbar förbindelse med en guttural, dock ej i inljudsförbindelserna **gn** ock **kn**; t. ex.

isl.	**gnaga** dfs.	*ŋeya*	isl.	**kné** dfs.	*ŋŋe*
	(gnísta)	*ŋıstar*		**kneppa**	*ŋŋêp*
	gnýr	*ŋy*		**knútr**	*ŋŋut*
	langr	*laŋ*	rspr.	**manke**	*mâŋk*
	spǫng	*spaŋ*		***pank**	*paŋk*[1].

[1]) reseffekter (ty. **gepäck**).

Anm. 1. Då jag behandlat de labiala spiranterna under skilda rubriker, hade visserligen konsekvensen fordrat, att **n** i t. ex. isl. **langr** upptagits såsom särskildt ljud, enär på grund af Snorra-eddans intyg intet tvifvel kan råda om att **n** här haft ljudvärdet *ŋ*; men då det ännu ej kan anses fullt afgjordt, om äfven **n** i **hǫnk** ock **g** i t. ex. **logn** med rätta skulle hänföras under detta *ŋ*, så har jag ansett det bäst att härvidlag tils vidare följa normalskriften.

2:o) Isl. **n** → dfs *ŋ* i uddljudsförbindelsen **nj**:

isl.	***njúpa**	rspr. **nypa**	dfs. *ŋûp*	l.	*ŋjûp*
	hnjósa	**nysa**	*ŋûs*		*ŋjûs*
	njóta		*ŋût*		*ŋjût*
rspr.	**njure**	isl. **nýre**	(*ŋuran?*)		*njuran.*

Anm. 2. Orsaken till öfvergången ligger väl i målets hat till muljerade ljud, men om utvecklingsgången vågar jag ej uttala någon åsikt.

Anm. 3. Om *ŋ* för **n** vid fall af vokalnasalering se § 70.

§ 128. Ett äldre **n** har i några fall fallit bort eller assimilerats.

1:o) Isl. **n** har fallit bort som urspr. slutljud efter kort vokal i svagt betonad stafvelse, t. ex.

isl. **aptan**	dfs. *afta*	isl. **neðan**	dfs. *nea*
ǫustan	*østa*	**norðan**	*nǫla*
heiman	*heɪma*	**ofan**	*ǫva*
meðan	*mea*	**spunnenn**	*spøne*
morgunn	*møra*	**(vaxenn)**	*vøkse.*

Anm. **n** kvarstår dock i adj. på **-enn** (**-unn**): *naʃan* rspr. **naken**, *farkan* jfr isl. gen. **forkunnar**; äfvenså i mask. af artikeln: *rókàn, steyan* o. s. v.

Det bortfallna **n** återinträder också i de ofvan behandlade orden, så snart det kommer framför vokal: *ǫvanat* rspr. **ofvanefter**, *møŋa* rspr. **morgnarna** o. s. v. Efter lång (betonad?) vokal kvarstår däremot **n** (ex. på **n** i sådan ställning i § 74 anm. 3, c ock d).

2:o) Isl. **n** tyckes hafva fallit bort l. assimilerats i följande ord: isl. **barnføddr** dfs. *barføḍ* ock rspr. **barnsöl** dfs. *basøl*; isl. **bjǫrn** dfs. *bjør*[1] ock isl. **ǫrn** dfs. *ør*, i hvilka de n-lösa formerna också kunna vara ursprungliga; rspr. **nystan** dfs. *nýst* (jfr nästa §); rspr. **drunkna** dfs. *drakan* l. *drakn̥* (som kanske är analogi efter *ʂukn̥* sjukna).

---

[1]) Bure, Suml. s. 40 skrifver flera ggr **biör**.

§ 129. Ett *n* utan känd motsvarighet framträder i *denåren* för ***de aðren** rspr. **de andra.** Det uddljudande **n** är här öfverfördt från sing. *denån* **den andre.** Ett hiatusfyllande **n** framträder också, när neutr. af 3 pers. pron. *(h)a* fogas till en tvåstafvig verbalform, som slutar på vokal: *jørana* göra det, *kalana* kallade det, *tøyena* tagit det o. s. v. Detta **n** torde väl vara öfverfördt från mask. ock fem., men brukas märkvärdigt nog sällan när verbalformen är enstafvig: *sle-a* slå det, *to-a* tog det o. s. v. I ordet *njuran* n. njure är det slutande **n** att jämföra med motsvarande **n** i rspr. **nystan.**

r.

§ 130. Målet har endast ett ganska öppet tungspets-**r**, hvars stämton ofta till betydlig del reduceras, när det kommer i ställningen framför **k** ock **p**. Bildningsläget varierar i någon mån omkring det supradentala.

§ 131. Isl. **r** → dfs. *r* öfverallt utom i ställningen framför annat tungspetsljud ock såsom böjningsändelse, t. ex.

isl.	**rǫuðr**	dfs. *rea*	isl.	**spor**	dfs. *spor*
	brjóta	*brŷt*		**hverfa**	*wârv*
	drífa	*drîv*		**sorg**	*sårè*
	greiða	*grâj*		**þurka**	*târk (târk)*
	krúsa	*krûs*		**skarpr**	*skarp(skarp)*
	prófa	*prôv*		**akr**	*åkàr*
	tregr	*trøy*	rspr.	**dallra**	*dalar*
	bera	*bera*	isl.	**sǫurr**	*sǿyàr*
	fara	*fera*		**valtr**	*voltàr.*

Undantag se § 134.

§ 132. Isl. **r** + annat tungspetsljud har i målet utvecklat sig på flerehanda sätt.

1:o) Isl. **r + ð** → dfs. *ḍ* eller *ł (ṭ)*. Se härom i § 101. Undantagsvis har **r + ð** gifvit *ḍ* i ordet *vaḍay*, se § 102 mom. 2, ock *r* i ordet *kår* rspr. **karda** (§ 10 mom. 4). Förbindelsen **r + ð + s** har utvecklingen *ł* + **s** → *ş* (§ 115 mom. 3).

2:o) Isl. **r + l** → dfs. *l (ḷ)*, se § 119 mom. 3, f ock § 120 mom. 2.

3:o) Isl. **r** + **n** → dfs. *n*, *ɳ* eller *ɴ*, se § 125.

4:o) Isl. **r** + **t** → dfs. *ṭ* eller *ᴛ*, se § 107.

Anm. Att målet en gång haft flere skilda r-ljud, tager jag för gifvet, men kan icke uppvisa, af hvad art de varit.

§ 133. Isl. **r** (ʀ) har i målet fallit bort som böjningsändelse:

1:o) i nom. sing.;

Undantag tyckes föreligga i isl. **valtr** dfs. *vóltàr*, isl. **sprækr** dfs. *sprǽkàr* (isl. **brúðr** dfs. *brur?*).

2:o) i nom. plur.;

Undantag: *bókàr*, *brénàr*, *gétàr*, *hénàr*, *jétàr*, *nótàr*, *rénàr*, *rótàr*, *sakar*, *spégàr*, *spénàr*, *tégàr* ock *vrégàr*.

Anm. Möjligen finnes ett spår af det plurala **r** kvar i ändelsen *-aɴa* i best. formen af en del kortstafviga starka mask., se § 126 anm. 4.

Bland undantagen är *sakar* anmärkningsvärdt för sin aksent. Då målets form leder direkt tillbaka till en tvåstafvig isl. pl. **saker**, är det svårt att finna, hvarför **ʀ** här öfvergått till **r** (rspr. har däremot enstafvighetsaksent i ordet.) Bevarandet af r-ljudet kan emellertid i detta ord (liksom möjligen i de öfriga) bero på best. formen *sakran* (*bókràn* o. s. v.), där det kommer i inljud efter kons.

3:o) i gen. sing.;

Undantag äro pron.-formerna *hanar* dat., *hanaş* gen. samt *hokar* ock *tokar*, där **n** tyckes hafva från gen. öfverförts till nom., som nu har böjningen *hókàn*, *hókàr*, *hókà*.

4:o) som personaländelse hos verben.

Undantag göra blott *gar*, *star* ock *jær*. Bortfallet af **r** är sannolikt ganska gammalt, ty BURE (Suml. s. 47) har från Ångm. »du **få** pro **får**» ock anmärker uttryckligen: »**er** in fine adimitur: ut **hav** iagh haver, **kom** pro **komer**». Så mycket mer eget är det då, att några enstaka undantag kunnat undgå analogiens invärkan. Det är också icke blott i dfs-målet som de nämnda verben bilda undantag, utan samma egendomlighet återfinnes äfven i norra Vbott. (Löfånger, Burträsk o. s. v.) samt (med vacklan) i Ångm. LUNDELL fäster dessutom min uppmärksamhet på att presensformerna **går** ock **står** äfven i Möre (Smål.) förete en oregelbundenhet i förhållande till pres. **få**, **si**, **dö** ock andra enstafviga verb med vokalslut. I detta mål kvarstår dock pres.-**r** hos tvåstafviga verb.

Något exempel på bortfall af slutande ursprungligt **r** (icke **R**) finner jag icke (jfr exemplen i § 100 mom. 2). Det är därför tydligt, att skillnaden mellan reið-runan ock yr-runan en gång varit fullt lefvande i målet.

§ 134. Isl. **r** → dfs. hvarjehanda konsonanter i sporadiska fall.

1:o) Isl. **r** → dfs. *l*: isl. **brasa** dfs. *blesa*, ? isl. **jarma** (bräka) dfs. *jålm* (jama), rspr. **krita** dfs. *klît*, isl. **kringla** dfs. *klıŋgər* (möjligen här omflyttning af **r** ock **l**), isl. **kringlóttr** dfs. *klıŋgrut* (rund), rspr. **pruta** dfs. *plût*, rspr. **pränta** dfs. *plânt*.

2:o) Isl. **r** → dfs. *ɫ*: rspr. **virke** dfs. *viɫtʂ*.

Anm. Jfr rspr. **gles** dfs. *grest*. **R**-ljudet har, som man ser, i alla dessa fall stått i sådan ställning, där det efter förebilden af **l** kan hafva varit cerebralt. Beror öfvergången **r** → **l** värkligen på äldre cerebral, så är ordet *viɫtʂ* af särskildt intresse, ty **r** måste här hafva blifvit **l** förr än den lag, som angifves i § 119 mom. 2, hade gjort sig fullt gällande. Jfr nästa mom.

3:o) Isl. **r** → dfs. *l*. Något osäkert synes förhållandet med dfs. *ran(d)øre*, *ranyle*, *ranle* (skidspår), som kan sammanhållas med dfs. *ʂŷr* i förhållande till isl. **skýlihǫgg**. Äfven här kan dock urspr. hafva förefunnits cerebral (jfr anm. under mom. 2).

De unga orden *salvet* (servett) ock *opsalver* (observera) äro väl i målet upptagna under denna form.

4:e) Äldre **r** → dfs. *k*: rspr. **fart** dfs. *fakt*. Tyder detta ex. på tillvaron af gutturalt **r**?

Palat. k.

§ 135. Isl. palat. **k**[1] → dfs. *tʂ* i regel utom i uddljudsförbindelsen **sk**, t. ex.

isl.	**kelda**	dfs. *tʂål*	isl.	**stykke**	dfs. *stŷtʂ*
	kjalke	*tʂåɫk*	fsv.	**þækia**	*têtʂ*
	klekja	*klêtʂ*		**ænkia**	*ântʂ*
fsv.	**nakin**	*natʂen*		**rynkia**	*rŷntʂ*
isl.	**rykkja**	*rŷtʂ*	rspr.	**virke**	*viɫtʂ*.

[1]) D. ä. **kj** eller **k** före palat. vokal. Om förhållandet i de isl. hskr. se Nn, Aisl. gr. § 40 anm. 2.

Anm. 1. Det vill synas, som om palat. **k** icke i regel framkallades vid artikelns tillfogande. Målet vacklar dock härutinnan, så att man har t. ex. *rókàn* sällan *rójşàn*, *røkàn* eller *røjşàn*, *spíkàn* sällan *spíjşàn*, men alltid *bájşàn* (bäcken) o. s. v. Adj. *farken* har oftast *k*, hvilket högst sannolikt beror på att ordet motsvarar isl. **forkuðr**[1] **(-kunnar)**; men *farken* bildar vid sidan af *najşan* en oregelbundenhet, som sträfvar till utjämning, ock resultatet af denna utjämning blir, att man kan få höra å ena sidan *farjşan*, å den andra *naken*. Framför sekundärvokalen *a* bevarar sig det gutturala *k*: *vaken* vakna, *saken* sakna, *şlaken* slockna o. s. v. Man torde då kunna taga för gifvet, att det gutturala *k* i ptc. ock adj. *vaken* fsv. **vakin** beror på inflytande från inf. *vaken*.

Anm. 2. Undantag bilda följande ord: isl. **bleikja** dfs. *blêk*, isl. **merke** dfs. *mârk*, isl. **ríke** dfs. *rîk*, isl. **sleikja** dfs. *şlêk* l. *şlêjş*, isl. **steikja** dfs. *stêk*, isl. **øskja** dfs. *ônsk*.

§ 136. Uddljudsförbindelsen **s** + palat. **k** har i målet gifvit *ş*, t. ex.

isl. **skegg**	dfs. *şag*	isl. **skjól**	dfs. *şul*
skera	*şæra*	**skjóta**	*şût*.

Anm. 1. Undantag bilda inf. *skeka*, *skeva* ock ptc. *skıke*, *skıve*, där *sk* måste vara öfverfördt från pret. *skok*, *skor*.

Anm. 2. Endast sällan ock på utkanterna af målets område förnimmas sådana former som *fışan* l. *fısjşan* rspr. **fisken**, *aşan* l. *asjşan* rspr. **asken**. Formerna med *ş* lära vara vanliga i Burträsk ock de med *sjş* i Skellefte.

j (i) ock palat. g.

§ 137. Isl. palat. **g**[2] sammanfaller i utvecklingen med urspr. **j** ock behandlas därför lämpligen i sammanhang med detta.

§ 138. I uddljud ock uddljudsförbindelser hafva isl. **j** (resp. halfvokal) ock palat. **g** följande motsvarigheter i målet:

1:o) Isl. **j**, **g** → dfs. *j* såsom uddljud ock i förbindelserna **dj**, **gj**, **hj**, **lj**, i hvilka **d**, **g**, **h**, **l** i målet fallit bort, samt **bj**, **fj**, **mj**, **pj** ock **spj**; t. ex.

[1]) Renm. Rud. upptager **fårkun** eller **fårken**.

[2]) D. ä. **gj** ock **g** framför palatal vokal (jfr Nn, Aisl. gr. § 37).

isl.	**jafn**	dfs. *jamn*	isl.	**ljúga**	dfs. *jû*
	gefa	*jęva*		**bjóða**	*bjû*
	djúpr	*jup*		**fjúka**	*fjûk*
	gjǫrð	*jǫl*		**mjúkr**	*mjuk*
	hjalpa	*jâlp*	rspr.	**pjollra**	*pjǝlar*
	ljótr	*jut*	isl.	**spjót**	*spjut.*

Anm. Om **nj**, som i målet gifvit *ŋ*, se § 127 mom. 2.

2:o) Isl. **j** saknar i målet konsonantisk motsvarighet i de fall, där det står efter **r** (**brj, drj, frj, grj, hrj, rj, þrj**) samt i förbindelserna **flj, fnj** ock **smj**; ex. i § 68.

3:o) Isl. **stj** ock **sj** → dfs. *ş*; ex. i § 115.

4:o) Isl. **þj** ock **tj** → dfs. *tş*; se § 96 ock § 104.

§ 139. Som slutljud (vare sig så redan i isl. eller först genom senare vokalbortfall) hafva isl. **j** (resp. halfvokal) ock palat. **g** i målet olika motsvarigheter efter vokal ock efter konsonant.

1:o) Efter vokal:

a) Efter icke labialiserad vokal uppträder palatalen som *j*, t. ex.

fsv.	**leghia**	dfs. *lâj*	isl.	**segja**	dfs. *sâj*
isl.	**mai(mánaðr)**	*maj*		**vægja**	*vâj.*
rspr.	**nej**	*naj*			

Äfven diftongen **ei** lemnar hit hörande exempel, när den genom konsonantbortfall träder i slutljudsställning, se § 58 mom. 2.

Undantag bildar isl. **vígja** dfs. *viy*.

Anm. 1. Här kan *j* äfven utbytas mot *i*, hvarigenom en ny diftong *ai* uppstår: *lâi* o. s. v.

b) Efter labialiserad vokal uppträder palatalen som *y* eller *j* (dock icke efter ý?); t. ex.

fsv.	**böghia**	dfs. *bôy(-j)*	isl.	**fløgja**	dfs. *flôy(-j)*
	dröghia	*drôy(-j)*	fsv.	**nöghe**	*nôy(-j).*

c) Efter ý är palatalen i målet försvunnen:

isl.	**flýga**	dfs. *fly*	isl.	**hlýja**	dfs. *ly*
	frýja	*fry*		**spýja**	*spy*
	gnýja	*gy*		***sýja**	*sy.*

Anm. 2. Egendomligt är, att målet här icke har cirkumflex. Verben blifva därigenom till alla delar likställda med *bǫ*, *trǫ*, fsv. **boa, troa** ock dylika. En utväg till förklaring vore

att tänka sig utvecklingen: **ýja** → dfs. *yy* → *y*, således enligt fallet b.

2:o) Efter konsonant:

a) Efter tonande kons., med undantag för förbindelserna **ggj** ock **ngj**, blir palatalen sonant. Rotstafvelsen är här behandlad som kort med bortseende från den position, som palatalen själf (äfven där den är **g** + **j**) bildar med rotkonsonanten; t. ex.

isl.	**ryðja**	dfs. *røde*	isl.	**venja**	dfs. *vœne*
	krefja	*krœve*		**semjask**	*sœmes*
	elgr	*œlè*		**ferja**	*fœre*
	telgja	*tœle*		**mergr**	*mœrè*
	tilja	*tile*		**syrgja**	*søre.*

Anm. 3. Uti isl. **argr** dfs. *årè*, isl. **borga** dfs. *bare* (lemna på kredit) ock isl. **vargr** (a-st.) dfs. *wårè* är det svårt att finna, hvarför **g** blifvit sonant, så framt man ej får antaga, att det tidigt öfvergått till palatal öfverallt efter **l** ock **r**.

Då målet har *swel* mot fsv. **svalgh**, hvilket ju hade bort gifva **swålè*, så antar jag grammatisk växling föreligga i detta ord, jfr mht. **swëlgen** ock **swëlhen**.

En intressant parallell till målets sonantering framträder i fi. **kori** korg, **tori** torg, **väri** färg o. s. v. (se Thoms. Einfl. s. 73 noten 3).

b) Förbindelsen **ggj** motsvaras i målet af dels *dʒ*, dels *g*; t. ex.

α) isl.	**bryggja** f.	dfs. *brýdʒ (-g)*	isl.	**eggja**	dfs. *âdʒ*
	bryggja v.	*brýdʒ*		**þiggja**	*tîdʒ*;
	byggja	*bŷdʒ*			
β) isl.	**liggja**	dfs. *lîg*	isl.	**leggja**	dfs. *lâg.*
	tuggja	*tûg*			

c) Förbindelsen **ngj** (eller **ng** framför palat. vokal) motsvaras af dfs. *g* eller *nj*, t. ex.

isl.	**dengja**	dfs. *dâg* l. *dânj*	isl.	**hengja**	dfs. *hâg* l. *hânj*
fsv.	**dyngja**	(*dŷg* l.) *dýnj*	fsv.	**slengja**	*slâg* l. *slânj*
isl.	**engi**	(*âg* l.) *ânj*	isl.	**þrængia**	*trâg* l. *trânj.*

Anm. 4. Formerna med **j** begagnas företrädesvis när en vokal följer, således i best. form eller när ett pron. suffigeras: *anja*, *hanjan* o. s. v.

Mot målets *lyg* l. *lynj* står isl. **lyng**, som är **va**-stam; men enligt Leffl. V-omlj. s. 80 finnes den palat. formen **lyngje** äfven i Hels. ock Dal.

d) Isl. **(s)sj** → dfs. *ʂ:* isl. ***kassja (kassi)** dfs. *kâʂ*, rspr. **ryssja** dfs. *rŷʂ*, rspr. **vyssja** dfs. *vŷʂ*.

Anm. 5. Mot dessa står rspr. **hässja** dfs. *hæse*, hvilket behandlats som kortstafvigt; jfr no. **hes**.

e) Isl. **tj** → dfs. *jʂ* eller *t:*

α) isl.	**flytja**	dfs. *flŷjʂ*[1]	isl.	**nytja**	dfs. *nŷjʂ*
rspr.	**lätja**	*lâjʂ*		**vitja**	*vîjʂ*;
β) isl.	**hvetja**	dfs. *wât*	isl.	**sitja**	dfs. *sît*
	setja	*sât*		**flytja**	*flŷt* (flytta).

Anm. 6. Samtliga orden hafva behandlats såsom långstafviga, hvilket antyder konsonantfördubbling framför j. Orsaken till j-ljudets bortfallande i gruppen β måste vara inflytande från pret.

§ 140. I inljud hafva isl. **j** ock palat. **g** följande motsvarigheter i målet:

1:o) Isl. **tj** (ock **kj** § 135) → dfs. *jʂ:* **vitjaða** dfs. *vıjʂa*. Jfr däremot isl. **hvatta** (till **hvetja**) dfs. *wata* o. s. v.

2:o) Isl. **(s)sj** → dfs. *ʂ:* rspr. **ryssjan** dfs. *ryʂa*, rspr. **hässjan** dfs. *haʂa* (l. *hæsa*).

3:o) Isl. **dj** ock **ggj** → dfs. *dʒ:* rspr. **midjan** dfs. *mıdʒa*, rspr. **tiggare** dfs. *tıdʒar* o. s. v.

4:o) Isl. palat. + ð → dfs. *yd:* isl. ***úgreiðugr** (jfr **greiða**) dfs. *ǫgraydu* (oredig), isl. **breidda** pret. dfs. *brâyd* till inf. *brâj* o. s. v.; jfr ex. i § 99 mom. 3.

5:o) Isl. palat. motsvaras i alla öfriga ställningar i inljud af dfs. *j*, resp. *ı* eller *y:* isl. ***band-rei(ð)et** dfs. *banreja* l. *-reıa* (till nom. *banrej*), isl. **bygell** dfs. *bøyal*, rspr. **korgarna** dfs. *kørja*, rspr. **pojke** dfs. *poyk*, isl. **spegell** dfs. *spejal (speıal)*, rspr. **söljorna** dfs. *saljan*, rspr. **vargen** dfs. *warjan* o. s. v.

Anm. 1. Sekundärvokal framkallar icke palat.: isl. **hagl** dfs. *hayal*, isl. **sigl** dfs. *seyal* o. s. v.

Vid suffigering af artikeln är målet vacklande: *veyan* l. *vejan* vägen, *rygan* l. *rydʒan* ryggen o. s. v.

Målets *hydʒale* är icke rspr. **hygglig**, utan motsvarar isl. **hyggeligr**, liksom *løyle* hör till isl. **hløgiligr** o. s. v.

§ 141. Utan direkt motsvarighet i isl. uppträder palatal uti målet i följande fall:

---

[1]) Har den speciella betydelsen »flotta timmer»; ordet torde därföre i målet rätteligen böra fattas som denom. af *flŷjʂ* n. (timmerflotte eller tjärflotte).

1:o) i isl. förbindelserna **þv** ock **tv**, se § 97 ock 105;

2:o) i de fall, där isl. har **é**, se § 45;

3:o) i plur. af en del subst., nämligen:

fenjan[1] (l. *fên*) till sing. *fen*, jfr fsv. **finu** (ack. Rydqv. II, s. 202);

granjan l. *grœnjan* till sing. *gran* isl. **grǫn**;

grinjan (l. *grín*) till sing. *grin*, där isl. har plur. **grindir** l. **grindr**;

kwanjan (l. *kwân*) got. **kwairnjus**, i Nysätra **kwärnjen** (Widm. s. 15);

lødʒan l. *lodʒan* (vanligen *ledu*) till sing. *ledu*, no. **løda** l. **løde** — hvarom AASEN anmärker: »formen med **ø** er mærkelig, da de fleste af de lignende ord have **o**'» — fsv. **laþi** m. (VGL.) ock **læþia** f. (ÖGL.);

senjan (l. *sên*) till sing. *sen* isl. **sin** l. **sina** fsv. pl. **sinor** **sinur**;

spiljan (l. *spile*) till sing. *spilu* l. *spile*, jfr fi. **pilu**;

sønjan (sällan *søne*) got. **sunjus**.

Anm. De i mom. 3 behandlade orden förefalla mig anmärkningsvärda i mer än ett afseende. Hos dem alla framträder **j** endast i plur.[2] Två af orden äro bevisligen u-stammar, ock de andra förete i isl. ock fsv. en högst vacklande böjning. Ljudet **ø** i no. **løda** tyckes i förhållande till isl. **hlaða** svårligen kunna fattas annat än som ett i-omljud af **ǫ**. Målets *sønjan* har, ehuru mask., plur.-ändelsen *-an*, som annars blott tillkommer fem. samt släktskapsorden (*brøràn* got. **brôþrjus** o. s. v.).

Gutt. k.

§ 142. Isl. gutt. **k** → dfs. *k* öfverallt utom i uddljudsförbindelsen **kn**, t. ex.

isl.	**kosta**	dfs. *kôst*	isl.	**akr**	dfs. *àkàr*
	klake	*klaka*	rspr.	**makt**	*makt*
	kráka	*krâk*	isl.	**minka**	*mîŋk*
	makliga	*maklet*		**mjólk**	*mjolk*
	vakna	*vaken*		**mǫrk**	*mark*.

[1]) Pluraländelsen *-an* begagnas för såväl best. som obest. form.

[2]) Sing. *spile* är högst sannolikt nybildad till plur. *spiljan*.

§ 143. Isl. **kn** → dfs. *ŋŋ*; t. ex.

isl. **knappr**	dfs. *ŋŋap*		isl. **knoða**	dfs. *ŋŋeda*
kné	*ŋŋe*		**knosa**	*ŋŋesa*
kneppa	*ŋŋâp*		**knútr**	*ŋŋut.*

§ 144. Isl. **k** har fallit bort:

1:o) i ställningen mellan **r** ock **t**: isl. **morkna** dfs. *mutŋ* o. s. v. (se § 109);

2:o) i rspr. **tycks** (af **tyckas**) dfs. *tys*, rspr. **auktion** dfs. *avesʒn*, rspr. **spektakel** dfs. *spetakel.*

§ 145. Isl. **k** → dfs. *γ* (l. *g*): isl. **hroke** dfs. *roγa* isl. **píka** dfs. *piγ.*

Målets *gletar* (surna, ysta sig; om mjölk) ser ut att vara befryndadt med eng. **clotter** (ysta sig, koagulera).

Gutt. g.

§ 146. Isl. gutt. **g** → dfs. *g* öfverallt som uddljud, utom framför **n**, samt vid gemination; t. ex.

isl. **gafl**	dfs. *gåvàl*		isl. **dǫgg**	dfs. *dag*
glaðr	*gla*		**hǫggva**	*hâg*
grafa	*græva*		**tryggr**	*tryg.*

Anm. Efter **r** ock **l** uppträder **g**-ljudet alltid som palatal, se § 139 anm. 3.

§ 147. Isl. gutt. **g** → dfs. *γ* öfverallt efter vokal, så snart ej **g**-ljudet åtföljes af **g**, **n** eller icke-tonande kons., t. ex.

isl. **hage**	dfs. *haγa*		isl. **teigr**	dfs. *teγ*
loge	*loγa*		**dygð**	*dyγd*
segl	*séγàl*		**frygð**	*frøγd*
magr	*måγàr*		**slegð**	*sløγd.*[1]

Anm. I detta fall anses äfven isl. hafva haft spirantiskt **g** (Nn, Aisl. gr. § 37 b).

§ 148. Isl. **gn** → dfs. *ŋ* i uddljud, *ŋn* i inljud; t. ex.

a) isl. **gnaga**	dfs. *ŋeγa*		b) isl. **logn**	dfs. *luŋn*
gnella	*ŋêl*		**Magnús**	*maŋnus*
gnýja	*ŋy*		**regna**	*râŋn.*

Anm. Vidare härom samt om ljudförbindelsen **ng** se § 127 mom. 1 ock anm. 1.

[1]) Betyder: grop, sänkning af marken; jfr ags. **slæð** (»valley»).

§ 149. Isl. gutt. **g** → dfs. *k* omedelbart framför en icke-tonande konsonant, t. ex.

rspr.	**slagsmål**	dfs. *sl̦aksmål*	isl.	**seigt (seigr)**	dfs. *sekt*
	högt	*hokt*		**trygt (tryggr)**	*trykt.*

Jfr också exemplen *snokt* o. s. v. i § 90. Redan isl. anses här hafva haft **k**-ljud (Nn, Aisl. gr. § 182, 3 b).

§ 150. Isl. gutt. **g** har i målet försvunnit:

1:o) regelbundet i adj.-ändelsen **-igr, -ugr;**

2:o) i följande ord: isl. **draga** dfs. *dra*, rspr. **jag** dfs. *ja*, isl. **ljúga** dfs. *jû*, rspr. **loge** dfs. *lo*, isl. **nógr** dfs. *no*, rspr. **stuga** dfs. *stû*, isl. **súga** dfs. *sû*, rspr. **taga** dfs. *ta*, rspr. **truga** dfs. *trû*; i pret. *dro* drog, *sl̦o* slog ock *to* tog; samt i de sammansatta orden *stribyks* jfr isl. **strige** ock *valaslay* rspr. **hvardagslag;** jfr ock § 62 mom. 1, a;

3:o) i ljudförbindelsen **ng:** isl. **langr** dfs. *lay* o. s. v. Jfr § 127 anm.

h.

§ 151. Isl. **h** → dfs. *h* öfverallt som uddljud framför vokaler, t. ex.

isl.	**haf**	dfs. *hav*	isl.	**høyra**	dfs. *hør*
	heiðr	*he*		**hundrað**	*hunre.*

Anm. I förhållande till rspr. **hinna** saknas **h** i dfs. *ên;* jfr dock fsv. **inna** (Rydqv. I, s. 177).

§ 152. Isl. **h** har i målet fallit bort framför **j, l, n, r** ock **v;** t. ex.

isl.	**hjalp**	dfs. *jalp*	isl.	**hrár**	dfs. *ra*
	hlað	*la*		**hratt (hraðr)**	*rat-at* adv.
	hnakke	*nåk*		**hrøyse**	*rôys.*
	hniga	*nîy*		**hvika**	*weka* (vackla)
	hnefe	*neva*		**hvítr**	*wit.*

Anm. 1. Isl. **hn** tyckes i ett par ord motsvaras af dfs. *yy* (rspr. **kn**): isl. **hnykkja** dfs. *yyŷk* isl. **hneppr** dfs. *yyap*. I ett fall motsvaras isl. **hn** af dfs. *y*, nämligen isl. **hnjósa** dfs. *yyûs* l. *yûs*.

Konsonantiska slutljudslagar.

§ 153. Allmänna konsonantiska slutljudslagar, motsvarande dem som i §§ 71 ock 72 gifvits för vokalerna, har målet knappast att uppvisa, ock för de enskilda konsonanternas förhållande i slutljudsställning har jag i det föregående under hvarje särskildt ljud redogjort. För bättre öfverskådlighets skull meddelas emellertid här en sammanfattande öfversikt öfver konsonantbortfall i slutljud.

1:o) Isl. **b** har i målet försvunnit i ställningen efter **m**, se härom § 81.

2:o) Isl. **ð** ock **d**, vare sig de ursprungligen varit slutljud eller först i målet blifvit det, försvinna i följande ställningar:

a) öfverallt efter vokal, se § 100 mom. 1;

b) efter **l** i vissa fall, se § 113 mom. 2;

c) efter **n** utom i pret., se § 113 mom. 3.

3:o) Isl. slutljudande **g** är i målet försvunnet i åtskilliga fall (se § 150), hvilkas natur dock icke är fullt klar.

4:o) Isl. slutljudande **n** har i målet fallit bort efter k o r t vokal i stafvelse som icke bär hufvudton, se § 128 mom. 1.

5:o) Isl. slutljudande **r** (äldre **R**) är i målet i regel försvunnet som nominal l. verbal böjningsändelse, se § 133.

6:o) Isl. slutljudande **t** tyckes (öfver ett stadium **ð**) i målet hafva fallit bort efter k o r t vokal i stafvelse som icke har hufvudton, se § 106 mom. 4.

Anm. Det ser nästan ut, som om målet en gång haft den allmänna lagen, att låta **ð** (**d**, **t**?), **n**, **r** (= **R**) ock **g** (= *ʒ*), där de stått slutljudande i ultima af tvåstafviga ord, falla bort efter k o r t vokal, men kvarstå efter l å n g. Dessutom hafva **d**-ljud, **R** ock (i några fall äfven) **g** fallit bort som slutljud äfven i enstafviga former. Till **l** ock radikalt **r** (ock **m** i dat.?) kan regeln dock icke utsträckas, hvilket är förklarligt nog, då **l** ock **r** följa med i böjningen (plur. *ægla*, *ǫkra* o. s. v.).

III. Kvantiteten.

§ 154. Då målet, såsom redan i § 3 blifvit anmärkt, icke längre äger ljudförbindelserna kórt vokal + »kort» kons.[1] ock lång vokal + »lång» kons. ock ej häller fördrager lång vokal framför två konsonanter, måste kvantiteten förete väsäntliga förändringar i förhållande till den, som var rådande i isl.

§ 155. Isl. **ljudförbindelsen kort vokal + »kort» kons.**

1:o) Denna förbindelse motsvaras i målet af lång vokal + »kort» kons., så snart ej kons. är en till *ȷ* öfvergången palatal eller också **k**, **m**, **p**, **s** eller **t**; t. ex.

isl.	**hlað**	dfs.	*la (lad)*	isl.	**hlaða**	dfs.	*ledn*
	haf		*hav*		**skafa**		*skeva*
	hugr		*høy*		**boge**		*bøya*
	tal		*tal*		**stela**		*stæla*
	sonr		*san*		**lina**		*lena*
	svar		*swar*		**þvara**		*tsvorn.*

2:o) Framför *ȷ* har målet alltid kort vokal, t. ex. isl. **fegenn** dfs. *faȷen*, isl. **dregenn** dfs. *draȷe*.

3:o) Vid **k**, **m**, **p**, **s** ock **t** har målet stundom förlängt vokalen, stundom konsonanten, ofta i motsats till förhållandet i rspr.; t. ex.

a) isl.	**bak**	dfs.	*bak*	isl.	**stape**	dfs.	*(klok)stapa*
	haka		*hekn*		**kǫs**		*kas*
	moka		*meka*		**mosa**		*mesa*
	skaka		*skeka*		**pose**		*pesa*
	***glima**		*glema* (glimma)		**losa**		*lesa*
	svima		*sema*		**matr**		*mat*
	gap		*gap*		**latr**		*lat*
	skapligr		*skaple*		**flote**		*fleta*
	skopa		*skepa*		**fatask**		*fatas;*

[1]) I svagt betonad stafvelse liksom också någon gång uti svagt betonade ord i det allmänna talet kan dock naturligen ännu kort vokal + »kort» kons. förekomma.

b) isl. **bik**	dfs. *bek*		isl. **stǫpull**	dfs. *stápål*
***stroka**	*struku* (stund)		**hosa**	*husu*
vika	*viku*		**mysa**	*misu*
fram	*fram*		**brot**	*brat*
framan	*frama*		**fet**	*fet*
koma	*kema*		**bite**	*beta* (A. *bęta*)
sama	*sama*		**gita**	*jeta*
skip	*șep*		**vita**	*veta*.

Till fallet b höra äfven en del starka ptc.: *like*, *skike*, *dripe*, *drupe*, *supe*, *fruse*, *skute* o. s. v.

Anm. 1. Det kan förtjäna anmärkas, att Bure i *Sumlen* skrifver **skuttidh** (2 ggr s. 39), **guttin** (s. 41), **vätta** (= veta s. 66) ock således tyckes hafva samma former som målet.

Då bland här ofvan anförda exempel äfven finnas svaga subst. (hvilkas antal kunde ökas med t. ex. *busu*, *brutu*, *skutu*, *wetu*), är det tydligt, att man på målet icke kan tillämpa den lag, som Kock (Fsv. ljudl. 382 ff.) sökt häfda såsom förklaring på motsvarande företeelse i rspr.

Anm. 2. Framför ett följande **j** har målet förlängt kons. **s** ock **t** (se § 139 mom. 2, d ock e), men denna förlängning måste tillhöra ett mycket äldre skede af målets utveckling, än den förlängning af **s** ock **t** hvarom här ofvan är fråga. Förlängningen i t. ex. **flytja** dfs. *flŷt* ock *flŷtș* har invärkat på aksenten, hvilket däremot icke är fallet med förlängningen i t. ex. *wetu* (brynsten).

§ 156. Isl. ljudförbindelsen lång vokal + »kort» kons. har öfverallt bevarat sig i målet utom framför **m**, t. ex.

isl. **bót**	dfs. *bǫt*	isl. **lán**	dfs. *lar*
feigr	*fęy*	**sól**	*sǫl*.

Vid **m** åter har kons. förlängts utom i ljudförbindelserna **-ím** ock **-úm** (jfr § 92 anm.) ock stundom efter diftong; t. ex.

isl. **blóme**	dfs. *blôm*	isl. ***skúmr**	dfs. *skum*
døma	*dôm*	**sǫumr**	*som*
heimr	*heim*	**strǫumr**	*strom*
(ǫumr)	*eumen*[1]	**tíme**	*tîm*.

§ 157. Framför två kons. resp. »lång» kons. har målet (när ej den andra af de två kons. är **r**, **l** eller **j**, som tillhör nästa stafvelse) i regel kort vokal, vare sig motsvarande vokal i isl. är kort eller lång; t. ex.

[1]) olycksfågel.

isl.	**lax**	dfs. *laks*	isl.	**blístra**	dfs. *blistar*
	gǫltr	*gaḷt*		***mjúknaða**	*mjukna*
	stund	*stan*		**línspund**	*lispan*
	gnaddr	*ŋad*		**hvítnaða**	*witna*
	veggr	*væg*		**stóls** gen.	*stoṣ(karm)*;

äfvenså *del-hafs*, *del-ṣøṣ*, *del-lans* till *hav*, *ṣø*, *lan* o. s. v.

Anm. 1. Från den i § 157 gifna allmänna lagen finnes, om man utgår från konsonantismen i isländskan, en hel del undantag, där målet uppvisar lång vokal med åtföljande (ensam) »kort» kons.

a) I ljudförbindelserna **-amb** ock **-and** har målet förlorat slutljuden **d** ock **b** ock företer nu formerna *-an* ock *-am*, se § 81 ock § 113 mom. 3, a.

b) Ur de äldre ljudförbindelserna kort vok. + **rð, rl, rn** eller **rt** har i målet stundom utvecklat sig lång vok. + »kort» kons.: se §§ 101; 119 mom. 3, f; 125 mom. 1, b ock 107 mom. 1.

c) När en tonande kons. varit åtföljd af palatal, har målet vokaliserat palatalen ock förlängt rotvokalen, se § 139 mom. 2, a.

d) När sekundär vokal inträder, förlänger målet stundom rotvokalen: isl. **slokna** dfs. *ṣḷakan*, isl. **vakna** dfs. *vakan*.

e) Framför afledningsändelserna **-ing** ock **-ning** har målet i rotstafvelsen merendels lång vokal med ty åtföljande ensam »kort» kons.; t. ex.

rspr.	***bålling**	dfs. *bæliŋ*[1]	fsv.	**ruþning**	dfs. *raniŋ*[3]
	blandning	*blaniŋ*	isl.	**smurning**	*smaniŋ*
isl.	**kerling**	*tṣæliŋ*		***spenningr**	*spæniŋ* (hök)[4]
	***lendning**	*læniŋ*[2]		***stuðning**	*staniŋ*[5]
rspr.	**pänning**	*pæniŋ*	rspr.	**välling**	*væliŋ*.

Ehuru en del af dessa ord kunde på annat sätt förklaras, tyckes det vara ginast att fatta hela företeelsen som en följd af äldre ändelsebetoning. Ord på **-ing** med i målet kort rotvokal förekomma dock äfven: *byyniŋ*, *maṣiŋ* l. *mæsiŋ*, *stotiŋ* o. s. v.

Anm. 2. I behandlingen af den gamla ljudförbindelsen lång vokal + »lång» kons. följer målet i det allra närmaste rspr. ock kan, så vidt jag ser, icke lemna någon upplysning af vikt för frågan om denna ljudförbindelses utveckling. De väsäntligaste afvikelserna från rspr. förete orden *atan* rspr. **aderton,** *ṣḷet* rspr. **slät,** *tṣet* rspr. **tät,** *tot* rspr. **tåt.**

---

[1]) benling (huden på ett kreaturs ben).

[2]) landningsplats för båt.

[3]) upprödd strandäng.

[4]) Jfr *spân* (gripa) ock isl. **spenna.**

[5]) *staniŋsve* ljusterved.

§ 158. I själfva grundformen har jag (med bortseende från grupper af vokalförlängningar framför vissa konsonantförbindelser) anmärkt kvantitetsolikhet i åtskilliga enstaka ord:

isl. **aka** dfs. ***áka** → *ąk*, isl. **akr** dfs. ***ákr** → *ąkàr*, isl. **illa** dfs. ***íla** → *i̠l*, isl. **skrifa** dfs. ***skrífa** → *skrîv*, isl. **stama** dfs. ***stamma** → *stâm*, isl. **stigr** dfs. ***stígr** → *stıy*, isl. **strige** dfs. ***stríge** → *strîy-*, isl. **stynja** dfs. ***stóna** → *stôn*;

isl. **bólstr** dfs. ***bolstr** → *bóștàr*, isl. **blóme** dfs. ***blomme** → *blôm*, isl. **láta** dfs. ***leta** → *leta*, isl. **rúm** dfs. ***rom(m)** → *rom*, isl. **rúma** dfs. ***romma** → *rôm*, isl. **síðan** dfs. ***siðan** → *sea* m. fl.

I en del af dessa ord visar sig målets kvantitet hafva gamla anor.

I ett par ord finnes inom målet självt dubbelformer, som förutsätta växlande kvantitet: *tșık* ock *tșąka*, *șlıp* ock *șlępa* (se § 14 mom. 2), *stýl* (fågelstjärt ← isl. ***stýle**) ock *șøl* (isl. **stjǫlr** ← ***stelu**).

Öfversikt af språkljudens förekomst i målet.

ɩ.

§ 159. Dfs. *ɩ* (kort ock långt) motsvarar i regel isl. **ĭ**, rspr. **i** l. **e**:

1:o) uti urspr. långstafviga ord: § 16 mom. 1;

Undantag: § 17 anm. 3 ock § 18.

2:o) i urspr. kortstafviga ord, när ändelsen har innehållit u l. i: § 16 mom. 2.

Anm. Om *ɩ* jämte *e* l. *ı* uti ändelsen hos st. ptc. se § 14 mom. 1.

§ 160. Dfs. *ɩ* motsvarar regelbundet isl. **í**, rspr. **i**: § 47.

§ 161. Dfs. *ɩ* motsvarar uti sporadiska fall andra vokaler.

1:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **ă**, rspr. **a**, uti ptc. *grɩve*, *hɩve* ock *skɩve*: § 10 mom. 2.

2:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **ĕ** uti åtskilliga st. ptc. m. fl.: § 14.

3:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **æ**, rspr. **i**: § 44 mom. 4.

4:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **é**, rspr. **i**: § 46 mom. 2.

5:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **ei**, rspr. **i**: § 60 mom. 2.

6:o) Dfs. *ɩ* ← isl. **jó** uti ordet *ʂɩr* isl. **skjór**: § 69 mom. 6.

ı.

§ 162. Dfs. *ı* (kort) förekommer:

1:o) i regel som senare komponent i dift. *eı* (ock *aı*); samt

2:o) som variant till *e* ock *ɩ* uti st. ptc. ock adj. på **-igr**: § 14 mom. 1 ock § 74 med anm. 2.

e.

§ 163. Dfs. *e* (kort ock långt) motsvarar isl. **ĕ**, rspr. **ä**:

1:o) i urspr. kortstafviga ord, när isl. **ĕ** är urgerm. **e (i)**: § 11 mom. 1;

Undantag se § 11 anm. 2.

2:o) undantagsvis i urspr. kortstafviga ord, när isl. ĕ är i-omljud af **a**: § 12 mom. 2, b;

3:o) undantagsvis i urspr. långstafviga ord: § 11 anm. 3 ock § 12 anm. 1.

Anm. Om dfs. *e* mot isl. ĕ l. ĭ uti obetonad stafvelse se § 74.

§ 164. Dfs. *e* motsvarar isl. **ĭ**, rspr. **e** l. **i**:

1:o) öfverallt i urspr. kortstafviga ord, när följande stafvelse icke innehållit **u** l. **i**: § 17;

2:o) undantagsvis i urspr. långstafviga ord: § 17 anm. 3.

§ 165. Dfs. *e* motsvarar isl. ǽ, rspr. **ä**:

1:o) i regel när **æ** varit slutljud eller åtföljts af enkel kons.: § 42;

2:o) i orden *lekst* ock *smest:* § 43 anm.

§ 166. Dfs. (j +)*e* motsvarar i regel isl. **é**, rspr. **ä**: § 45 mom. 1 ock 3.

§ 167. Dfs. *e* motsvarar isl. **ei**, rspr. **e**:

1:o) i regel före »kort» guttural, **l** eller **r**: § 59 mom. 1, a;

2:o) undantagsvis framför annan enkel kons. l. framför två kons.: § 59 mom. 1, b ock c.

§ 168. Dfs. *e* motsvarar i regel isl. **g** eller **j** efter **r** ock **l**, när de förstnämnda ljuden i målet blifvit slutljud: § 139 mom. 2, a.

§ 169. Dfs. *e* motsvarar i sporadiska fall andra ljud.

1:o) Dfs. *e* ← isl. **ǎ**: § 10 mom. 1.

2:o) Dfs. *e* ← isl. **í**: § 48 mom. 2.

3:o) Dfs. *e* ← isl. **ǿ**: § 57 mom. 2.

ɑ ock *æ*.

§ 170. Dfs. *ɑ* (kort) l. *æ* (långt) motsvarar isl. **ĕ**, rspr. **ä**:

1:o) öfverallt i urspr. långstafviga ord, vare sig isl. ĕ är urgerm. **e** (**i**) eller i-omljud af **a**: § 11 mom. 2 ock § 12 mom. 1;

2:o) i regel i urspr. kortstafviga ord, när isl. ĕ är i-omljud af **a**: § 12 mom. 2, a;

Undantag se § 12 mom. 2, b.

3:o) undantagsvis i kortstafviga ord, när isl. ĕ är urgerm. **e**: § 11 anm. 2.

Anm. Om *a* för isl. **ĕ** uti svagt betonad stafvelse ock som sekundär vokal se § 74 ock § 76.

§ 171. Dfs *a* l. *æ̨* motsvarar ofta isl. **ă** l. **ǫ̆**, rspr. **ä**, vid brytning, när icke cerebral följer: § 9 ock § 22.

§ 172. Dfs. *a* l. *æ̨* motsvarar isl. **æ**, rspr. **ä**:

1:o) i regel framför två kons. eller »lång» kons.: § 43;

2:o) undantagsvis framför enkel kons.: § 42 mom. 2.

§ 173. Dfs. *a* motsvarar isl. **ei**, rspr. **e**, framför två kons. eller »lång» kons.: § 59 mom. 2.

§ 174. Dfs. *a* l. *æ̨* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.

1:o) Dfs. *a* ← isl. **ĭ**, rspr. **i**, **e** l. **ä**, i en mindre grupp af ord: § 18.

2:o) Dfs. *a* l. *æ* ← isl. **y̆**: § 35 mom. 3 ock 6.

3:o) Dfs. *a* ← isl. **á**: § 41 mom. 3.

4:o) Dfs. *a* l. *æ* ← isl. **é**: § 45 mom. 2 ock § 46 mom. 1.

5:o) Dfs. *a* l. *æ* ← isl. **í**: § 48 mom. 1 ock 3.

6:o) Dfs. *a* ← isl. **ó**: § 50 mom. 3.

7:o) Dfs. *a* ← isl. **øy**: § 67 mom. 1.

y.

§ 175. Dfs. *y* (kort ock långt) motsvarar i regel isl. **y̆**, rspr. **y**, i urspr. långstafviga ord, där vokalen icke efterföljes af nasal + kons.: § 33.

Undantag bilda en del enskilda ord: § 34 mom. 2, b ock c.

§ 176. Dfs. *y* motsvarar regelbundet isl. ý, rspr. **y**: § 54. Undantag se § 55.

§ 177. Dfs. *y* motsvarar isl. **jó**, **jú**, så snart närmast föregående kons. är **r** eller ett **l** föregånget af annan kons. än **h**: § 68.

§ 178. Dfs. *y* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.

1:o) Dfs. *y* ← isl. **ă**, rspr. **a** l. **u**: § 10 mom. 3.

2:o) Dfs. *y* ← isl. **ĕ**, rspr. **a**, uti *vyre* isl. **veret**: § 15 mom. 3.

3:o) Dfs. *y* ← isl. **ĭ**: § 19 mom. 3.

4:o) Dfs. *y* (växlande med *u* l. *u*) ← isl. **ŏ**, rspr. **u**, i st. ptc.: § 27 mom. 1, a.

5:o) Dfs. *y* ← **ǿ**: § 57 mom. 3.

6:o) Dfs. (j +)*y* ← isl. (j +)ó i ordet *tşyv* isl. **þjófr**: § 69 mom. 3.

y.

§ 179. Dfs. *y* förekommer endast som senare komponent i dift. *ɵy* (ock *oy*): § 211 ock § 212.

ø ock *ɵ*.

§ 180. Dfs. *ø* (långt) l. *ɵ* (kort) motsvarar i regel isl. **ǒ**, rspr. **ö**, **a**, **ä**, ehuru fallen äro få: § 36.

§ 181. Dfs. *ø* l. *ɵ* motsvarar isl. **y̆**, rspr. **ö** eller **y**:

1:o) i urspr. kortstafviga ord: § 34 mom 1;

2:o) i urspr. långstafviga ord, när vokalen åtföljes af nasal + kons., samt i en del andra fall: § 34 mom. 2, a.

§ 182. Dfs. *ø* l. *ɵ* motsvarar regelbundet isl. **ǿ**: § 56.

§ 183. Dfs. *ø* l. *ɵ* motsvarar i allmänhet isl. **ǫu**, rspr. **ö**: § 61 (jfr § 214).

Undantag se §§ 62 ock 63.

§ 184. Dfs. *ø* l. *ɵ* motsvarar isl. **øy**, rspr. **ö**, i allmänhet framför tonande »kort» kons., utom **n** ock **j** (**gj**), samt framför två kons. resp. »lång» kons.: § 66.

§ 185. Dfs. *ø* l. *ɵ* motsvarar sporadiskt andra isl. ljud.

1:o) Dfs. *ɵ* ← isl. **ĕ**: § 15 mom. 4.

2:o) Dfs. *ɵ* ← isl. **ĭ**: § 19 mom. 2.

3:o) Dfs. *ø* l. *ɵ* ← isl. **ǫ̆** stundom där isl. har omljudsbrytning: § 22 mom. 2, a ock b.

4:o) Dfs. *ø* ← isl. **ŏ** uti ordet *ʃøvån* isl. **kofan**: § 28 mom. 5.

5:o) Dfs. *ø* l. *ɵ* ← isl. **ŭ**: § 32 mom. 2.

6:o) Dfs. *ø* ← isl. **æ**: § 44 mom. 2.

7:o) Dfs. *ø* ← isl. **ó**: § 50 mom. 2.

8:o) Dfs. *ɵ* ← isl. **ý**: § 55 mom. 2.

9:o) Dfs. *ɵ* l. (*j* +)*ø* ← isl. **jó**, **jú**: § 69 mom. 1 ock 7.

a.

§ 186. Dfs. *a* (långt ock kort) motsvarar isl. **ă**, rspr. **a**:

1:o) i urspr. sluten stafvelse, så snart ej den närmast följande kons. är guttural, cerebral, **l**, **m** eller **n**: § 8 mom. 1;

2:o) i st. pret. ock framför **nn, mm, mn** ock **llr** samt i enstaka andra fall: § 8 mom. 2.

Undantag stundom i brytningsfall, där isl. **ă** motsvaras af *æ* l. *ɐ*: § 9.

Anm. Om *a* mot isl. **ă** i svagt betonad stafvelse se §§ 74 ock 76.

§ 187. Dfs. *a* motsvarar isl. **ǫ̆**, rspr. **a**, i samma ställningar, hvari det kan motsvara isl. **ă**: § 20.

Undantag vid fall af omljudsbrytning: § 22.

§ 188. Dfs. *a* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.

1:o) Dfs. *a* ← isl. **ĕ**, rspr. **a** l. **ä**, i en del ord där vokalen står i närheten af **r**: § 13.

2:o) Dfs. *a* ← isl. **ŏ**: § 28 mom. 2.

a.

§ 189. Dfs. *a* (långt ock kort) motsvarar i regel isl. **ă**, rspr. **a** l. **å**:

1:o) i urspr. öppen stafvelse: § 7 mom. 1;

2:o) i urspr. sluten stafvelse, så snart vokalen efterföljes af guttural, cerebral, **l**, **m** eller **n**: § 7 mom. 2.

Undantag 1. Äldre **ă** motsvaras af dfs. *a* i st. pret., framför **nn, mm, mn** ock **llr** samt i enstaka ord: § 7 anm. 1—4.

Undantag 2. I brytningsfall motsvaras isl. **ă** stundom af dfs. *æ*: § 9.

§ 190. Dfs. *a* motsvarar i regel isl. **ǫ̆**, rspr. **a**, i samma ställningar, hvari det motsvarar isl. **ă**: § 20.

Undantag göra de kortstafviga ord, som i målet bevara ändelsen **u**, samt ord med omljudsbrytning: § 21 ock § 22.

§ 191. Dfs. *a* motsvarar isl. **ŏ**, rspr. **o** l. **å**, i en del ord: § 26, nämligen

1:o) i närheten af **r, l, m, n**; t. ex. *fårk* isl. **forka,** *faɫk* isl. **folk,** *sąn* isl. **sonr;**

2:o) i verb på **-na,** t. ex. *bågn* isl. **bogna,** *dåmn* isl. **dofna;**

3:o) i enstaka ord, t. ex. *stak* rspr. **stock,** *stąd* isl. **stoð.**

§ 192. Dfs. *a* motsvarar i sporadiska fall andra vokaler.

1:o) Dfs. *a* ← isl. **ĕ**, rspr. **a** l. **ä**, i enstaka fall i ställningen mellan **v** ock **r**: § 13 mom. 1.

2:o) Dfs. *a* ← isl. **ĭ**: § 19 mom. 1.

3:o) Dfs. *a* ← isl. ŭ: § 32 mom. 1.
4:o) Dfs. *a* ← isl. y̆, rspr. ö: § 35 mom. 1.
5:o) Dfs. *a* ← isl. ø̆, rspr. a: § 37 mom. 1.
6:o) Dfs. *a* ← isl. á, rspr. a: § 41 mom. 2.
7:o) Dfs. *a* förekommer stundom i växling med *a* i svagt betonad stafvelse: § 1 anm. 1.

a ock *o*.

§ 193. Dfs. *a* (långt) l. *o* (kort) motsvarar i regel isl. á, rspr. å, utom efter v samt före l + kons.: § 38 ock § 41 mom. 1.

§ 194. Dfs. *a* l. *o* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.
1:o) Dfs. *a* l. *o* ← isl. ă: § 10 mom. 4 ock 5.
2:o) Dfs. *o* ← isl. ǫ̆: § 23.
3:o) Dfs. *a* l. *o* ← isl. ŏ: § 28 mom. 1 ock 3.
4:o) Dfs. *a* ← isl. æ: § 44 mom. 1.
5:o) Dfs. *a* ← isl. ǿ: § 57 mom. 1.
6:o) Dfs. *a* ← isl. ei: § 60 mom. 1.

e.

§ 195. Dfs. *e* (kort ock långt) motsvarar isl. ŏ, rspr. öppet o l. å:
1:o) öfverallt i urspr. kortstafviga ord, så framt ej en ändelse med bevaradt u l. i följer: § 24 mom. 1;
2:o) i regel också i urspr. långstafviga ord, ehuru undantagen äro särdeles många: § 24 mom. 2.

§ 196. Dfs. *e* motsvarar isl. ŭ, rspr. öppet o l. å samt u:
1:o) öfverallt i urspr. kortstafviga ord, så snart ej följande stafvelse innehållit u l. i: § 31 mom. 1;
2:o) i en hel mängd långstafviga ord: § 31 mom. 2.

§ 197. Dfs. *e* motsvarar isl. ǫ̆, rspr. a, i öppen stafvelse, när ändelsen u är i målet bevarad: § 21.

§ 198. Dfs. *e* motsvarar sporadiskt äfven andra isl. ljud.
1:o) Dfs. ´*e* ← isl. ă: § 10 mom. 6.
2:o) Dfs. *e* ← isl. ĕ: § 15 mom. 2.
3:o) Dfs. *e* ← isl. y̆: § 35 mom. 2.

4:o) Dfs. *e* ← isl. **á**: § 41 mom. 6.
5:o) Dfs. *e* ← isl. **é**: § 46 mom. 3.
6:o) Dfs. *e* ← isl. **ó**: § 50 mom. 1.
7:o) Dfs. *e* ← isl. **ú**: § 53.
8:o) Dfs. *e* ← isl. **ý**: § 55 mom. 1.
9:o) Dfs. *e* (+ *ɣ*) ← isl. **ǫu**: § 63.
10:o) Dfs. *e* ← isl. **øy**: § 67 mom. 2.
11:o) Dfs. *e* ← isl. **jó**: § 69 mom. 2.

o.

§ 199. Dfs. *o* (kort ock långt) motsvarar regelbundet isl. **ó**, rspr. **o**, utom när isl. **jó** går tillbaka till urgerm. **eu**: § 49.

§ 200. Dfs. *o* motsvarar isl. **ŏ**, rspr. **o** l. **u**:

1:o) framför ljudförbindelserna **rd, rn, rt** (ock **m** + **kons.** eller *ŋ*-ljud): § 25 mom. 1;

2:o) i några enstaka ord: § 25 mom. 2.

§ 201. Dfs. *o* motsvarar i regel isl. **ŭ** omedelbart före **m** + kons. l. *ŋ*-ljud: § 30.

§ 202. Dfs. *o* motsvarar isl. **á**, rspr. **å**, när denna vokal närmast föregås af **v**: § 39.

§ 203. Dfs. *o* motsvarar isl. **ú**, när detta är utgånget ur äldre **au** (**uw**): § 52.

§ 204. Dfs. *o* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.

1:o) Dfs. j*o* ← isl. **jǫ̆** (**jŏ**): § 22 mom. 2, d.
2:o) Dfs. j*o* ← isl. **y̆**: § 35 mom. 4.
3:o) Dfs. j*o* ← isl. **ø̆**: § 37 mom. 2.

u.

§ 205. Dfs. *u* förekommer endast som senare komponent i diftongen *eu*.

u ock *ʉ*.

§ 206. Dfs. *u* (långt) l. *ʉ* (kort) motsvarar isl. **ŭ**:

1:o) i ursprungligen långstafviga ord, när vokalen icke står omedelbart före **m** + kons. eller *ŋ*-ljud: § 29 mom. 1;

2:o) i urspr. kortstafviga ord, så snart följande stafvelse innehållit **u** (eller **i**): § 29 mom. 2.

Anm. Om *u* mot isl. **ŭ** l. **ŏ** i svagt betonad stafvelse se § 74.

§ 207. Dfs. *u* l. *u* motsvarar isl. **ŏ**:

1:o) hos de urspr. kortstafviga ord, där en ändelse med **i** l. **u** uti målet upprätthållits: § 27 mom. 1;

2:o) undantagsvis i några långstafviga ord: § 27 mom. 2.

§ 208. Dfs. *u* l. *u* motsvarar regelbundet isl. **ú**, utom där isl. **ú** utgår ur urgerm. **eu** eller motsvarar äldre **au** (**uw**): § 51.

§ 209. Dfs. *u* l. *u* motsvarar i sporadiska fall andra isl. ljud.

1:o) Dfs. *u (y)* ← isl. **ă**: § 10 mom. 3.

2:o) Dfs. *u* ← isl. **y̆**: § 35 mom. 5.

3:o) Dfs. *u* ← isl. **ý**: § 55 mom. 3.

4:o) Dfs. *u* ← isl. **jú**: § 69 mom. 5.

ei.

§ 210. Dfs. *ei* motsvarar isl. **ei**, rspr. **e**, så snart diftongen står före enkel kons., undantagandes guttural, **l**, **r** eller **d**: § 58 mom. 1.

ai.

§ 211. Dfs. *ai* förekommer som variant för ljudförbindelsen *aj*: § 58 mom. 2 ock § 139 anm. 1.

øy

§ 212. Dfs. *øy* motsvarar isl. **øy**, rspr. **ö**:

1:o) där diftongen i målet kommit att stå som slutljud eller i antevokalisk ställning: § 65 mom. 1;

2:o) framför enkelt **n**, **p**, **s** eller **t**: § 65 mom. 2 ock 3.

Anm. 1. Om *øy* för isl. **ĕg** i några ord se § 15 mom. 4.

Anm. 2. Om *øy* som variant för *øj* se § 139 mom. 1, b.

oy.

§ 213. Dfs. *oy* förekommer som variant för ljudförbindelsen *oj*, t. ex. *poyk* l. *pojk* rspr. **pojke** o. s. v.

eu.

§ 214. Dfs. *eu* motsvarar isl. **ǫu**, rspr. **ö**:

1:o) där diftongen i målet kommit att stå som slutljud (eller i antevokalisk ställning): § 62 mom. 1;

2:o) som oftast framför enkelt **k**, **p**, **s** eller **t**: § 62 mom. 2.

---

p.

§ 215. Dfs. *p* motsvarar isl. **p**, öfverallt utom framför **t**: § 77.

§ 216. Dfs. *p* motsvarar sporadiskt andra kons.

1:o) Dfs. *p* ← rspr. **b**: § 82 mom. 2.

2:o) Dfs. *p* ← isl. **f**: § 84 mom. 1.

b.

§ 217. Dfs. *b* motsvarar regelbundet isl. **b** utom i förbindelsen **mb**: § 80.

Anm. Om bortfall af **b** i ljudförbindelsen **mb** se § 81.

§ 218. Dfs. *b* motsvarar sporadiskt andra kons.

1:o) Dfs. *b* ← isl. **p**: § 79 mom. 1.

2:o) Dfs. *b* ← isl. **f** (= *φ*): § 84 mom. 2.

3:o) Dfs. *b* ← isl. **f** (= *б*): § 87 mom. 1.

w.

§ 219. Dfs. *w* motsvarar i regel isl. **v** (= **w**):

1:o) i ljudförbindelsen **hv**, utom i pronomina: § 89 mom. 1;

2:o) i ljudförbindelserna **kv** ock **sv**: § 89 mom. 2;

3:o) i några enstaka ord: § 89 mom. 3.

Anm. 1. Om bortfall af v-ljud se § 91.

Anm. 2. Om inskott af ett **w** (nu i målet guttural) se dels § 70 anm. 4, dels ock § 90 anm.

v.

§ 220. Dfs. *v* motsvarar regelbundet isl. **f** (= *б*) utom framför **n**: § 85.

§ 221. Dfs. *v* motsvarar i regel isl. **v** (= **w**):

1:o) i uddljud (äfven före **r**) ock i uddljudsförbindelserna **tv** ock **þv**: § 88;

Anm. Undantag se § 89 mom. 3.

2:o) i pronominala former, där isl. har **hv**: § 89 anm. 1.

§ 222. Dfs. *v* motsvarar undantagsvis andra kons.

1:o) Dfs. *v* växlar med dfs. *p*: § 79 mom. 2.

2:o) Dfs. *v* motsvarar isl. **m** i prepos. *vę* isl. **með**: § 94 mom. 3.

f.

§ 223. Dfs. *f* motsvarar regelbundet isl. **f** (= *φ*) som uddljud ock framför **f**, **s** ock **t**: § 83.

§ 224. Dfs. *f* motsvarar regelbundet isl. **p** framför **t**: § 78.

§ 225. Dfs. *f* har undantagsvis andra motsvarigheter.

1:o) Dfs. *f* ← isl. **p** i uddljud: § 79 mom. 3.

2:o) Dfs. *f* ← isl. **b**: § 82 mom. 1.

3:o) Dfs. *f* ← isl. **þ**: § 98 mom. 2.

m.

§ 226. Dfs. *m* motsvarar regelbundet isl. **m** utom mellan **r** ock **t**: § 92.

§ 227. Dfs. *m* motsvarar regelbundet isl. **f** framför **n**: § 86.

Anm. Om bortfall af **m** i ställningen mellan **r** ock **t** se § 93.

t.

§ 228. Dfs. *t* motsvarar regelbundet isl. **þ** utom framför **j** (resp. **é**) ock **v**: § 95.

§ 229. Dfs. *t* motsvarar regelbundet isl. **t**:

1:o) i uddljud utom framför **j** (resp. **é**) ock **v**: § 103 mom. 1.

2:o) i inljud ock slutljud utom framför **j**, **l** ock **s**, mellan **s** ock annan kons., samt efter **r**: § 103 mom. 2.

Anm. Om vid böjning **t** kommer att träda omedelbart intill ett *l*, *ƛ* eller *ɼ*, öfvergår det till *ŧ*: § 103 anm.

§ 230. Dfs. *t* motsvarar isl. **d** som preteritimärke efter **m**, **n** ock **ng**: § 112.

§ 231. Ett äldre **t** har i målet fallit bort (öfver ett stadium ð?) eller assimilerats i åtskilliga ställningar: § 106.

§ 232. Ett **t** har i målet inskjutits i ställningen mellan **rk** eller **rp** ock ett följande **n**: § 109.

d.

§ 233. Dfs. *d* motsvarar regelbundet isl. **ð**:

1:o) uti intervokalisk ställning, när den efterföljande vokalen icke enligt slutljudslagarna faller bort: § 99 mom. 1;

2:o) i ställningen mellan vokal ock ett följande **j**, som i målet vokaliseras: § 99 mom. 2;

3:o) efter konsonanterna **f** (målets *v*) ock **g** (målets *γ*): § 99 mom. 3.

§ 234. Dfs. *d* motsvarar regelbundet isl. **d**:

1:o) såsom uddljud (utom framför **j**) ock vid gemination: § 110 mom. 1;

2:o) såsom preteritimärke efter **l**, där de älsta isl. handskrifterna hafva **(l)ld**, eller med andra ord där inf. i målet har *l* (icke *ł*): § 110 mom. 2.

§ 235. Ett äldre **d**-ljud (**ð** eller **d**) har i målet fallit bort eller assimilerats:

1:o) öfverallt där **ð** har stått som slutljud efter vokal, vare sig det redan i isl. uppträder som slutljud eller först i målet blifvit det: § 100 mom. 1;

2:o) mellan vokal ock en följande kons., som icke är **j**: § 100 mom. 2;

3:o) såsom uddljud framför **j**: § 113 mom. 1;

4:o) i ljudförbindelsen **ld** utom i preterita ock några enskilda ord, där de älsta isl. handskrifterna hafva **lð** (**lþ**): § 113 mom. 2;

5:o) i ljudförbindelsen **nd** utom hos preterita: § 113 mom 3.

Anm. Om **ð** i ljudförbindelsen **rð** ock **lð** se under *ł* ock *d*.

§ 236. Dfs. *d* motsvarar någon gång andra kons. än isl. **ð** eller **d**.

1:o) Dfs. *d* ← äldre **b** (?): § 82 mom. 3.

2:o) Dfs. *d* ← isl. **þ**: § 98 mom. 1.

3:o) Dfs. *d* ← isl. **t**: § 108 mom. 1 (ock mom. 4).

s.

§ 237. Dfs. *s* motsvarar isl. **s** öfverallt, där ej *ş* inträder (se § 248), med undantag för slutljudsförbindelsen **sl**, som i målet ger *ɫ*: § 114.

Anm. Om ett *s* impurum se § 117.

n.

§ 238. Dfs. *n* motsvarar isl. **n**:

1:o) såsom uddljud utom framför **j**: § 124 mom. 1;

2:o) i ställningen efter vokal, när denna motsvarar isl. slutet **ĕ**, **é**, **ĭ**, **í**, **ý**, **ei** eller **øy**: § 124 mom. 2;

3:o) ofta i omedelbar förbindelse med en dental, hvarom se närmare i § 124 mom. 3;

4:o) sannolikt regelbundet i svagt betonad stafvelse: § 124 mom 4;

5:o) i allmänhet där **n** i äldre tider stått omedelbart efter labial eller guttural: § 124 mom. 5;

Anm. Detta sistnämnda fall är sannolikt en yngre företeelse beroende på särskild utveckling i målet: § 124 anm. 2.

6:o) undantagsvis i den äldre ljudförbindelsen **rn**: § 125 mom. 1.

§ 239. Ett äldre **n**-ljud har i målet gått förloradt, där det varit urspr. slutljud efter kort vokal i svagt betonad stafvelse, samt dessutom i några enskilda fall: § 128.

§ 240. Dfs. *n* står utan känd äldre motsvarighet i några enstaka fall: § 129.

§ 241. Dfs. *n* motsvarar i ett par ord isl. **m**: § 94 mom. 1.

l ock *ɫ*.

§ 242. **L**-ljudet har i målet förlorat stämtonen i ställningarna före **k**, **p**, **t** ock som slutljud efter **s** ock **t**, hvarförutom uddljudsförbindelsen **sl** i målet kan uttalas såväl *ɫl* som ock *şl̥*: § 118.

§ 243. Dfs. *ɫ* eller *l* motsvarar isl. **l**:

1:o) i uddljud utom framför **j**: § 119 mom. 1;

2:o) efter vokal, som motsvarar isl. slutet ĕ, é, ĭ, í, ý eller **ei**: § 119 mom. 2;

3:o) i åtskilliga fall, där l-ljudet står eller stått i omedelbar förbindelse med en dental, hvarom se närmare i § 119 mom. 3;

Anm. Sistnämnda fall skulle äfven kunna formuleras så: där den älsta isl. har eller kunde hafva skrifningen **ll**, samt i ställningen efter dental; se anf. § anm. 9.

4:o) i intervokalisk ställning, när den nästföregående vokalen icke uppbär hufvudtonen: § 119 mom. 4;

5:o) undantagsvis framför labial i några yngre låneord: § 121 anm. 3;

6:o) likaledes undantagsvis som slutljud efter vokal eller i intervokalisk ställning uti några, som det vill synas, anmärkningsvärda ord: § 121 anm. 4.

§ 244. Dfs. *l* ock *ɻ* motsvara undantagsvis isl. **r** i ett par ord: § 134 mom. 2 ock 3.

ṭ.

§ 245. Dfs. *ṭ* motsvarar äldre **r** + **t**, när de båda ljuden först i målet sammanträffat ock när de stå i svagt betonad stafvelse: § 107 mom. 1.

Anm. Kanske föredrager målet *ṭ* för *t* efter främre vokaler, ehuru lagen ej är genomförd.

§ 246. Dfs *ṭ* motsvarar undantagsvis äldre **t** i orden *måṭ* rspr. **matta** ock *kaṭun* rspr. **kattun**: § 108 mom. 2.

ḍ.

§ 247. Dfs. *ḍ* motsvarar äldre **r** + **ð**, när de båda ljuden först i målet sammanträffat samt i en del enskilda fall: § 101 mom. 1.

Anm. Målet visar kanske benägenhet för *ḍ* när **rd** föregås af någon af de främre vokalerna.

ṣ.

§ 248. Dfs. *ṣ* motsvarar isl. **s** i följande fall:

1:o) i uddljudsförbindelserna **sl** ock **sv**, målets *ṣḷ* ock *ṣw*: § 115 mom. 2;

2:o) i ljudförbindelsen **ns** (efter föregående lång vokal), när **n** öfvergått till *n*: § 115 mom. 3, b;

3:o) i ljudförbindelserna **sj**, **sk** + len vokal, **skj**, **ssj**, **stj** ock **rs**, i hvilka fall de gamla förbindelserna uppgått i målets *s*: § 15 mom. 1;

4:o) i ljudförbindelserna **ls** ock **rðs**, när **l** ock **rð** hafva öfvergått till *l*, som då, efter att hafva ombildat **s** till *s*, självt uppgår i detta: § 115 mom. 3, a ock c.

n.

§ 249. Dfs. *n* motsvarar isl. **r** + **n**:

1:o) när **r** ock **n** först i senare tid sammanträffat: § 125 mom. 2, b;

2:o) i allmänhet, som det vill synas, efter främre vokaler: § 125 mom. 2, a (jfr också om *t* ock *d*).

l.

§ 250. Dfs. *l* motsvarar isl. **l** regelbundet i ställningen mellan **s** ock följande vokal i samma stafvelse: § 120 mom. 1.

§ 251. Dfs. *l* motsvarar stundom **r** + **l** i sammansättningar: § 120 mom. 2.

r (ock *r*).

§ 252. R-ljudet förlorar i målet delvis sin stämton i ställningen före **k** ock **p**: § 130.

§ 253. Dfs. *r* motsvarar isl. **r** öfverallt utom i ställningen framför annat tungspetsljud ock såsom böjningsändelse (R): § 131.

§ 254. Ett äldre r-ljud (R) har i målet fallit bort i böjningsändelser: § 133. Med ett följande annat tungspetsljud (dock ej alltid med **l** ock **n**) sammansmälter **r** till supradental l. cerebral: § 132.

Anm. Om möjligheten, att svaga subst. aldrig haft något **r** i plur., se § 126 anm. 4.

§ 255. Dfs. **r** motsvarar isl. **ð** i en del fall: § 102 mom. 1.

t.

§ 256. Dfs. *t* motsvarar isl. **rt**, när **r** ock **t** stått omedelbart intill hvarandra i stamstafvelse (ock föregås af en af de bakre vokalerna?): § 107 mom. 2.

§ 257. Dfs. *t* motsvarar (skenbart?) isl. **rð** i en del pret.: § 101 mom. 3.

§ 258. Dfs. *t* motsvarar äldre **t** (isl. **t** eller **ð**; jfr § 112 anm.), när detta som böjningsändelse skulle komma att träda omedelbart intill ett *l* eller *n*: § 103 anm.

d.

§ 259. Dfs. *d* motsvarar isl. **ld**, där detta är äldre **lð** (**lþ**), samt isl. **lgd** (äldre **lgð**): § 111.

Anm. Ur målets synpunkt kunde regeln formuleras så: dfs. *d* motsvarar isl. **ð**, så snart detta sammanträffat med ett föregående *l*.

§ 260. Dfs. *d* motsvarar undantagsvis äldre **rd** i ordet *vadaỵ* rspr. **hvardag**: § 102 mom. 2.

n.

§ 261. Dfs. *n* motsvarar isl. **n**:

1:o) i regel uti intervokalisk ställning ock som slutljud efter betonad vokal, som icke motsvarar isl. slutet **ĕ, é, ĭ, í, ý, ei** eller **øy**: § 126 mom. 1;

2:o) i ljudförbindelsen **ns** (målets *nș*) efter lång vokal: § 126 mom. 2, a;

3:o) så snart det kommer att sammanträffa med en föregående cerebral: § 126 mom. 2, d;

4:o) i åtskilliga tvifvelaktiga fall, där *n* numera står under svagare ton: § 126 mom. 3.

§ 262. Dfs. *n* motsvarar isl. **rn** (efter *a* ock *o*) i betonad stafvelse: § 125 mom. 3.

§ 263. Dfs. *n* motsvarar isl. **ln** i en del ord: § 121 mom. 3, c.

l ock *ł*.

§ 264. Dfs. *l* förlorar mer eller mindre fullständigt sin stämton i ställningen före **k** ock **p**: § 118.

§ 265. Dfs. *l* eller *ł* motsvarar isl. **l**:

1:o) när detta stått i omedelbar förbindelse med en labial eller guttural ock icke varit föregånget af slutet **ĕ, é, ĭ, í, ý** eller **ei**: § 121 mom. 1;

2:o) när det stått som slutljud eller i intervokalisk ställning efter betonad vokal, som icke är någon af de i föregående mom. nämnda: § 121 mom. 2;

3:o) i några enstaka, men anmärkningsvärda fall framför **d, s** ock **n** (jfr annars § 119 mom. 3), i hvilka fall *l* i målet med de följande ljuden sammansmält till *d, ʂ* ock *n*: § 121 mom. 3.

§ 266. Dfs. *l* motsvarar isl. **rð** företrädesvis efter bakre vokal: § 101 mom. 2.

§ 267. Dfs. *l* motsvarar i enstaka fall andra ljud eller ljudförbindelser.

1:o) Dfs. *l* ← isl. **rt**: § 108 mom. 4.

2:o) Dfs. *l* ← isl. **r** (i närheten af labial eller guttural): § 134 mom. 1.

s.

§ 268. Dfs. *s* förekommer blott som sällsynt variant till *ʂ*: § 2 anm. 2.

ʃ ock *ʂ*.

§ 269. Dfs. *ʃ* ock *ʂ* förekomma endast i förening med hvarandra ock motsvara regelbundet de isl. förbindelserna **þj** (resp. **þé**, jfr § 45) ock **þ** + bruten vokal, samt **tj**: § 96 ock 104.

Anm. Om bortfall af **j** i ljudförbindelsen **tj** se § 139 mom. 2, e *β*.

§ 270. Dfs. *ʃʂ* motsvarar isl. **þ** ock **t** i ställningen framför **v**: § 97 ock 105.

§ 271. Dfs. *ʃʂ* motsvarar isl. palat. **k** utom i uddljudsförbindelsen **sk**: § 135.

ɡ ock *ʒ*.

§ 272. Dfs. *ɡ* ock *ʒ* förekomma blott i förening med hvarandra ock motsvara i regel isl. **ggj**: § 139 mom. 2, b *α* ock § 140 mom. 3.

§ 273. Dfs. *ɡʒ* motsvarar isl. **dj**, när denna förbindelse i målet förekommer i inljud: § 140 mom. 3.

§ 274. Dfs. *ɡʒ* motsvarar undantagsvis isl. **ð** i plur. *lөɡʒen* isl. **hlǫðor**: § 141 mom. 3.

j.

§ 275. Dfs. *j* förekommer endast »långt» ock motsvarar i regel isl. **j** (resp. halfvokal) ock palat. **g**:

1:o) i uddljud samt i uddljudsförbindelserna **dj**, **gj**, **hj**, **lj**, där **d**, **g**, **h**, **l** i målet falla bort, samt **bj**, **fj**, **mj**, **pj** ock **spj**: § 138 mom. 1;

2:o) som slutljud efter vokal utom *ý*: § 139 mom. 1;

Anm. I denna ställning kan **j** äfven vokaliseras ock bilda diftong med föregående vokal.

3:o) med någon vacklan som slutljud efter **n**: § 139 mom. 2, c;

4:o) öfverallt i inljud utom i förbindelserna **kj**, **tj**, **(s)sj**, **dj** ock **ggj**: § 140 mom. 5.

§ 276. Ett i isl. framträdande **j** saknar stundom motsvarighet i målet; ex. i § 139 mom. 2, bce.

§ 277. Ett **j** utan motsvarighet i isl. förekommer i målet i en del fall: § 141.

k.

§ 278. Dfs. *k* motsvarar regelbundet isl. gutt. **k** utom i uddljudsförbindelsen **kn**: § 142.

§ 279. Dfs. *k* motsvarar isl. **g** framför icke-tonande kons.: § 149.

§ 280. Ett äldre **k** har i målet fallit bort i några fall: § 144.

§ 281. Dfs. *k* motsvarar i enstaka fall andra ljud.

1:o) Dfs. *k* ← äldre **w** (isl. **f, v, u**): § 90.

2:o) Dfs. *k* ← isl. **t**: § 108 mom. 3.

3:o) Dfs. *k* ← äldre **r** i ordet *fakt* rspr. **fart**: § 134 mom. 4.

g.

§ 282. Dfs. *g* motsvarar isl. gutt. **g** som uddljud (utom framför **n**) samt vid gemination: § 146.

Anm. Ett äldre **g** kan anses ha fallit bort efter *ŋ* i ljudförbindelsen **ng**: § 150 mom. 3.

γ.

§ 283. Dfs. *γ* motsvarar isl. gutt. (spirantiskt) **g** öfverallt efter vokal, så snart ej **g**-ljudet åtföljes af **g, n** eller icketonande kons.: § 147.

§ 284. Ett äldre **g**-ljud (*γ* eller *g*) har i målet fallit bort: § 150.

§ 285. Dfs. *γ* motsvarar stundom andra ljud.

1:o) Dfs. *γ* ← äldre **w** (isl. **f, v, u**): §§ 90 ock 63.

2:o) Dfs. *γ* ← isl. **i**: § 140 mom. 4.

3:o) Dfs. *γ* ← isl. **k**: § 145.

ŋ̊.

§ 286. Dfs. *ŋ̊* förekommer blott i förbindelse med *ŋ* ock motsvarar i regel isl. **k** framför **n**: § 143.

§ 287. Dfs. *ŋ̊* motsvarar i några ord isl. **h** framför **n**: § 152 anm. 1.

ŋ.

§ 288. Dfs. *ŋ* motsvarar regelbundet isl. **n**:

1:o) i omedelbar förbindelse med en guttural, dock ej i inljudsförbindelserna **gn** ock **kn**: § 127 mom. 1 ock § 143;

2:o) i uddljudsförbindelsen **nj**: § 127 mom. 2;

3:o) undantagsvis i uddljudsförbindelsen **hn**: § 152 anm.

4:o) undantagsvis i orden *jeŋɪŋ* ock *keŋɪŋ*: § 70 anm. 2.

§ 289. Dfs. *ŋ* motsvarar isl. **g** i inljudsförbindelsen **gn**: § 148.

§ 290. Dfs. *ŋ̂* motsvarar isl. **gn** i uddljud: § 148.

§ 291. Dfs. *ŋ* motsvarar ett äldre **w** (isl. har ingen säker motsvarighet), eller möjligen isl. nasalvokal: § 70 (jfr ock § 90).

§ 292. Dfs. *ŋ* motsvarar andra äldre ljud.

1:o) Dfs. *ŋ* ← rspr. **l** i *nɪŋs* rspr. **Nils**: § 70 mom. 1.

2:o) Dfs. *ŋ* ← isl. **m**: § 94 mom. 2.

3:o) Dfs. *ŋ* ← äldre **in** möjligen i orden *eŋsaŋen* fsv. **einsamin** ock *rêŋs* isl. **hreinsa**: § 70. Man jämföre öfvergången i → *y* framför **d** i § 140 mom. 4.

h.

§ 293. Dfs. *h* motsvarar isl. **h** öfverallt som uddljud framför vokaler: § 151.

§ 294. Ett äldre **h** har i målet fallit bort framför **j**, **l**, **n** **r** ock **v**: § 152.

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
A 001 354 624 7